

**Az Országgyűlés
54/2000. (VI. 16.) OGY
határozata**

az adatvédelmi biztos beszámolójának elfogadásáról*

Az Országgyűlés az adatvédelmi biztos tevékenységéről szóló beszámolót elfogadja.

Dr. Áder János s. k.,
az Országgyűlés elnöke

Kapronczai Mihály s. k.,
az Országgyűlés jegyzője

Dr. Szabó Erika s. k.,
az Országgyűlés jegyzője

---

* A határozatot az Országgyűlés a 2000. június 13-i ülésnapján fogadta el.

**Az adatvédelmi biztos beszámolója
1999**

TARTALOM

BEVEZETŐ

I. ATITOKÉVE

II. TEVÉKENYSÉGÜNKFOBBADATAI

A vizsgálatok általános jellemzői

Panaszügyek

Ügyintézési határidők

III. AVIZSGÁLATOK

A) Személyes adatok

Nagy állami (önkormányzati) adatkezelők

A Belügyminisztérium központi adatkezelő szervezete

Rendőrség

Határőrség

Nemzetbiztonsági szolgálatok

Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal

A társadalombiztosítás nyilvántartásai

Önkormányzatok

Adatkezelés önkormányzati rendelet alapján

A gondnokoltak személyes adatai

Lakcímnnyilvántartás

Szabálysértés

Szociális igazgatás

Adóigazgatás

Gyámügyi igazgatás

Képviselő-testület

Bíróságok

Szektorális adatkezelések

Egészségügy

Munkáltatók

Oktatásügy

Távközlési szervezetek és a posta

Internet

Bankok, hitelintézetek

Biztosítóintézetek

Áruküldők, direkt marketing cégek

Sajtó

Levéltárak, tudományos kutatással kapcsolatos adatkezelés

Az ingatlan-nyilvántartással kapcsolatos beadványok

További jellemző ügycsoportok

Származásra, etnikai hovatartozásra vonatkozó ügyek

Magánszemély adatkezelők

Konzultáció, jogsegély telefonon

B) Közérdekű adatok

Közérdekű adatok az önkormányzatok kezelésében
 Információszabadság versus üzleti titok
 Közérdekű adatok és a média
 Elektronikus információszabadság
 Információszabadság és a parlament
 Kié a közérdekű információ, és mennyi az ára?
 Közzsereplők személyes adatainak nyilvánossága
 Titokfelügyelet

C) Megyei vizsgálatok

Borsod-Abaúj-Zemplén megye
 Pest megye
 Baranya megye

D) A Bács-Kiskun megyei modell**E) Nemzetközi vonatkozású ügyek****F) Jogszabály-véleményezés**

Az 1999-ben véleményezett jogszabályok
 Javaslatok jogszabály-módosításra

IV. AZ ADATVÉDELMI NYILVÁNTARTÁS

Az adatkezelők és megbízott adatfeldolgozók bejelentkezéseinek tapasztalatai
 Az adatvédelmi nyilvántartás tartalmi elemzése
 Az adatvédelmi nyilvántartás informatikai rendszerének fejlesztése

V. AZ ELUTASÍTOTT KÉRELMEK NYILVÁNTARTÁSA

Általános rész
 Részletes adatok
 Összegzés

VI. AZ 1998. ÉVI BESZÁMOLÓ PARLAMENTIFOGADTATÁSA**MELLÉKLETEK****1. Válogatás az adatvédelmi biztos ajánlásaiból****A) Személyes adatok védelmével kapcsolatos esetek**

A 48/1997. (VIII. 26.) BM rendelettel összefüggő adatkezelésekről szóló ajánlás

A postai meghatalmazások hitelesítésével kapcsolatos ajánlás

Az egyes hazai televízió-társaságok híradóinak és bűnügyi tudósításainak adatvédelmi biztosi vizsgálatát lezáró ajánlás

A Citibank Rt. adatkezelésével kapcsolatos vizsgálat megállapításait összegző adatvédelmi biztosi ajánlás

Állásfoglalás: a települési képviselők a képviselői feladatok ellátásával összefüggő adatok megismerésére jogosultak

Állásfoglalás: a cigány és a nem cigány gyerekek egészségére ható tényezők szociológiai vizsgálatának adatvédelmi követelményei

Állásfoglalás: a „Tokaji zsidó emlékek” című kötet adatvédelmi követelményei, a közemberek, történelmi személyiségek, közfeladatot ellátók jogai eltérnek

Állásfoglalás: a bűncselekmény sértettjét az újság rendszerint nem nevezheti meg

- Állásfoglalás: a rendőrség a gyanúsított személyes adatait az ő felkutatására és a sértetti kör felderítésére jogosan tette közzé, ám a büntetett előéletre utaló adat nyilvánosságra hozatala jogellenes volt
- Állásfoglalás: a Belügyminisztériumban tartott sajtótájékoztatón tévedésből rendőrök és polgári személyek adatait tartalmazó hivatalos iratokat osztottak szét
- Állásfoglalás: a polgármesteri hivatal mint adóhatóság jogszerűen kér az adó megállapításához szükséges adatokat
- Állásfoglalás: a települési jegyző az adóhatóság kérésére nem közölheti az elhunytak vélelmezett örököseinek nevét és címét
- Állásfoglalás: a helyi adó megállapításához a nyugdíjas törzsszám és a munkahely adatai nem igényelhetők
- Állásfoglalás: a parkolóhelyeket üzemeltető cég törvényi felhatalmazás hiányában nem veheti igénybe a belügyminisztérium személyes adat nyilvántartásait
- Állásfoglalás: a közszolgáltató fizetési felszólításait zárt borítékban köteles postázni
- Állásfoglalás: az orvos házastársa nem lehet jelen a kezelésnél
- Állásfoglalás: a háziorvosi körzetek kialakítása során a betegek önrendelkezési joga megelőzi a finanszírozási érdekeket
- Állásfoglalás: a különleges adatokat tartalmazó terhességvizsgáló könyvet a terhességi, gyermekágyi segélyre jogosultság megállapítására bekérni nem szabad
- Állásfoglalás: a munkáltató a grafológus szakvéleményét a munkavállaló beleegyezésével ismerheti meg
- Állásfoglalás: a mozgássérült gyerekeket nem adatgyűjtés, hanem felhívás útján érheti el a gyógyító szervezet
- Állásfoglalás: a World Web War honlapon a koszovói háború menekültjeinek személyes adatai, a közzététel feltételei
- Állásfoglalás: a bankok által nyújtott kedvezmények címzettjeit védi a banktitok törvényi szabályozása, a közfeladatot ellátó személyek esetén a közélet tisztasága érdekében indokolt lenne a törvény módosítása
- Állásfoglalás: a családi állapot igazolásához elegendő dokumentum az anyakönyvi kivonat
- Állásfoglalás: a hatóság képviselőjének adatokba betekintése adatkezelésnek minősül
- Állásfoglalás: az újszülöttek adatai az adatvédelmi biztos fellépése nyomán direkt marketing célra nem adhatók ki
- Állásfoglalás: a Vállalkozásközi Tartozás Regiszterbe természetes személyek adatai csak beleegyezésükkel vehetők fel
- Állásfoglalás: a rossz dolgozó és a jó dolgozó jogai azonosak
- Állásfoglalás: az országgyűlési biztosok tájékoztatják a tévétársaság vezetőjét, hogy egy tervezett bűnügyi riporttal kapcsolatban indítványt kaptak, az áldozat kisgyermekének jogainak védelme érdekében — a sajtószabadságot tisztelve — figyelemmel kísérik az adást
- Állásfoglalás: a társadalmi szervezet etikai bizottságának a tagot elmarasztaló döntése a szervezet alapszabályának rendelkezése vagy az érintett beleegyezése esetén hozható nyilvánosságra
- Állásfoglalás: a hatályos jog alapján a zaklató telefonhívásokkal kapcsolatos védelem korlátozott, indokolt a jogszabályok módosítása
- Állásfoglalás: az önkormányzati képviselőket vagy nyilatkozatra csak törvény kötelezhetné, a törvény lehetővé tehetné azt is, hogy a kérdést az önkormányzat rendelettel szabályozza
- Állásfoglalás: a segélykérő számot hívó azonosítása jogszerű
- Állásfoglalás: a nem vezető státusú köztisztviselők korábbi életútjának közzétételére nincs jogi felhatalmazás
- Állásfoglalás: internetezés az iskolában, a szolgáltató és a felhasználó jogai

B) Közérdekű adatok nyilvánosságával, a két szabadságjog konfliktusával, a titokfelügyelettel és a jogszabály véleményezéssel kapcsolatos esetek

- A kormányülések dokumentálásával, a dokumentumok megőrzésével és nyilvánosságával kapcsolatban lefolytatott adatvédelmi biztosi vizsgálat eredményeit összegző ajánlás
- Az egyes fontos tisztségeket betöltő személyek ellenőrzéséről és a Történeti Hivatalról szóló 1994. évi XXIII. törvény alapján az információs önrendelkezési jog és az információszabadság érvényesülésével kapcsolatban lefolytatott vizsgálat eredményét összegző ajánlás
- A Kriminális című hetilap által közölt dokumentumok államtitokká minősítésének jogszerűségével kapcsolatos adatvédelmi biztosi ajánlás
- Állásfoglalás: a felsőoktatásban alkalmazott diákigazolvány kötelező adattartalma a felsőoktatási törvényen alapulhat, az intelligens kártya adattartalmát védeni kell
- Állásfoglalás: az Országos Rádió és Televízió Testület (ORTT) közfeladatot ellátó szerv, az általa kezelt adatok nyilvánossága ennek alapján bírálendő el
- Állásfoglalás: az Országgyűlés bizottságainak nyilvános üléseiről készült jegyzőkönyv bárki által megismerhető, ez az ott ismertetett szakértői vélemények tartalmára és szerzőire is vonatkozik
- Állásfoglalás: az országgyűlési képviselő feladatával összefüggő adatai nyilvánosak, ez a volt képviselők esetében is így van
- Állásfoglalás: a közérdekű adatot kérő a költségtérítési kötelezettség miatt köteles lehet felfedni kilétét, ha az adatigény a beadványból nem állapítható meg, a kérelmezőt hiánypótlásra kell felszólítani, a betekintési jog nem pótolja az információszabadságot
- Állásfoglalás: a Tartalékgazdálkodási Közhasznú Társaság működtetésével kapcsolatos adatokat a Kincstári Vagyoni Igazgatóság köteles szolgáltatni, nem pedig a társaság
- Állásfoglalás: az állami ellenőrző szervek birtokában lévő gazdálkodással kapcsolatos — bank- és üzleti titoknak nem minősülő — adatok nyilvánosak; a törvényi szabályozás nem megfelelő
- Állásfoglalás: a Holocaust Memorial Museum munkatársainak kutatói jogai
- Állásfoglalás: a közszolgálati televízió tevékenységéről — ideértve gazdálkodását — köteles rendszeresen tájékoztatni a közvéleményt
- Állásfoglalás: az adatalany jogérvényesítése nem államigazgatási ügy, a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) hatálya alatt áll
- Állásfoglalás: az önkormányzat nyilvános testületi üléséről bárki készíthet hang- és képfelvételt
- Állásfoglalás: a jogellenesen államtitokká minősített adatok minősítését meg kell szüntetni
- Állásfoglalás: az Magyar Televízió létszámadatai, adósságának szerkezete és mértéke — főszabályként — közérdekű adat

2. Az adatvédelmi biztos közleményei

- A) Hivatalos közlemények*
- B) Sajtóközlemények*

FÜGGELÉK

Az iroda szervezete és gazdálkodása

Az adatvédelmi biztos által véleményezett jogszabálytervezetek az 1999. évben

Előadások, konzultációk, publikációk 1999-ben

A személyes adatok kezelését vizsgáló munkacsoport véleménye a magyarországi adatvédelem szintjéről

Az adatvédelmi biztos honlapja

A beszámolóban használt jogszabályok rövidítésének jegyzéke

BEVEZETŐ

Az 1999-es év — van alap hinni, hogy reményeink megalapozottak — jelentős fordulat kezdete: Magyarország nemzetközi elismertsége az információs jogok terén fontos határponthoz közelít. Az Európai Unió adatvédelmi irányelve¹ ugyanis akként rendelkezik, hogy adatkezelésre személyes adatot az Unión kívüli harmadik országba főszbályként akkor lehet csak továbbítani, ha az adott, EU-n kívüli ország megfelelő szintű védelmet biztosít.² A megfelelő védelem szintjét a belső jog és a nemzetközi kötelezettségek vállalása és teljesítése alapján kell megítélni. A vizsgálatot ténylegesen végző munkacsoport — amint azt elnöke hangsúlyozza — a papírosjogon túl a joggyakorlatot, az eleven jogot is számításba veszi.

A követelmények igencsak szigorúak. De azt, hogy a kívülről szemlélődő tekintet mit tart elismerésre érdemesnek — figyelemmel arra, hogy mi magunk belül vagyunk —, csak részben láthatjuk. Olykor — közvetlen tárgyunknál maradva, és tudva azt, hogy, különösen a szektorális adatkezelés tekintetében, egyes uniós tagállamokban is kívánnivalót hagy maga után a védelem jelenlegi szintje —, nem nélkülöz minden alapot az a vélekedés, hogy a még kívülállóval szemben szigorúbbak a követelmények, mint a már révbe jutottal. Talán némi gyanakvás is előfordul a jelöltekkel szemben. Mindenesetre a „megfelelő védelem” elismerését — bizonyára helyesen — nem adja könnyen Brüsszel. A jog az élet felszíni jelensége, a papír türelmes, nekem is meggyőződése, hogy a „valamely uniós országban létező legkevesebb védelem” elérése nem lehet elegendő az elismertséghez. Az „uniós elvárások” normatív részükben világosak, de úgy látszik, nem ez a vizsgálódás kizárólagos tartalma. A magyar adatvédelmi törvény 1992-ben még a kontinens legjobbjai közé tartozott, az uniós irányelv azonban későbbi, benne a személyes adatok kezelését megszabó jogintézmények kidolgozottabbak. Igaz, az 1999-es módosítás a hatályos jogot az uniós joghoz valamelyest közelítette, és igaz az is, hogy az Adatvédelmi Biztos Irodája, ha többféle értelmezés is lehetséges volt, mindig az irányelvnek megfelelő értelmezést követte.

Eközben más tagjelölt államok, a megkésettek előnyét kihasználva, egymás után iktatták nemzeti jogrendjükbe az irányelveknek szó szerint megfelelő törvényeket, míg mi kisebb lépésekkel bár, de többéves esetjogunkra támaszkodva és az előrehaladott szektorális szabályozás előnyével talán biztosabban haladtunk.

Mindez azért is lehetséges, mert Magyarországon a demokratikus jogállam megteremtésében az információs szabadságjogokra maga a történelem, de a történelmet alakító személyek is különleges szerepet osztottak. A honi jogállami forradalomban — elegendő, ha csak az első Alkotmánybíróság esetjogára vetünk egy pillantást — kitüntetett szerepet játszottak az információs jogok. A rendszerváltás történeti alkotmánya és az alkotmányozást lezáró Alkotmánybíróság a „puha diktatúra” jogának más tekintetben kétségbe nem vont kontinuitását a politikai jogokon túl ezen a ponton törte meg. Ez volt „a” — vagy legalább az „egyik” — tengely, melyen átfordult a világ. Omnipotens államból önkorlátozó hatalmat formálhatunk, kiszolgáltatott emberekből szabad individuumként együttműködő polgárok közösségévé válhatunk, ha magunk is akarjuk. Ebben múltunk legjobb közjogi hagyományai is segítenek. Az adatvédelmi biztos előző éves jelentéseiben nem szervetlenül, hanem a jelen tanítójaként idézhettük az információs jogok tárgyában például Deák Ferenc, Kemény Zsigmond, Horváth Mihály, Bibó István gondolatait. Nem lehet elégszer kimondani, hogy a magyar demokratikus jogállam ez ügyben nem kényszeredetten felel meg külső követelményeinek, hanem az európai értékekkel összhangban lévő saját eszményeit is követi.

Az információs jogok érvényesítésénél — mint a jogban rendszerint — a jogokkal kötelezettségek állnak szemben. Senkitől nem várható el, legyen bár rendőrtábornok, titkosszolgálati főnök, bankár vagy direkt marketing cég tulajdonosa, hogy lelkesedjen azért, mert figyelmeztetjük: nem teheti meg azt, amiről úgy gondolja, megtehetné. Itt azonban, ellentétben a visszterhes ügyletekkel, a jogok és köteleességek nem egyenlítik ki egymást, a tartozás és a követel végösszege nem lehet egyenlő, hanem külön-külön is pozitív egyenleggel zárunk. Az eltelt évek megmutatták, hogy egyénileg és a közösség tagjaként, függetlenül a külföld elismerésétől, mindannyian egyenként külön nyertesei vagyunk ezeknek a jogoknak.

Nem tudhatjuk, hogy mindebből, túl nyelvi és történelmi határokon, odaát mennyi látszódik. Egy tény: az Európai Unió munkabizottsága az adatvédelmi biztossal folytatott többszöri levélváltás után 1999. szeptember 7-én lezárta vizsgálatát, és nyilvánosságra hozta állásfoglalását, melyben állítja, hogy Magyarország biztosítja a direktíva szerinti megfelelő védelmet a személyes adatok körében³. A munkabizottság publikációi szerint Svájc⁴ után Magyarország a második ebben a sorban, ami nemcsak azt jelenti, hogy térségünkben elsőként ismerte el erőfeszítéseinket a javaslattételre jogosított munkacsoport, hanem azt is, hogy a tengerentúli államokkal összehasonlítva is előnyös helyzetbe

1 Directive 95/46/EC of the European Parliament and the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regards to processing of personal data and the free movement of such data.

2 Directive, 25. §

3 Opinion 6/99 Concerning the level of personal data protection in Hungary DG XV 5070/99 — WP24 — <http://www.europa.eu.int/comm/dg15/en/index.htm>, Privacy Laws and Business, Dec. 1999, issue No. 51, 20—21. pp.

4 Opinion 5/99 on the level of protection of personal data in Switzerland, Privacy Laws and Business, Dec. 1999, issue No. 51, 20-21. pp.

kerülhetünk. (Ismertek például az Egyesült Államok eddig sikertelen erőfeszítései a transzatlanti adatáramlás felszabadítására.) Az Európai Unió adatvédelmi biztosai 1999 szeptemberében — az osztrák képviselő javaslatára — arról is határoztak, hogy már a végleges döntés előtt meghívják az EU adatvédelmi biztosainak rendszeres találkozóira megfigyelőként a magyar adatvédelmi biztost. Az EU döntés-előkészítői előtt feltehetően nem titok (például az adatvédelmi biztos honlapjáról), hogy esetenként milyen viták folytak az utóbbi két kormányzati ciklusban az adatvédelmi biztos és a magyar kormányzatok képviselői között. Ez azonban a dolgok jelenlegi állása alapján nem rontotta, hanem feltehetően inkább javította a magyar kormányok megítélését (mert ilyen ügyekben ország és kormánya aligha választható el). Az ilyen viták részben természetesen, részben bizonyítják a független intézmények létét. Ha a bizottság végső döntése számunkra kedvező lenne, az nem csupán uniós csatlakozási törekvéseinket segítené, és javítana az ország emberi jogi helyzetének megítélésén, de — nem mellékes körülményként — nemzetközi gazdasági versenypozíciókat is jobbítaná, mert a gazdaság legmodernebb termelő és szolgáltató szektoraiban a személyes adatok szabad áramlása nélkül nehéz sikereket elérni (a magyarországi cégek az EU határain kívül más államokban működő vállalatokkal szemben kedvező helyzetbe kerülnének). Mindez inkább sürgeti, mintsem elodázhatóvá teszi a magyar jog és az uniós jog teljes összhangjának megteremtését.

Ha a magyar társadalom mellett a külhon is elismeri az információs jogok terén elért hazai fejlődést, nem feledkezhetünk meg arról, hogy ez több mint tízéves munka eredménye, mely dicséri e kötet belső borítóján szereplők hozzáértő munkáját, és azokat is, akik a kutatóintézetekben, a drogambulanciákon vagy kormányzati köztisztviselőként a közigazgatási hivatalokban, az Igazságügyi Minisztériumban vagy akár a Belügyminisztériumban képviselték az adatvédelem ügyét. Kiemelkedő mértékben pedig azokat, akik a hazai adatvédelmi kultúrát létrehozták. És az önzetlen és kiváló emberi jogi partizánokét is.

Dr. Majtényi László

I. A TITOK ÉVE

„A titok a kivételesség érzését kínálja [...]. A minden valósat és jelentőset elfedő titkosságból fakad az a tévedés, hogy minden ami titokzatos, az fontos és lényeges.”
(Georg Simmel)

Az 1999-es évben az adatvédelmi biztos esetei között a legnagyobb érdeklődést kiváltó ügyek valamiképpen a titokkal voltak kapcsolatban. Ennek az évnek az ügyei a „Mít lehet tudni, és mit nem; és miért lehet tudni, és miért nem?” kérdéseit visszhangozták.

Az adatvédelmi biztos hivatalában a titkok körülhatárolt témaköreit vizsgálhatjuk. Az adatvédelmi biztost az információs szabadság védnökeként a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) az állam és a szolgálati titok körében kifejezett és erős titokfelügyeleti jogkörrel ruházta fel.

Az adatvédelem a titkosságnak másik, olykor maszkokkal fedett személyes arcát mutatja. Az üzleti titok oltalma egyszer a személyes adatok védelmének igényével halad együtt, máskor meg tagadná azt, vagy éppen az információs szabadság értékeivel igyekszik versenyre kelni. A levéltárak országúthosszú polcai főszabályként nyitva állnak minden kutatói kívánság előtt, de magán- és köztitkokat is rejtenek.

Néhány esetet érdemes külön is szemügyre venni.

Gondolnánk, a tudomány köztársasága általában is nyilvános, de akkor különösen az, amikor mindannyiunk közös pénzét költi. Az állami finanszírozású Széchenyi-ösztöndíj működésének titokzatosága sajátos módon egyszerre sértette a tudósok információs önrendelkezési jogait és a közérdekű adatok nyilvánosságának szabályait. Az erről kiadott ajánlás szerint a kuratóriumi tagok és bírálók listáját, akárcsak a bírálat módját, bárki számára megismerhetővé kell tenni, hiszen másképpen a tudomány közügyei maradnának rejtve. Tudnunk kell, hogy kiváló emberek kezében van más kiválóságok egzisztenciája. A sikertelen pályázóknak — információs önrendelkezésükből fakadóan — további személyes jogaik vannak, amennyiben óhajtják tehát, joguk van tudni elért pontszámukat, helyezésüket, vagyis azt, mennyivel maradtak el a díjazottaktól. A kuratórium elnökének a sajtóban is hangoztatott ellenvéleményével szemben, a felügyeletet ellátó oktatási miniszter elfogadta az ajánlást. (445/K/1998)

A kormányulések dokumentálásának hiányát kifogásoló panaszok nyomán azt vizsgáltuk, hogyan érvényesülhetnek párhuzamosan a titkosság, a nyilvánosság, a kutathatóság és az információs szabadság szempontjai. Az első vizsgálat még 1996 tavaszán kezdődött. Az indítványozó újságíró egyrészt azt kifogásolta, hogy ismeretei szerint a kormányulésekről készült magnófelvételeket nem őrzik meg, továbbá — nyilván emiatt — igényelte a Kormány ügyrendjéről és az ügyrend módosításáról szóló kormányhatározatok vitáját rögzítő magnófelvételek nyilvánosságra hozatalát. Noha a kormány-

jegyzőkönyvek azonnali nyilvánosságára is van nemzetközi példa, ez manapság még csak kivétel. A panaszos maga is egy kevésbé radikális igényt fogalmazott meg: azokat a jegyzőkönyveket kérte csupán, melyek magukról a dokumentálást, nyilvánosságot vitató ülésekről készültek, arra reflektálnak. Kérdés persze, lehet-e alkotmányos igényként a kormány-jegyzőkönyvek ilyenféle szelektív iratnyilvánosságát követelni. Az adatvédelmi biztosi ajánlás szerint, feltéve hogy a jegyzőkönyv megfelel az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény (Ttv.) 3. § tartalmi fogalmának, az Alkotmány és az információszabadság-törvény erre nem kötelezi a jogalkotót, de azt nem tiltja, hogy egy nyilvánosságpárti törvény e téren többlet jogot adjon, mint ahogy a magyar titoktörvény adott is ilyen, egészen legutóbbi módosításáig (1999. évi CXIII. törvény az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény módosításáról). (144/A/1996)

A vizsgálat először arra irányult, vajon — az Avtv.-n túl a levéltári törvény sérelmét is felidézve — megsemmisítettek-e kormánydokumentumot, védett levéltári anyagot. A Miniszterelnöki Hivatal (MeH) akkor illetékes helyettes államtitkárának, dr. Müller Györgynek válasza tisztázta a tényállást (694-VIII/1996.). Állítása szerint 1996-ban az összefoglalókat és a hangfelvételeket a levéltári törvény szabályai szerint kezelték a miniszterelnökségen, és archiválták azokat abban az időszakban is (1995. július—1996. április), amikor az ügyrend szerint a hangfelvétel szerepe csupán annyi volt, hogy az összefoglaló elkészítőit segítse. A válasz szerint az iratok őrzési helye a MeH irattára, végül pedig a levéltári szabályoknak megfelelően a Magyar Országos Levéltárba kerülnek.

Beadványok alapján 1998 őszén azért folytatódott a vizsgálat, mert a panaszos immár azt kifogásolta, hogy az új ügyrend szerint [1090/1998. (VII. 15) Korm. határozat] sem hangfelvétel, sem szó szerinti jegyzőkönyv, sem tartalmi összefoglaló nem készül a kormányülésekről, ez pedig a későbbi korok kutatóit is megfosztja attól, hogy az állam egyik legfontosabb intézményének működését, közérdekű adatait tanulmányozzák.

Az ügy minden fontos részletére kiterjedő vizsgálat alapján olyan törvényi szintű szabályozást ajánlottam, mely alkalmas a Kormány működésének tartalmi dokumentálására és az állampolgárok, a kutatók akár késleltetetlen érvényesülő jogának biztosítására, a közérdekű adatok megismerésére. Az ajánlás szerint a szó szerinti jegyzőkönyv vezetése nem feltétlen alkotmányos vagy törvényi követelmény. A vizsgálat során fény derült arra is, hogy a titoktörvény mellékletének 13. pontját figyelmen kívül hagyva minősítették válogatás nélkül az összes jegyzőkönyvet államtitokká.

A Miniszterelnöki Hivatalt vezető miniszter az ajánlást nem fogadta el.

Ezután a Miniszterelnöki Hivatal közigazgatási államtitkárát felszólítottam — ezúttal élve egyetlen közigazgatási ügydöntő jogkörömmel —, hogy a törvény rendelkezéseit sértő minősítéseket szüntesse meg.

Dr. Bártfai Béla államtitkár válaszában ígéretet tett a jegyzőkönyvek felülvizsgálatára. Egyúttal véleményezésre megküldte az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény (Ttv.) módosításának tervezetét, mely viszont „az állami szervek zavartalan működéséhez fűződő érdeket” az államtitok fogalmi elemévé emelte volna. E néhány mondat beiktatása a törvénybe a rendszerváltást túlélt és az Alkotmánybíróság által megsemmisített titoktörvénynél is korlátlanabb titkosítási jogot eredményezett volna, sőt megszüntette volna a titok tartalmi fogalmát, mert általa minden, amit az állam csinál, államtitok lehetett volna. A MeH tervezete, bár ez túlment az előterjesztő szándékán, a titokjogrend instrumentális értékét is támadta azáltal, hogy azt is államtitokká minősíthetővé tette volna, amit a törvény még szolgálati titokká sem enged minősíteni (az ugyanis szigorúbb, mivel nem zavartalan működésről, de „illetéktelen befolyásolástól mentes” hatáskörgyakorlásról szól). Fellépésem után — eltérően a betervezett javaslattól — a törvényben (1999. évi CXIII. törvény az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény módosításáról) végül a védett jogi tárgyként a Kormány és testületei zavartalan működése lett megjelölve, valamint az Országgyűlés beiktatta a törvénybe a kormányjegyzőkönyvek titkosíthatóságát is. Azt nem tudjuk, miként állná ki az alkotmányos normakontroll próbáját, a formai és a tartalmi alkotmányosság vizsgálatát a kormányülések dokumentálásának határozattal történt megszüntetése.

1999 nyarán pattant ki a Postabank VIP-hitelével és a hitelben, illetve kedvezményes befektetési lehetőségekben részesültek adatainak nyilvánosságra kerülésével kapcsolatos, társadalmi vitává terebélyesedő ügy, amelyet egy újságíró beadványa nyomán kellett vizsgálnom. A hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (Hpt.) szerint banktitok minden, az ügyfélről a pénzügyi intézmény rendelkezésére álló információ, mely például számlájára, üzleti tevékenységére, a bankkal kötött szerződéseire vonatkozik. A törvény a banktitok számára ha nem is korlátlan, de igen erős védelmet nyújt, az ügyfél felhatalmazásának hiányában a titok megismerésére csak néhány ellenőrző, bűnüldöző szervnek ad felhatalmazást akkor, ha az ügyfelet vagy a bankszámlát, a kért adatok fajtáját és az adatkérés célját is megjelöli írásos megkeresésében. A pozitív jog és az alkotmányos teória, amelyet az Alkotmánybíróság is megfogalmazott mindenkire kötelező érvénnyel, részben ellentétben áll egymással. Nincs ugyan sem jogi felhatalmazás, sem alkotmányos érv arra, hogy a közfeladatot nem teljesítő magánszemélyeknek a piacinál kedvezőbb feltételekkel megkötött szerződéseit állami szerv — a törvényben meghatározott eseteken túl — megismerje vagy nyilvánosságra hozza. Ugyanakkor, noha a banktitok hatályos törvényi szabályozása ma ezt tiltja, a bankok felett is érvényesülő közhatalomból részesülő közfeladatot ellátó személyek befektetési vagy hitelkedvezményeinek nyilvánosságra jutása — összhangban az Alkotmánybíróságnak a közfeladatot ellátó személyek magánéletének korlátozott védelméről szóló

megállapításaival — indokolt volna. A Hpt. módosításáról szóló törvényjavaslat kapcsán ennek megoldatlanságára ismételten felhívtam a jogalkotó figyelmét. (Az állásfoglalás a mellékletben olvasható.) (463/K/1999)

A Kriminális című hetilap 1999 májusában négy dokumentumrészletet közölt, mely összefüggésben volt az Országgyűlésnek a megfigyelési ügyben létrehozott vizsgálóbizottsága működésével. Az Országos Rendőr-főkapitányság (ORFK) Szervezett Bűnözés Elleni Igazgatósága államtitokértés alapos gyanúja miatt indított eljárást a főszerkesztő ellen. Ezután a főszerkesztő ügyvédje, valamint külön beadványában a Magyar Újságírók Országos Szövetsége (MÚOSZ) arra kért, vizsgáljam meg a minősítés jogszerűségét, és kezdeményezzem a minősítés megszüntetését. A főszerkesztő a véleménynyilvánítás és a sajtószabadság tekintetében is kérte állásfoglalásomat. 1999. július 23-án a fővárosi főügyész a nyomozás megszüntetésére adott utasítást, ami ellen a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat főigazgatója panaszt jelentett be, amelyet pedig a legfőbb ügyész helyettese elutasított. Ekkor az indítványozók az adatvédelmi biztosnál kérelmüket visszavonták. Szeptemberben a legfőbb ügyész a büntetőeljárás folytatását rendelte el. Kisvártatva a főszerkesztő ügyvédje az általam megszüntetett vizsgálat folytatását kérte. A vizsgált iratokat és az iratokkal kapcsolatos eljárásokat, egyéb körülményeket az Országgyűlés irattárában és a polgári titkosszolgálatokat felügyelő tárca nélküli miniszter hivatalában a helyszínen is ellenőriztem.

A vizsgálat megállapította, hogy az újság által egészben vagy részben közölt négy dokumentum közül kettővel kapcsolatban semmilyen minősítési eljárás nem folyt. A „Meghallgatási jegyzőkönyv” című dokumentumban pedig nem szerepel olyan adatfajta, melyet a Ttv. államtitokkörüli jegyzéke szerint minősíthettek volna, ezért nem tekinthető minősített adatot tartalmazó iratnak. (691/A/1999)

Az ajánlás kibocsátását követő levelezésből kitűnik, hogy végül a két érintett miniszter is csupán az ajánlásban 2. számú dokumentumként szereplő iratot (Nytsz: NI-9/003-3/98), mely „Jegyzőkönyv meghallgatásról” címet viseli, tartották olyannak, mely államtitkot tartalmaz. Ezt az iratot — a vizsgálat megállapítása szerint — arra nem jogosult személy minősítette, úgy, hogy minősítési javaslat nem készült, és az ügy irataiban nincs nyoma annak, hogy a minősítés a Ttv. mely pontja alapján történt, továbbá a minősítés körülményeit az iktatókönyvből nem is lehetett megállapítani, magán az iraton kívül semmilyen forrás nem utal arra, hogy az iratot mikor minősítették.

Miután az iratok jogszerű minősítése nem történt meg, ajánlásom szerint nem tekinthetők államtitoknak.

Az ajánlás ügyében a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokat irányító miniszterrel, valamint a belügyminiszterrel meglehetősen éles hangvételű vita bontakozott ki.

A vita egy része szakkérdések tisztázását célozta. Bátran mondhatjuk, a magyar demokrácia épülését is szolgálja, ha olyan típusú kérdések tisztázódnak, mint az: vajon megtörtént-e az adott esetben a minősítés? Az adatvédelmi biztos és a legfőbb ügyész szerint nem, a belügyminiszter és a tárca nélküli miniszter szerint pedig igen. Vajon a szakszolgálatnál minősítési joggal rendelkező személyt úgy kell-e tekinteni, hogy a miniszter hivatalában keletkezett iratokat is minősítheti, amint azt az irányító miniszter állítja; vagy nem, amint azt az adatvédelmi biztos ajánlása mondja? Vajon mellőzhetetlen eleme-e a minősítésnek, hogy a minősítő megjelölje azt az okot, törvényi pontot, melyen a minősítés alapul? Az ügyészség és az adatvédelmi biztos szerint igen, a szakminiszterek szerint nem. Vajon az alapjogokat korlátozó törvények esetében a jogalkalmazó közigazgatási és nyomozó szerveknek joguk van-e arra, hogy a törvény egyenes (adott esetben a törvény indoklásában is kifejtett) értelme felett olyan alapjogot korlátozó történeti, logikai értelmezési műveleteket végezzenek, melyek átszabják az írott jogot? Az adatvédelmi biztos szerint nem, a minősítők szerint igen. „A minősítés alakai, formái hibái önmagukban nem alapozhatják meg a minősítés érvénytelenségét” — állítja a belügyminiszter, az adatvédelmi biztossal pedig egyetért az ügyészség abban, hogy az alakai hibának lehet ilyen következménye.

Az érvek elhangzanak, a joggyakorlat, a bíróságok, esetleg az Alkotmánybíróság vagy maga a törvényhozó lezárja a vitákat; s még az sincs kizárva — a belügyminiszter és az adatvédelmi biztos együttműködésében is több példa volt erre —, hogy maguk a vitatkozó felek eljutnak a közös értelmezésig.

A tárca nélküli miniszter és a belügyminiszter azonban, kétségbe vonva azt a jogomat, hogy kifejtsem a véleményemet, mintha más irányt kívántak volna adni egy jogi vitának.

A belügyminiszter és a tárca nélküli miniszter egybehangzó véleménye szerint ugyanis nincs az adatvédelmi biztosnak joga arra, hogy azt állítsa: egy minősítési jelzéssel ellátott irat minősítése nem történt meg, holott — ez is köztudott — nem először vezetett ilyen eredményre a vizsgálatom.

A tárca nélküli miniszter szerint az adatvédelmi biztos véleménye még a jogbiztonságot is sérti.

Köztudomású, hogy az adatvédelmi törvény az adatvédelmi biztosnak az ombudsmani hatáskörökhöz képest igen erős, közigazgatási jogerővel ad titokfelügyeleti jogkört, mely odáig terjed, hogy ha a minősítést indokolatlannak tartja, a minősítőt a minősítés megváltoztatására vagy megszüntetésére köteles felszólítani. A törvény egy másik szabálya pedig az adatvédelmi biztos kötelességévé teszi, hogy ellenőrizze minden adatkezelésre vonatkozó jogszabály megtartását.

A hatáskör túllépésével kapcsolatos gyanúsítás alig érhető. A titoktörvény az információs jogok fő korlátozója, minden szava adatkezeléseket szabályoz, semmi mást; információs önrendelkezési jogot von el, közérdekű adatok

megismerésétől zár el, érvényesülésének ellenőrzésére a jogalkotó kötelezi az adatvédelmi biztost. (Az ajánlás és az ügygel kapcsolatos levelezés a mellékletben található.)

A demokratikus társadalomban a nyilvánosság-titkosság határát a lehető legpontosabban előre kell kijelölni, akkor is, ha tudjuk, ezek a határok esetről esetre módosulnak, finomodnak, árnyaltabbak lesznek, sőt meg is változnak egy soha be nem fejeződő tanulási folyamat során. Ez kétségkívül némi erőfeszítést, munkát igényel, amit azonban csak a totális állam takaríthat meg. A modern jogállamban az átláthatóság, a rá alkalmazott tiszta fogalmak révén, magára a titkosság világára is kiterjed. A nem kívánatos homálynak nem csak a társadalom, de az állam is kárvallottja.

Végezetül vessünk egy pillantást a régen magunk mögött hagyott, elfelejtett 19. századra. Arra az időre, amikor nem voltak ugyan államtitoktörvények, viszont volt a mainál fejlettebb jogtudat. Lássuk (gyönyörű kézírásával) mit írt az első magyar királyi főügyész, Kozma Sándor, midőn a nagyméltóságú M. Kir. Igazságügy Miniszter Úr* 1882. november 12-én „hivatalos titok megsértése” miatt rendeletében kegyelmesen megróttta, mert Kozma a neki írt sk. felbontású levélről kollégáit tájékoztatta. Kozma, a titkosság alaki és tartalmi követelményét kéri számon, és a legudvariasabb ingerültséggel utasítja el azt, hogy főnöke, a nagyméltóságú úr szándékát neki fel kelljen ismernie, kitalálnia és, ha nem sikerült, azért bárkinek felelnie kelljen. (Az idézet az eredeti helyesírást követi.)

„Hogy Excellenciád ezen rendeletének tartalma —»hivatali titkot«— képezzen, azt nem tudtam de nem is sejdíthettem.

Az, hogy a borítékra — a saját kézre — felvont jegyezve az még, különös meghagyás nélkül nem minősíti a rendeletet a titkos, a bizalmas rendeletek sorába. [...] valóban már tartalmánál fogva sem jelentkezett előttem a magas rendelet oly annak, melyet titokban kellett volna tartanom. [...] Hogy ekként aztán 8—10. nap mulva a dolog a közönség elé jutott, még pedig téves alakban, az a mostani ellenőrizhetetlen sajtó viszonyok közt nagyon könnyen érthető. Nem szükséges tehát ezt kutatni, [...]”

II. TEVÉKENYSÉGÜNKFOBBADATAI

E fejezetben az eddig követett gyakorlatunknak megfelelően mutatjuk be az adatvédelmi biztos és hivatala 1999. évi tevékenységét, az idősoros grafikonok segítségével pedig három év adatait hasonlítjuk össze annak érdekében, hogy a változások, tendenciák vagy éppen az állandóság megállapítható legyen.

A statisztika elkészítése során úgy gondoltuk, hogy az indítványozók megoszlásának vizsgálatánál eddig alkalmazott felosztást árnyaltabbá tesszük, és nem csupán annak ismertetésére szorítkozunk, hogy hány jogi személy, magán-személy és egyéb kategóriába tartozó indítványozó volt; érdekes lehet azt is vizsgálni, hogy hányan fordultak az adatvédelmi biztoshoz gazdasági társaság, társadalmi szervezet vagy a sajtó képviselőjében. Ennek érdekében a jogi személy, valamint az egyéb kategóriát tovább finomítottuk, és e szempontok figyelembevételével készítettük el az összes ügyre vonatkozóan az „indítványozók aránya 1999” és a „panaszosok aránya 1999” kördiagramot.

Mielőtt rátérnénk a statisztikai adatok bemutatásra, általános tapasztalatainkat ismertetjük, melyeket a részletes adatok is alátámasztanak.

Három év adatait összehasonlítva megállapítható, hogy a panaszügyek száma — bár kis mértékben — de folyamatosan csökken (1997: 586, 1998: 477, 1999: 431), ugyanakkor a konzultációs ügyeké folyamatosan növekszik (1997: 167, 1998: 246, 1999: 256). A jogszabály-véleményezések száma az 1998. évi növekedést követően majdnem felére csökkent. Az 1998-as év értékelése során azt állapítottuk meg, hogy folyamatosan alacsony a hivatalból indított vizsgálatok száma, és akkor úgy véltük, hogy ez a tendencia lényegesen nem fog módosulni a jövőben sem. Erre rácafélt az 1999-es esztendő, amikor ezen vizsgálatok száma kétszeresére emelkedett. Ez persze korántsem jelenti azt, hogy az eddig követett hagyományos ombudsman szerepvállalás megváltozott volna, és aktivizmussal ment volna elébe az ügyeknek az adatvédelmi biztos. Álláspontja most is az, hogy nem a biztos, illetve munkatársai személyes ambíciói szabják meg a vizsgálatok irányát. A magyarázat abban rejlik, hogy az 1999-es esztendőben végzett megyei vizsgálatok során (Pest, Baranya, Borsod-Abaúj-Zemplén) több adatkezelő tevékenységét vizsgáltuk (38), mint az előző évben (18). Mindenképpen örvendetes tendenciaként értékelhetjük, hogy mind az összes ügyszámhoz, mind a panaszügyek számához viszonyítva emelkedett a vidéki indítványozók száma. Ez — reményeink szerint — alátámasztja és egyben megerősíti azt a törekvésünket, hogy az adatvédelmi biztos és hivatala ne egy szűkebb réteg problémáinak orvoslására törekedjen csupán. Általános tapasztalat, hogy az 1999. évben — akár a teljes ügyhalmazt, akár csak a panaszügyeket tekintve — növekszik az állampolgárok elégedetlensége a magánszféra körébe tartozó adatkezelők tevékenységével kapcsolatban. Elsősorban a bankok, biztosító intézetek, mobilszolgáltatók és a direkt marketing cégek kezelésében lévő személyes adataik sorsát érzik aggályosnak és megkérdőjelezhetőnek.

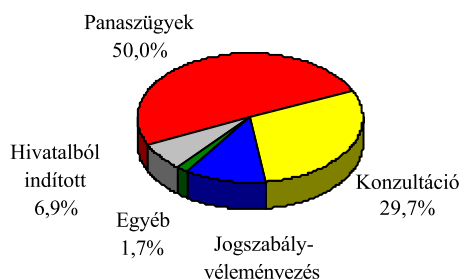
* Aki nem akar ki, hanem Pauler Tivadar (1816—1886), amúgy maga is kiváló jogtudós, aki az észjogot és a közjogot adta elő sokáig Budapesten, és 1871—1872 között vallási és közoktatási miniszter is volt.

A vizsgálatok általános jellemzői

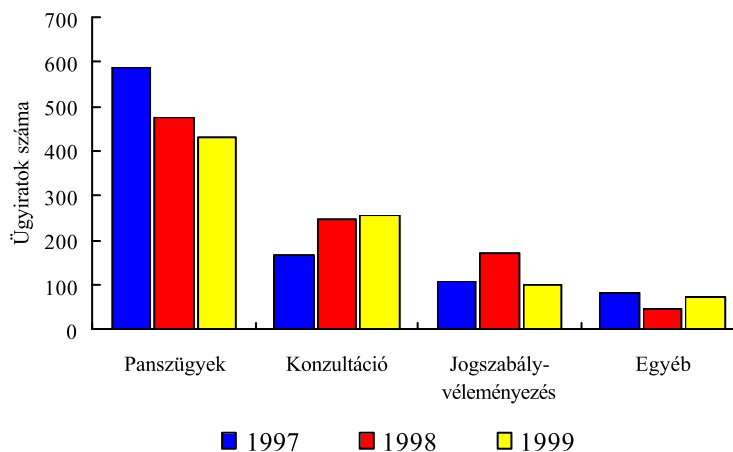
A főbb ügytípusok

1999-ben az adatvédelmi biztoshoz beérkezett, illetve iktatott ügyek száma 862, ennek pontosan a fele, 431 volt panaszügy. Ebbe a kategóriába soroltuk az adatvédelmet és információszabadságot érintő ügyeket, nem tartalmazza viszont az adatvédelmi nyilvántartással, valamint az elutasított adatkérések nyilvántartásával kapcsolatos ügyeket, valamint a telefonos jogsegélyügyeket sem. A konzultációs ügyek számának és arányának növekedése folytatódott, az összes ügghöz viszonyítva közel harminc százalék. A biztos az adatvédelmi törvényben előírt kötelezettségénél fogva négy esetben szolgálati titokkörü jegyzék módosítását, két esetben új titokkörü jegyzéket véleményezett, ezeket az ügyeket az egyéb kategóriába soroltuk. A minisztériumok százegy esetben küldték meg az általuk elkészített jogszabálytervezeteket, arányait tekintve ez az ügyek 11,7%-a. Az 1998-as évhez viszonyítva ez 68 tervezettel kevesebb.

A főbb ügytípusok 1999 (%)

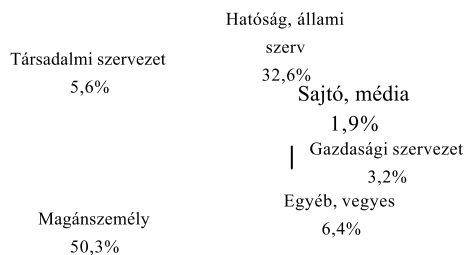
A főbb ügytípusok 1997-1999

Az indítványozók aránya

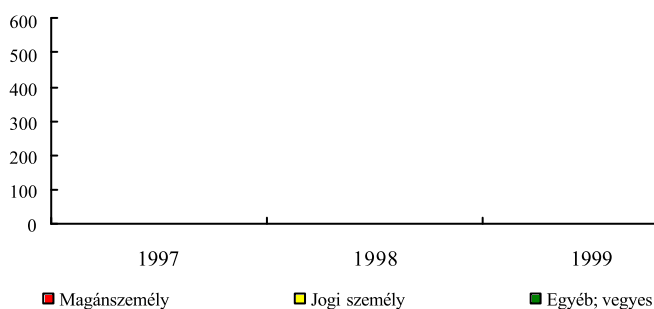
Az eddigi években kialakult tendenciának megfelelően az indítványozók fele 1999-ben is magánszemély volt. Beigazolódni látszik az a még 1997-ben tett megállapításunk, hogy a sajtó információéhsége gyakran visszafogottnak látszik, hiszen tizenhat esetben kérték az adatvédelmi biztos vizsgálatát, mely az összes ügy 1,9%-a. A különböző gazdasági társaságok 28, társadalmi szervezetek képviselői pedig 48 esetben fordultak az adatvédelmi biztoshoz.

*Az indítványozók aránya
1999 (%)*

A tárgyév adatait itt ismét összevontuk, hiszen csak így lehetett az előző évek adataival összehasonlítani. Lényeges változás nem történt, a vizsgált évek mindegyikében az indítványozók fele magánszemély, a jogi személyek aránya némileg növekszik.

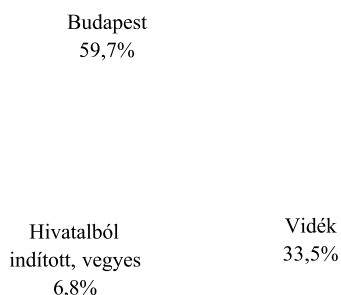
*A jogi és magánszemély indítványozók aránya
1997-1999*

A budapesti és a vidéki indítványozók aránya

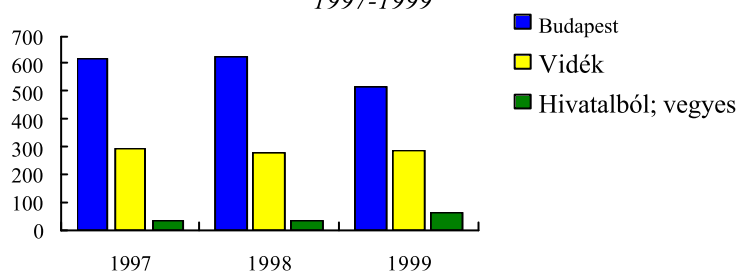
1999-ben 515 budapesti és 288 vidéki indítványozó fordult beadvánnyal a hivatalhoz, mely az előző évek adataihoz képest némi elmozdulást jelent, hiszen majd négy százalékkal nőtt a vidéki indítványozók aránya. A jogszabály-veleményezések számának csökkenése – melyek budapesti székhelyű központi közigazgatási szervektől érkeztek – természetesen befolyásolta mind a számadatok, mind az arányok változását.

*A budapesti és a vidéki indítványozók aránya
1999 (%)*

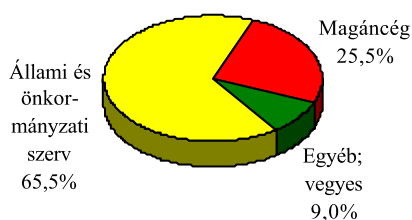
*A budapesti és a vidéki indítványozók aránya
1997-1999*

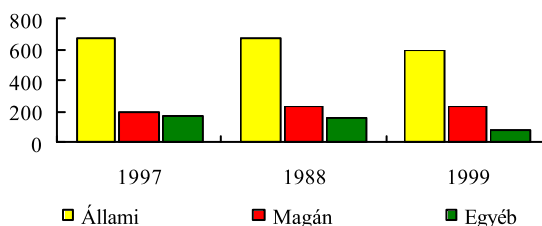
A vizsgált adatkezelők típusai

A vizsgált adatkezelők száma mindig több, mint az adott évben beérkezett ügyek száma, hiszen egy konkrét ügyben több adatkezelő is lehet érintett. Az állami, önkormányzati adatkezelők túlsúlya még mindig jelentős, 597 adatkezelő tartozott ebbe a körbe. Emellett 232-re emelkedett a magáncégek adatkezelését érintő vizsgálatok száma.

*A vizsgált adatkezelők típusai
1999 (%)*

*A vizsgált adatkezelők típusai
1997-1999*

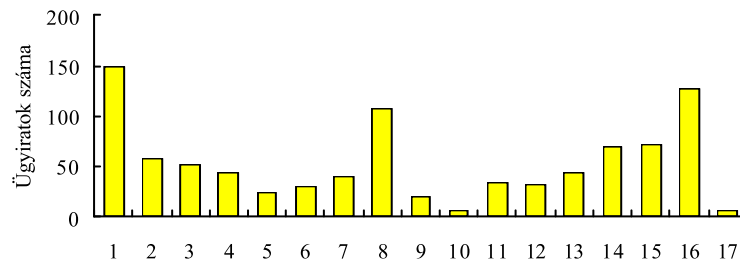
Arányaiban évről évre nő a magáncégek adatkezelését sérelmező beadványok száma. Az összes ügyszámhoz viszonyítva az adatok háromszázalékos növekedés mutatnak.

A vizsgált adatkezelők kategóriái

Ebben az évben hat esetben indult vizsgálat olyan ügyben, ahol nem magyarországi adatkezelő volt érintett, így ezt új kategóriaként jelenítettük meg.

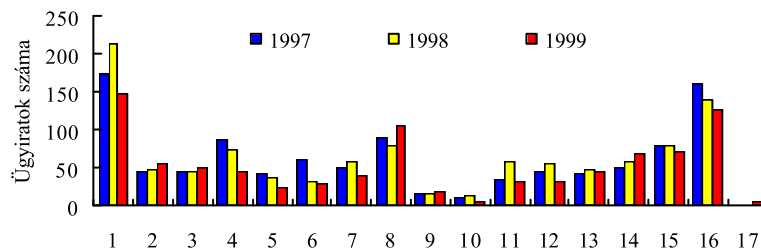
A legnagyobb számban érintett adatkezelők a központi közigazgatási szervek, egyéb adatkezelők (társasházak, áruküldők, munkáltatók, gazdasági társaságok), helyi önkormányzat és szervei, közüzemi szolgáltatók, valamint a pénzintézetek. Az előző beszámolóban már jeleztük, hogy a központi közigazgatási szervek adatkezelőként jelennek meg a jogszabály-véleményezések során, holott tényleges vizsgálatról ebben a 101 ügyben nem beszélhetünk.

A vizsgált adatkezelők kategóriái
1999

Három év adatainak összehasonlításával megállapítható, hogy a vizsgált adatkezelők tekintetében növekedés a helyi önkormányzatok, a pénzügyintézetek, az egyéb közhatalmi szervek (bírószék, ügyészség, dekoncentrált közigazgatási szervek) valamint a nemzeti adatbázisok, nagy adatkezelők [Központi Adatfeldolgozó, Nyilvántartó és Választási Hivatal (KÖANYV), Területi Államháztartási és Közigazgatási Információs Szolgálat (TÁKISZ), Központi Statisztikai Hivatal (KSH), cégbírószék, földhivatal, Történelmi Hivatal (TH)] körében következett be. Lényegesen csökkent a központi közigazgatási szerveket, a fegyveres és rendvédelmi szerveket, valamint az oktatási intézményeket/kutatóintézeteket érintő vizsgálatok száma, a többi kategóriában három év alatt számottevő változás nem történt.

A vizsgált adatkezelők kategóriái
1997-1999

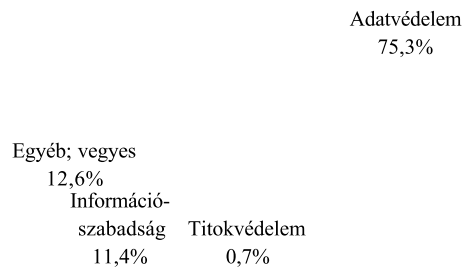

1 Központi közigazgatási szerv	10 Szakosított felügyeleti szerv
2 Egyéb közhatalmi szerv	11 Oktatási intézmény/kutatóintézet
3 Nemzeti adatbázis, nagy adatkezelő	12 Társadalmi szervezet
4 Fegyveres és rendvédelmi szerv	13 Sajtó/média
5 Társadalombiztosítás/munkaügy	14 Pénzügyintézet
6 Adóhivatal, pénzügyőrség	15 Közütemi szolgáltató
7 Egészségügyi intézmény	16 Egyéb adatkezelő
8 Helyi önkormányzat és szervei	17 Külföldi adatkezelő
9 Államigazgatási jogkörben eljáró egyéb szerv	

Információs ágak aránya az ügyiratokban

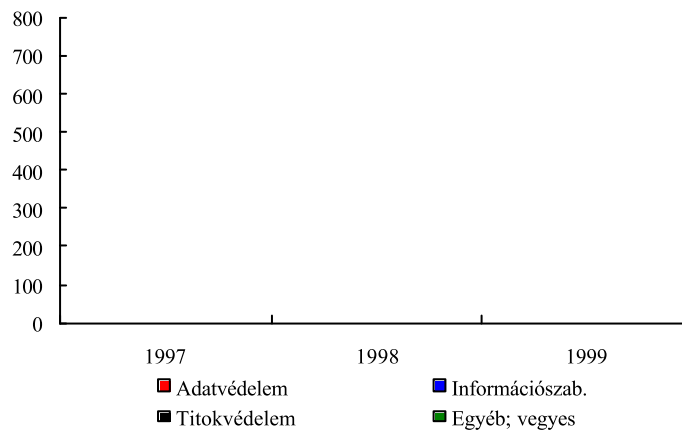
Az információs ágak megoszlásánál az adatvédelmi tárgyú ügyiratok száma nyolc százalékkal nőtt az 1998. évi adatokhoz viszonyítva, így az ügyek háromnegyedét alkotja, három százalékkal emelkedett az információs szabadságra vonatkozó ügyek száma, és felére csökkent az egyéb ügyek száma. Amint a tavalyi beszámolóban említettük, ide soroljuk a jogszabály-véleményezéseket, melyek számának csökkenése okozza az egyéb kategóriában bekövetkezett változást.

*Információs ágak aránya az ügyiratokban
1999 (%)*

A hároméves idősor adatainak összehasonlításából látható, hogy egy-egy éven belül az egyéb kategóriában van a legnagyobb ingadozás, melynek fő oka a – már említett – jogszabály-véleményezések számának változása. A többi kategóriában, az információszabadság enyhe emelkedése mellett, az arányokat tekintve nincsenek nagy különbségek.

*Információs ágak aránya az ügyiratokban
1997-1999*

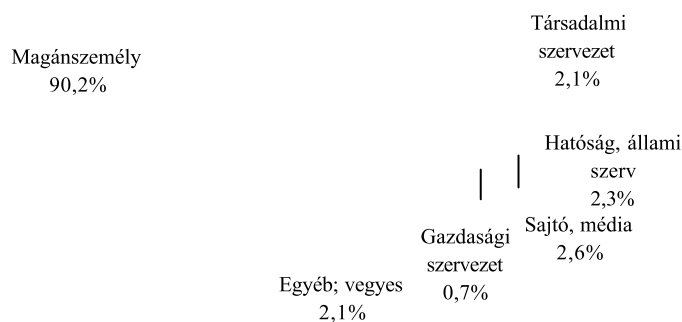
Panaszügyek

A panaszügyek statisztikai feldolgozása során azt tapasztaltuk, hogy mindazok a különbségek, melyek ezeket az ügyeket jellemezték, és a korábbi években a tevékenységünk egészére vonatkozó adatoktól eltértek, lényegesen csökkentek. Az 1998. évi adatokkal ellentétben a panaszügyekben az indítványozók aránya, az adatkezelők típusainak megoszlása, az információs ágak aránya megközelíti az összes ügy ugyanezen kategóriáinak adatait. Az eddigi évek során folyamatosan nőtt a magánszemély panaszosok aránya a panaszbeadványokon belül, ez a tendencia 1999-ben is töretlen, meghaladta a kilencven százalékot.

A panaszosok aránya

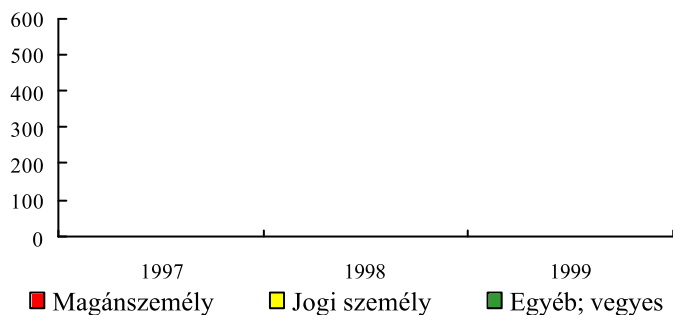
1999-ben 389 magánszemély fordult az adatvédelmi biztoshoz. Amint arra már a bevezetőben utaltunk, a jogi személy kategórián belül további felosztást vezetünk be, így a panaszügyek esetében is megállapítható, hogy a sajtó képviselői tizenegy esetben kérték az adatvédelmi biztos vizsgálatát, mely az összes panaszügy 2,6%-a. A különböző gazdasági társaságok 3, társadalmi szervezetek 9, hatóság, állami szerv képviselői pedig 10 esetben fordultak az adatvédelmi biztoshoz.

*A panaszosok aránya
az 1999. év panaszügyeiben (%)*

Az idősből kitűnik, hogy a magánszemély és jogi személy kategóriák egymáshoz viszonyított arányaiban lényeges változások nincsenek, az egyéb, vegyes besorolás évről évre látványosan csökken, ez az egyre pontosabb statisztikai feldolgozás eredménye.

*A jogi és magánszemély panaszosok aránya
panaszügyek 1997-1999*

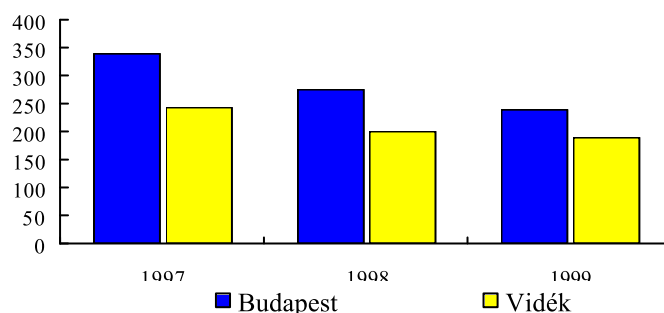
A budapesti és a vidéki panaszosok aránya

Az összes ügyre vonatkozó adatok alapján a vidéken élő indítványozók aránya 33%, a panaszügyeket tekintve ez az arány több mint tíz százalékkal magasabb: 44,3%. Három év adatait összehasonlítva megállapítható, hogy a budapesti és vidéki indítványozók száma közötti különbség egyre csökken.

*A budapesti és vidéki panaszosok aránya
az 1999. év panaszügyeiben (%)*

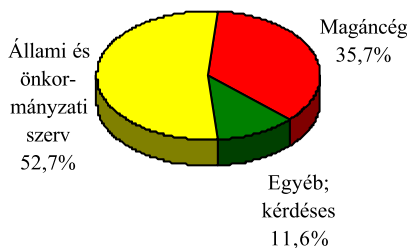
*A budapesti és vidéki panaszosok aránya
panaszügyek 1997-1999*

A bepanaszolt adatkezelők típusai

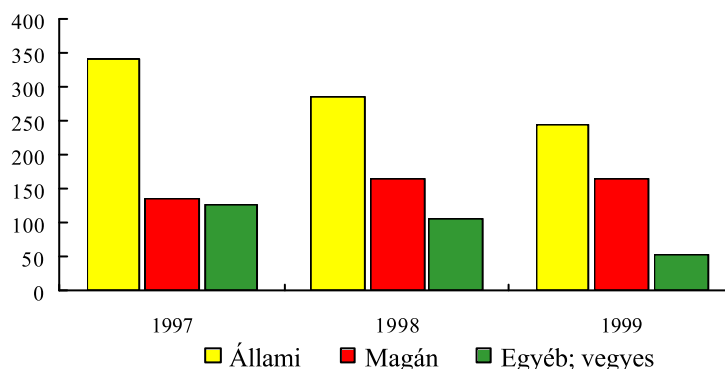
Az állami, önkormányzati szervek adatkezelését a beadványok felében sérelmezik a panaszosok, arányaiban ez az érték évek óta állandó. Míg 1998-ban a magáncégek adatkezelésével kapcsolatos panaszügyek aránya 29,7 százalék volt, az 1999-es esztendő folyamán ez 35,7 százalékra nőtt. Ide soroltuk a bankok, pénzintézetek, mobilszolgáltatók adatkezelését sérelmező beadványokat.

*Bepanaszolt adatkezelők típusai
az 1999. év panaszügyeiben (%)*

Az adatkezelők típusainak egymáshoz viszonyított arányában jelentős változás tapasztalható. Az állami és a magánszektor adatkezelését sérelmező badványok száma közötti különbség – három év adatait tekintve – folyamatosan csökken.

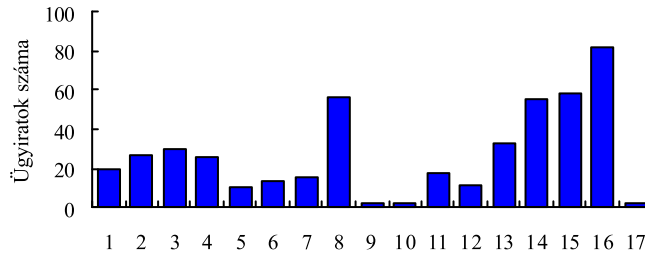
*A bepanaszolt adatkezelők típusai
panaszügyek 1997-1999*

A bepanaszolt adatkezelők kategóriái

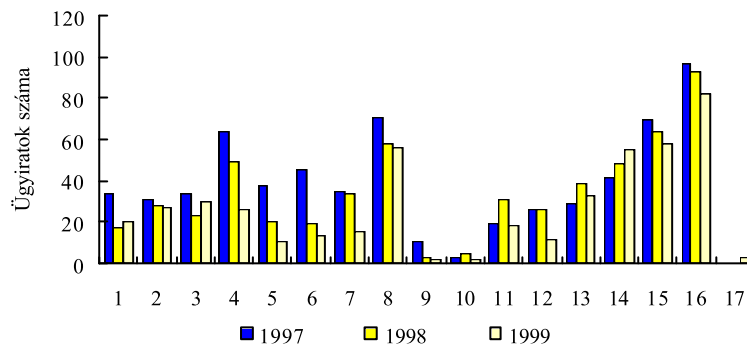
A panaszügyekben leggyakrabban – 82 esetben – az áruküldők, társasházak, munkáltatók, gazdasági szervezetek adatkezelését sérelmezték az indítványozók. A számadatokat tekintve ezt követik a közüzemi szolgáltatók (58), a helyi önkormányzatok (56) és a pénzüzetek (55).

*A bepanaszolt adatkezelők kategóriái
az 1999. év panaszügyeiben*

Három év adatait összehasonlítva megállapítható, hogy évről évre emelkedik a pénzüzetek, az 1998. év adataihoz viszonyítva pedig a központi közigazgatási szervek és a nagy adatkezelők adatkezelését sérelmező panaszügyek száma. A többi vizsgált adatkezelő esetében vagy megegyezik, vagy csökken a beadványok száma.

*A bepanaszolt adatkezelők kategóriái
panaszügyek 1997-1999*

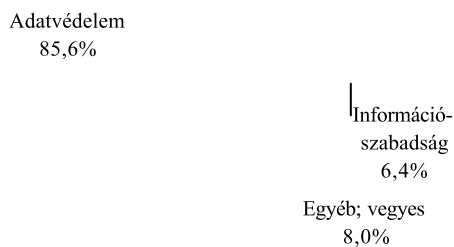

1	Központi közigazgatási szerv	10	Szakosított felügyeleti szerv
2	Egyéb közhatalmi szerv	11	Oktatási intézmény/kutatóintézet
3	Nemzeti adatbázis, nagy adatkezelő	12	Társadalmi szervezet
4	Fegyveres és rendvédelmi szerv	13	Sajtó/média
5	Társadalombiztosítás/munkaügy	14	Pénzüzet
6	Adóhivatal, pénzügyőrség	15	Közüzemi szolgáltató
7	Egészségügyi intézmény	16	Egyéb adatkezelő
8	Helyi önkormányzat és szervei	17	Külföldi adatkezelő
9	Államigazgatási jogkörben eljáró egyéb szerv		

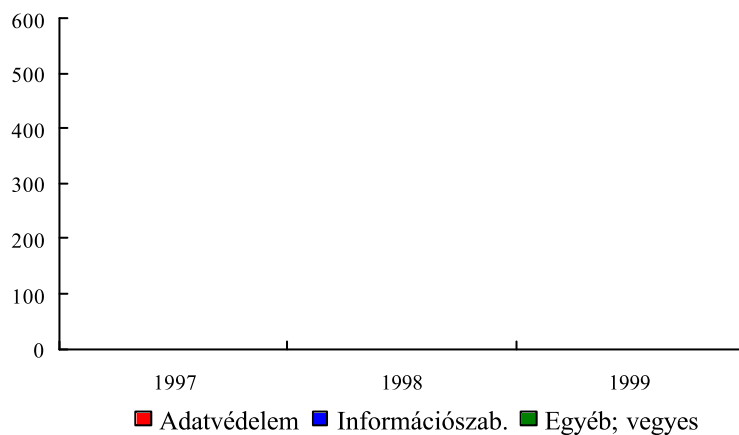
Információs ágak aránya a panaszügyekben

A panaszügyek esetében elsősorban a személyes adatok kezelésével kapcsolatos egyéni sérelmek orvoslása érdekében fordulnak az állampolgárok az adatvédelmi biztoshoz. 1999-ben az e körbe tartozó 374 ügy a panaszügyek 85,6%-a. A közérdekű adatok kezelésének gyakorlatát sérelmező 28 beadvány az ügyek 6,4%-a. Az egyéb kategóriába főleg azokat az ügyeket soroltuk, amelyekben az adatvédelmi biztosnak nincs hatásköre eljárni, mert nem a személyes vagy közérdekű adatok kezelésével kapcsolatos jogsérelemlről van szó, és így értelemszerűen egyik információs ágba sem lehet besorolni a beadványt. A három év adatait összehasonlító oszlopdiaagramok lényeges eltéréseket, aránybéli változásokat nem mutatnak.

*Információs ágak aránya a panaszügyekben
az 1999. év panaszügyeiben (%)*

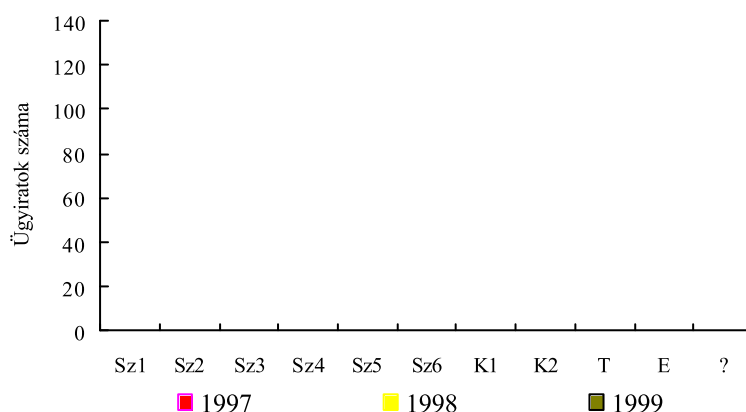
*Információs ágak aránya a panaszügyekben
panaszügyek 1997-1999*

A panaszok tárgya

A személyes adatok kezelésének gyakorlatát sérelmező beadványok száma 1998-ban 97, 1999-ben 99 volt. A vizsgált kategóriák közül a személyes adatok jogellenes gyűjtésére (Sz3) és továbbítására (Sz5) vonatkozó panaszok száma mindhárom évben magas.

*A panaszok tárgya
panaszügyek 1997-1999*

- Sz1 személyes adatok kezelésének gyakorlata
- Sz2 személyes adat jogellenes kezelése általában
- Sz3 személyes adat jogellenes gyűjtése
- Sz4 személyes adat jogellenes felhasználása
- Sz5 személyes adat jogellenes továbbítása, nyilvánosságra hozatala
- Sz6 betekintési/törlési jog megtagadása
- K1 közérdekű adatok kezelésének gyakorlata
- K2 közérdekű adatok visszatartása
- T indokolatlan titokkörü minősítés
- E egyéb
- ? kérdéses, nem eldönthető

Az érintett személyek köre

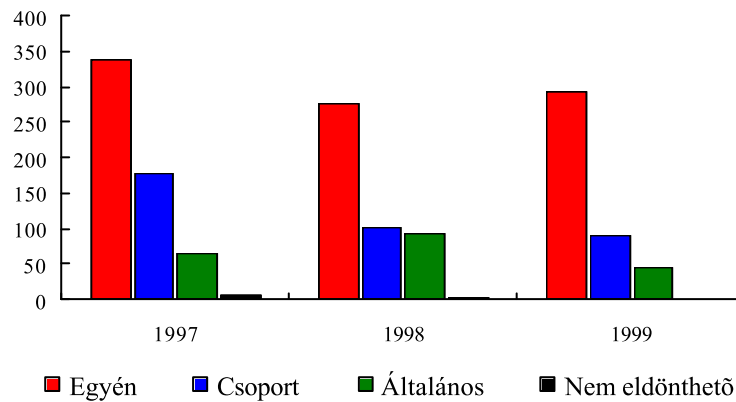
Az 1999. év panaszügyeinek döntő százalékában egyéni jogsérelmek orvoslásáért fordultak az adatvédelmi biztoshoz, számokban kifejezve ez 294 eset volt. Csökkent azokak a beadványoknak a száma, amelyekben több embert, nagyobb csoportot érintő jogellenes adatkezelés megszüntetését kérik (91), vagy a jelzett visszasság általánosítható (44).

*Az érintett személyek köre
az 1999. év panaszügyeiben (%)*

Egyén	Csoport
68,2%	21,1%
	Általános
	10,2%
	Nem eldönthető
	0,5%

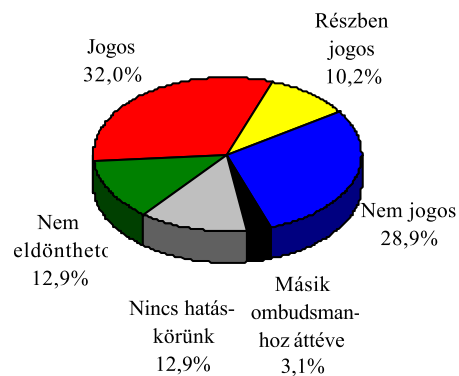
*Az érintett személyek köre
panaszügyek 1997-1999*

A panaszok jogossága

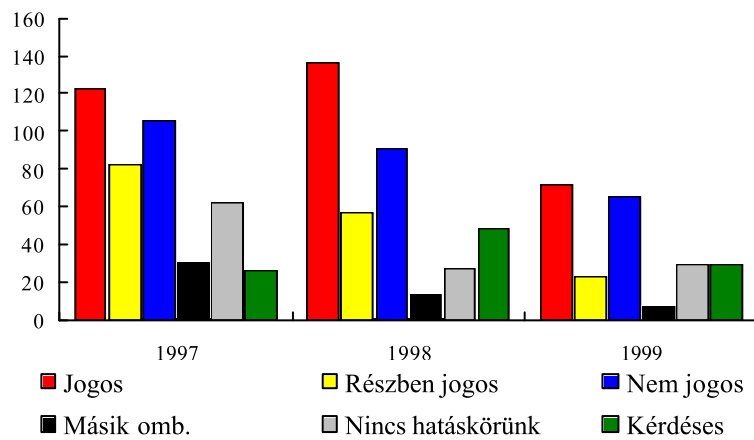
A panaszok jogosságát csak abban az esetben tudjuk eldönteni, ha lezártuk a vizsgálatot. Az 1999-ben indított vizsgálatok közül 225 panaszügy vizsgálata zárult le, ebből 72 jogos volt, 65 nem volt jogos, 23 esetben pedig csak részben volt jogos.

*A panaszok jogossága
az 1999. év panaszügyeiben (%)*

Három év adatait összehasonlítva megállapítható, hogy 1999-ben jelentősen csökkent a részben jogos panaszok aránya, ugyanakkor szinte egyenlő a jogos és nem jogos panaszok aránya. Ez utóbbi arány az előző években lényegesen kisebb volt.

*A panaszok jogossága
panaszügyek 1997-1999*

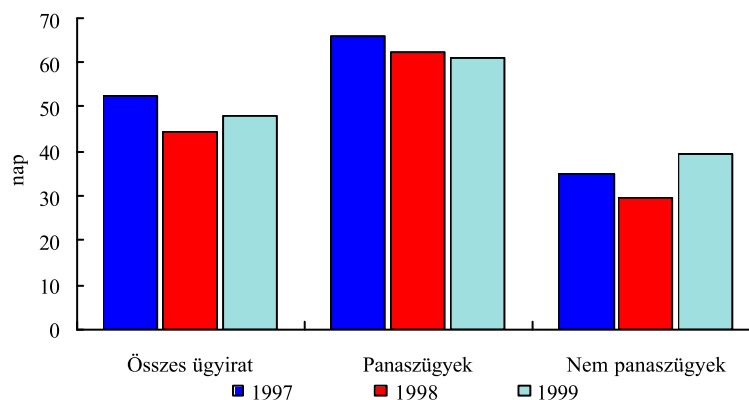

Ügyintézési határidők

Átlagos ügyintézési idő

Az előző év adataival összehasonlítva 1999-ben negyvennégy napról negyvennyolc napra növekedett az összes ügyre vonatkoztatott átlagos ügyintézési idő. A panaszügyeknél egy nappal csökkent (62-ről 61-re), a nem panaszügyeknél pedig (ide tartoznak a jogszabály-véleményezések, konzultációs ügyek, szolgálati titokköri jegyzékek és a hivatalból indított vizsgálatok) tíz nappal növekedett (29 napról 39 napra). Három év adatait vizsgálva a panaszügyek vizsgálata mutatja a legkiegyenlítettebb képet, csak minimális eltérések vannak, a legnagyobb ingadozás a nem panaszügyek esetében van.

*Átlagos ügyintézési idő
ügytípusok szerint 1997-1999*

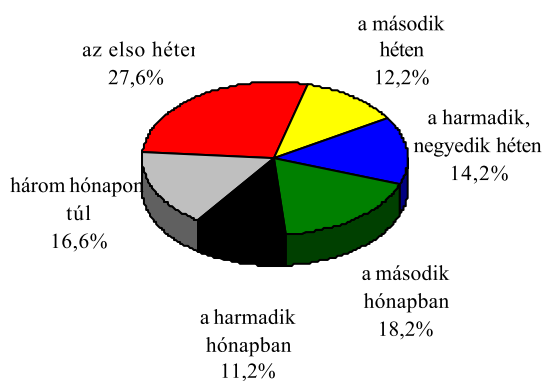

Az ügyintézés időtartama

A számadatokat tekintve a legtöbb ügy vizsgálata vagy a beérkezést követő első héten (158), vagy csak a második hónapban (104) zárul le.

Az átlagot tekintve az ügyek több mint felében harminc napon belül érdemben válaszolunk, a fennmaradó rész pedig majd' egyenlő arányban oszlik meg, tehát két, három vagy ennél több hónapot vesz igénybe a vizsgálat.

*Az ügyintézés időtartama
az 1999-es évben („Hány ügyre válaszoltunk érdemben”)
%*

III. A VIZSGÁLATOK

A) SZEMÉLYES ADATOK

Ezúttal is külön fejezetekben mutatjuk be a személyes adatok kezelésével és a közérdekű adatok nyilvánosságával foglalkozó vizsgálatainkat.

Az államnak és más szervezeteknek fontos érdeke a piaccgazdaságban az, hogy a nagy költségek árán kialakított adatbázisok, információrendszerek tartalma minél szélesebb körben felhasználható legyen. Ez azonban gyakran ellentétes az adatalanyok érdekeivel. Az alkotmányos alapjogok — köztük a személyes adatok védelméhez fűződő jog — korlátozását nem indokolhatják más alapjog érvényesülésével össze nem függő, (piac)gazdasági vagy más érdekek. Az ügyeinknél maradván: az adatvédelmi biztost megkereső taxicég jobban tette volna, ha az új, milliós, a bejövő hívásokat rögzítő és az ügyfeleket azonosító telefonközpont megvásárlása előtt és nem után kérdezi meg az adatvédelmi biztostól, hogy miként tárolhatják a hívásokat és ügyfelek adatait, kinek adhatják ki, egyáltalán: lehet-e a polgárok akarata ellenére vagy tudta nélkül hívásaikat, adataikat rögzíteni. Végiggondolták-e vajon, hogy az alkalmazni kívánt drága „technika” alkalmas-e a kívánt cél elérésére, ha egyáltalán a tervezett adatkezelés célját megfogalmazták; s számoltak-e azzal, hogy milyen veszélyekkel járhat az adatok illetéktelen megszerzése, jogellenes továbbítása?

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) érvényesülésének fő biztosítója az adatvédelmi biztos — mint független, csak a törvényeknek alárendelt parlamenti ellenőr — intézménye. Az adatvédelmi biztos a demokratikus jogállam intézménye, adatvédelmi jogi kultúraterjesztő tevékenysége gyakorlásakor fontos felhívnia a figyelmet arra is, hogy a polgár ne csak az államtól, annak különféle hatóságaitól, vagy a parlamenti biztostól várja el jogai megóvását, tiszteletben tartását: gyakorolja (ön)tudattal, határozottan információs önrendelkezési jogát.

A közvélemény-kutató vagy direkt marketing cég munkatársaként bemutatkozó ismeretlen kérdező túlzott adathűségét kifogásoló polgár ne válaszoljon az érzése szerint oda nem tartozó kérdésekre. Kérjen tájékoztatást a kérdezőtől a társaságról, adatkezeléséről, illetve bátran töröltesse adatait, ha meggondolja magát. Ha később, az adatvédelmi biztostól kérdezi meg, hogy: ki volt ez az ismeretlen; van-e ilyen cég egyáltalán; mire használják fel adatait; tapasztalataink szerint nehezebb a jogérvényesítés, s nem is biztos, hogy lehetséges.

A személyes adatok kezelésére, feldolgozására vonatkozó európai uniós és belső jogszabályok célja az alapvető jogok és szabadságok — a magánélet — védelme, amit az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény és a közösségi jog általános alapelvei is elismernek, ezért ezeknek a jogszabályoknak a közelítése nem járhat az általuk nyújtott védelem gyengülésével. Az Európai Unióba történő belépésre törekvő magyar állami — adatkezelő — szervezeteknek és más intézményeknek ünnepélyes megnyilatkozásaik, vállalásaik szüneteiben, hétköznapi adatkezeléseik során is figyelemmel kell lenniük arra, hogy a belső jog-közösségi jog közelítésének célja az Európai Unió adatvédelmi irányelve szerint nem az általuk nyújtott védelem gyengítése, hanem az, hogy a Közösségben magas szintű biztosságot a személyes adatok védelméhez fűződő jog érvényesülésének. Az irányelv rámutat arra, hogy az adatfeldolgozó rendszereknek elő kell segíteniük a gazdasági és társadalmi haladást, a kereskedelem bővülését és az egyéni jólétet, nem szabad azonban elfelejteni arról, hogy az adatfeldolgozó rendszerek vannak az emberért — és nem fordítva.

NAGY ÁLLAMI (ÖNKORMÁNYZATI) ADATKEZELŐK

Nagy adatkezelőnek azokat az állami vagy önkormányzati szervezeteket nevezzük, amelyek nyilvántartásaiban a polgárok adatait nagy mennyiségben (sokszor milliós nagyságrendben) kezelik: rögzítik, tárolják, feldolgozzák, továbbítják. E szervezetek tevékenységére azért kell külön figyelmet fordítani az adatvédelmi biztosnak, mert ezekkel szemben a polgár objektív értelemben kiszolgáltatottabb. Valós veszély egyfelől az, hogy az egyén nem jut hozzá a szervekhez a jogai megóvásához szükséges információkhoz, másfelől viszont az is, hogy adatait kiszolgáltatják olyan harmadik félnek, amely nem jogosult azok megismerésére. A nagy adatkezelők érdekérvényesítése a polgárokkal szemben általában erősebb, ezért az adatvédelmi biztoshoz érkezett panaszügyek kivizsgálásán túl fontos az is, hogy azok adatkezelésénél lehetőség szerint folyamatosan „rajta tartsa a szemét”.

Ehhez alkalmas biztosságot az egyes nyilvántartásokkal kapcsolatos jogszabálytervezetek véleményezése, és a nagy nyilvántartó szervek vezetőivel folytatott gyakori személyes vagy írásbeli konzultáció.

Több — alapvető adatvédelmi követelményeket érintő — korábbi kormányzati terv megvalósítása kezdődött meg, illetve folytatódott 1999-ben. Például:

— a Központi Adatfeldolgozó, Nyilvántartó és Választási Hivatal megfelelő jogszabályi háttérrel folytatta a gépjárműtörzskönyvek kiadását, és felkészült az új személyazonosító igazolványok kiadására;

- megkezdte működését az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal Bűnügyi Igazgatósága;
- a szervezett bűnözés elleni fellépést szolgáló törvény alapján a nyomozó szervek számára jelentősen kibővült a nagy állami adatkezelő rendszerek adataihoz való hozzáférés lehetősége;
- az adatvédelmi követelmények érvényesítését lehetővé tevő technikai feltételek nélkül megkezdte működését a határregisztrációs rendszer;
- megszülettek a közlekedési, illetve a bűnügyi nyilvántartások jogszerű működését garantáló törvények;
- az adatvédelmi biztos véleményének kikérése nélkül a rendőrség hozzákezdett a „Robotzsaru 2000” elnevezésű integrált ügy- és adatfeldolgozó rendszer működtetéséhez.

A Belügyminisztérium központi adatkezelő szervezete

A Központi Nyilvántartó és Választási Hivatal és a Belügyminisztérium (BM) Adatfeldolgozó Hivatal összevonásával létrejött központi hivatal adatkezelésével kapcsolatban több panasz érkezett 1999-ben. A korábbi évekhez hasonlóan többen kifogásolták, hogy a hivatal kiadta adataikat közvélemény-kutató, piackutató vagy közvetlen üzletszerzést folytató gazdasági társaságoknak. (341/A/1999, 344/A/1999, 350/A/1999, 382/A/1999, 386/A/1999, 575/A/1999) Az adatvédelmi biztos a beadványtevőket — akik a jelenlegi gyakorlatot alkotmányossági szempontból kifogásolták — tájékoztatta arról, hogy véleménye szerint vitatható, mennyire fér össze az állami alapnyilvántartás feladataival az, hogy a hivatal üzleti célra, pénzért szolgáltat adatokat. Nehéz ezt a gyakorlatot összeegyeztetni az adatvédelmi törvény szellemiségével is, mely alapvetőnek tekinti az információs önrendelkezés jogát, vagyis célja annak biztosítása, hogy személyes adatával mindenki maga rendelkezzen.

A jelenlegi szabályozás az információs önrendelkezés korlátozásával lehetővé teszi ugyan a potenciális vevőkörrel való kapcsolatfelvételt, e korlátozást azonban számos garanciális elemmel ellensúlyozza.

(A címzettet írásban tájékoztatni kell arról, hogy a megkereső az adatokat milyen forrásból szerezte, milyen célra, meddig és hogyan használja fel, van-e adatátadási szándéka, igénybe vesz-e közreműködőt, valamint arról, hogy a címzettek jogában áll adatainak felhasználását a megjelölt célra vagy annak tetszőleges részére bármikor, indoklás nélkül megtiltani.) A direkt marketing szektor ezt a számára előnyös megoldást a legtöbb fejlett országban is kiharcolta magának, és mindez nem ellentétes az Európa Tanács és az Európai Unió adatvédelmi szabályozásával sem. (382/A/1999, 386/A/1999) A kérdéskörrel részletesen az Áruküldők, direkt marketing cégek című fejezetben foglalkozunk.

A központi hivatal által működtetett bűnügyi nyilvántartással kapcsolatban sajátos joggyakorlatot tárt fel vizsgálatunk. Egy jogellenes adatkezelést vélelmező — 1998 végén érkezett — beadvány nyomán indított vizsgálat során a biztos arról kért tájékoztatást a központi hivataltól, hogy az érintett állampolgárra vonatkozóan „ki, illetve melyik szervezet, milyen célból és módon, és milyen adatokat igényelt, vagy kért le a BM AH által kezelt büntetési nyilvántartásból.” A válaszlevélből — amelyet az illetékes helyettes államtitkár 10 évre államtitokká minősített — csak az volt megállapítható, hogy mikor, mely szervezetek munkatársai léptek be a gépi prioráló rendszerbe, és kérték le az állampolgárra vonatkozó, bűnügyi nyilvántartásban fellelhető adatokat. A válaszlevél arra utalt, hogy a — jogosultsággal rendelkező — lekérdező személyek „számítástechnikai azonosító alapján való” megnevezése „nem tartozik a hivatal kompetenciájába”, és „további adattal nem rendelkezünk”. Az adatvédelmi biztos az illetékes vezetőnek a következőket írta:

„A vonatkozó jogszabályok szerint az említett hivatal kezeli a bűnügyi nyilvántartást, így az adatkezeléssel kapcsolatos — törvényben rögzített — kötelezettségek is e szervezetet terhelik. Így például — amennyiben egy vonatkozó törvény a tájékoztatási kötelezettséget nem korlátozza — az érintett kérelmére az adatkezelő köteles tájékoztatást adni az általa az érintettől kezelt adatokról, az adatkezelés céljáról, jogalapjáról, időtartamáról, továbbá arról, hogy kik és milyen célból kapják vagy kapták meg az adatokat. Olyan esetben pedig, amikor — jogszabályi felhatalmazás alapján — az érintett jogai korlátozottak, törvényi felhatalmazás alapján az adatvédelmi biztos jogosult ellenőrizni egyrészt az adatok felhasználásának jogszerűségét, továbbá a korlátozás jogosságát.

Az adatvédelem alapkövetelményeit sértené, ha egy nyilvántartás jogszerű igénybevétele ellenőrzését szolgáló naplózási rendszerben kezelt azonosító adatokhoz csak az adatokat (esetleg jogellenesen) igénybe vevő szervezet vezetőjének hozzájárulása alapján lenne lehetőség.

Remélem, hogy az adott ügygel összefüggésben a hivatal által kezelt napló-fájlokból az is megállapítható, hogy az [...]ezredtől, illetve a [...] megyei rendőr-főkapitányság szervezett bűnözés elleni osztályától kik (azaz milyen azonosító adattal) kérték le a nevezettre vonatkozó adatokat, így az adatok felhasználásának jogszerűségét ellenőrizni tudom.

A fentiekre tekintettel kérem Miniszteri Biztos Úr közbenjárását, hogy a minisztérium illetékes vezetője rövid időn belül tájékoztasson arról: a válaszlevélben jelzett szervezeteknél milyen azonosító adatokkal kérték le a panaszos adatait. Csak ezen adatok birtokában tudom az adott szervezeteknél a vizsgálatot tovább folytatni.

Tekintettel arra, hogy az államtitokkörü lista 55. pontja szerint az országos számítógépes távadat-feldolgozó hálózati rendszerben használt azonosító és jelszó adatok minősíthetők államtitokká (és ilyeneket a válaszlevél nem tartalmazott), kérem számomra bemutatni azt a minősítési javaslatot, amely alapján a válaszlevelet államtitokká minősítette a helyettes államtitkár.

Túllépve az adott ügyön, kérem azt is tegye lehetővé, hogy megismerhessem azokat a dokumentumokat, amelyek bizonyítják, hogy az államtitokkörü lista 55. pontjában megjelölt adatfajták közül milyen adatokat, ki, mikor, milyen eljárásban, milyen indokok alapján minősítette államtitokká, illetve erről hogyan és mikor értesítette az adatkezelő szervezetet, a BM Adatfeldolgozó, Nyilvántartó és Választási Hivatalt.” (835/A/1998)

Az ügy vizsgálatát több mint háromnegyed éves — számos tanulással szolgáló — „küzdelem” után sikerült befejezni. Az eset ismertetéséből áradó homály az adatvédelmi biztos lehetőségeinek korlátozottságát is jelzi.

Rendőrség

Az adatvédelmi biztos 1998. évi ajánlása alapján a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról szóló 1999. évi LXXV. törvénnyel lehetővé vált, hogy a rendőri intézkedéssel járó közúti baleset során az érintett kérheti a balesetben érintett többi személy név és lakcím adatát, jogi személy, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet megnevezését, székhelyének (telephelyének) címét, a jármű hatósági jelzésének adatát, a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítási kötvény számát és a biztosítóintézet megnevezését. Az intézkedő rendőr az adatokat az érintettel a helyszínen közli; a rendőrhatalóság a közúti balesettel érintett személy írásos kérelmére igazolást ad a baleset idejéről, helyéről, továbbá a felsorolt adatokról; a megjelölt adatokat az eljáró rendőrhatalóság a balesettel érintett, illetve a biztosítóintézet kérelmére a kárrendezési eljárás lefolytatásához a biztosítóintézetnek megküldi.

Néhány jogszabálytervezet, egy-egy vizsgálat, illetve az egyes törvények végrehajtásának elsődleges — megyei vizsgálatokra épített — tapasztalatai sajnálatosan arra utalnak, hogy a rendőrség egyes szervezetei a törvényi előírásoktól eltérő módon, a törvényekben előírt adatkezelési követelményeket figyelmen kívül hagyva végzik tevékenységüket.

Példaként említhető, hogy a prostitúció elleni harc jegyében a törvényi felhatalmazástól eltérő adatkezeléseket folytatnak egyes rendőri szervek. A VIII. kerületben például rejtett kamerákkal folyamatosan rögzítik, és 30 napig őrzik, értékelik, elemzik a közterületen történeteket; e kapitányságon, és más helyeken (például Győrben) videofelvételen, vagy fényképen rögzítik (és tartják nyilván) a prostituáltakat, ujjnyomatot is vesznek tőlük. E kedvezőtlen tapasztalatokról az adatvédelmi biztos tájékoztatta a belügyminisztert az adatvédelmi biztos irodájában szeptemberben folytatott személyes megbeszélésük során. Az országos rendőrfőkapitány a fentiekkel összefüggésben készített válaszában a felvetések többségét úgy ítélte meg, hogy azok nem ellentétesek a vonatkozó jogszabályokkal. (653/V/1999)

Egy panaszos azért nyújtott be indítványt, mert az apátfalvi rendőrsőn — gyilkossági ügyben — a tanúként beidézt mintegy 70 főtől tenyér- és ujjnyomatot vettek. A vizsgálat során a megyei rendőrfőkapitányarról tájékoztatta az adatvédelmi biztost, hogy a vétkes személyek ujjnyomatait nem vették nyilvántartásba, azokat az ügyirat mellékleteként kezelik, és az ügyfél személyes kérésére azt visszaadják.

A külföldi állampolgárok ujjnyomatvételére azért került sor, mert alaposan feltehető volt, hogy Magyarországon tartózkodásuk sérti a közbiztonságot. Tudomása szerint az érintettek beleegyeztek az ujjnyomatvételbe. Az adatvédelmi biztos állásfoglalásában — egyebek mellett — kifejtette, hogy:

„A hozzájárulás akkor tekinthető megadottnak, ha az adatalany kívánságának önkéntes, határozott és tájékozott kinyilvánítása, mellyel beleegyezését fejezi ki az őt érintő személyes adatok kezelésébe. A vizsgált esetben kétséges, volt-e más lehetősége a jelenlévőknek, mint eleget tenni a felhívásnak.

Az adatkezelés időtartamát tekintve, a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) 5. § (2) bekezdése csak a cél megvalósulásához szükséges mértékben és ideig teszi lehetővé a bűnüldözési adatkezelést. A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.) 84. § c) pontjának előírásait a jogszerűen kihallgatottak esetében kell figyelembe venni.

Felszólítom, hogy a tanúként kihallgatott vétkes személyek — jogellenesen rögzített — ujj- és tenyérnyomatait tartalmazó lapokat haladéktalanul semmisítse meg.” (590/A/1999)

Már a korábbi években is találkoztunk azzal a gyakorlattal, hogy a rendőrség az olyan — törvény által különleges védelemben részesített — adatokat (például egészségügyi adatokat), amelyek beszerzéséhez ügyészi jóváhagyás kellett volna, nem ritkán a törvényi előírásokat figyelmen kívül hagyva, lefoglalás útján szerezte meg. Az elmúlt évi megyei vizsgálatok (173/H/1999 és a 623/H/1999), továbbá a távközlési szolgáltatók képviselőivel folytatott megbeszélések azt bizonyítják, hogy a nyomozhatóságok a távközlési adatokat (például híváslistákat) is lefoglalás útján szerzik meg. Folyamatban van annak a beadványnak a vizsgálata, amely — túlmutatva az adott ügyön — a rendőrségi adatkezelés e sajátos, jogszerűnek aligha tekinthető módszerére és annak tarthatatlanságára mutat rá.

A rendőrhatalóság tanúként hallgatta ki azt az újságíró, aki a Fővárosi Személtető mellett rálatálta a Postabank Értékpapír Rt. dokumentumaira. Tanúvallomásában elmondta, hogy nem ismerte fel annak a hangját, aki az iratok helyéről mobiltelefonon tájékoztatta. Néhány hét múlva egy nyomozó telefonon jelezte, hogy a mobilszolgáltatótól megkapták a kérdéses napokra vonatkozó híváslistáját, így ismerik mindazon személyek számait, akikkel — akár hívó, akár hívott félként — abban az időben telefonon beszélt. A panaszos szerint ezen eljárás sérti személyes adatai védelméhez fűződő jogait, és az újságírói hivatása gyakorlásának ellehetetlenülésével járhat, ha az információkat szolgáltató személyek a továbbiakban nem bíznak benne.

A vizsgálat során a budapesti rendőrfőkapitány arról tájékoztatta az adatvédelmi biztost, hogy „a távközlési adatok lefoglalására a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény (Be.) 101. § (1) bekezdése alapján — és figyelemmel az országos rendőrfőkapitány

bűnügyi helyettesének 63/1996. számú intézkedésében meghatározottak szerint — határozattal és jegyzőkönyv készítésével került sor. [...] A releváns időszakra vonatkozó adatokat a nyomozó hatóság a távközlési adat lefoglalásáról szóló, a belső rendelkezés mellékletében meghatározott formátumú határozattal, telefaxon igényelte a távközlési szolgáltatótól. [...] A konkrét ügyben a nyomozó hatóság a szükséges adatokat nem adatkérés útján, hanem lefoglalással szerezte be, melyhez — a fenti jogszabály és belső rendelkezés szerint — ügyészi jóváhagyást beszerezni nem kell.”

A távközlési szolgáltató vezérigazgatójának válaszából az derült ki, hogy a július 13-án telefaxon érkezett, három telefonszámra vonatkozó lefoglalási határozatra július 28-án küldtek (9 oldal melléklettel) írásos választ, majd a tényleges jegyzőkönyvi lefoglalásra — különféle egyeztetések után — csak augusztus 12-én került sor. Az ügy vizsgálata folyamatban van. (533/A/1999)

Az 1998. év végén hivatalunkhoz küldött beadványában egy kereskedelmi cég biztonsági vezetője — a munkahelyén történtek alapján — azt vélelmezte, hogy különleges személyes adataihoz jogellenesen jutottak hozzá. Levele szerint „a rendőrségen lekérték a priuszomat, melyet a lekérő személy [...] szemembe elmondott, majd ezek alapján állásomból felfüggesztettek.” Később — megítélése szerint elsősorban a fenti okok miatt — a munkaviszonyát is megszüntették. Az elhúzó vizsgálat — egyebek mellett — azt állapította meg, hogy a panaszos személyes, illetve különleges személyes adatait két rendőri szervezet — védett személyekkel összefüggő megelőző védelmi tevékenységük során — jogszerűen igényelhetette a BM büntettesek nyilvántartásából; különleges személyes adatait három — arra feljogosított — személy, négy alkalommal kérte le (priorálta), amelyek közül két lekérésre a jogerős bírósági ítéletet követően került sor. A panaszos korábbi munkahelyéről való távozásának körülményeiről a védett személyek biztosításáért felelős szervezet — megállapíthatatlan forrásból — már korábban ismeretekkel rendelkezett, így ezen információk alapján, valamint figyelemmel a munkahelyén betöltött beosztására, döntöttek úgy, hogy az említett nyilvántartásban is ellenőrzik a személyét. Pontosan meg nem állapítható körülmények között a védelemért felelős szervezet vagy az e feladat ellátásában közreműködő helyi rendőri szervezet munkatársa — a rendelkezésére álló információk alapján — javasolta a munkáltatónak, hogy a panaszost a védett személyek programjaitól tartsák távol. Figyelemmel a vizsgálat megállapításaira nem kizárt — bár erre a vizsgálat nem terjedhetett ki —, hogy e jogszerűtlennek tekinthető, a panaszos kompromittáltságát alátámasztó különleges adatokra utaló javaslat alapján került sor a személyét érintő kedvezőtlen munkaügyi döntésekre. Az ügy — mint korábban erre az előző fejezetben utalás történt — számos adatkezelési visszasságra mutatott rá, amelyre az adatvédelmi biztos felhívta az illetékesek figyelmét. Az országos rendőr-főkapitánynak például ezt írta:

„Összegezve azt állapítottam meg, hogy a szóban forgó ügyben — az információk beszerzése, illetve a megelőző védelmi intézkedések megtételekor — a [...]ezred munkatársai egyes adatvédelmi követelményeket figyelmen kívül hagyva jártak el. Törvényi felhatalmazás hiányában ugyanis a felderített adatokról (köztük különleges személyes adatokról), illetve az adatokból levonható azon következtetésről, miszerint [...] biztonsági kockázatot jelenthet a védett személyekre, nem tájékoztathatták volna a munkáltatót. Az is jogellenesnek minősíthető, hogy a négy priorálás közül háromra — az adatkezelés célhoz kötöttsége elvének figyelmen kívül hagyásával — a védett vezetők látogatása után került sor.

Az ügy arra is rámutat, hogy a védelmet ellátó szervezet és az adott területen működő rendőri szervek közötti — adatgyűjtésre, adatlekérésre vonatkozó — együttműködés jogi rendezetlensége miatt olyan adattovábbításokra is sor kerülhet, amelyek közvetlenül nem kötődnek az adott szervezet feladataihoz, és amelyekről nehezen lehet dokumentáltan elszámolni.

Figyelemmel az ügy — fentiekben ismertetett — tapasztalataira, felkérem Főkapitány Urat, gondoskodjon arról, hogy a megelőző védelmi intézkedések során a személyes adatokat az illetékes rendőri szervek jogszerűen kezeljék, továbbá tegyen intézkedéseket, hogy a jövőben a [...]ezred munkatársai személyes, illetve különleges adatokat — törvényi felhatalmazás hiányában — ne továbbítsanak illetéktelenek számára.” (835/A/1998)

Többen — beadványban, telefonon — kifogásolták a közúti közlekedés rendőrhatalmának jogszabályi igazgatásáról szóló 48/1997. (VIII. 26.) BM rendeletre hivatkozással megküldött „Felszólítás adatközlésre” című nyomtatványt, illetve annak adattartalmát. Annak ellenére, hogy az országos rendőrfőkapitány 1999 júniusában arról tájékoztatta az adatvédelmi biztost, hogy elfogadja az — 1998 végén e témakörben megfogalmazott — ajánlásában foglaltakat, és intézkedett az adatvédelmi előírásoknak megfelelő egységes formanyomtatvány alkalmazása iránt, néhány rendőrkapitányságon az utasítást nem hajtották végre. (661/A/1999)

Határórség

Az elmúlt években a határórség adatkezelését beadványok nem érintették, és a megyei látogatások során sem került sor e szervezet tevékenységének áttekintésére. 1999-ben — figyelemmel a határregisztrációs rendszer bevezetésére is — két határőr szervezet adatkezelését helyszíni vizsgálat keretében ellenőriztük. Tapasztalatainkról a Megyei vizsgálatok című fejezetben szólunk. (624/H/1999, 625/H/1999) Folyamatban van annak a beadványnak a vizsgálata, amelyben az indítványozó azt kifogásolja, hogy határátlépéskor túlzott részletességgel ellenőrzik, és indokolatlanul rögzítik a személyek adatait. (677/A/1999)

Nemzetbiztonsági szolgálatok

A nemzetbiztonsági szolgálatok adatkezelésével kapcsolatban 1999-ben két beadványt kapott az adatvédelmi biztos. Egy — újságoknak ismeretlenek által megküldött — feltehetően hamis titkosszolgálati irat kapcsán az adatvédelmi biztos arra hívta fel a főszerkesztő figyelmét, hogy:

„A számos polgár személyes adatait tartalmazó iratoknak a [...], illetve más újság számára történő megküldése — tekintettel arra, hogy ilyen adatok továbbítására törvényi felhatalmazás nincs, és arra nyilvánvalóan az érintettek hozzájárulása nélkül került sor — az adatvédelmi törvény alapján jogellenes adatkezelésnek tekintendő.

Az adatvédelmi biztosnak nincs arra lehetősége, hogy feltárja: ki, hol és milyen módon jutott az iratokban szereplő, nem köztudomású személyes adatok (köztük különleges adatok) birtokába, és ezen adatokat ki továbbította az újságoknak, ezért további lépéseket csak a polgári titkosszolgálatokat irányító miniszter vizsgálata eredményének ismeretében tudok tenni.” (455/A/1999)

Az ügy körülményeit részletesen feltáró levelében egy panaszos egyrészt kifogásolta, hogy a Nemzetbiztonsági Hivatalt felügyelő miniszter az ellene „gyűjtött információk indoklására, felhasználására és az ezek alapján megindított büntetőeljárás okaira és érdekeire vonatkozó” kérdéseire megtagadta a választ, másrészt azt kérdezte, hogy jogosan utasították-e el kérdései megválaszolását a nemzetbiztonsági, illetve az adatvédelmi törvényre hivatkozva. Az adatvédelmi biztos arról tájékoztatta a panaszost, hogy:

„Az adatvédelmi biztos a nemzetbiztonsági szolgálatok működésével, illetve egy büntetőeljárással összefüggésben csak a személyes adatok kezelésének jogszerűségét vizsgálhatja, amennyiben az adott ügyben még nem folyik bírósági eljárás. [...] A levelében ismertetett tények és körülmények, valamint a fentiekben idézett törvényi előírások alapján úgy ítélem meg, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatokat felügyelő miniszter jogszerűen tagadta meg a tájékoztatást az Önre vonatkozó, Nemzetbiztonsági Hivatal által kezelt adatokkal kapcsolatban.” (403/A/1999)

Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal (APEH)

1999-ben is számos — bár abszolút számban némileg csökkenő — olyan panasz érkezett, melyben az állami adóhatóság adatkezelését sérelmezték. Az adatvédelmi biztos egy esetben rendelt el panasz alapján helyszíni vizsgálatot. Két panaszos az irat-betekintési jogának korlátozását sérelmezte, de érkezett olyan beadvány is, melyben az APEH-hez benyújtott részletfizetési kérelem elbírálásához rendszeresített adatlap tartalmát kifogásolták. (Például házastárs, élettárs foglalkozása; a kérelmező és családja lakáskörülményei, a saját tulajdonú ingatlan típusa, címe, forgalmi értéke; tart-e albérlőt; a kérelmező és a vele közös háztartásban élők tulajdonában lévő háztartási és barkácsgépek; a közös háztartásban élők havi rendszeres kiadásai.)

Az adatvédelmi biztos válaszában tájékoztatta a beadványozót a fizetési könnyítések jogszabályi háttéréről, valamint arról, hogy az eljárás kérelemre indul, és ez a tény meghatározó jelentőségű az Avtv. 3. § (5) bekezdése szerint. Az érintett kérelmére indult eljárásban ugyanis a szükséges adatainak kezeléséhez a hozzájárulását vélelmezni kell. Az adózás rendjéről szóló 1990. évi XCI. törvény 81.§-a alapján tehát az APEH abban az esetben is engedélyezheti a fizetési könnyítést, ha megismerve az állampolgár családi, jövedelmi, vagyoni viszonyait úgy ítéli meg, hogy az adóhátralék egyösszegű vagy azonnali megfizetése számára aránytalanul súlyos terhet jelent. Ha a kérelmező az elbíráláshoz szükséges adatokat nem szolgáltatja, az adóhatóság dönthet úgy, hogy a kérelem megalapozottságának hiányában nem él méltányossági jogkörének gyakorlásával. (343/A/1999)

Egy panaszos az adóhatóságnak írt levelében a célvizsgálati megbízólevél tartalmát kérte pontosítani, az „egyéb adatgyűjtés, egyéb megfigyelés” valódi tartalmát kérte meghatározni, konkrétan és tételesen ismertetni. Mivel az adóhatóságtól kapott választ nem tartotta kielégítőnek, az adatvédelmi biztostól kérte az ügy kivizsgálását és a szükséges intézkedések megtételét.

Az ügyben érintett igazgatóság ellenőrzési igazgatóhelyettese válaszában az adózás rendjéről szóló 1990. évi XCI. törvény (Art.) 51. § (7) bekezdésére hivatkozott, mely szerint a bizonyítási teher az adóhatóságon nyugszik. Ez a kötelezettség indokolja a tényállás teljes körű felderítését az Art. 58. § (1) bekezdésében foglaltak szerint. A célvizsgálati megbízólevél tárgyi hatályát az adóhatóság sem tudta pontosan meghatározni, mivel a törvény szövege nem tartalmaz erre vonatkozó definíciót. Nyilatkozatuk szerint a célvizsgálat során csak abban a körben kívántak tájékozódni, amely az adókötelezettséget érintette. Az Art. 58. § (2) bekezdése szerint, az adózó köteles az adóhatóság rendelkezésére bocsátani az ellenőrzéshez szükséges bizonylatait, és köteles közreműködni az ellenőrzés hatékony, gyors lefolytatásában. Adatvédelmi szempontból az iratok fénymásolásának ténye nem kifogásolható, ha az az ellenőrzésről készült jegyzőkönyv megállapításainak dokumentálására szolgál. A nyilatkozattételre való felhívás célja a bevallás adatainak ellenőrzése volt, és nem a panaszos vagyoni helyzetének vizsgálata. (130/A/1999)

A megbízólevél tárgyi hatályának pontosítása érdekében az adatvédelmi biztos megkereste az APEH elnökét, mivel az adatkezelés célhoz kötöttsége szempontjából ez országos szintű rendezést igényel, és a megbízólevelek kiállításának rendjét az APEH utasításban szabályozta. Az egyeztetés jelenleg is folyamatban van. (425/H/1999)

Egy másik panaszos az ügyintézők eljárását sérelmezte. Több alkalommal élt irat-betekintési jogával, egyúttal másolatokat kért — és kapott — az iratairól, de az ügyintéző egy esetben sem bizonyosodott meg személyazonosságáról. Ugyanezt tapasztalta az igazgatóság más osztályain is. Állítása szerint több osztályon az ügyintézők asztalán szanaszét hevernek az iratok, és amíg az ügyintézők a munkájukat végzik, az ügyfelek mások aktáiba is beleláthatnak. Sérelmezte továbbá, hogy a nevére, de általa ismeretlen, soha be nem jelentett címre küldtek tájékoztatást.

Az APEH hatósági főosztályának egyik hatósági osztályától egy konkrét ügyirat fénymásolati példányát kérte, de a hatósági osztály vezetője kérését nem teljesítette. Tájékoztatta azonban arról, hogy a kérdéses iktatószám egy olyan kísérőlevél száma, amely az I. és a II. fokú adóhatóság közötti belső ügyintézés része, és ismeretének hiánya nem jelenthet számára joghátrányt. Az adatkezelő szakmai véleményének ismeretében október 27-én az adatvédelmi biztos munkatársai helyszíni vizsgálatot végeztek az igazgatóságon és a hatósági osztályon. Az ügyféltérben megvizsgálták hogyan biztosítják a személyes adatok védelmét. Megállapították,

hogy a fogadósint építészetileg alkalmas a kulturált ügyintézésre, terelőkoriátok jelzik az ügyfelek közötti távolságot. Az ügyintézők az ügyfélfogadó ablak mögött, az ügyfelektől elválasztott térben végzik a munkájukat. A számítógép-monitorok az ügyintézők felé néznek, az iratokat összerendezve tárolják az asztal szélén. Az adóügyi igazgatóhelyettes 1999 nyarán utasítást adott ki az irányítása alá tartozó osztályokon végzett ügyfélfogadás rendjéről. Előírta az ügyfélfogadást végzők számára, hogy nevük és beosztásuk az ügyfél által jól látható helyen legyen kifüggesztve. Az adótitok védelme érdekében felhívta az ügyintézők figyelmét az ügyfél megfelelő azonosítására, még abban az esetben is, ha az ügyfelet az adóhatóság alkalmazottja személyesen ismeri. Az utasítás szerint minden munkatárs köteles gondoskodni arról, hogy az ügyfelek más adózó irataihoz ne juthassanak hozzá. Megállapították, hogy — a panaszos állításával ellentétben — az adóhatóság az ügyfél által bejelentett székhely címére küldte az értesítést. A panaszban sérelmezett körülményeket a vizsgálat nem igazolta. (451/A/1999)

Több esetben tapasztaltuk, hogy az irat-betekintési jog értelmezése az adatkezelőknek és a panaszosoknak is gondot okoz, ezért fontosnak tartjuk szélesebb közönség elé tárnai az adatvédelmi biztos állásfoglalását.

„[...] A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (a továbbiakban: Avtv.) 12. § (1) bekezdése értelmében az adatkezelő köteles az érintettnek tájékoztatást adni az általa kezelt személyes adatokról. Az információs önrendelkezési jog az Avtv.-ben is megfogalmazott alkotmányos alapjog, mely az Art.-ra hivatkozva nem értelmezhető megszorítóan. Az irat-betekintési jog gyakorlása, illetve az irat rendelkezésre bocsátása nem köthető az Art. 7. § (1) bekezdésében megfogalmazott feltételhez, a kérés jogalapjának igazolásához (jogok érvényesítése, kötelezettségek teljesítése).” (451/A/1999)

Szintén az irat-betekintési jog korlátozásának jogalapját kellett tisztázni abban az ügyben, amelyben az ellenőrzés során készült osztályvezetői beszámolót szerette volna megismerni a beadványozó, arra való hivatkozással, hogy abból megismerhetné, panaszát milyen módon vizsgálták ki. Az adóhatóság a kérést nem teljesítette. Ebben az esetben arról tájékoztattuk a panaszost, hogy az adóhatóság részéről nem történt jogsértés. A munkáltatói jogkör gyakorlásából adódó vezetői ellenőrzés során keletkezett — belső használatra szánt — iratok nem tartoznak az iratbetekintési jogosultság körébe. (471/A/1999)

Ebben az évben nőtt a konzultációs kérdések száma.

Az APEH egyik igazgatósága a polgármesteri hivatalok jegyzőit tervezi a jövőben megkeresni azokban az esetekben, ha a tudomásukra jut, hogy az adózó elhalálozott. Szeretnék megtudni a halál bekövetkezésének helyét, idejét, illetve a túlélő házastárs vagy vélelmezett örökös(ök) nevét, címét. Az adóhatóságnak az említett adatokra azért van szüksége, mert szeretné megadni az örökösöknek a szükséges felvilágosítást [Art. 80. § (2) bekezdés]. A hagyatéki leltárban szereplő adatokra pedig azért tart igényt, mert a közjegyzői tárgyalásra, valamint a hagyatéki eljárás befejezésére általában csak a haláleset követő fél év után kerül sor.

„Az Art. 80. §-a az adó soron kívüli megállapításának eseteit és feltételeit nevesíti. Az (1) bekezdés az adóhatóság kötelezettségként írja elő az adó határozattal való megállapítását. A (2) bekezdés szerint az adót év közben is megállapíthatja az adóhatóság a házastárs vagy az örökös(ök) kérelmére, ha a kérelmező az ehhez szükséges igazolásokat rendelkezésre bocsátja. Ebből következik, hogy az adóév lezárását megelőzően csak az arra jogosultak kérelme alapján állapítható meg az adó. Az adóhatóság csak az adóév lezárását követően járhat el hivatalból, amikor az adó-megállapításához szükséges adatok, igazolások már rendelkezésre állnak. A kérelem benyújtására jogosultak dönthetnek arról — érdekeiknek megfelelően —, hogy kéri-e az adó évközi megállapítását, vagy nem. Az adó tartozás vagy az adókülönbözet ugyanis részét képezi az elhunyt hagyatékának. A megkeresés-tervezetben az adatkérés céljaként az adó megfizetésére kötelezettek azonosítását jelölték meg. Törvényes célként nem fogadható el az adóhatóság indokolása, mert az Art. 25. § (2) bekezdése szerint az adó megfizetésére az adózó örökös(e) kötelezhető(k) határozattal. A túlélő házastárs vagy a vélelmezett örökös(ök) örökösi minősége a hagyaték átadását megelőzően nem állapítható meg minden kétséget kizáróan. Ami az Art. 45. § (3) bekezdésében foglaltakat illeti, az 1998. évi módosításnál a jogalkotó szándéka is az volt, hogy — az addigi példálózó felsorolás helyett — a jog szabályozza teljeskörűen az adóhatóság által felhasználható nyilvántartásokat. A taxációt figyelembe véve, valóban nem ad lehetőséget a törvény a hagyatéki leltár adatainak az állami adóhatóság részére való továbbítására. Nem továbbítható adat a polgárok személyi adat- és lakcímnnyilvántartásából a halál helyéről és idejéről sem, mert az Art.-ban meghatározott cél az adó megfizetésére kötelezhető személyek beazonosítása, és nem az elhunyt személyes adatainak feltárása. Ugyancsak nincs törvényi felhatalmazás arra, hogy a jegyző tájékoztassa az adóhatóságot a hagyatéki eljárás lefolytatására jogosult közjegyző személyéről.” (Az állásfoglalás a mellékletben olvasható.) (498/K/1999)

Már az 1998. évi beszámolóban is szó volt a totális adatgyűjtés tilalmáról, és részleteiben is közöltük az adatvédelmi biztos erre vonatkozó állásfoglalását (478/K/1998), de ebben a körben újabb konzultációs kérdés érkezett.

Egy önkormányzat jegyzője megkereste az APEH egyik igazgatóságát, és a helyi adóról benyújtott bevallások teljeskörűségének és tartalmi helyességének vizsgálatához kérték az adott városban székhellyel, illetve telephellyel rendelkező vállalkozások, vállalkozók meghatározott adatait. Az adatvédelmi biztos — azonos típusú ügyben az elmúlt évben képviselt álláspontját továbbra is fenntartva — utalt a személyes adat adatvédelmi törvényben található definíciójára. Ebből adódó törvényes felhatalmazása alapján tehát az adatvédelmi biztos csupán a közérdekű adatok nyilvánosságához fűződő jog érvényesülésének körében ellenőrizheti a gazdasági társaságok adataival kapcsolatos adatkezelések jogszerűségét. Állásfoglalása csak a természetes személyek — köztük az egyéni vállalkozók — adatainak kezelésére vonatkozik. Törvényi felhatalmazás hiányában csak az érintettek beleegyezésével továbbíthatók adatok. Ha felmerül a gyanú, hogy bizonyos székhelyű, telephelyű vállalkozók adózási kötelezettségüknek nem, vagy nem megfelelő mértékben tettek eleget, úgy a helyi adóhatóság adatokat kérhet meghatározott személyekről, de az összes lehetséges adóalanyra kiterjedő adatgyűjtés nem folytatható. A helyi adóhatóság nyilvántartási rendszere az egyik hivatalos forrás, amelyből az adóalanyok kiválaszthatók a vizsgálatra, illetve az adóhatóságnak kell kidolgoznia olyan hatékony vizsgálati módszereket, amelyek alkalmasak az adóhiány eredményes feltárásához. (565/K/1999)

A társadalombiztosítás nyilvántartásai

A társadalombiztosítási szervek vezetői több esetben kérték az adatvédelmi biztos véleményét az azonosító kódok használatának törvényes lehetőségeiről.

Az „Irányított betegellátási modellkísérlet” nevű program tervezett működését vizsgálta az adatvédelmi biztos abban az ügyben, melyben a TAJ-szám használatáról foglalt állást. A program lényege, hogy egy ügynevezett szervező — aki maga is egészségügyi szolgáltatást nyújt — koordinálja és hatékonyabbá teszi a háziorvosok és más egészségügyi szolgáltatók munkáját. A szervező az általa vezetett nyilvántartáshoz nem kapja meg a magánszemély személyes adatait, csak egy kódszám — jelen esetben a TAJ-szám — jelölne az ellátást igénybe vevőt.

Az adatvédelmi biztos adatvédelmi szempontból elfogadhatónak tartotta a TAJ-szám azonosítóként való alkalmazását, abban az esetben, ha a szervező — aki ennek az azonosítónak a használatára egyébként jogosult — tevékenysége során a társadalombiztosítási azonosító jelet a személy természetes azonosítóival nem képes összekapcsolni, és a kísérlet az alapellátással összefügg, annak javítását célozza. (782/K/1999)

Egy másik indítványozó azt kérdezte, hogy jogosult lesz-e az Országos Egészségbiztosítási Pénztár (OEP) az adóazonosító jel kezelésére a 2000. január 1-jétől hatályos jogszabály-változásokat követően adatszolgáltatásai során.

Az adatvédelmi biztos jogi állásfoglalása szerint igen, mert az 1996. évi XX. törvény 19. §-a lehetővé teszi, hogy az OEP mint adatszolgáltatásra kötelezett szerv használja az adóazonosító jelet. (750/K/1999)

Az 1999. évi törvénymódosításokat követően adott választ az adatvédelmi biztos arra a kérdésre, hogy a nyugellátás iránti igény, illetőleg az ellátásra jogosultság elbírálásához szükséges adatkérés céljából a nyugdíjbiztosítási igazgatási szervek kezelhetik-e az adóazonosító jelet 2000. január 1-jétől. További kérdés: „A nyugdíjjogosultságot érintő, a járulékfizetéssel vagy járuléktartozással kapcsolatos adatkérés értelmezhető-e úgy, hogy az összefügg a Nyugdíjbiztosítási Alap javára teljesítendő befizetéssel.”

Az adatvédelmi biztos válaszában az alábbi tájékoztatást adta: „Az 1996. évi XX. törvény 20. § (1) bekezdése, valamint a (2) bekezdés a) pontja alapján nincs törvényi akadálya annak, hogy a nyugdíjbiztosítási igazgatási szervek a törvényben meghatározott cél érdekében kezeljék az adóazonosító jelet. A célhoz kötöttséget azonban nem lehet kiterjesztően értelmezni. A törvényben meghatározott feladatkör ellátása érdekében is csak a szükséges mértékben használhatják az adóazonosító jelet, ami annyit jelent, hogy csak egyedi (konkrét) ügyekben, csak azon érintettek esetében, akiknél az ellátásra való jogosultság jogalapja, illetve mértékének megállapításához szükséges adatok más forrásból nem szerezhetők be.” Egyetértett azzal az elképzeléssel is, hogy az adóazonosító jel csak a konkrét ügy iratanyagában szerepelhet. Az igény-bejelentési nyomtatvány szerkesztésénél azonban nem lehet általánosan kötelezővé tenni az említett adat szolgáltatását. A járuléktartozással, illetve -fizetéssel kapcsolatos adatkérés — a célhoz kötöttség tekintetében — összefügg a Nyugdíjbiztosítási Alap javára teljesítendő befizetéssel. (756/K/1999)

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának általános helyettese annak vizsgálatát kérte, hogy az Országos Egészségbiztosítási Pénztár orvosszakértői főosztálya által a munkaképesség-változás minősítése céljából kibocsátott nyomtatványon szereplő kérdések, melyek az orvosszakértői véleményalkotást hivatottak segíteni, megfelelnek-e az adatvédelmi rendelkezéseknek. Az Országos Egészségbiztosítási Pénztár számos orvosi kérdés mellett arra is választ vár, hogy a kezelőorvos tudomása szerint páciense „milyen kereső tevékenységet folytat”.

Az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről szóló 1997. évi XLVII. törvény (Eüak.) 22. § (1) bekezdésének a) pontja szerint a társadalombiztosítási igazgatási szervek részére akkor továbbítható egészségügyi és személyazonosító adat, ha arra az érintettnek járó társadalombiztosítási ellátások megállapítása, folyósítása céljából van szükség, és az egészségi állapot alapján történik. A törvény szerint tehát a társadalombiztosítás szervei rendelkezésére bocsáthatók azok az egészségügyi és személyazonosító adatok, amelyek a rokkantsági nyugdíjjogosultság megállapításához elengedhetetlenül szükségesek. A társadalombiztosítási nyugellátásról szóló 1997. évi LXXXI. törvény szerint a jogosult egyéb — a jogosultságot érintő — személyes adatairól maga az érintett ad felvilágosítást, ő köteles bejelenteni minden olyan tény, adatot, amely a nyugellátásra való jogosultságát vagy a nyugellátás folyósítását érinti. A törvény tehát a kezelést végző orvosnak csak az egészségi állapot megállapítása szempontjából releváns egészségügyi és személyazonosító adatok továbbítására ad felhatalmazást, az orvos által kitöltendő nyomtatványon nem szerepelhet az egészségi állapoton túlmutató — például a kereső tevékenységre irányuló — kérdés.

Az adatvédelmi biztos megkereste dr. Kiss Józsefet, az Országos Orvosszakértői Intézet főigazgató-főorvosát, aki a szakmai érveket elfogadva a jövőben kezdeményezi a nyomtatvány megváltoztatását és a kifogásolt kérdés törlését. (67/K/1999)

Egy panaszos azért fordult az adatvédelmi biztos irodájához, mert nem tudta eldönteni, jogszerűen kéri-e az örökbe fogadott gyermeke születési anyakönyvi kivonatának másolatát és az örökbefogadási határozat másolatát a családtámogatási ellátás iránti igény elbírálásánál.

A családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény végrehajtásáról szóló 223/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet 1. § (3) bekezdése előírja, hogy a családtámogatási ellátást igénylő személyazonosító adatait személyi igazolvány, a gyermekre vonatkozó adatokat eredeti születési anyakönyvi kivonat, ennek hiányában, más erre alkalmas közokirat bemutatásával kell igazolni. Az idézett törvény 45. § (2) bekezdése rendelkezik arról, milyen adatokat tarthatnak nyilván az igényelbíráló szervek a támogatási ellátások megállapítása, folyósítása és ellenőrzése céljából. Az örökbefogadásról szóló határozat másolata a hivatkozott jogszabályok rendelkezései szerint nem tartható nyilván, ezért annak átadására nem lehet kötelezni az ellátást igénylőt, a másolat benyújtása nem lehet az ellátás folyósításának feltétele. (351/A/1999)

Egy panaszos az Országos Egészségbiztosítási Pénztár Országos Orvosszakértői Intézete által kiadott szakvélemény tartalmát sérelmezte. Az adatvédelmi biztos válaszában az alábbiakról tájékoztatta az érintettet:

Az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről szóló 1997. évi XLVII. törvény 7. § (3) bekezdése szerint az érintett jogosult tájékoztatást kapni a gyógykezelésével összefüggésben történő adatkezelésről, a rá

vonatkozó egészségügyi adatokat megismerheti, az orvosi dokumentációba betekinhet, valamint azokról — saját költségére — másolatot kaphat.

Az Avtv. 7. § (1) bekezdésében meghatározott — minden adatkezelőre vonatkozó — követelmény, hogy a kezelt személyes adatok felvétele és kezelése legyen tisztességes és törvényes, valamint az adatok legyenek pontosak és teljesek. Amennyiben a szakvéleményben leírt megállapítások nem felelnek meg a valóságnak, akkor kérheti az adatok helyesbítését, az intézet pedig — ennek megtörténte után — értesíti mindazokat, akiknek az adatot korábban adatkezelés céljára továbbította. Ha a sérelmét nem orvosolják, akkor az intézet vezetőjénél, illetve fenntartójánál tehet panaszt. (419/A/1999)

Önkormányzatok

Az 1999-es évben a beadványok több mint 10%-ában jelentek meg a helyi önkormányzatok és szerveik adatkezelőként. Ugyancsak megfigyelhető az 1998. évről szóló beszámolóban jelzett folyamat: habár a beadványok az önkormányzati adatkezelések valamennyi ágát érintették, egyes kérdések hangsúlyosabban jelentkeztek. Továbbra is számos olyan panasz érkezik, melyben az állampolgárok azt sérelmezik, hogy a szociális ellátások kérelmének elbírálásához a hatóság olyan adatokat (például vagyonynyilatkozatot) kér tőlük, melyek kezelésére a vonatkozó jogszabályok nem adnak felhatalmazást. Több vizsgálat indult azzal kapcsolatban, hogy milyen jogosítványai vannak a képviselő-testületnek a közszolgálati, illetve a közalkalmazotti nyilvántartások tekintetében. Jellemző kérdés volt az is, hogy meddig terjed a jegyző, valamint a polgármesteri hivatal ügyintézőjének tájékoztatási kötelezettsége a települési képviselővel szemben. (az egyes ügyekről a „Szociális igazgatás”, valamint a „Képviselő-testület” című részekben lesz szó).

Az ügyek nagy része — tovább erősítve az előző évi tendenciát — nem panaszként, hanem konzultációs ügyként (állásfoglalás-kérésként) érkezik. Ez nemcsak azt jelenti, hogy az önkormányzati hatóságok munkájuk során olyan adatkezelési kérdésekkel szembesülnek, melyek megoldásához az adatvédelmi biztos hivatalának segítségét veszik igénybe, hanem azt is, hogy ügyelnek a személyes adatok védelméhez való jog érvényesülésére, ezért kérik egy-egy intézkedés előtt az adatvédelmi biztos véleményét. Néhány visszatérő kérdés arról árulkodik, hogy a hatóságok egyes esetek megítélésében bizonytalanok.

Az ügyeket szakigazgatási ágazatonként érdemes csoportosítani: az egyes területek adatkezelésének szabályait az Avtv. mellett a szektorális adatkezelési törvények határozzák meg. Ennek megfelelően elkülöníthetők a lakcímnnyilvántartással, szociális igazgatással, gyámügyi igazgatással, szabálysértéssel, helyi adókkal kapcsolatos ügyek. Külön kell szólni a testülethez kapcsolódó adatkezelésekről, az önkormányzati rendeletalkotás lehetőségéről, valamint egy visszatérő problémáról: a cselekvőképességet érintő gondnokság alá helyezett adatainak kezeléséről.

Adatkezelés önkormányzati rendelet alapján

A panaszok, állásfoglalás-kérések egy részének az az alapja, hogy a jogszabályok nem határozzák meg egyértelműen az adatkezelési jogosultságokat. Több vizsgálat során azt tapasztaltuk, hogy tévesen értelmezik az Avtv. azon rendelkezését, mely szerint: „Személyes adat akkor kezelhető, ha [...] azt törvény vagy — törvény felhatalmazása alapján, az abban meghatározott körben — helyi önkormányzat rendelete elrendeli.” A hivatkozott rendelkezés valóban lehetőséget ad a képviselő-testületnek arra, hogy önkormányzati rendeletben szabályozzon adatkezelést. Ez azonban csak akkor lehetséges, ha törvény felhatalmazást ad a rendeletalkotásra. Az adatkezelés mértékét pedig szintén a törvény alapján kell meghatározni: ha nincsenek részletes szabályok, a vonatkozó törvény általános rendelkezései, valamint az Avtv., ezen belül különösen a célhoz kötöttség elve (Avtv. 5. §) az irányadó.

A gondnokoltak személyes adatai

1999-ben is érkezett beadvány azzal kapcsolatban, hogy a cselekvőképességet korlátozó, illetve kizáró gondnokság alá helyezésről szóló hirdetményt tizenöt napra ki kell függeszteni a bíróság, valamint a gondnokság alá helyezett lakóhelye szerinti polgármesteri hivatal hirdetőtábláján.

Egy országos napilapban jelent meg az a tudósítás, mely szerint egy helyi újság rendszeresen közli a gondnokság alá helyezett adatait. A hivatalból indított vizsgálat feltárta, hogy a település jegyzője rendszeresen megküldi a kérdéses adatokat az újság főszerkesztőjének, mivel álláspontja szerint azok a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (Pp.) alapján nyilvánosak. A Pp. kifüggesztést elrendelő szakasza azonban nem jelenti a gondnokság alá helyezésnek mint adatnak korlátlan nyilvánosságát. Ezzel szemben az, hogy az érintettek nevét egy helyi újságban közlik, gyakorlatilag teljes nyilvánosságot eredményez, és nemcsak a személyes adatok védelméhez, de az emberi méltósághoz való jogot is sérti. Az állásfoglalást a jegyző elfogadta, a jogellenes adatkezelést megszüntette.

Ez az eset figyelmeztet arra, hogy a kérdésen nem lehet túllépni. Mindenképpen szükséges a vonatkozó rendelkezéseket módosítani, és számítani ezt az alkotmányos jogokat sértő, értelmetlen gyakorlatot. (484/H/1999)

Lakcímnnyilvántartás

A polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvény (Nytv.) alapján a helyi nyilvántartás mind az adatok felvétele, mind szolgáltatása szempontjából a nyilvántartási rendszer alapeleme. Annak ellenére, hogy valamennyi állampolgárt érintő országos adatkezelésről van szó, kevés olyan panasz érkezett, mely a helyi nyilvántartás szervének eljárását sérelmezte.

Egy állampolgár azért fordult az adatvédelmi biztoshoz, mert állandó lakcíme bejelentésekor kérték tőle a személyi azonosítóról szóló hatósági igazolványt, mellyel nem rendelkezett. Ezt követően azt a tájékoztatást kapta, hogy korábbi lakóhelyének polgármesteri hivatalától 1500 forint eljárási illeték ellenében kérheti az igazolvány pótlását. Az adatvédelmi biztos tájékoztatta a panaszost, hogy a hatósági igazolvány célja az, hogy az állampolgár a törvényben előírt kötelezettsége teljesítéséhez közhitelesen igazolhassa személyi azonosító jelét, így az állampolgárnak azt be kell szereznie. (556/A/1999)

Szabálysértés

1999-ben öt beadvány érintette a szabálysértési hatóság adatkezelését. Ezek között két olyan konzultációs ügy volt, mely alapvető kérdéseket fogalmazott meg, ezért indokolt az ismertetésük.

Egy területi államigazgatási szerv feljelentést tett az egyik helyi önkormányzat szabálysértési hatóságánál. A hivatal ügyintézője megkereste az adatvédelmi biztost, hogy ebben az esetben a határozatot meg kell-e küldeni a feljelentőnek. A szabálysértésekről szóló 1968. évi I. törvény (Sztv.) alapján „a sértett jogai megilletik azt az államigazgatási feladatot ellátó szervet is, amely a feladatkörébe tartozó érdek oltalmából a feljelentést tette”. Így rendelkezik a 2000-ben hatályba lépő, szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény is. E rendelkezések alapján a határozatot meg kell küldeni a feljelentést tevő szervnek; ez a rendelkezés azonban nem elég körültekintő, nem felel meg az adatkezelés célhoz kötöttsége elvének. A feljelentő szerv feladatainak teljesítéséhez elegendő lenne annak ismerete, hogy a hatóság lefolytatta-e a vizsgálatot, és ha igen, az milyen büntetéssel, vagy intézkedéssel zárult. Nem kell tehát a feljelentő szerv tudomására hozni a sértett és az elkövető azon személyes adatait (például vagyoni helyzetre, munkahelyre vonatkozó adatok), melyek ismerete nem szükséges feladatai ellátásához. (333/K/1999)

Egy másik esetben a jegyző kért állásfoglalást arról, hogy a tárgyalást megelőzően — előzetes intézkedésként — kötelezheti-e az eljáró hatóság az elkövetőt arra, hogy személyi körülményeiről adatokat szolgáltatson (foglalkozás, kereset, családi állapot, eltartott személyek száma). Az Sztv. nem ír elő ilyen általános jellegű adatszolgáltatási kötelezettséget. Amennyiben a hatóság tárgyalást tart, megállapítja az elkövető személyi és anyagi körülményeit, ekkor sem indokolt azonban a munkáltató adatainak felvétele, hiszen a bírság közvetlen letiltással történő behajtására akkor van lehetőség, ha az elkövető a határozat jogerőre emelkedésétől számított tizenöt napon belül a bírságot nem fizeti meg. Vagyis az előzetes adatgyűjtésre nemcsak a szabálysértési törvény nem ad felhatalmazást, de az nem felel meg az adatkezelés célhoz kötöttsége elvének sem. (142/K/1999)

Szociális igazgatás

A korábbi évekhez hasonlóan 1999-ben is a szociális igazgatással, a szociális eljárásokkal kapcsolatos adatkezeléseket érintette a legtöbb panasz. A helyi önkormányzatok elsősorban a szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (Szt.), valamint a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (Gyvt.) alapján nyújtanak ellátásokat. Az egyes ellátásokhoz kapcsolódó adatkezelésekre a 32/1993. (II. 17.) Korm. rendelet szabályait is alkalmazni kell. A vonatkozó törvények rendelkezései azonban számos esetben félreértésre adhatnak okot. Az Szt. alapján „a szociális ellátásra való jogosultság elbírálásához a kérelmező kötelezhető arra, hogy családjá vagyoni, jövedelmi viszonyairól nyilatkozzék, illetve azokat igazolja. Az önkormányzat hatáskörébe tartozó ellátásoknál a nyilatkozat és az igazolás tartalmának, illetve benyújtásának részletes szabályait, valamint a jövedelem-számításnál irányadó időszakot a helyi önkormányzatok rendeletben szabályozzák.” Ez azonban nem általános felhatalmazás: az egyes ellátások esetében a törvény részletes szabályai adnak iránymutatást. A rendeletalkotásnál pedig az előzőekben kifejtett elveket kell alkalmazni.

Ezekben az esetekben különösen fontos a körültekintő eljárás, mivel a szociális támogatásra rászoruló állampolgárok rendszerint kiszolgáltatottabbak, így fokozottan fennáll a személyes adatok védelméhez való jog sérelmének veszélye. Elsősorban az eljáró hatóság felelőssége az, hogy az érintettek személyiségi jogai ne sérüljenek, adataik kezelése tisztességes és törvényes legyen. Az a tény azonban, hogy a kérdés évről évre (egyre többször) visszatér, jelzi a jogalkalmazás bizonytalanságát.

A panaszt benyújtó állampolgárok többsége — miként az elmúlt években is — azt sérelmezte, hogy a hatóság a jogosultság megállapításához, illetve felülvizsgálatához vagyonyilatkozatot kért. A szóban forgó ellátások (munkanélküliek jövedelem-pótló támogatása, gyermekvédelmi támogatások, iskolai étkeztetés) igénybevételének szabályait az Szt., illetve a Gyvt. határozza meg: ez a vizsgált esetekben a családban az egy főre jutó jövedelem meghatározott összegéhez van kötve. Vagyis az érintettek csak jövedelmi helyzetük igazolására kötelezhetőek, vagyonyilatkozat tételére nem. Két esetben a kitöltendő nyomtatványok nem tartalmazták azt a minden adatkezelő által kötelezően alkalmazandó tájékoztatást, hogy az érintett adatait kik és milyen céllal fogják kezelni, holott ez a tájékoztatás az Avtv. alapján kötelező. Az adatkezelők az adatvédelmi biztos állásfoglalását követően megtették a szükséges intézkedéseket. (57/A/1999, 393/A/1999, 582/A/1999)

Hasonló jellegű volt az a panasz, melyben az érintett azt kifogásolta, hogy a polgármesteri hivatal szociális osztálya rendszeres gyermekvédelmi támogatás megállapításához kérte a bontóperéről szóló bírósági végzést. Az adatvédelmi biztos állásfoglalásában

tájékoztatta a panaszost, hogy a kérelmezőnek igazolnia kell családi állapotát az egy főre jutó jövedelem megállapításához. Erre viszont elegendő a házassági anyakönyvi kivonat is, melynek kiadása ebben az esetben illetékmentes. Tehát a hatóság nem kötheti ki azt, hogy az állampolgár családi állapotát a számos egyéb adatot is tartalmazó bírósági végzés bemutatásával igazolja. (Az állásfoglalás a mellékletben található.) (381/A/1999)

Többször kértek települési jegyzők állásfoglalást arról, hogy a szociális nyilvántartás adatai, illetve az egyes szociális ügyek mely esetekben adhatóak át a képviselő-testületnek, bizottságának vagy képviselőnek. A korábbi években az adatvédelmi biztos már többször adott ki állásfoglalást arról, hogy a nyilvántartás adatait, valamint az egyes ügyek iratait a törvényekben meghatározott szervek vehetik át. A bizottság és a testület akkor teheti ezt meg, ha az Szt. vagy a Gvyt. alapján hatáskörét gyakorolja, de ebben az esetben is csak az érintettre vonatkozó adatok, iratok adhatóak át részükre, általános betekintési jogosítványa a hatáskört gyakorló szervnek sincs. Települési képviselő egyéni kérésére ugyancsak nem engedélyezhető a betekintés. (Az állásfoglalás a mellékletben található.) (76/A/1999)

Adóigazgatás

Az önkormányzati adóhatóság eljárásait tekintve továbbra is a hatóság adatgyűjtését sérelmezik elsősorban az állampolgárok. Ugyanakkor a helyi adók esetében is tapasztaltunk olyan jogellenes adatkezelést, mely leginkább a szociális igazgatásról szóló részben leírtakkal állítható párhuzamba, vagyis az adóhatóság olyan adatokat kért az adókötelezettség megállapításához, melyek kezelésére nem volt törvényi felhatalmazása.

A panaszos azt kifogásolta, hogy a magánszemélyek kommunális adójának megállapításához használt formanyomtatvány tartalmazza a nyugdíjas törzsszámát is. A helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény alapján az adókötelezettség megállapításához nem szükséges a törzsszám ismerete, így annak kezelése ellenkezik a célhoz kötöttség elvével. A sérelmezett nyomtatványon ezen kívül szerepel az adóalany munkahelye is, ezen adat kezelése szintén jogellenes. Az adatvédelmi biztos tájékoztatta a panaszost arról, hogy a vitatott adatok hiánya semmiféle szankciót nem vonhat maga után. A jegyző a szóban forgó nyomtatványokat módosította. (Az állásfoglalás a mellékletben található.) (513/A/1999)

Az APEH és az önkormányzati adóhatóság közötti adatforgalom kérdését az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal című alfejezetben tárgyaljuk.

Gyámügyi igazgatás

A helyi gyámhivatalok eljárását sérelmező beadványok többsége a Gvyt. alapján folyósítandó ellátásokkal volt kapcsolatos: ezek ismertetése a szociális igazgatásról szóló részben található. Szólni kell azonban a Gvyt. azon rendelkezéséről, mely a gyermek és a vér szerinti szülő kapcsolatát a korábbi törvényektől eltérő módon szabályozza.

A Gvyt. a gyermekek alapvető jogai között nevesíti azt, hogy „a gyermeknek joga van származása, vér szerinti családja megismeréséhez és a kapcsolattartáshoz”. Ez a szabályozás megfelel az 1991. évi LXIV. törvénnyel kihirdetett, a gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt egyezménynek is. A tájékoztatás részletes szabályait a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény (Csjt.) tartalmazza.

Egy ezzel kapcsolatos vizsgálat kapcsán kiderült, hogy a hatóságok egy része bizonytalan ebben a kérdésben, melyet a korábbi beszámolóinkban is tárgyaltunk.

Képviselő-testület

A helyi önkormányzatokkal kapcsolatos ügyek egy részében a jegyző vagy települési képviselő kért állásfoglalást az adatvédelmi biztostól arról, hogy milyen jogosítványai vannak a testületnek, illetve az egyes képviselőknek a polgármesteri hivatal különböző adatkezeléseit illetően.

A helyi önkormányzatoknak általában nehézséget okoz az államigazgatás és az önkormányzati igazgatás kettőssége. Különösen érvényes ez a jegyzőre: legtöbbször ő az államigazgatási hatáskör címzettje, ugyanakkor szorosan kapcsolódik tevékenysége a képviselő-testülethez is. A jegyző és a testület közötti függőségi viszony pedig sokszor tovább nehezíti a jogosultságok, a feladat- és hatásköri viszonyok tisztázását.

Számos beadvány érkezett a közszolgálati nyilvántartással kapcsolatban. A köztisztviselők jogállásáról szóló 1993. évi XXIII. törvény (Ktv.) alapján valamennyi, a Ktv. hatálya alá tartozó szervnél vezetni kell a közszolgálati nyilvántartást, a törvény által meghatározott adattartalommal; az adatkezelésért az intézmény vezetője felelős (polgármesteri hivatalok esetében a jegyző). A polgármesteri hivatalok köztisztviselőinek adatait különböző indokokkal akarják megismerni a képviselők: leggyakoribb a költségek tervezésére hivatkozás. A Ktv. ugyanakkor meghatározza, hogy ki jogosult a közigazgatási szervnél vezetett nyilvántartásba betekinteni, abból adatokat átvenni. A képviselő-testület nem szerepel a felsorolásban, és tekintettel arra, hogy a testület nem munkáltatója a hivatal köztisztviselőinek, és felettük ellenőrzési jogosultsága nincs, nem tekinthet be a nyilvántartásba, nem vehet át abból adatokat. Kivételesen a jegyző: felette a munkáltatói jogokat a polgármester gyakorolja, fegyelmi eljárás során pedig a testület is jogosult a jegyző bizonyos adatainak kezelésére. A vitatott esetekben a testületnek nem volt szüksége az egyéni adatok ismeretére, még a leginkább megalapozottnak látszó esetben is elégséges volt az összesített vagy átlagolt adat (pénzügyi bizottság adatkérése az illetményekről, a költségvetés tervezése érdekében). Ennek ellenére előfordult, hogy nem fogadták el a jegyző által készített, összesített adatokat tartalmazó kimutatást. (25/A/1999, 31/K/1999, 305/K/1999, 441/K/1999)

Hasonló jellegű az önkormányzat által fenntartott intézményekben dolgozó közalkalmazottak nyilvántartása. Ezt a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény (Kjt.) alapján, az abban meghatározott adattartalommal kell vezetni. A Kjt. ugyancsak meghatározza a betekintésre jogosultak körét, a testület ebbe nem tartozik bele. A testület nem gyakorol munkáltatói jogokat a közalkalmazottak felett. Külön kell szólni a közoktatási intézményeknél dolgozó közalkalmazottak adatairól: a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 2. számú melléklete alapján az intézményekben foglalkoztatottak bér-, és munkaügyi adatai a fenntartó részére továbbíthatók. Ez azonban nem jelent kötelező adatszolgáltatást. Természetesen ezekben az esetekben is érvényesíteni kell a célhoz kötöttség elvét. (85/K/1999, 86/K/1999)

Sokszor nehéz pontosan meghatározni azt, hogy a polgármesteri hivatalban kezelt, az előző testület működése során keletkezett vagy az önkormányzat által fenntartott, az önkormányzat tulajdonában levő intézményekkel, vállalkozásokkal kapcsolatos iratokra milyen jogosítványai lehetnek a testületnek, a képviselőnek. Ebben az esetben a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény (Ötv.), valamint az Avtv. az irányadó.

A vizsgált esetben a képviselő a jegyzőtől kérte az előző testület szerződéseinek, kinevezéseinek másolatát. A jegyző arra kért választ az adatvédelmi biztostól, hogy milyen feltételek esetén adhatók át a kérdéses iratok. Az adatvédelmi biztos kifejtette: a képviselő-testület működésének alapja a jogfolytonosság, vagyis az előző testület jogai megilletik az újonnan megválasztott testületet is. A kérdéses esetekben megállapítható volt, hogy a betekintési jog a tulajdonosi, fenntartói jogokhoz kötődik. Az általános jogosítványok a testület egészét illetik meg, azokat határozatképes ülés keretében gyakorolhatja, de élhet az Ötv. azon felhatalmazásával, melynek alapján az egyes részjogosítványok gyakorlásának szabályait a szervezeti és működési szabályzatban vagy rendeletben szabályozza.

Előfordulhat azonban az, hogy a települési képviselő munkáját akadályozná, ha csak a testület betekintést jóváhagyó határozata után férhetne hozzá a települést érintő információkhoz. Ebben az esetben a képviselő az Ötv.-ben biztosított jogosítványival élhet: a törvény szerint a képviselő a testület ülésén önkormányzati ügyben felvilágosítást kérhet a polgármestertől, a jegyzőtől, a bizottság elnökétől, melyre a megkérdezettnek az ülésen, de legkésőbb tizenöt napon belül írásban választ kell adni. A másik — kevésbé kötött — eljárás az, ha a képviselő a képviselő-testület hivatalától igényli a képviselői munkához szükséges tájékoztatást, ügyviteli közreműködést. Az Ötv. hivatkozott rendelkezései lehetőséget adnak a képviselőnek arra, hogy a munkájához szükséges tájékoztatást megkapja. Az így tudomására jutott személyes adatok tekintetében a képviselő is adatkezelővé válik, tehát az Avtv. alapján felelősség terheli. (34/K/1999, 76/K/1999, 357/A/1999)

A bemutatott esetek nem egyediek: az önkormányzati működés sajátosságaiból adódóan a gyakorlatban valószínűleg mindennaposak. A problémát az okozza, hogy korlátokat kell állítani a képviselők betekintési joga elé, azonban úgy, hogy a képviselő munkáját el tudja végezni. Célszerű rendeletben szabályozni a kérdést. Ennek hiányában egyrészt a jegyző felelős azért, hogy az egyes esetekben megtalálja a mértéket; másrészt a képviselő azért, hogy csak a munkájához szükséges adatokat kérje, és azokat az Avtv.-nek megfelelően kezelje. Nem lehet azonban mérlegelés tárgyává tenni a közszolgálati és a közalkalmazotti nyilvántartások kérdését: ezek felett a képviselőknek semmilyen jogosítványuk nincs. Az ismertetett ügyek azonban azt mutatják, hogy a gyakorlat nem egységes.

Az első önkormányzati választások óta folyamatosan napirenden van egy másik, a települési képviselőkkel kapcsolatos kérdés: ez pedig a képviselő védett magánszférájának határa. Az Alkotmánybíróság határozataiban már többször kimondta: a közfeladatot ellátó személyek védett magánszférája szűkebb, mint a többi állampolgáré.

Egy megyei jogú város közgyűlésének tagja abban a kérdésben kérte az adatvédelmi biztos állásfoglalását, hogy bevezethető-e a települési képviselők körében — az országgyűlési képviselők mintájára — a kötelező vagyonynyilatkozat, önkormányzati rendelet alapján. Az adatvédelmi biztos állásfoglalásában kifejtette, hogy sem az Ötv., sem az önkormányzatok működését, testületi (közgyűlési) tagok feladatait, jogállását meghatározó egyéb jogszabályok nem rendelik el az önkormányzati képviselők vagyonynyilatkozat-tételi kötelezettségét.

A szükséges törvényi felhatalmazás hiányában nem teheti azt kötelezővé önkormányzati rendelet sem. Tehát a nyilatkozattétel alapja csak az önkéntesség lehet. Elképzelhető azonban a kérdés olyan törvényi szabályozása, mely rendelkezik a vagyonynyilatkozatokról, és olyan is, mely az önkormányzatok döntési körébe utalja azt. (Az állásfoglalás a mellékletben található.) (672/K/1999)

A leírtak alapján látható, hogy az önkormányzati adatkezelések tekintetében számos olyan kérdés merül fel, melynek megoldásában a jogszabályok nem adnak egyértelmű irányutatót. A jogi szabályozás pontosításain túl figyelmet érdemel a „kanadai (újabbán: Bács-Kiskun megyei) modell”, mely megoldást jelenthet. Ebben az esetben a polgármesteri hivatal egy dolgozóját ki kell nevezni adatvédelmi felelősnek, és felkészíteni — akár az adatvédelmi biztos irodájának segítségével — a különböző, adatkezeléssel kapcsolatos problémák megoldására.

Bíróságok

A bíróságokkal kapcsolatos ügyek közül jelentőségét tekintve kiemelést érdemelnek az Országos Igazságszolgáltatási Tanács (OIT) kezdeményezésére folytatott konzultációk, melyek a bírósági eljárásról adható tájékoztatás rendjét tekintették át a jelenleg hatályos jogszabályok és az erre vonatkozó nemzetközi gyakorlat figyelembevételével. Az eljárás nyilvánosságának elvéből nem következik az, hogy az ott kezelt, de a nyilvános tárgyaláson nem ismertetett (például egészségügyi) adatokat bárki megismerheti, de jelenti azt, hogy az adott ügyről a közvélemény tájékoztató.

Abban az esetben, amikor a bíróság az eljárási kódexekben meghatározott jogával élve a nyilvánosság kizárásáról dönt, egyértelmű helyzetet teremt az ügyről való tájékoztatást illetően, de az ügyet érdemben lezáró határozat — annak kötelező nyilvános kihirdetése okán — ekkor is megismerhető. A bíró a nyilvánosság, az eljárási törvények és a nemzetközi egyezmények erre vonatkozó rendelkezéseinek alkalmazását — különösen a polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya 14. cikkének, illetve az emberi jogok és alapvető szabadságjogok védelméről szóló európai egyezmény 6. cikkének — megfelelően az adott ügy sajátosságaira alapozza. (528/K/1999)

Különbözik ettől az az eset, amikor a bírónak a tárgyaláson való jegyzetelést és a részvételt megtiltó, a tárgyalás rendjének fentartása érdekében hozott határozatát sérelmezik. Az ilyen beadványt — korábbi gyakorlata alapján — az adatvédelmi biztos hatáskörét megszorítóan értelmezve elutasítja. A pervezető végzés ellen nincs helye fellebbezésnek, azonban a bíró azt köteles megindokolni. Amennyiben ez sérti a félnek a nyilvános tárgyaláshoz fűződő jogát, ő az eljárás szabálytalanságát bármikor kifogásolhatja, melynek figyelmen kívül hagyását — legkésőbb a befejező érdemi határozatban — a bírónak indokolnia kell [a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (Pp.) 7. és 114. §-ai]. (413/A/1999).

Ugyanígy az adatvédelmi biztos érdemben nem vizsgálta a bírónak a fél saját irataiba való betekintést, másolatok kérését elutasító intézkedését sem, hiszen ez az érintettet nem az Avtv. alapján, hanem őt ügyfélként, a külön nevesített eljárási joga alapján illeti meg. A bizonytalanságot az okozza, hogy ezekre a jogokra — melyek egyben a bíróságot mint adatkezelőt terhelő kötelezettségek is — csak a bírósági ügyvitel szabályairól szóló 123/1973. (IK. 1974. 1.) Igazságügyi Minisztérium (IM) utasítás (a továbbiakban: BÜSZ) 38—40. §-ai tartalmazzak rendelkezéseket. Egy miniszteri utasítás azonban az érintettek esetében nem tekinthető jogszabálynak. (315/A/1999, 328/A/1999, 444/K/1999)

A fentiekből következik, hogy a nyilvánosan megtartott bírósági tárgyalásokon elhangzottakról a sajtó tájékoztatást adhat, amihez az újságíró a szóban ismertett iratok tartalmát engedéllyel megismerheti. Az iratbetekintéshez a bűnügyi és igazságügyi tájékoztatásról szóló 10/1986. (IX. 1.) IM—BM együttes rendelet 9. §-ára figyelemmel a bíróság elnökétől kell engedélyt kérni, melyre a BÜSZ 38. § (4) bekezdése is utal az eljárásban részt nem vett személyekkel összefüggésben. Ez a megoldás olyan korlátot jelent, mely az érintettek információs önrendelkezési jogát éppúgy sérti, mint a bírói függetlenséget. Az alábbiakban részletezett ügyek is a szabályozás elégtelenségére világítanak rá.

Többen sérelmezték, hogy a bírósági iratkezelés során a különleges személyes adatokra alapított igazságügyi szakvéleményeket, illetve a személyes költségmentesség iránti kérelemhez becsatolt, vagyoni helyzetre vonatkozó személyes adatokat megkülönböztetés nélkül kezelik. Ezzel kapcsolatban azt kell kiemelni, hogy az eljárásban közvetlenül felhasznált, és így az érdemi határozatban is értékelt iratok — a szakvélemény, illetve a költségmentességet megállapító végzés — nem részesülnek különleges bánásmódban. Ellenben a BÜSZ 45. § (2) bekezdése alapján a bíró a fontosnak tartott iratok zárt kezelését rendelheti el ugyanúgy, mint ahogy ez kötelező a szakértői vizsgálat alapját képező, továbbá a hivatalból beszerzett egészségügyi dokumentációk esetében. Erről az eljáró bíró nem a fél kérelmére határoz, de csak ő engedélyezheti az adataihoz kívül más személy számára az így őrzött irat tanulmányozását [l. BÜSZ 38. § (3) bekezdés]. Az elkészített — a felek által megismerhető — szakvélemény tartalmára, a szakértői titoktartási kötelezettségére is csak etikai normák vonatkoznak. (113/A/1999, 258/A/1999, 567/A/1999)

Más esetben a panaszosról jogosulatlanul — az orvosi titoktartás megsértésével — kiadott egészségügyi adatot használják fel olyan, például gyermekelhelyezési vagy kapcsolattartási vitában, ahol az így megismert adatoknak egyébként lehet jelentősége. A Legfelsőbb Bíróság eseti döntésében megállapította, hogy az ilyen bizonyíték, még ha az tartalma szerint meg is felel a valóságnak, nem használható fel, sérti a bizonyítás törvényességének elvét [Bírósági Határozatok (BH) 1997. 53. sz.], ugyanakkor ennek közvetlen megakadályozására az adott eljárásban nincs lehetőség. A büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény (Be.) 60. § (3) bekezdése csak az eljárási kódex szabályaival ellentétes bizonyítást tiltja, a más törvényt, például az Avtv.-t sértő bizonyítékra ez nem vonatkozik, és a Pp. 5—6. §-ai sem zárják ki ennek a lehetőségét. Nincs kötelezettség például arra, hogy kétség esetén a bírónak hivatalból kell az adott körülményre bizonyítást elrendelni. (473/A/1999, 567/A/1999)

Szorosan a bírósági iratkezeléssel függött össze a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosának megkeresése. Kérdése az volt, hogy sértheti-e adatvédelmi szempontból a bírósági statisztikára vonatkozó szabályokat, ezen belül a statisztikáról szóló 1993. évi XLVI. törvény 8. § (4) bekezdését az, ha az ombudsman a hátrányos megkülönböztetés tilalmába ütköző munkáltatói intézkedés miatt indult munkaügyi perekről kér célirányos adatgyűjtést és továbbítást. Az OIT hivatalával egyeztetett álláspont szerint a fenti szempontból, anonim formában feldolgozott bírósági adatok további statisztikai célra átadhatók, ehhez nem kell az érintettek írásos beleegyezése vagy a statisztikai törvény módosítása. (570/K/1999)

Az elmúlt évhez hasonlóan idén is érkeztek olyan panaszok, melyek azt a gyakorlatot sérelmezték, hogy valamilyen jog gyakorlásához vagy kötelezettség teljesítéséhez az arról rendelkező bírósági határozatot teljes terjedelmében kérik az annak alapján eljáró szervek. Más esetben maguk a bíróságok küldik meg indoklással együtt az érdemi határozatot annak ellenére, hogy például a tartásdíj munkabérből történő levonásához csak az ítélet rendelkező részének továbbítását írja elő a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény 28. § (2) bekezdése. (71/A/1999, 301/A/1999, 381/A/1999, 709/A/1999)

Nem állapított meg jogsértést az adatvédelmi biztos az '56-os Magyarok Világszövetsége elnökének nyilvános bírósági tárgyalásáról szóló tudósítás miatt, melyet egy internetes honlapon lehetett elolvasni, mivel az tisztségével volt összefüggésben, a tájékoztatás a közvélemény informálását szolgálta, mely az Alkotmánybíróság 60/1994. (XII. 24.) AB határozata alapján jogszerű. Ez nem jelenti azt, hogy a közlés során más személyiségi jogsértés nem történhetett, annak megállapítása azonban már nem az adatvédelmi biztos hatáskörébe tartozik. (367/A/1999)

A bírósági adatkezelés gyakorlatának egysége érdekében az OIT a 100/1999. (XII. 1.) számú határozatot adott ki, és javasolta az igazságügy-miniszternél a különböző érdekeket összehangoló, törvényi szintű szabályozást, amit az adatvédelmi biztos korábbi jelentéseiben ugyancsak javasolt.

SZEKTORÁLIS ADATKEZELÉSEK

Egészségügy

Az egészségügy legfontosabb betegjogi és adatkezelési kérdéseit rendező törvények, az egészségügyi törvény [1997. évi CLIV. törvény és az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről szóló 1997. évi XLVII. törvény (Eüak.)] megszületése óta két esztendő telt el. Tavalyi beszámolóink még kissé borúlátóan szólt az új szabályozás gyakorlati megvalósulásáról, idén annál nagyobb örömmel tapasztaltuk a változás jeleit. A panaszok tükrében egy tájékozottabb, az új törvények szellemiségétől kevésbé idegenkedő egészségügyi ellátórendszer körvonalazódik, mely nyitottabb a jogait érvényesíteni kívánó beteg felé.

Az egészségügyi adatkezelésről szóló törvény 1999 júliusi módosításával a törvényi szabályozásban is jelentős változás történt: az egészségügyi intézmények az adatkezelési műveletek, technikai feladatok elvégzését ezentúl önálló felelősséggel eljáró adatfeldolgozóra bízhatják. Az egészségügyi adatok kiemelt védelme miatt garanciális szabály, hogy az adatfeldolgozót az adatkezelőhöz hasonlóan titoktartási kötelezettség terheli, tevékenysége pedig az adatkezelő folyamatos ellenőrzése alatt áll.

Az egészségügyi adatok kezelésével kapcsolatban a korábbi évekhez hasonlóan 1999-ben is számos állampolgári és intézményi beadványnomán vizsgáltunk. A személyes adatok kezelését panaszoló levelek mellett gyakoriak voltak a konzultációs jellegű megkeresések.

Kevesebb beadvány érkezett — és ez bizakodásra adhat okot — az információs önrendelkezési jogból fakadó egyik legfontosabb betegjog, az egészségügyi dokumentáció megismeréséhez fűződő jog megtagadása miatt, amely az elmúlt években jellemző panasztípus volt. Ebben az évben e jog gyakorlásának megtagadása miatt két, büntetés-végrehajtási intézetben szabadságvesztését töltő elítélt kérte az adatvédelmi biztos segítségét, közbenjárására ügyük rendeződött. (539/A/1999, 265/A/1999)

Egy igazgató főorvos beadványában azt kifogásolta, hogy a Pest megyei Területi Államigazgatási és Közigazgatási Információs Szolgálat (TÁKISZ) a terhességi-gyermekágyi segély folyósításához igazolásképpen bekéri a „terhes kiskönyvet”. A vizsgálatot követően az adatvédelmi biztos megállapította, hogy a terhesgondozási könyv bekérése nem jogszerű, ugyanis az a terhességi-gyermekágyi segélyre jogosultság megállapításához szükséges adatokon túl más (különleges) adatokat is tartalmaz, amelyek kezeléséhez a kifizetőnek nincs törvényi felhatalmazása.

Ezzel az adatvédelmi törvény egyik leglényegesebb elve, az adatkezelés célhoz kötöttségének követelménye sérül, mivel a TÁKISZ az adatkezelés céljának megvalósulásához elengedhetetlenül szükséges adatokon kívül egyéb, a törvény kiemelt védelmét élvező egészségügyi adatba is betekintést nyer. Az adatvédelmi biztos észrevételei nyomán a Pest megyei TÁKISZ körlevelet adott ki az érintett intézmények vezetőinek, amelyben a kiskönyvek beküldésének megszüntetését kérte. (Az állásfoglalás a mellékletben található.) (325/A/1999)

Egy alpolgármester beadványában az új háziorvosi körzetek kialakításakor jelentkező, a polgárok információs önrendelkezési jogát sértő helyzetre hívta fel az adatvédelmi biztos figyelmét. Az új körzetek kialakítását szabályozó rendelet [16/1972. (IV. 29.) MT rendelet 13/C. §] szerint a körzethatárok módosítása következtében az új körzethez kerülő személy hozzájárulását vélelmezni kell. Ez egyben azt is jelenti, hogy a polgár megkérdezése nélkül a teljes egészségügyi dokumentációját az új terület betegeit ellátó háziorvos veszi át. Ha az érintett nem kíván az új orvoshoz tartozni, akkor külön indok nélkül átjelentkezhet más háziorvoshoz, vagy visszatérhet eredeti orvosához.

Az információs önrendelkezési jogot mint állampolgári jogot csak törvény korlátozhatja, ezért a biztos tájékoztatást kért az egészségügyi minisztertől a kérdés megfelelő törvényi rendezéséről, valamint arról, hogy elképzelhetőnek tart-e más — a polgárok információs önrendelkezési jogát a finanszírozási érdekek elé helyező — megoldást. A miniszter válaszában tájékoztatta arról, hogy a finanszírozási és az orvos-szakmai szempontok, valamint az adatvédelmi biztos levelében tett megállapítások figyelembevételével intézkedni fog a rendelet módosításáról. (Az állásfoglalás a mellékletben található.) (103/K/1999)

Az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet állásfoglalást kért arról, hogy az intézetben elhunyt személyek egészségügyi adatait hogyan továbbíthatják az arra jogosultaknak (törvényes képviselő, közeli hozzátartozó, örökös). Az adatvédelmi biztos válaszában közölte: nincs kifejezett törvényi rendelkezés arról, hogy a kérelmezőnek a dokumentumokat személyesen kell-e átadni, vagy az iratok postai úton is megküldhetők. Útmutatást az adatvédelmi törvény ad, mely szerint az egészségi állapotra vonatkozó adatok különleges adatnak minősülnek, és szenzitív jellegük miatt kiemelt védelmet élveznek, így kezelésük során az adatbiztonsági követelmények érvényesülésére is különös figyelmet kell fordítani. Az adatvédelmi biztos véleménye szerint a személyes átadás — mely mind az érintett jogosultságának, mind személyazonosságának igazolására lehetőséget ad — az adatbiztonsági követelményeknek jobban eleget tesz, ezért azt javasolta, hogy az egészségügyi dokumentációt személyesen, a szükséges igazolások megtörténte után bocsássák a kérelmezők rendelkezésére. (690/K/1999)

Egy panaszos levelében annak az aggodalmának adott hangot, hogy a gyógykezelésére vonatkozó információ az orvosi titoktartási kötelezettség megsértésével jutott volt felesége tudomására, melyet ellene a bírósági eljárás során felhasznált. Valóban előfordulhat, hogy egy perben a korábban jogosulatlanul megszerzett különleges — adott esetben egészségügyi — adatot az egyik fél felhasználja, a bíróság tudomására hozza. A már megindult eljárásban észrevételt lehet ugyan tenni a jogosulatlan adatszerezés tényére, ezt azonban a bíróság külön nem vizsgálja, csak a bizonyítás egésze szempontjából az érdemi döntésben értékeli. A bírónak jelenleg nincs olyan eszköz a kezében, amellyel elejét veheti a jogosulatlan adatkezelés útján megszerzett információk, dokumentumok felhasználásának, ezért a kérdés rendezése céljából az adatvédelmi biztos tárgyalásokat kezdeményezett a bíróságok igazgatását végző Országos Igazságszolgáltatási Tanáccsal. (473/A/1999)

Az Adatvédelmi Biztos Irodája változatlanul megkülönböztetett hangsúlyt fektet a leginkább kiszolgáltatott csoportok egészségügyi adatainak védelmére. Az elmúlt évek során több adatvédelmi biztosi ajánlás foglalkozott részletesen a drog- és pszichiátriai betegek adataival való visszaélésekkel, a gyakorlati munka azonban újabb és újabb kérdéseket vet fel.

A Miskolci Drogambulancia vezetője több bírósági, illetve rendőrségi megkeresés jogszerűségéről kért állásfoglalást. Az adatvédelmi biztos általános észrevétele az volt, hogy a megkeresések többnyire nem tettek eleget az Eüak. támasztotta követelményeknek, valamint az adatvédelmi biztosi ajánlásokban megfogalmazott elvárásoknak.

A megkereső szerv legtöbb esetben az adatkérés pontos célját mulasztotta el megjelölni, illetve a vádlotton kívül a vele kapcsolatban álló személyekről is információhoz kívánt jutni. (499/K/1999)

Az Országos Mentőszolgálat főorvosi értekezletén felmerült adatvédelmi jellegű kérdésekről az állampolgári jogok országgyűlési biztosa az adatvédelmi biztos állásfoglalását kérte. Az adatvédelmi biztos a mentősök munkáját segítő 1997-ben már összefoglalta álláspontját „a drogfogyasztás okozta rosszullét miatt kihívott mentőszolgálatnak a betegek személyiségi jogait sértő gyakorlatával kapcsolatos adatvédelmi biztosi ajánlás” címmel. Az újabb megkeresés alkalmat adott arra, hogy az adatvédelmi biztos ismételten megerősítse: a mentősök a segítségért hozzájuk forduló, rosszullétük miatt gyógykezelésre szoruló drogfogyasztókról nem tehetnek bejelentést a rendőrségnek. Az Országos Mentőszolgálat a rendőrséget csak abban az esetben riaszthatja, ha alapos okból feltételezhető, hogy a helyszínre érkező mentősök élete vagy testi épsége kerül veszélybe. Ugyanakkor fontos hangsúlyozni, hogy ez a rendelkezés nem ad felhatalmazást arra, hogy a mentősök mérlegelés nélkül minden drogfogyasztótól érkező riasztás esetén a rendőrség segítségét kérik. (515/K/1999)

A Magyar Tudományos Akadémia Szociológiai Kutatóintézetének egyik munkatársa a cigány és a nem cigány gyermekek egészségére ható tényezők vizsgálatát célzó kutatásával kapcsolatban kérte az adatvédelmi biztos segítségét. A kutatás a különleges adatok két csoportját is érintette, a felvenni kívánt adatok egy része egészségügyi adat, míg a kutatás fő rendező elve ugyancsak egy különleges adat: az etnikai hovatartozás volt. (Bővebben lásd a Származással, etnikai hovatartozással kapcsolatos ügyeknél, az állásfoglalás a mellékletben található.) (107/K/1999)

Munkáltatók

A munkáltatókkal kapcsolatos adatkezelés az adatvédelem egyik fontos, a magánszemélyek nagy számát érintő területe. A hozzánk érkező panaszok száma — a korábbi évek alacsony szintjéről — emelkedni látszik. A panaszok csekélyebb száma nem annyira a munkáltatók jogkövetését, mint inkább a munkavállalók egzisztenciális kiszolgáltatottságát jelzi. A személyes adatok védelméhez fűződő jogot és az érintett személyiségi jogait — törvényben rögzített kivételtől eltekintve — az adatkezeléshez fűződő más érdekek nem korlátozhatják. A munkáltatónak meg kell tennie a szükséges intézkedéseket, és ki kell alakítania a megfelelő szabályozást annak érdekében, hogy az adat- és titokvédelmi szabályok érvényre jussanak.

A munkáltatókkal kapcsolatos panaszok és konzultációs ügyek jelentős része arra a kérdésre kereste a választ, hogy a munkáltató a munkavállalóra vonatkozó adatok milyen körét jogosult nyilvántartani, mely személyes adatokat kérhet.

Egy munkáltató beadványában arról kért állásfoglalást, hogy megismerheti-e a munkatársai kézírásáról szóló grafológusi szakvéleményt. A Munka Törvénykönyve 77. §-a szerint: „A munkavállalótól csak olyan nyilatkozat megtevétele vagy adatlap kitöltése kérhető, illetve vele szemben csak olyan alkalmassági vizsgálat alkalmazható, amely személyiségi jogait nem sérti, és a munkaviszony létesítése szempontjából lényeges tájékoztatást nyújthat.” Tehát a munkáltató — törvényi felhatalmazás hiányában — a munkavállaló önéletrajzát akkor továbbíthatja grafológusnak szakvélemény elkészítése céljából, ha erről az érintettnek egyetértőleg tudomása van.

A munkapszichológusi és grafológusi szakvélemények tartalmazhatnak különleges adatokat is (például egészségi állapot, kóros szenvedély, szexuális élet). A különleges személyes adatok kezeléséhez az Avtv. szerint az érintett írásbeli hozzájárulására van szükség. Mindezek alapján az adatvédelmi biztos álláspontja az, hogy a grafológusi szakvéleményt teljes terjedelmében a munkáltató csak akkor ismerheti meg, ha ahhoz az érintett hozzájárult. A grafológusi vizsgálat eredményének összefoglalását (azt az értékelést, hogy a pályázó alkalmas-e vagy sem a munkakör betöltésére) a munkáltató jogosult megismerni. (Az állásfoglalás a mellékletben található.) (227/A/1999)

Egy érdekvédelmi szövetség azt kifogásolta, hogy a munkáltató — vagyoni védelemre hivatkozva — a munkahelyen videokamerákat helyezett el. Az adatvédelmi biztos korábbi ügyekben kialakult álláspontja szerint a kamerák használatánál a célhoz kötöttség elvének kell érvényesülnie, miszerint személyes adatot kezelni csak meghatározott célból, joggyakorlása és kötelezettség teljesítése érdekében lehet. Ha a videokamera-rendszerek célja a munkahelyen tárolt, raktározott, feldolgozás alatt álló termékek őrzése, lopások megelőzése, akkor a kamerák elhelyezkedésének is ezt a célt kell szolgálnia. Minden más cél érdekében — például a munkahelyi jelenlét, a munkavégzés intenzitásának ellenőrzése — a kamerázás csak a dolgozók hozzájárulásával valósítható meg.

A kamerarendszer felállítása akkor indokolt, ha a személyiségi jogok korlátozása arányban áll a védendő értékekkel. A videokamerarendszer személyes adatok felvételét és tárolását is jelentheti, ezért a kamerák felállításáról — vagyoni védelem esetén — feltétlenül szükséges a dolgozókat előzetesen tájékoztatni. A tájékoztatásnak arra is ki kell terjednie, hogy rögzítik-e a kamerák által sugárzott felvételeket, és ha igen, milyen célból, továbbá mennyi ideig tárolják a felvételeket. Csak olyan esetben rögzíthetők

a kamerák által közvetített felvételek (a dolgozók képmása), ha azt bűncselekmény, szabálysértés vagy fegyelmi vétség alapos gyanúja indokolta teszi. Ha a felvételeket korlátozás nélkül minden esetben rögzítik, ez nem egyeztethető össze az adatvédelmi törvénnyel. Az érintettek joga van tudni, hogy az adatkezelő mely személyes adatait kezeli, és joga van megtekinteni a róla készült felvételeket is. (388/K/1999)

Egy panaszos azt kifogásolta, hogy a családi pótlék igénylésekor kitöltendő adatlap szerint az egyedülállóság igazolásához az elvált személynek a tb-kifizetőhelynek be kell nyújtania a bírósági végzést, és ennek során az egyedülállóság tényével össze nem függő adatokat is a munkahely rendelkezésére kell bocsátania. Az ügyvel kapcsolatban megállapítottuk, hogy törvény előírja az igénylőnek az ellátás iránti igény elbírálásához szükséges tények, adatok igazolását az igénylő részéről, azonban ez nem jelenti a munkahely felhatalmazását más személyes adatok kezelésére. A házasság felbontásának jogi ténye bizonyítható a jogerős ítélet megfelelő részeinek fénymásolásával is, nem szükséges az ítéletet teljes terjedelmében mellékelni a családi pótlék igényléséhez. A törvény által nevesített bizonyítandó tény a jogosult családi állapota, és nem a volt házastárs személyes adatainak ismertetése vagy a házastársi életközösség részleteinek feltárása. (71/A/1999)

Egy középiskola személyzeti ügyekkel foglalkozó munkatársa állásfoglalást kért arról, hogy a közalkalmazottak házastársának neve és munkahelye nyilvántartható-e. A közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény (Kjt.) meghatározza a közalkalmazotti nyilvántartás adatkörét, és kimondja, hogy ebben nem szereplő körben adatszerezés nem végezhető, más adatot nyilvántartani nem lehet. Mivel a megadott adatkörben kizárólag a családi állapot szerepel, ezért a házastárs nevét és munkahelyét e törvény rendelkezései alapján nyilvántartani nem lehet.

A Munka Törvénykönyvében meghatározott közeli hozzátartozóval kapcsolatos jogosultságok sem teszik szükségessé a házastárs adatainak kezelését, annál is kevésbé, mivel ezen az alapon az összes közeli hozzátartozó adatait nyilván kellene tartani. Amikor egy közeli hozzátartozóval kapcsolatban a munkáltatónak intézkednie kell (például fizetés nélküli szabadság kérése közeli hozzátartozó otthoni ápolása céljából), akkor az adott esetben kérheti a munkáltató a hozzátartozóról az intézkedés megtételéhez, a kérelem elbírálásához szükséges adatokat. Bizonyos esetekben mégis szükség lehet valamelyik hozzátartozó elérhetőségének ismeretére, például munkahelyi baleset, rosszullet miatt. Ennek nyilvántartásához a munkavállalók kifejezett hozzájárulása szükséges, és tájékoztatni kell őket az adatkezelés (nyilvántartás) céljáról, továbbá csak olyan adat kezelhető, amely elengedhetetlen az adatkezelés céljának eléréséhez. A munkavállaló dönthet arról, hogy megadja-e az adatokat, és ha igen, mely hozzátartozója elérhetőségét, telefonszámát adja meg. (656/K/1999)

Több beadványozó kérdezte, hogy saját személyes adataik tekintetében hogyan érvényesül a munkavállalók hozzáférési joga, illetve a munkáltatók kötelesek-e tájékoztatni munkavállalóikat nyilvántartott adataikról.

Az egyik panaszos azt sérelmezte, hogy az üzemi balesetével kapcsolatos iratmásolatok kiadását a munkáltató megtagadta. A munkabalesetek és foglalkozási megbetegedések bejelentése, kivizsgálása, nyilvántartása a munkáltató kötelezettsége. A munkáltatónak munkabaleseti jegyzőkönyvet kell készítenie, melyben a baleset kivizsgálása során tudomására jutott valamennyi tény, adatot rögzíteni kell. Ezt a jegyzőkönyvet meg kell küldeni a sérültnek, továbbá tájékoztatni kell a jogorvoslat lehetőségéről. Tehát a munkavállaló megismerheti a jegyzőkönyv tartalmát eljárás jogviszonya és a személyes adatok védelmének joga alapján is. (465/A/1999)

Egy közalkalmazott beadványában arról kért tájékoztatást, hogy a munkáltató a közalkalmazotti jogviszony megszüntetése esetén jogszerűen megtagadhatja-e, hogy a közalkalmazott — a róla vezetett adatok körének megismerése céljából — a személyi anyagába betekinthesen, illetve az abban szereplő iratokat magával vigye. Az adatvédelmi biztos válaszában kifejtette, hogy a közalkalmazott a közalkalmazotti alapnyilvántartásban róla vezetett adatokat bármikor megismerheti, az iratokba betekinthez. A munkáltató köteles ezen jog gyakorlását mindenkor biztosítani, mégpedig a lehető legrövidebb idő alatt, azonban legfeljebb 30 napon belül. A munkáltató a tájékoztatást az Avtv. 16. §-a alapján csak abban az esetben tagadhatja meg, ha ezt törvény elrendeli. A közalkalmazotti jogviszony megszűnése esetére a törvény nem rendelkezik a közalkalmazott adatainak további sorsáról, az adatok megőrzésének határidejéről. Azonban a munkáltatónak a jogviszony megszűnését követően is adatszolgáltatási kötelezettsége lehet az adóhatósággal, illetve a nyugdíj- és egészségbiztosítási szervekkel szemben. Mivel az adózást és a társadalombiztosítást szabályozó törvények megfelelő felhatalmazást adnak a munkáltató részére a közalkalmazotti jogviszony megszűnése utáni adatkezelésre, ezért jogszerűen nincs lehetősége a munkáltatónak arra, hogy a törvényben előírt igazolásokon túl a teljes személyi anyagot másolat készítése nélkül kiadja a közalkalmazott részére. Ez azonban nem zárja ki azt, hogy az érintett kérhesse a személyi anyagában szereplő iratok akár eredeti, akár másolati példányát egykori munkáltatójától. Ezen felül a munkáltató köteles másolat készítése nélkül átadni az olyan adatokat tartalmazó iratokat, amelyek tekintetében a közalkalmazotti jogviszony megszűnése után adatszolgáltatási kötelezettség nem terheli, azaz az adatkezelés célja megszűnt. Az egyes iratok, adatok vonatkozásában az adatkezelés céljának változatlan fennállásáról a munkáltató köteles tájékoztatást adni. (538/A/1999)

A munkáltatók adatkezelésének kényes területe a személyes adatok harmadik személyek számára való továbbítása, nyilvánosságra hozása. Néhány beadványozó azt kérdezte, hogy milyen esetekben hozhatók mások tudomására adataik, kik juthatnak hozzá jogszerűen a személyes adatokhoz.

A MÁV Rt. egyik dolgozója arra hívta fel a figyelmet, hogy munkahelyén a bérjegyzéket olyan közös listán küldik ki, amely arra nem jogosult személyek számára is hozzáférhető és áttekinthető. A panasszal kapcsolatban az adatvédelmi biztos munkatársai a MÁV Rt. egyik igazgatóságán helyszíni vizsgálat keretében tájékozódtak, és megvizsgálták a személyes adatok kezelésének általános gyakorlatát, valamint a bérkifizetés körülményeit. Ennek során közös bérjegyzéklistákat nem találtak, a bérek kifizetésének és elszámolásának gyakorlata az adatvédelmi követelményekkel összhangban volt. (132/A/1999)

Egy köztisztviselők minősítésével kapcsolatos beadványra válaszul az adatvédelmi biztos kifejtette, hogy a minősítés személyes adat, és a munkáltató azt a munkaértekezleten — törvényi felhatalmazás hiányában — csak az érintett köztisztviselő hozzájárulásával hozhatja nyilvánosságra. (490/A/1999)

Az egyik állami szervnél a bérszámfejtést új program segítségével egy másik szerv fogja végezni. A program azonban a munkaügyi adatokra épül, és nem választható szét munkaügyi és bérszámfejtési részre. Az adatvédelmi biztos állásfoglalása szerint a személyügyi, közszolgálati nyilvántartásokban kezelhető adatok köre lényegesen szélesebb, mint ami az illetmény-számfejtéshez szükséges, ezért a számfejtéssel megbízott szervhez csak azok az adatok továbbíthatók, amelyek nélkülözhetetlenek az illetmény számfejtéséhez, a társadalombiztosítással, családi pótlékkal, személyi jövedelemadóval összefüggő feladatok ellátásához. (170/K/1999)

Egy panaszos a levéltitok sérelme miatt fordult a biztoshoz, miszerint a Semmelweis Orvostudományi Egyetemen (SOTE) a magánleveleket felbontva kapják kézhez a címzettek. A levéltitkot mint alkotmányos jogot az Alkotmány is garantálja, és a Büntető Törvénykönyv is védi. A levéltitok védelmét olyan szabályokkal kell biztosítani, amelyek kizárják, hogy a levelek tartalmát illetéktelenek megismerjék. A biztos megkereste az egyetem rektorát, aki tájékoztatta, hogy iratkezelési szabályzatuk részletesen megállapítja a küldemények kezelésének rendjét. A vizsgálat során megállapítást nyert, hogy ezen utasítás betartása biztosítja a személyes adatok védelméhez, valamint a levéltitkokhoz való jog érvényesülését. Az egyetem a vizsgálat nyomán megtette azokat az intézkedéseket, melyek a jogsértések elkerülését biztosítják. (449/A/1999)

Több esetben szakszervezet kért véleményt arról, hogy megismerheti-e a munkavállalók béradatait. A szakszervezet minden olyan kérdésben tájékoztatást kérhet a munkáltatótól, amely a munkavállalók munkaviszonnyal összefüggő gazdasági és szociális érdekeivel kapcsolatos. Ez a jogosultság az érdek-képviselői tevékenységet segíti, azonban nem alapozza meg a szakszervezet igényét az egyes munkavállalók béradatainak kezelésére, valamennyi dolgozóra kiterjedő bérnyilvántartás vezetésére. Tehát a szakszervezetnek nincs felhatalmazása arra, hogy béradatokat igényeljen és kezeljen. A szakszervezetnek arra van lehetősége, hogy statisztikai adatokat kérjen a munkáltatótól olyan bontásban, mely alkalmatlan arra, hogy az egyes dolgozók bérét pontosan megállapítsák. Másik lehetőségként a szakszervezet a dolgozóktól kérheti az adatokat és az adatkezeléshez való hozzájárulást, ebben az esetben azonban fel kell hívnia a munkavállalók figyelmét arra, hogy az adatszolgáltatás önkéntes, annak megtagadása esetén őket semmilyen hátrány nem érheti. Ha ilyen módon béradatokat birtokába jut a szakszervezet, azokat köteles az Avtv.-nek megfelelően kezelni. (678/K/1999)

Helyi önkormányzatok gyakran kérnek tájékoztatást arról, hogy a képviselő-testületnek vagy az önkormányzati bizottságoknak kiadhatók-e a hivatali és intézményi telefonokról folytatott beszélgetések listái. A telefonáló és a hívott fél neve, telefonszáma személyes adat. Ezért ezeket kezelni (listázni, nyilvántartani) akkor lehet, ha az érintett vagy törvény lehetővé teszi. Az önkormányzatnak és szerveinek nincs törvényi felhatalmazásuk arra, hogy az önkormányzat által fenntartott szervezetekben lebonyolított telefonbeszélgetések részletes listáit megismerjék. Az önkormányzatnak arra van lehetősége, hogy valamely műszaki megoldással (kódrendszer bevezetése, nyilvános telefonfülke felállítás) korlátozza a magánhívások számát. (713/K/1999)

Oktatásügy

Már a múlt évben felvetődött a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény (Ftv.) adatkezelési szabályainak a kibővítése. Mivel a szétszórt, részben hiányos, illetve alacsony szintű szabályozás sokszor akadályozta a gördülékeny, ugyanakkor jogszerű adatkezelésnek, az adatvédelmi biztos egy tavalyi konzultációs megkeresésből kiindulva az oktatási miniszternél kezdeményezte a felsőoktatással kapcsolatos személyes adatok kezelésének egységes törvényi szabályozását. (703/K/1998)

Az adatvédelmi biztos 1998-ban közzétette azt az ajánlását, melyben jogszerűtlennek minősítette a felsőoktatási intézménybe sikertelenül felvételizettek név- és lakcímadatainak átadását olyan cég számára, amelyik üzletszerűen vállalja előkészítő tanfolyamokat szervező cégek közvetítését. A folyamatos felkészítésben érdekelt egyik cég beadványában sérelmezte az ajánlás nyomán megszüntetett közvetlen „reklámozási lehetőséget”, ugyanis ezt a felvételizőknek az „A” jelű jelentkezési lapon tett nyilatkozatával ellentétesen tartja, és szerinte ez súlyos késedelmet okoz az érintettek felkészítésében. A látszólagos ellentmondást az okozza, hogy az Ftv. 83. § (9) bekezdése ugyan biztosítja az Országos Felsőoktatási és Felvételi Iroda (OFFI) számára, hogy törvényi felhatalmazás alapján kezelhesse a felvételi eljárás során rendelkezésre bocsátott személyes adatokat, ennek módját azonban a felsőoktatási intézmények felvételi eljárásainak általános szabályairól szóló 28/1995. (III. 24.) Korm. rendelet mint végrehajtási rendelet nem részletezi. A marketing célú adattovábbítás tilalma nem is ebből, hanem a kutatás és közvetlen üzletszerzés célját szolgáló név- és lakcímadatok kezeléséről szóló 1995. évi CXIX. törvény 3. §-ából következik, amely meghatározza, hogy erre a célra milyen forrásokból gyűjthető személyes adat. (667/A/1999, 708/A/1999)

A zeneművészeti főiskolákon zajló felvételi eljárásban több helyen kérték a „B” jelű jelentkezési lapon egyes, csak az „A” lapon kért adatok kötelező megadását is (milyen más intézménybe és milyen rangsor szerint szeretné a jelentkező a felvételt). A fent hivatkozott 28/1995. (III. 24.) Korm. rendelet melléklete csupán a jelentkezőtől kért személyes adatok körét határozza meg, anélkül, hogy az „A”, illetve a „B” jelű lapokat megkülönböztetné, és az ezekből végezhető adattovábbításra utalna. Az adatvédelmi biztos megállapította, hogy ez a gyakorlat nem jogszerűtlen, az azonos szakokat indító iskolák felvételi időpontjainak egyeztetésére szolgál, éppen a jelentkezők érdekében, illetve kevés érdeklődő esetén az átirányítás lehetőségéről tájékoztat. (145/A/1999)

Az egyik főiskola hallgatói önkormányzata (HÖK) a kollégiumi elhelyezések iránt benyújtott kérelmek elbírálásához az eltartó szülők jövedelemigazololásán túl az önkormányzattól környezettanulmányt kért az igazolt jövedelemmel való összevetés — ezen keresztül a rászorultság eldöntése — céljából. Ezt azonban törvényi felhatalmazás hiányában az önkormányzat közvetlenül nem küldheti meg, ezért a HÖK adatrögzítő formanyomtatványából törölte ezt a kitélt. (411/A/1999)

Az oktatási intézményekkel összefüggésben az ügyek másik nagyobb csoportját azok az esetek alkotják, amikor az adott intézmény tanulóit célcsoportnak tekintve a személyes adatkérést az iskola közvetíti. Az ilyen adatszolgáltatás teljesítése — akár játékos ismeretterjesztés, akár szabadidős sporttevékenység szervezése vagy kifejezetten a megkereső cég üzleti érdekeit szolgáló kapcsolatfelvétel céljából történjék is — éppen a közvetlenül érintetteknek személyes adataik célirányos gyűjtéséhez való hozzájárulását iktatja ki. Ez pedig törvényi felhatalmazás hiányában ellentétes az információs önrendelkezés elvével.

Egy főiskolán nyújtott képzés hatékonyságának felmérése során a hatásvizsgálatot megrendelő iskola kiadta az adott évben végzett valamennyi hallgatójának a név- és lakcímadatát a felméréssel megbízott külső cég számára, ám ezzel megsértette az érintettek információs önrendelkezési jogát. (765/A/1999)

Az Avtv. 3. § (1) bekezdésével ellentétes minden olyan megoldás, amikor az adatkérő szempontjai szerint összeállított kérdőíveket egyénileg azonosítható formában (név, lakcím, iskola és osztály feltüntetésével) gyűjti össze és továbbítja az iskola, vagy amikor egyenesen a tanulók neveinek és lakcímeinek listáját kéri az oktatási intézménytől a törvényi felhatalmazás hiányában azok kezelésére nem jogosult szerv. Ilyen adatszolgáltatást az iskola nem teljesíthet. (2/A/1999)

A pécsi általános iskolák felsőtagozatos tanulóinak körében a Dél-dunántúli Áramszolgáltató Rt. (Dédász) úgy szervezett vetélkedőt, hogy a családok fogyasztási szokásait reprezentáló, a fogyasztásmérő órák rendszeres leolvasásával megadott adatokat kellett a kiskorú nevével, lakcímeivel, iskolája és osztálya feltüntetésével továbbítani. A játék lebonyolítása után a nyertesek kiértékelését követően a Dédász valamennyi ezzel kapcsolatos személyes adatot megsemmisített, ám sem erről, sem az addig folytatott adatkezelésről a szülők nem kaptak tájékoztatást, ugyanis a kiskorúak személyes adatainak kezeléséhez való hozzájárulásuk is hiányzott a kérdőívekről. (850/A/1998)

Minden ilyen esetben azt ajánljuk, hogy az oktatási intézmény az adatkérő költségén jutassa el az érintettekhez a kérdőíveket, és a továbbiakban az adataik személyesen gyakorolhatják jogaikat.

Távközlési szervezetek és a posta

Az 1999-es évben örömmel tapasztaltuk, hogy a szolgáltatók törekszenek az adatvédelmi törvény szabályainak betartására, a kapcsolattartás egyre élőbbé válik irodánk és a szolgáltatók között. Ezt bizonyítja a konzultációs ügyek számának növekedése is. Az értelmezésbeli eltérések feloldására jól bevált gyakorlatot sikerült meghonosítani. Új szolgáltatások bevezetése előtt a szolgáltatók megkeresik az irodát, és a részletszabályokra is kiterjedő véleményt kérnek, így jelentősen csökkenthető a jövőbeni reklamációk és az iroda panaszügyeinek száma. Ennek ellenére a bepanaszolt távközlési adatkezelők palettája rendkívül színes. Főként a mobiltelefon-szolgáltatók szerződéskötéséhez használt adatlapok tartalmát kifogásoló beadványokról és a személyes adatok igazolására használt fénymásolatok kiterjedt köréről lehetne évről évre indigóval írni a beszámoló oldalait.

A Matáv Rt. adatkezelését sérelmező beadványok száma jelentősen megnőtt 1999-ben, bár a panaszosok legnagyobb része az 1998-ban megjelent budapesti telefonkönyv adattartalmát kifogásolta. Az adatkezelési megállapodásban rögzített rendelkezésükkel ellentétesen nevük és lakcímük a házzámukkal együtt, tehát direkt marketing célokra felhasználható módon jelent meg.

A vizsgálat lezárását követően az adatvédelmi biztos összegezte a vizsgálat tanulságait, és ismertette a Matáv Rt. vezetőivel szakmai álláspontját. Megállapította, hogy az 1998-ban megjelent budapesti telefonkönyv — előző évitől eltérő — adattartalmát kifogásoló panaszok helytállóak, mert a Matáv Rt. egyoldalúan eltért az előfizetőkkel kötött szerződések tartalmától. A régi előfizetőket nem nyilatkoztatták meg, holott az 1995. január elsejét megelőzően feldolgozott adatkezelési hozzájárulásokat nem tudták rekonstruálni. Hasonló akadályba ütköztek az 1995-ös áttérést követően megkötött szerződések felülvizsgálata során is. Az adatok biztonságos kezelése érdekében meg kellett volna keresniük az érintetteket, felkínálva nekik a nyilatkozattétel lehetőségét. Az előfizetői nyilatkozatok tartalmával ellentétes gyakorlat nemcsak a lakcím megjelölése terén, hanem pl. a foglalkozás elhagyása tekintetében is tapasztalható volt. A vizsgálat kiterjedt arra is, ki a felelős a nyomtatott telefonkönyvek adattartalmáért, és mi a szerepe a Matáv Rt.-nek a Magyar Telefonkönyvkiadó Társaságnak, és a Tele-Data Kft.-nek az előfizetői adatok kezelésében.

A nyomtatott és elektronikus telefonkönyvek adattartalmáért kizárólag a Matáv Rt. a felelős az előfizetőkkel szemben. Az alapadatok rögzítése a Matáv Rt.-nél történt, az adatok továbbítása után a Tele-Data Kft. az állomány minőségén már nem változtatott.

A kialakult helyzetet illetően az adatvédelmi biztos álláspontja a következő:

„Az adatok nyilvánosságra hozatala tekintetében három változat alkalmazását javaslom:

1. Az előfizető adatai nyilvánosak, megjelennek a telefonkönyvben és a tudakozó szolgálat is közölheti.
2. Az előfizető csak a tudakozóban való közzétételhez járul hozzá.
3. Az előfizető nem járul hozzá az adatai közzétételéhez („titkos”).

— Ettől függetlenül nyilatkozzon minden előfizető arról is, hozzájárul-e adatai direkt marketing célú felhasználásához. Ha az előfizető az adatkezelési nyilatkozatot nem tölti ki, jelentse ez a titkos adatkezelésre utaló szándék kifejezését. Javaslom a jövőben is a házzám nélküli cím alkalmazását, és az eddigiektől eltérő egyedi igényeket is vegyék figyelembe.

— Nagy szerepe van a rendszeres és széles körű tájékoztatásnak. Megoldást jelenthet a — havonta kipostázott — számlához mellékelte ismertető elkészítése, melyben adjanak közérthető magyarázatot a direkt marketing célú felhasználás, és a telefonkönyvben, illetve a tudakozóban való szerepeltetés eltérő jogi természetéről. Érdemes a tájékoztatóban arra is kitérni, hogy a házsám elhagyása az adatok jogellenes felhasználásának megakadályozását szolgálja. Az alkalmat megragadva hívják fel a figyelmet arra is, hogy a nyilatkozat kitöltése nem kötelező.” (531/A/98, 73/A/1999, 259/A/1999, 310/K/1999)

A Matáv Rt. rejtett (titkos) telefonszámokat is tartalmazó számítógépes „CD-tudakozó” nyilvánosságra kerülését sérelmezte egy panaszos.

A vizsgálat feltárta, hogy az 1997. év végi teljes Matáv előfizetői adatállományt tartalmazó CD-ROM a vizsgálat időpontjában jogellenesen még beszerezhető. A Matáv Rt. a tudakozórendszer korszerűsítése során egy olyan szervezeti egysége részére készítette el egy vállalkozóval a „CD-tudakozó”-t, amelynek feladatai ellátásához szüksége volt a teljes körű előfizetői adatállományra, de ahhoz átmenetileg nem rendelkezett on-line hozzáféréssel. A megrendelés alapján előállított CD-ROM telefonkönyvről illegális másolat készült, amelyről azután további példányokat állítottak elő. Az esetre a rendőrség egy nyomozás során bukkant rá; az illegálisan előállított és terjesztett CD-ROM-ból néhány példányt le is foglaltak.

A fenti tények és az adatvédelmi törvény előírásai alapján a vizsgálat megállapította, hogy a Matáv Rt. adatkezelői minőségében nem gondoskodott megfelelően az előfizetők személyes adatainak biztonságáról, így a személyes adatok védelméhez fűződő jogok súlyosan sérültek azon előfizetők esetében, akik nem járultak hozzá adataik nyilvánosságra hozatalához.

A Matáv Rt. az eset tudomásulvétele után több intézkedést tett. Tájékoztatót készítettek az ügyfélszolgálatok részére, és valamennyi reklámoló ügyfél számára ingyenes számcserét biztosítottak (a számcserével együtt járó költségek fedezésére 1000 Ft kompenzációval). Ezzel egyidejűleg elindították a tudakozórendszer biztonsági felülvizsgálatát, és megszüntették a Matáv és a helyi telefontársaságok közötti titkos előfizetői számok átadását. A Matáv Rt. elnök-vezérigazgatójának nyilatkozata szerint az átalányként biztosított kompenzációt meghaladó kárigények elbírálásától sem zárkoznak el, tekintettel az adatvédelmi törvény szabályaiból adódó objektív felelősségükre. (49/A/1999)

Egy leendő előfizető kérte segítségünket a Matáv Rt. előfizetői szerződés módosításához használt formanyomtatvány kitöltéséhez, mert nem tudta eldönteni, jogszerűen kéri-e a szolgáltató az adatlapon szereplő adatokat. Megnyugtattuk a panaszost, mert a szerződés módosításához szükséges minimális adattartalom nem terjeszkedett túl az átíráshoz használt szerződésminta, így a kért adatok köre adatvédelmi szempontból nem kifogásolható. Magánszemélyeknél (természetes személy) az azonosításhoz szükséges adatokhoz tartoznak az úgynevezett természetes azonosító adatok, melyek köre a következő: név, nők esetében leánykori név, nem, születési hely és idő, valamint az anyja neve. (326/A/1999)

Többen kértek állásfoglalást a jogszerű telefonlehallgatások jogszabályi háttéréről mind a vezetékes, mind a mobiltelefon-előfizetők köréből. Egyre többen érdeklődtek arról is, köteles-e a szolgáltató vagy a lehallgatásra jogosult a lehallgatás tényéről az előfizetőnek (használónak) tájékoztatást adni. Az érdeklődők figyelmét felhívtuk a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvényre (Rtv.), melynek 64. § (1) bekezdése értelmében a rendőrség a bűnüldözési feladatának teljesítése érdekében a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható és vele kapcsolatban lévő személyt, valamint a bűncselekménnyel kapcsolatba hozható eseményt megfigyelhet, arról információt gyűjthet, az észlelteket hang, kép, egyéb jel vagy nyom rögzítésére szolgáló technikai eszközzel rögzítheti.

A rendőrség bírói engedéllyel a törvényben meghatározott feltételekkel bűnüldözési célból a telefonvezetéken vagy azt helyettesítő távközlési rendszerek útján továbbított közlés tartalmát megismerheti, azt technikai eszközzel rögzítheti.

A nemzetbiztonsági szolgálatok feladataik teljesítése érdekében szintén törvényi felhatalmazás alapján folytathatnak titkos információgyűjtést. Az engedélyező az eljárásáról, illetve a titkos információgyűjtés tényéről az érintettet nem tájékoztatja. (109/K/1999, 774/A/1999, 787/A/1999)

Sokan szeretnének listát kapni a telefonszámukról kezdeményezett, és a kapcsolási számukra beérkező hívásokról.

Egy másik ügyben a panaszos a bejövő hívások beazonosítását és az arról készült listát kérte a szolgáltatótól, mert szeretne volna megtudni, kik támadtak rájuk a lakásukban, és kik fenyegetik telefonon a családját a támadás óta folyamatosan. Sokan a rosszakaratú telefonhívások miatt panaszkodtak, néhányan az adatvédelmi biztost is kérdőre vonták, miért tiltotta meg a bejövő hívások listáinak továbbítását a szolgáltatóknak, védve ezzel a zaklatókat.

Az adatvédelmi biztos a hatályos törvényi szabályozásra hívta fel a szolgáltatók figyelmét, és nem a zaklatóknak kívánt jogvédelmet biztosítani. Mivel a telefonszámok is személyes adatnak minősülnek, törvényi felhatalmazás hiányában az előfizető vagy használó személyes hozzájárulása nélkül a bejövő hívások listája nem továbbítható a hívott félnek.

A Matáv Rt. kéthetente megjelenő távközlési információs lapja, a „TELEFONTOS” augusztus 2-i számában megjelent cikk is az adatvédelmi biztos állásfoglalására hivatkozik a szolgáltatás megszüntetésének okaként. Májustól a szolgáltatás nem létezik, a zaklatók leleplezése a rendőrség feladata. A Matáv Rt. szerint a zaklatóktól mindenki megszabadulhat, ha a hívószám kijelzésére alkalmas készüléket vásárol. A távközlési előfizetői szerződésekről szóló 243/1997. (XII. 20.) Korm. rendelet értelmében az előfizetők hívásonként letilthatják előfizetői számuk megjelentetését a hívott fél telefonkészülékén. Ha a készüléken nem jelenik meg a hívó fél száma, a hívott fél előre eldöntheti, kapcsolatba kíván-e lépni a telefonálással. A panaszosok többsége az ISDN rendszerű készülék mellett is tehetetlen azokban az esetekben, ha a zaklató hívás nem párosul fenyegetéssel, „csupán” a család éjszakai, vagy mindennapi nyugalmát, életvitelét zavarja, ekkor ugyanis bűncselekmény hiányában nyomozás sem rendelhető el. A zaklató hívásoknak ez a változata okozza a legnagyobb gondot az érintetteknek, hiszen a cselekmény nem büntethető, nincs törvényi tényállás, amely alapján a nyomozó hatóság eljárhatna. A rendőrségről szóló törvény felhatalmazása alapján, az abban

foglaltak szerint — ügyési ellenjegyzéssel ellátva — jogosult a rendőrség a híváslistákat megkérni. A másik lehetséges megoldás a hívószám azonosítása alapján az előfizetők (használók) eseti hozzájárulásának beszerzése a távközlési szolgáltató által, mert enélkül a szolgáltató nem továbbíthatja a bejövő hívások listáját.

A jelenlegi jogi helyzetben a panaszosoknak az adatvédelmi biztos azt javasolta lehetséges megoldásként, hogy kérjék a szolgáltatótól a kapcsolási szám megváltoztatását és titkosítását. A szolgáltatók adatvédelmi szakembereivel folytatott megbeszélés során pedig javasolta, hogy a szolgáltató nyilatkoztassa meg az azonosított előfizetőt, hozzájárul-e személyes adatainak továbbításához, mert a kapcsolási számáról kezdeményezett hívások gyakorisága arra utal, valaki szeretné az érintettel felvenni a kapcsolatot, de ez eddig nem sikerült. Ha a hozzájárulás alapján ismertté válik a hívást kezdeményező személye, az érintett tisztázhatja vele a zaklató hívások okát. A kérdést jogszabály-módosítással lehetne megoldani. (Az állásfoglalás a mellékletben található.) (578/A/1999, 772/A/1999)

A beérkező panaszok számának növekedése miatt, valamint a rendőrség, ügyészség jelzései alapján az adatvédelmi biztos keresi azt az általános megoldást, amely lehetővé tenné, hogy a zaklató jellegű telefonhívások ellen törvényesen fel lehessen lépni. Azt azonban figyelembe kell venni, hogy a kapcsolási szám és az előfizető nevének ismeretében sem állítható minden kétséget kizáróan, hogy a hívó fél és az előfizető ugyanaz a személy. Olyan megoldást szeretnénk találni, amely a jogsérelemmel arányos fellépést (jelzést, figyelmeztetést, a szolgáltatás korlátozását stb.) tenne lehetővé azon előfizetőkkel szemben, akiknek telefonvonaláról a zaklató hívásokat kezdeményezik. Az ilyen megoldás is csak korlátozott eredménnyel járhat, mert a zaklatók gyakran olyan telefonvonalakat használnak, amelyekről közvetlenül nem azonosíthatók.

Többen kérdezték, milyen feltételekkel kaphatja meg a rendőrség a távközlési szolgáltatóktól a hívásrészletezőt.

A rendőrségről szóló törvény „Titkos információgyűjtés” című fejezetében foglaltak alapján a rendőrség jogszerűen kérhet távközlési adatokat a szolgáltatást nyújtó távközlési szervezetektől az ügyész jóváhagyásával, a kétévi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő, szándékos bűncselekmény felderítése érdekében. Az adatok a nyomozás elrendelését követően kérhetők. A titkos információgyűjtés során beszerzett adat, az információgyűjtés ténye és technikai részlete a bizonyítási eszközként való felhasználásáig államtitoknak minősül, a megszerzett adatokról az adatkezelő nem adhat felvilágosítást. Ez a rendelkezés azonban nem korlátozza a büntetőeljárásban részt vevők jogát. Erre tekintettel a büntetőeljárásról szóló törvény rögzíti, hogy a büntetőeljárásban részt vevő személyek — köztük a sértett — jogosultak megismerni azt az államtitkot, amit olyan irat tartalmaz, amelyet a büntetőeljárásról szóló törvény szerint megtekinthetnek. (685/A/1999, 772/A/1999)

Egy másik panaszos állásfoglalást kért az adatvédelmi biztostól, mert véleménye szerint a Westel 900 GSM Mobil Távközlési Rt. törvénytelenül járt el, amikor a rendőrséggel — beleegyezése nélkül — tudatta titkos telefonszámát az egységes segélykérő szám hívását követően. A szolgáltató jogszerű eljárásáról tájékoztattuk a panaszost, mert a segélykérő szám hívása rendeltetésénél fogva más megítélés alá esik, mint a telefonhívások általában, ezért az erre vonatkozó kormányrendelet nem teszi lehetővé az előfizetői szám megjelölésének letiltását. A segélykérő hívások esetében (például mentők, tűzoltók, rendőrség) kötelező a hívószám kijelzése. Az egységes segélykérő hívásánál (112-es szám) pedig a jogszabály felhatalmazza az intézkedésre jogosultakat az előfizetői/azonosítási szám továbbadására. (Az állásfoglalás a mellékletben található.) (668/A/1999)

Egy magánszemély indítványára vizsgálat indult a postai küldeményeknek a címzettől különböző személy általi átvételére jogosító meghatalmazási nyomtatvány, illetve az ennek alapjául szolgáló 133/1993. (IX. 12.) Korm. rendelet egyes rendelkezéseivel kapcsolatban.

A beadványozó szerint a kitöltött nyomtatványba betekintő postai alkalmazott jogosulatlanul ismerhet meg — illetve következtethet ki — különleges személyes adatokat, ha a meghatalmazó egészségügyi vagy szociális intézményben gondozás alatt áll, vagy éppen szabadságvesztés büntetését tölti. Mint a vizsgálat megállapította, az a tény, hogy valakit egészségügyi vagy szociális intézményben ápolnak, illetve előzetes letartóztatásban van, vagy szabadságvesztését tölti, nem ad alapot magánjogi rendelkezési szabadságának csorbítására, például arra, hogy postai küldeményeinek átvételére csak az intézmény tudtával adhat meghatalmazást.

Az ügyben az adatvédelmi biztos ajánlást adott, melyben jogszabály szövegének módosítását is indítványoztuk. Az ajánlást tájékoztatásul és a szükséges intézkedések megtétele végett megküldtük a Magyar Posta Rt. vezérigazgatójának és a közlekedési, hírközlési és vízügyi miniszternek, akik válaszukban vitatták a vizsgálat megállapításait. (Az ajánlás teljes szövege a mellékletben megtalálható.) (308/A/1998)

Internet

Az internet új lehetőségek és kihívások forrása. A világháló egy olyan hatalmas adatbázis, mely — megfelelő technikai háttérrel — bárki számára hozzáférhető. A hálózat egyrészt lehetőség az információszerzésre, másrészt alkalmas a nyilvánosság elérésére; az elmúlt években hazánkban is jelentősen, évente több száz százalékkal megnőtt mind a felhasználók, mind a szolgáltatók száma.

Van az internetnek egy másik arca is: a személyes adatok védelméhez való jog számos esetben sérül általa. Ma bárki, aki rendelkezik a szükséges adatátviteli eszközökkel, elhelyezhet oldalakat a hálózaton, megismerhetővé téve azok tartalmát valamennyi „böngésző” számára. A hálózat interaktív: a nyilvánosságra hozatal és az esetleges törlés közötti időben — bármennyire rövid is — elvileg korlátlan számú illetéktelen személyhez eljuthat az adott információ. A jogellenes nyilvánosságra hozatallal az érintettek jogai sérülnek.

Egy állampolgár azzal a panasszal fordult az adatvédelmi biztoshoz, hogy sértő fotómontázsok jelentek meg két, ingyenes helyet biztosító szolgáltató honlapjain. Több esetben személyes adatait (nevét, címét, telefonszámát) is feltüntették. A szolgáltatók a panaszos jelzését követően azonnal törölték a személyiségi jogokat sértő honlapokat; az állampolgár ezt követően kérte az adatvédelmi biztos vizsgálatát. A szolgáltatóknak küldött megkeresésekre adott válaszokból kiderül: az ilyen jellegű sérelmek megelőzésére nincs biztos módszer. A hatalmas adattartalom miatt gyakorlatilag lehetetlen az egyes oldalak ellenőrzése; másrészt sokszor nem lehet megállapítani azt, hogy ki helyezte fel a hálózatra az adott oldalt. A beszámoló lezárásakor az ügy kivizsgálása folyamatban van. (694/A/1999)

Egy panaszos azt kifogásolta, hogy adatait a Matáv internetes telefonkönyve hiányosan tartalmazta: lakcíme házsám nélkül szerepelt, pedig ő nem adott olyan nyilatkozatot a telefonszámának, melyben adatainak kezeléséről így rendelkezett volna. A társaság képviselőjének tájékoztatása szerint ez a helyzet csak átmeneti jellegű volt. A kísérleti stádiumban nem volt lehetőség olyan tudakozó működtetésére, mely kezelni tudta volna azt, hogy egyes állampolgárok lakcímei minden adattal, míg másoké — akik ilyen tartalmú nyilatkozatot tettek — házsám nélkül szerepel. Ezért döntöttek úgy, hogy az összes lakcímet házsám nélkül tüntetik fel, az adataik korlátozott hozzáféréseinek biztosítását kérő állampolgárokról tekintettel. A vizsgálat lezárásának idejére elkészült az a keresőprogram, mely eleget tudott tenni a fenti követelményeknek. Megállapítható, hogy az adott ügyben a telefonszám helyesen járt el. (267/A/1999)

Az internethez kapcsolódik az elektronikus levél (electronic mail — e-mail), amely a kommunikáció rohamos gyorsasággal terjedő formája. Az e-mail és az internet ugyanazt a hálózatot használja, a két fogalom mégis különbözik: míg az internet korlátlan nyilvánosságot jelent, az e-mail a telefonhoz vagy a hagyományos postai levelezéshez hasonlítható, tehát a küldő által meghatározott személyekhez jut el az információ. Az elektronikus levelezéssel kapcsolatos veszély, hogy a levél illetéktelen kezekbe kerülhet.

Az elektronikus levelezés előnyei vitathatatlanok: információ továbbítását teszi lehetővé minimális idő alatt, szinte ingyen. Ezért használják mind gyakrabban a kapcsolattartásnak ezt a formáját a gazdasági élet szereplői is (például a bankok), sőt a közigazgatás is. Ezekben az esetekben tekintettel kell lenni a fokozott biztonsági követelmények érvényesítésére, és amennyiben a továbbított adatok védelme szükséges, a hagyományos rendszer helyett korszerűbb, biztonságosabb adatátviteli rendszert kell kiépíteni. E nélkül az elektronikus levél sokszor nem használható, hiszen — például bankok esetében — az előnyök lényegesen kisebbek lehetnek annál a kárnál, melyet az illetéktelen hozzáférés okozhat.

Egy állampolgár beadványában azt sérelmezte, hogy miután felajánlást tett az árvízkarosultak javára, adatai az interneten megjelentek, és ezután egy önkormányzat és egy magánszemély is megkereste. A felajánlásokat a Helyreállítási és Újjáépítési Kormánybizottság Operatív Törzse gyűjtötte és juttatta el az érintett önkormányzatoknak, a Polgári Védelem segítségével. Az operatív törzs a felajánlásokról futárposta vagy zárt elektronikus levelezőrendszer (ccMail) útján tájékoztatta a polgármesteri hivatalokat. Az egyik önkormányzat polgármestere ezután levélben kereste meg a panaszost, melyben azt írta, hogy a felajánlásról és adatairól az internet segítségével szereztek tudomást. A panaszos ezután joggal gondolhatta azt, hogy adatait hozzájárulása nélkül hozták nyilvánosságra. A vizsgálatnak nem sikerült tisztázni azt, hogy az — egyébként ismeretlen — állampolgár milyen forrásból szerezte meg a panaszos adatait. Az azonban megállapítható, hogy a panasz legfőbb oka egy helytelen fogalomhasználatból eredő félreértés. (550/A/1999)

1998 decemberében érkezett az az indítvány, melyben 27 — az internetszolgáltatás adatvédelmi, illetve általános jogi megítélésével, valamint az iskolai internetfelhasználással kapcsolatos — kérdésben kérte az indítványozó az adatvédelmi biztos állásfoglalását. (A biztos választát a melléklet tartalmazza.) (917/K/1998)

Az internet nyilvánossága — mint arról már volt szó — nemcsak veszélyeket, hanem lehetőségeket is jelenthet. Bizonyos közhasznú adatbázisok közzétételének lehetséges formája ez, mely bárki által hozzáférhető, sőt bővíthető. Az elmúlt évben több olyan beadvány is érkezett, melyben a beküldők ebben a tárgyban tettek fel kérdéseket.

Hasonló adatbázis létrehozásának feltételeiről kért állásfoglalást egy állampolgár. Ez az adatbázis a közlekedésben részt vevőknek nyújtott volna információkat arról, hogy egyes benzinkutak, autósboltok, autószerelők stb. milyen színvonalú szolgáltatást nyújtanak. A beadványozó saját e-mail címén akarta gyűjteni a véleményeket, és ezáltal egy olyan lista felállítását tervezte, melyben külön szerepeltek volna az ajánlott és a nem ajánlott üzletek, műhelyek, ezzel segítséget nyújtva azoknak, akik bizonyos szolgáltatás igénybevétele előtt meg akarnának ismerkedni mások tapasztalataival. A társaságok adatai nem minősülnek személyes adatnak, így az adatvédelmi biztos állásfoglalása csak az egyéni vállalkozókra vonatkozott. Az egyéni vállalkozók adatai személyes adatok, így akkor továbbíthatók, akkor hozhatók nyilvánosságra, ha azt törvény elrendeli, vagy ahhoz az érintett hozzájárul. A vállalkozók esetében ha adataikat már korábban nyilvánosságra hozták, az újbóli nyilvánosságra hozatal nem jogellenes. Az adatvédelmi biztos felhívta a panaszos figyelmét az esetleges negatív vélemény polgári jogi következményeire. (650/K/1999)

A gyors és olcsó kommunikáció korunk olyan vívmánya, amely a következő generációk számára nem csak természetes, de nélkülözhetetlen is lesz. Éppen ezért fontos megtanulnunk okosan, tisztességesen és jogszerűen használni a világháló. Nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy az internet adataihoz a világ bármely pontjáról hozzá lehet férni: az adatok felvitele tehát egyben nemzetközi adattovábbítást is jelent. Ezért is fontos az, hogy a hálózat mint kommunikációs lehetőség és mint adatbázis is jogilag szabályozott legyen. Ez azonban nehezen megoldható az egyes országok szintjén, hiszen az internet egyik leglényegesebb eleme a határok nélküli kommunikáció. Ez az oka annak, hogy az adatvédelmi biztosok, az adatvédelemmel foglalkozó szakemberek nemzetközi tanácskozásain központi téma a hálózat, annak veszélyei és a szabályozás lehetőségei.

Bankok, hitelintézetek

Az adatvédelmi biztos múlt évi beszámolója is terjedelmes fejezetben foglalkozott a banki szféra adatkezelése során felmerült adatvédelmi kérdésekkel. A legfontosabb megoldásra váró feladatok között az adatvédelmi biztos 1998 végén jelezte, hogy szektorális adatvédelmi szabályzat megalkotására lenne szükség, továbbá egységesíteni kellene az ügyfélazonosítás rendszerét. A hitelintézetek tevékenységére vonatkozó 1999. évi panaszbeadványok tükrében sajnálattal állapítható meg, hogy a szektor adatvédelmi önszabályozására nem került sor.

Az állampolgári beadványok jelentős része a hitelintézetek által igényelt adatok körét, az adatok igazolásának, illetve kezelésének módját kifogásolta. Az egyes ügyletek során kért adatokat és a polgár adatainak kezeléséhez való hozzájárulását leggyakrabban az üzletszabályzatok tartalmazzák. Előfordult azonban olyan eset is, amikor az ügyfelek a bank által megfogalmazott adatvédelmi nyilatkozatban járultak hozzá személyes adataik kezeléséhez. Az üzletszabályzat a bank által meghatározott általános szerződési feltételek összessége. Általános szerződési feltételnek minősül az a feltétel, amelyet az egyik fél (esetünkben a bank) több szerződés megkötése céljából egyoldalúan, előre meghatároz, és amelynek meghatározásában a másik fél nem működhetett közre.

Az általános szerződési feltételek alkalmazása során gyakran felmerülő kérdés, hogy a gazdálkodó által megfogalmazott feltétel tisztességtelen-e. Tisztességtelen az az általános szerződési feltétel, illetve szerződési kikötés, amely a jóhiszeműség követelményének megsértésével a feleknek a szerződésből eredő jogosultságait és kötelezettségeit egyoldalúan és indokolatlanul az egyik fél hátrányára állapítja meg. Ennek megítélése azonban a bíróság feladata. Néhány ügyben az adatvédelmi biztos felszólította a hitelintézeteket a cél nélküli adatgyűjtés megszüntetésére.

A panaszos ez év februárjában az ABN-AMRO bank egyik fiókjában devizaszámlát kívánt nyitni. A bank ügyintézője köztartozásainak kifizetését igazoló okmányok — átutalás esetén folyószámlakivonat — bemutatására szólította fel. A biztos álláspontja szerint a szerződési ajánlatot tevő polgárnak hozzá kell járulnia ahhoz, hogy a bank — mint másik szerződő fél — személyes adatainak bizonyos körét megismerhesse. Az adatalany hozzájárulásával végzett adatkezelés csak akkor lehet törvényes, ha a célhoz kötöttség követelménye érvényesül. Devizaszámla esetén nem végezhető a számlaegyenleget meghaladó műveletek. Erről rendelkezik a külföldi pénznemben és külföldiekkel forintban végzett pénzügyi szolgáltatási és kiegészítő pénzügyi szolgáltatási tevékenységről szóló 15/1995. (PK. 18.) Magyar Nemzeti Bank (MNB) rendelkezés a „Devizabelföldiek és devizakülföldiek devizaszámlái” című fejezetében. Erre tekintettel tehát nem indokolt, és a célhoz kötött adatkezelés elvét sérti, ha az ügyfél természetes azonosító adatainak és személyi igazolványának számán túl a hitelintézet — ügyfelei magánszféráját sértve — ennél jóval tágabb adatkört kezel. A bankjuttalék és a bankköltség címén keletkező igények érvényesítéséhez az ügyfél azonosító adatainak ismerete is elegendő. Amennyiben a felek között olyan ügylet jön létre, mely a bank hitelnyújtását is magában foglalja, akkor az ügyfél további adatainak kezelése is indokolt lehet. (102/A/1999)

A fent említett adatkezelési problémák halmozottan jelentkeztek a Citibank Rt. adatkezelése során.

Az Adatvédelmi Biztos Irodájába tizennégy olyan beadvány érkezett, amely a Citibank Rt.-t jelölte meg bepanaszolt adatkezelőként. Az indítványok egy részében az állampolgárok azt sérelmezték, hogy a hitelkérelemhez mellékelniük kellett a személyazonosító igazolvány, a tb-kártya, valamint az adóazonosító jelről kiállított hatósági igazolvány másolatát. A beadványozók a bank azon eljárásával sem értettek egyet, mely szerint a bank a kérelmeket és az egyéb becsatolt dokumentumokat az elutasítást követően is nyilvántartja. Az elutasított kérelmekhez kapcsolódott az a panasz, mely szerint az elutasított ügyfelek nem kapnak megfelelő tájékoztatást arról, hogy hitelkérelmüket a bank miért utasította el. Az adatvédelmi biztos által lefolytatott vizsgálat mindezekben túl kiterjedt a Citibank Rt. által alkalmazott adatvédelmi nyilatkozatra is, melyben a bank leendő ügyfelei visszavonhatatlanul felhatalmazták a bankot, hogy a nyilatkozatban megjelölt országok bármelyikében kezelhesse személyes adataikat. A vizsgálat során az adatvédelmi biztos megkereste a bank elnök-vezérigazgatóját, akinek válasza a feltett kérdésekre nem volt kielégítő.

A vizsgálat megállapításait az 1999. december 22-én kelt ajánlás összegzi. A biztos ajánlásában többek között kifejtette, hogy a bank ügyfele a személyazonosító igazolványán túl a személyazonosság igazolására egyéb okmányok bemutatására nem kötelezhető, a társadalombiztosítási azonosító banki használata különösen elfogadhatatlan. Az ajánlás szerint a bank vezetése az adatvédelmi nyilatkozatot úgy köteles módosítani, hogy az alkalmas legyen az információs önrendelkezési jog gyakorlására. (Az ajánlás megtalálható a beszámoló mellékletében.) (352/A/1999, 476/A/1999, 537/A/1999)

Több indítvány is érkezett az Adatvédelmi Biztos Irodájába, melyben a panaszosok azt sérelmezték, hogy az általuk megnevezett bankok a bankszámlaszereződés megkötése után a készpénzforgalmi megbízások teljesítését a pénz eredetére vonatkozó ügyféli nyilatkozat megtételétől tették függővé.

A hitelintézetek pénzműködésére irányuló adatkezelési gyakorlatát megvizsgálva a biztos megállapította, hogy a 1994. évi XXIV. törvény, valamint az annak végrehajtásáról szóló 74/1994. (V. 10.) Korm. rendelet — bár különbséget tesz a természetes személy és a jogi személyiségű vagy más szervezetnek minősülő ügyfelek között — mindkét esetben csak az ügyfél vagy annak megbízottja személyazonosságának igazolásáról, valamint a jogi személy vagy szervezet azonosításáról rendelkezik. Sem a törvény, sem a rendelet nem tartalmaz azonban a készpénz eredetének igazolására vonatkozó szabályokat, és ennek alkalmazására felhatalmazást sem ad a pénzügyintézeteknek. A készpénz eredetének igazolására alkalmas iratok, dokumentumok a természetes személy ügyfél, valamint — szerződés csatolása esetén — az ügyféllel szerződő más természetes személy személyes, esetleg különleges adatait is tartalmazhatják. Tekintettel arra, hogy az eredetigazolásra a megfelelő törvényi felhatalmazás hiányzik, az iratokban található személyes adatok kezelése csak az érintett hozzájárulásával történhet. A biztos a bankoknak írt levelében leszögezte, hogy a hozzájárulás akkor minősíthető jogszerűnek, ha az adatszolgáltatás az érintettek részéről önkéntesen történik. Az önkéntesség megállapításának feltétele viszont az, hogy az adatkezelő az adatkezelés célját és a szolgáltatandó adatok körét

pontosan meghatározva oly módon tájékoztassa az érintetteket, hogy azok szabadon mérlegelhessék, rendelkezésre bocsátják-e a kért adatokat vagy sem. Abban az esetben tehát, ha a bank az általa meghatározott összeghatárt elérő vagy afeletti pénzmozgást csak azzal a feltétellel teszi lehetővé, ha az ügyfél a készpénz eredetét személyes adatokat tartalmazó iratok rendelkezésre bocsátása mellett igazolja, az adatszolgáltatás csak akkor tekinthető önkéntesnek, ha a pénzügyi intézmény már az eredetigazolás alapjául szolgáló ügyletet megelőzően, teljes körűen tájékoztatja az ügyfeleit a pénzmossá k kiküszöbölése érdekében foganatosított — a törvényi szabályozásnál szigorúbb megkötéseket tartalmazó — intézkedéseiről. (644/A/1998, 552/K/1999)

A személyazonosság igazolása során a bankok gyakorta szólítják fel ügyfeleiket a személyazonosító igazolványon kívül egyéb okmányok bemutatására. Visszatérő panasz, hogy az ügyfél beleegyezése nélkül mind a személyazonosító igazolványról, mind pedig az egyéb okmányokról fénymásolatot készítenek. Az adatvédelmi biztos már a múlt évben is felhívta a hitelintézetek figyelmét, hogy a személyazonosító igazolványt jogszerűen csak az érintett hozzájárulása esetén fénymásolhatják le. Az ügyfélazonosítás rendszere várhatóan a jövő évtől gyökeresen megváltozik. Az új korszerű okmánycsalád bevezetését követően megszűnik a személyazonosító igazolvány kiváltásának általános kötelezettsége. A polgár csak akkor lesz köteles a személyazonosító igazolvány kiváltására, ha nem rendelkezik más érvényes, a személyazonosságát igazoló hatósági igazolvánnyal. A 2000. január 1-jén hatályba lépő szabályozás szerint a polgár személyazonosságát nemcsak a személyazonosító igazolvánnyal, hanem minden egyéb olyan hatósági igazolvánnyal is igazolhatja, amely tartalmazza a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvényben meghatározott adatokat (név, születési hely, idő, állampolgárság, arckép, saját kezű aláírás).

Sok esetben az állampolgárok azért fordultak az adatvédelmi biztoshoz, mert a bankok különböző szolgáltatásokat ajánlva levélben keresték meg őket. A kérdés minden esetben az volt, beleegyezésük nélkül honnan szerezték meg a hitelintézetek név- és lakcímadataikat. Erről a témáról bővebben az Áruküldők, direkt marketing tevékenység című fejezetben szólunk. (105/A/1999, 278/A/1999, 344/A/1999)

Minden olyan, az egyes ügyfelekről a pénzügyi intézmény rendelkezésére álló információ, amely az ügyfél személyére, vagyoni helyzetére, üzleti kapcsolataira, valamint a pénzügyi intézmény által vezetett számlájának egyenlegére, forgalmára, továbbá a pénzügyi intézménnyel kötött szerződéseire vonatkozik, a banktitok fogalmába tartozik.

A banktitok fokozott védelemben részesül. A hitelintézeti törvény határozza meg azokat a feltételeket, amelyek fennállásakor harmadik személyek részére a banktitok jogszerűen kiszolgáltatható. Nemezszer a hitelintézetek vezetői kértek állásfoglalást az adatvédelmi biztostól arról, hogy az adatigénylés teljesítése jogszerű-e.

A vám- és pénzügyőrség egyik megyei parancsnoksága banktitoknak minősülő adatokat kért az Inter-Európa Bank Rt.-től. A bank vezetőségét az adatvédelmi biztos tájékoztatta, hogy a hitelintézeti törvény alapján a banktitok megtartásának kötelezettsége nem áll fenn az adó-, vám- és társadalombiztosítási kötelezettség teljesítésének ellenőrzése, valamint az ilyen tartozást megállapító végrehajtható okirat végrehajtása érdekében folytatott eljárás keretében eljáró adóhatósággal, vámhatósággal, illetve társadalombiztosítási szervvel szemben e szerveknek a pénzügyi intézményhez intézett írásbeli megkeresése esetén. A törvény több garanciális szabályt is felállít a banktitok kiadásának módjára. Írásban kell megkeresni a pénzügyi intézményt, meg kell jelölni azt az ügyfelet vagy bankszámlát, amelyről a banktitok kiadását kérik, a kért adatok fajtájával, valamint az adatkérés céljával. A biztos ügy foglalt állást, hogy a hitelintézet adatszolgáltatási kötelezettsége a hitelintézetről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (Hpt.) 51. § (2) bekezdés i) pontja alapján csak abban az esetben állapítható meg, ha a megkeresés eleget tesz a törvényben meghatározott formai és tartalmi követelménynek. Tekintettel arra, hogy a vám- és pénzügyőrség fent említett megkeresése nem meghatározott ügyfélre vagy bankszámlára vonatkozott, a hitelintézet a kért adatszolgáltatás teljesítésére nem volt kötelezhető. (510/K/1999)

A pénzügyi szolgáltatók tevékenységét szabályozó törvény formakényszert ír elő. A részvénytársasági formában működő hitelintézetek esetében felmerült néhány olyan adatvédelmi kérdés, mely tulajdonosi szerkezetükkel, a gazdasági társaság ügyvezető, ellenőrző testületének felépítésével függ össze.

Az OTP Bank Rt. egyik részvényese azt kifogásolta, hogy a bank az értékpapírtitok megtartásának kötelezettsége miatt nem teszi lehetővé számára a részvénykönyvbe történő betekintést. Az adatvédelmi biztos tájékoztatta a panaszost, hogy a gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXLIV. törvény (Gt.) alapján a részvényes a részvénykönyvbe betekinthez, és annak rá vonatkozó részéről az igazgatóságtól, illetve annak megbízottjától másolatot igényelhet. A részvényes tulajdonosi jogosítványából fakadó betekintési joga független a részvénytársaság, mint befektetési szolgáltató és a befektetők közötti jogviszonytól. Ez utóbbi jogviszony egyik központi eleme a befektetési szolgáltatót terhelő értékpapír-titoktartási kötelezettség. A részvénykönyvbe bejegyzett adatok tehát a részvényesekkel szemben nem minősülnek értékpapírtitoknak, azokat a részvényesek korlátozás nélkül megtekinthetik. A törvény a részvényeseken kívül harmadik személyek számára is biztosítja a betekintés lehetőségét, ha az illető érdekeltségét valószínűsíti. A részvénytársaság vezető tisztségviselői felelősek azért, hogy bármely részvényes e jogosítványát gyakorolhassa. Az indítványozót tájékoztattuk arról is, ha a vezetés a kérelemnek nem tesz eleget, a cégbíróshoz fordulhat. (462/A/1999)

Egy másik ügyben a BNP—Dresdner Bank (Hungaria) Rt. adattovábbítási gyakorlatát vizsgálta meg az adatvédelmi biztos. A vizsgálat során arra kereste a választ, hogy a részvénytársaság igazgatósági, illetve felügyelőbizottsági tagjai a bank ügyfeleinek adatait milyen feltételek mellett ismerhetik meg. A biztos álláspontja szerint, ha a betekintési jogot kérelmező igazgatósági, illetve felügyelő bizottsági tagok feladataikat nem munkaviszony, hanem megbízás alapján látják el, az Avtv. 2. § 7. pontja értelmében önálló adatkezelőnek minősülnek. Ennek megfelelően a hozzáférési jogosultság engedélyezése során az Avtv. 8—9. §-ai rendelkezéseinek érvényesülését szükséges megvizsgálni. Abban az esetben, ha az érintettek tevékenységüket munkaviszony keretében folytatnák, a hozzáférési jogosultságtól függetlenül az adatkezelő továbbra is egyedül a BNP—Dresdner Bank (Hungaria) Rt. maradna. Ezért — munkaszerződés esetén — erről a kérdéstről a munkaköri leírás alapján lehetne dönten. A bank jelenleg

hatályos, valamint a közeljövőben hatályba lépő általános üzleti feltételei nem tartalmazzak olyan kitélet, amelyben az ügyfél hozzájárul ahhoz, hogy az igazgatóság, illetve a felügyelőbizottság tagjai a számlájával kapcsolatos adatokat megismerjék. Az adattovábbítás az érintettek hozzájárulása hiányában ezért csak akkor lehetséges, ha azt törvény megengedi. A felügyelőbizottsági, illetve az igazgatósági tagok adathozzáférési jogát a Gt. 32. § (2) bekezdése, valamint a Gt. 242. § (3) bekezdése szabályozzák. A Gt. fent említett szakaszai szerint a felügyelőbizottsági tagok a részvénytársaság valamennyi irata tekintetében iratbetekintési joggal rendelkeznek. Az igazgatósági tagok ezzel szemben ezen jogosítványukat csak az üzleti könyvek vezetésével kapcsolatban gyakorolhatják, azaz az ügyfelek személyes adataihoz nem férhetnek hozzá. (290/A/1999)

A hitelintézetek munkatársaival folytatott megbeszélések a vitás kérdések megoldásán túl azért is hasznosnak bizonyultak, mert a személyiségi jogokat érintő új tendenciákra mutattak rá. A bankholding vállalatok — melyek egy vagy több hitelintézetet, biztosító részvénytársaságot, befektetési vállalkozást és egyéb járulékos vállalkozást ellenőriznek — ügyfeleikről központi adatbázis létrehozását tervezik.

A rendszer célja az lenne, hogy a bankholding tagjai szabadon megismerhessék a bank birtokában álló, az ügyfélre vonatkozó információkat, annak érdekében, hogy különböző személyre szabott szolgáltatásokat tudjanak részére felajánlani. Az ügyfél hozzájárulását az üzletszabályzat rendelkezései közé kívánják beépíteni. A konzultáció még nem zárult le, de az adatvédelmi biztos jelezte az érintett hitelintézet adatkezelésével kapcsolatos aggályait.

Biztosítóintézetek

A biztosítóintézetekkel kapcsolatos beadványokat követő vizsgálatok az 1999-es év folyamán — a beadványok számát, valamint a bennük szereplő panaszok jogi természetét illetően — nagyjából a tavalyi évhez hasonlóan alakultak. Az egyik legélesebben felmerülő kérdés továbbra is az volt, hogy a biztosítóintézet a biztosítási szerződés megkötésekor követelhet-e a biztosítottaktól egy olyan nyilatkozatot, amelyben az érintettek felmentik valamennyi — a múltban és a jövőben egyaránt — őket vizsgáló orvosukat az orvosi titoktartás alól, és felhatalmazzák ezen személyeket, hogy a biztosítók részére egészségi állapotukról adatokat szolgáltatassanak.

Az adatvédelmi biztos e körben tett tavalyi megállapításai változatlanul érvényesek, azaz ilyen esetben az adatkezelés jogszerűségéhez az adatai any informált beleegyezése szükséges.

Az érintetteknek a hozzájáruló nyilatkozat megadása előtt tudomással kell bírniuk arról, hogy adataikat kik, milyen célból és milyen meghatározott adatkört érintően fogják kezelni, illetve feldolgozni. Így nem követelhető, hogy a biztosítottak a jövőre nézve felmentést adjanak az orvosi titoktartás alól egy olyan személynek, akit a nyilatkozat megtételének időpontjában még nem is ismernek. Ugyanígy nem követelhető az sem, hogy az érintettek olyan adataik kezeléséhez járuljanak hozzá, amelyek csak a felhatalmazást követően keletkeznek. A megfelelő tájékoztatás hiányán túl az ilyen nyilatkozat kérése sérti az Avtv.-ben foglalt azon rendelkezést is, hogy az adatok felvételének mindenkor tisztességesnek és törvényesnek kell lennie. Amennyiben a titoktartás alóli felmentés a biztosítási szerződés részét képezi, kérdéses az is, hogy ez a kikötés olyan általános szerződési feltételnek minősül-e, amely a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (Ptk.) 209. §-a alapján bíróság előtt eredményesen megtámadható, illetve hogy a szerződés ezen pontja az Avtv. megsértése miatt semmisnek tekinthető-e. A szerződés részleges érvénytelenségével kapcsolatban az adatvédelmi biztos hatáskör hiányában nem jogosult állást foglalni. A hozzájárulás hiánya azonban nem lehet oka a szerződés megtagadásának. (789/K/1999)

Egy másik ügyben a panaszos azt kifogásolta, hogy a Hungária Biztosító Rt. Dél-budapesti Igazgatósága gépjármű-kárrendezési csoportjának egyik munkatársa az ügyintézés során elkérte a panaszos személyazonosító igazolványát, valamint a jogosítványát, és azokról fénymásolatot készített. Bár az ilyen jellegű beadványok elsősorban a mobilszolgáltatóknál és a hitelintézeteknél fordultak elő, az adatvédelmi biztos ottani álláspontja ebben az ügyben is alkalmazható volt.

Az Avtv. alapján a személyazonosító igazolvány és a jogosítvány is személyes adatnak minősül, ezért arról fénymásolatot készíteni — megfelelő törvényi rendelkezés hiányában — csak az érintett beleegyezésével lehet. A személyi igazolvány kiadásának és nyilvántartásának átmeneti szabályairól szóló 147/1993. (X. 26.) Korm. rendelet megállapítja, hogy a személyi igazolvány olyan arcképes hatósági igazolvány, amely a polgár személyazonosságát és a benne szereplő adatokat közhitelűen igazolja, ezért az érintettek nem kötelezhetők személyazonosságuk igazolása céljából a személyi igazolvány bemutatásán túl további adatszolgáltatásra. A biztosítóintézetekről és a biztosítási tevékenységről szóló 1995. évi XCVI. törvény 99. §-a felhatalmazza a biztosítót arra, hogy a biztosított, a szerződő fél, valamint a kedvezményezett személyi adatait, a biztosított vagyontárgyra vonatkozó adatokat, a biztosítási szerződéssel összefüggő lényeges adatokat stb. nyilvántartsa. A Hungária Biztosító Rt. igazgatója válaszában tájékoztatott arról, hogy e fenti törvényhely alapján a biztosítóintézetnek joga van arra, hogy a személyazonosító igazolványban, valamint a jogosítványban szereplő személyes adatokat kezelje, azonban egyetértett azzal, hogy az arckép fénymásolása jogellenes. (394/A/1999)

Az adatvédelmi biztos egy beadvány kapcsán vizsgálta azt is, hogy a biztosítási ügynökök a biztosítóval egy másik ügynök közvetítésével szerződést kötő személyek adatait újabb szerződési ajánlat megtétele céljából megismerhetik-e.

A vizsgálat során megállapítást nyert, hogy a kutatás és közvetlen üzletszerzés célját szolgáló név- és lakcímadatok kezeléséről szóló 1995. évi CXIX. törvény 3. §-a megfelelő felhatalmazást ad a biztosítóintézet részére, hogy a szerződést kötő személyek adatait a biztosítási ügynököknek kiadja. (42/K/1999)

Az adatvédelmi biztos eljárását nemcsak az ügyfelek, hanem maguk a biztosítótársaságok is kezdeményezték.

Egy konzultációs ügyben a Nationale-Nederlanden Magyarország Biztosító Rt. vezérigazgatója abban a kérdésben kért vizsgálatot, hogy az ING holdinghoz tartozó vállalatok közös használatú adatbázisának kialakítására vonatkozó elképzeléseik az adatvédelmi törvénynek megfelelnek-e. Az adatvédelmi biztos válaszában kifejtette, hogy az adatbázisban szereplő adatok kezelésére és továbbítására csak az érintettek külön és kifejezett hozzájárulása mellett van lehetőség. A holdinghoz tartozó társaságok azonban a hozzájárulás megtagadása esetén sem zárkozhattak el a szerződés megkötésétől. A hozzájárulás előfeltétele, hogy az érintetteket tájékoztassák arról, hogy a nyilvántartásból pontosan mely vállalatok és milyen célból szerezhetnek adatokat, illetve hogy az adatokat mennyi ideig tárolják. A fentiekre tekintettel az adatvédelmi biztos javasolta, hogy a hozzájáruló nyilatkozat ne váljon a szerződés részévé, hanem az adatkezelők azt külön lapon fogalmazzák meg. Emellett a tervezett hozzájáruló nyilatkozatban az adatkezelők túlságosan tágan határozták meg a kezelhető személyes adatok körét, hiszen az adatkezelés célhoz kötöttségének elve alapján elegendő lenne, ha a nyilvántartásba az érintetteknek csupán a név- és lakcímadatai kerülnének. Amennyiben az elkülönített adatbázis létrejöttéig össze kívánják kapcsolni adatbázisaikat, ennek technikai, szervezési és felelősségi kérdéseiről az ügyfeleket tájékoztatni kell. Az adatállományok összekapcsolása azonban még így is sok esetben több, kinem küszöbölhető veszélyt rejt magában. (33/K/1999)

Áruküldők, direkt marketing cégek

Az e körbe tartozó beadványok két jól elkülöníthető csoportra oszthatók. Az egyik csoportba tartoznak a csomagküldő vagy valamilyen szolgáltatást kínáló cégek elleni panaszok, a másikba azok, melyek a Központi Adatfeldolgozó, Nyilvántartó és Választási Hivatal (Köanyv), illetve helyi nyilvántartó szerv direkt marketing célú adatszolgáltatását sérelmezik. Az utóbbi ügycsoportról általánosságban az mondható el, hogy rendszerint nem tapasztaltunk jogsértést, hanem a hatályos jogi szabályozás — nevezetesen, hogy a nyilvántartó szervek pénzért szolgáltathatnak adatot — vet fel aggályokat a panaszosokban. A jogszabályi háttér (adatok forrása, tájékoztatási kötelezettség stb.) bemutatásával a korábbi évek beszámolóiban részletesen foglalkoztunk, ezért ennek ismertetésétől most eltekintünk.

Mostanában már nem az a panasz, hogy a direkt marketing törvényben foglalt tájékoztatási kötelezettségüknek nem tesznek eleget azok, akik levélben keresik meg szolgáltatásukkal az állampolgárokat, hanem rendszerint azt kifogásolják és kérdezik a panaszosok, hogy a Köanyv Hivatal miért jogosult adatot kiadni. Amikor a címzett azt olvassa egy küldeményen, hogy „adatait a Köanyv Hivataltól vásároltuk meg”, sokakban felmerül a gyanú, hogy jogszerűen történhetett-e ez. Ilyenkor a biztos tájékoztatja a panaszost, hogy ez az eljárás — természetesen az egyéb törvényi feltételek fennállása esetén — a jogszabályoknak megfelel, és a letiltás jogával és lehetőségével élve veheti elejét a további küldemények érkezésének. (350/A/1999, 369/A/1999, 373/A/1999, 382/A/1999, 386/A/1999)

A letiltási lehetőségről született 1999-ben egy fontos törvénymódosítás. Több beadvány is érkezett, melyben újszülöttek szülei azt kifogásolták, hogy direkt marketing cégek gyermekük megszületését követően azonnal ajánlatokkal keresték meg őket. A polgárok személyi adatainak és lakcímeinek nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvény (Nytv.) július 13-tól hatályos módosítása éppen azt kívánja biztosítani, hogy a szülőknek legyen lehetőségük a gyermek születése után eldönteni, kívának-e élni a letiltás jogával, megakadályozva ezzel, hogy az újszülött adatait azonnal direkt marketing célokra megszerezhessék az érdeklődő cégek. A Nytv. új, 19. § (4) bekezdés *d)* pontja szerint „az adatkérés iránti kérelem teljesítését meg kell tagadni, ha az újszülött nyilvántartásba vételét követően 90 nap még nem telt el”. Ez alatt az idő alatt tehát kifejezett tiltás hiányában sem adja ki a Köanyv Hivatal, illetve a helyi nyilvántartó szerv a csecsemő adatait. (91/A/1999, 168/A/1999, 734/A/1999)

Szintén régóta húzódnó kérdés a karitatív szervezetek adatszerzése. Egy panaszos levelet kapott az SOS-Gyermekfalu Magyarországi Egyesületétől, melyben a működéshez kérnek támogató hozzájárulást. Az adatok forrásaként a Köanyv Hivatalt jelölték meg. Megkeresésünkre a Köanyv Hivatal közölte, hogy ők törvényes felhatalmazás hiányában nem adnak ki adatot karitatív szervezeteknek, hanem a kérésnek megfelelően postázzák a szervezetek küldeményeit.

A hatályos jogi szabályozás szélesebb körben biztosít lehetőséget a direkt marketing cégeknek a polgárokkal való kapcsolatteremtésre, mint a karitatív szervezeteknek. A kutatás és közvetlen üzletszerzés célját szolgáló név- és lakcímadatok kezeléséről szóló 1995. évi CXIX. törvény (direkt marketing törvény) hatálya nem terjed ki a karitatív és más közhasznú szervezetek „nonprofit direkt marketing” tevékenységére, következésképpen e szervezetek tevékenységi köre nincsen nevesítve az adatkérésre jogosító célok között a Nytv. 19. § (1) bekezdésében. Ennek az ellentmondásos helyzetnek a rendezése érdekében fordult az adatvédelmi biztos az igazságügy-miniszterhez, kezdeményezve a helyzet törvényi rendezését. A miniszter válaszában úgy foglalt állást, hogy a karitatív szervek tevékenységi körének differenciált volta miatt az adatkezelés célja is rendkívül eltérő lehet egyes szervezeteknél, amit külön törvény keretei között úgy meghatározni, hogy az magában foglalja az összes ilyen tevékenységet végző szervet, valószínűleg nem lehetséges. A kérdés törvényi megoldása a Nytv. módosításával oldható meg. (82/A/1999)

Egy panaszos beadványában leírta, hogy alig két héttel gyermeke születése után egy fényképész kft. munkatársa kereste fel őt otthonában, felajánlva, hogy a gyermekről fotókat készít. A panaszos kérdése az volt, honnan jutott a fényképész tudomására, hogy a családban újszülött van. A vizsgálat során kiderült, hogy a kft. az újszülöttek adatait azoktól a szülőktől kapja, akiknek gyermekeit megrendelés alapján fényképezik. Megkérték a szülőket, hogy írják össze, hány olyan családról tudnak, akiknek a közelmúltban gyermekük született, mindezért ajándék fényképet adtak. Kérésüket általában teljesítették. A kft. által végzett adatkezelésnek (adatfelvételnek és tárolásnak) törvényi alapja nincs. Azok az ügyfelek, akik más állampolgárok nevét és címét adják meg, az adattovábbítást ugyancsak törvény vagy az érintettek felhatalmazása nélkül végzik. Ez a gyakorlat, mely alapján a kft. az adatokat felveszi, tárolja és hasznosítja az Avtv. szerint jogosulatlan adatkezelésnek minősül. A biztos figyelmeztette a kft.-t, hogy a jövőben tartózkodjanak a kifogásolt adatfelvételtől, továbbá töröljék a már meglévő adatokat. Ennek a felszólításnak eleget tettek. (375/A/1999)

Egyik beadványban az SCA Kft. eljárására hívták fel a figyelmünket. A kft. vizeletvesztési problémával küszködő emberek részére küldött tájékoztató anyagot termékükről. Az érintettek adatainak megszerzése a vizsgálat szerint jogszerű volt, azonban egyéb téren tapasztalhatók voltak bizonyos hiányosságok.

A címzettek által visszaküldendő megrendelőlap kitöltése hiába önkéntes, ha egyébként sérti az Avtv. rendelkezéseit — a 10. §-ban foglalt adatbiztonság követelményét — ugyanis az nyíltan tartalmazza az érintett személyes adatait, köztük különleges egészségügyi adatokat is. A jogsértés megszüntetése érdekében a biztos javasolta, hogy a jövőben ne nyílt levelezőlapon, hanem zárt borítékban kérjék az érdeklődő állampolgárok válaszát. A kft. vezetője ígéretet tett arra is, hogy az árumintát oly módon küldik meg az érintetteknek, hogy abból ne lehessen következtetni a csomag tartalmára. (519/A/1999)

Sajnos továbbra is találkozunk olyan panaszokkal, amikor direkt marketing módszereket alkalmazó cégek jogellenesen próbálnak a polgárok bizalmába férkőzni. Egy panaszos a beadványában leírta, hogy két cég — Silvers Kft., RCI Rt. — képviselőinek tájékoztatása szerint egy nyereményjátékban utazási utalványt nyert, melyhez azonban nem tudott hozzájutni. Az adatvédelmi biztostól annak kivizsgálását kérte, hogy jogszerűen használták-e fel az adatait. A vizsgálat azonban nem hozott érdemi eredményt, az említett cégeket nem sikerült megtalálni.

A két gazdasági társaság a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara nyilvántartásában nem szerepel, a cégnyilvántartás szerint Silvers Kft. nevű cég nem létezik, az RCI Rt. pedig jogutód nélkül megszűnt, jelenleg végelszámolás alatt áll. Azt a számot, amelyen a panaszos korábban még kapcsolatban volt velük, sikertelenül hívtuk, és tekintettel arra, hogy a szám titkos, az előfizető kilétét nyomozati jogkör hiányában nem lehetett megállapítani. A korábbi évek gyakorlatát figyelembe véve feltételezhető, hogy a panaszost fiktív nyeremény ürügyén bizonyos árucikk megvásárlására akarták rávenni, és nem zárható ki az sem, hogy adatai jogellenes adatkezelés révén kerültek a társaságok birtokába. (347/A/1999)

1999-ben három konzultációs ügy érkezett, ebből kettőt érdemi válasz nélkül kellett elutasítani, hiszen az adatvédelmi biztosnak nem feladata, hogy cégek reklámanyagának tervezett szövegét véleményezze, vagy címanyag megvételeinek lehetőségéről adjon tájékoztatást. Egy nemzetközi vonatkozású ügyben azonban szükségesnek látszott állást foglalni. A Tele-Data Kft. mint a telefonkönyvi előfizetői adatbázis kezelője arról kért tájékoztatást, hogy a birtokában lévő adatok közül 6000 előfizető név- és telefonszámadatait kiszolgáltathatja-e telefonmarketing célra egy olasz cég részére. Az adatszolgáltatás teljesíthetőségének kérdésére az egyének védelméről a személyes adatok gépi feldolgozása során Strasbourgban, 1981. január 28. napján kelt egyezmény kihirdetéséről szóló 1998. évi VI. törvény rendelkezéseinek tanulmányozása ad választ. A 12. cikk 2. pont szerint „egyik fél sem tilthatja vagy kötheti külön engedélyhez, a magánélet kizárólagos védelmének céljából a személyes adatoknak az országhatárokat átlépő áramlását, ha az egy másik fél területére irányul”. A törvény 4. §-a szerint az egyezményben foglaltakat 1998. február 1. napjától kezdődően kell alkalmazni. Az adatvédelmi biztos úgy foglalt állást, hogy a fentiek alapján azon személyek adatait lehet a kérésnek megfelelően átadni, akik a törvény hatálybalépése után tettek olyan nyilatkozatot, mely szerint adataikat direkt marketing célra felhasználhatják. (167/K/1999)

Sajtó

Ha az adatvédelmi biztos éves tevékenységét jellemezni lehetne egyik-másik adatkezelőt érintő beadványokkal, vizsgálatokkal, akkor elmondható lenne, hogy az elmúlt év egyebek mellett „a média éve” is volt. Nem lehet elégszer hangsúlyozni a sajtó felelősségét akkor, amikor az újságíró, szerkesztő személyes adatok nyilvánosságra hozásáról dönt. Az Avtv. 3. § (3) bekezdése alapján a nyilvánosságra hozatalkor kétség esetén vélelmezni kell a hozzájárulás hiányát. A jogellenes nyilvánosságra hozatal olyan súlyos sérelmet okozhat, melyet később már lehetetlen jóvátenni. Tény az is, hogy az írott és elektronikus sajtó bizonyos fokig kiváltságos helyzetben van a többi adatkezelőhöz képest, mivel az Avtv. 30. §-ának g) pontja alapján nem kell bejelenteniük az adatvédelmi nyilvántartásba a saját tájékoztatási tevékenységüket szolgáló adatkezelésüket. Az adatvédelmi biztos munkájának természetes szövetségese is a sajtó, mivel a nyilvánosság az egyetlen fórum, amelyhez az ombudsman rendszerint a sajtó közvetítésével fordulhat. De nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy a sajtó adatkezelésére is ugyanazok a jogszabályok vonatkoznak mint bármely más adatkezelőre, így néha a sajtó a vizsgálat alanya.

A közszolgálati médiát érintő beadványok száma 20%-ról (1998-ban hét ügy) 8%-ra (1999-ben 3 ügy) csökkent, az írott sajtót érintő ügyek száma 69%-ról (1998-ban 24 beadvány) 62%-ra (1999-ben 21 beadvány) változott, míg az elektronikus és nonprofit médiákat érintő panaszok aránya megháromszorozódott.

Már régóta érzékelhető az elektronikus médiában egyes műsorfajták adatkezelési, közlési gyakorlatának változása, amely a kereskedelmi televíziózás megjelenésével új arculatot öltött. A fokozódó hírverseny, a nézettségi mutatók és a nézőszám növelése által remélt gazdasági, piaci előnyszerzés sok esetben háttérbe szorítja az alkotmányos jogok érvényesülését, így a személyes adatok védelméhez fűződő jogot is. Ez a megállapítás igaz egyes napilapokra is. Az Adatvédelmi Biztos Irodájának gyakorlatában ritka a hivatalból indított vizsgálat, mégis jellemző, hogy amikor az adatkezelés, nyilvánosságra hozás súlyos sérelmet okoz az érintetteknek, az adatvédelmi biztos hivatalból indít vizsgálatot. Így történt ez 1995-ben a lottó ötös ügyben is. 1998 végén, 1999 elején egyes televízió-műsorok személyes, sok

esetben különleges adatokat olyan módon hoztak nyilvánosságra, aminek jogalapja megkérdőjelezhető volt. Például a deutschlandsbergi autóbusz-katasztrófa áldozatai hozzátartozóinak, a különböző balesetek, családi tragédiák, bűncselekmények áldozatainak és elkövetőinek bemutatása során. (A vizsgálat megállapításait összegző ajánlás és közlemény a mellékletben olvasható.) (100/H/1999)

Bűncselekmény áldozatainak személyes adatait jogellenesen hozta nyilvánosságra a Népszabadság 1999. január 26-án megjelent száma.

A megkeresésre adott válaszában a lap névtelen jogi szakértője a sajtóról szóló 1986. évi II. törvény már hatályon kívül helyezett 2. § (2) bekezdésére hivatkozott, az Avtv. rendelkezéseit pedig teljes mértékben figyelmen kívül hagyta.

Az újság főszerkesztője sajnálkozását fejezte ki a válasz pontatlansága és az adatkezelés jogszerűtlensége miatt. Mentsésként említette, hogy a nevek, adatok közlésében elég nagy a sajtó bizonytalansága, mivel a régebbi szabályok ellentmondásosak voltak, az újak pedig nem váltak gyakorlattá. Megköszönte, hogy a biztos felhívta figyelmét a mulasztásokra. (Az állásfoglalás a mellékletben található.) (56/A/1999)

A személyiségi jogok megsértésének gyanúja merült fel egy országos bulvár napilap gyakorlatában. Egyik alkalommal beszámolt a lap arról, hogy egy 18 éves lányt elraboltak, és prostitúcióra kényszerítettek, majd miután megszökött, szülei szeme láttára megerőszakolták.

Az újságban közzétették az áldozat nevét, lakóhelyét az utcanévvel, édesapja nevét, házuk fényképét. A cikkben még utalás is található arra, hogy az apa nem járult hozzá adatai nyilvánosságra hozatalához. Egy másik vizsgált ügyben a Zalaegerszegi gyilkosság áldozatává lett nő édesapjának nevét és más személyes adatait, valamint lánya halálának körülményeit hozták nyilvánosságra. A vizsgálatok még folyamatban vannak. (593/H/1999, 800/A/1999)

Külön ügycsoportot alkotnak a bűncselekmények gyanúsítottjaival és elkövetőivel kapcsolatos jogosulatlan adatkezelést kifogásoló panaszok.

Beadvánnyal fordult a biztoshoz egy védőügyvéd, mivel védenca arcképét nyilvánosságra hozta egy kereskedelmi televízió-társaság. A biztos megkeresésére adott válaszában a televízió-társaság felelős szerkesztője elmondta, hogy a Pest Megyei Rendőr-főkapitányság sajtótájékoztatóján jutottak a bűncselekmény rekonstruálásánál készült felvételhez, amelyet videokazettán a rendőrség adott át a tévétársaságoknak. A Pest megyei rendőrfőkapitány a megkeresésre adott válaszában elmondta, hogy a gyanúsítottak arcképmását azért nem tették felismerhetetlenné, mert ők a nyilvánosságra hozatalhoz több tanú jelenlétében hozzájárultak. (136/A/1999)

Egy család elkövetésével vádolt férfi az Adatvédelmi Biztos Irodájához fordult, mivel egy kereskedelmi televízió-társaság magazinműsora, és egy bűnügyi hetilap megsértette információs önrendelkezési jogát. A vizsgálat során a biztos megállapította, hogy a televízió-társaság az elkövetéssel gyanúsított személy felkutatásának céljából, míg a hetilap a sértetti kör felkutatása érdekében törvény felhatalmazásával hozta nyilvánosságra személyes adatait. Az adatközlés mégis megsértette a panaszos alkotmányos jogát, mivel a büntetett előéletére vonatkozó különleges adatait törvényes jogalap nélkül tette közzé a Kiskunfélegyházi Rendőrfőkapitányság. A Bács-Kiskun megyei rendőrfőkapitány intézkedett a hasonló esetek elkerülése érdekében, az állásfoglalást megküldte a kapitányságok részére. A panaszos tájékoztatást kapott a jogorvoslati lehetőségekről. (Az állásfoglalás a mellékletben található.) (526/A/1999)

A Magyar Demokrata című hetilap egy gyermekelhelyezési perről, illetve annak utóéletéről szándékozott írást megjelentetni. A panaszos az újsághoz, a fővárosi főügyészhez, illetve az adatvédelmi biztoshoz fordult, kérve, hogy ne hozzák nyilvánosságra az ő és gyermeke személyes adatait. Az idő rövidsége miatt nem volt lehetőség a szerkesztőséget megkeresni, mivel az írás a másnapi számban megjelent, azonban a szerkesztő megváltoztatta a neveket, így az írás szereplői nem váltak azonosíthatóvá. A riport végén az alábbi mondat volt olvasható: „Szerkesztőségünk a gyermek személyiségi jogaira való tekintettel változtatta meg a neveket.” Megköszöntem a főszerkesztőnek a személyiségi jogokat tiszteletben tartó, jogkövető eljárását. (775/A/1999)

1999. október 18-án az Adatvédelmi Biztos Irodájához fordult egy indítványozó, akinek a testvérét brutálisan meggyilkolták. Ismerősei hívták fel a figyelmét arra, hogy az RTL Klub televízió Helyszíni szemle című műsora riportot kíván sugározni, amely bemutatná testvére halálának tragikus körülményeit. A panaszos a szerkesztőséghez fordult, de a gyártásvezető azzal hárította el kérését, hogy a szereplők hozzájárultak adataik nyilvánosságra hozásához. Fennállt a veszélye annak, hogy a hozzátartozók információs önrendelkezési joga sérülhet, felmerült az a lehetőség is, hogy az áldozat gyermeke a televízió közvetítésével szerez tudomást szülője halálának előle eltitkolt körülményeiről, és a riport megsérti a hozzátartozók kegyeleti jogát. Fentiekre tekintettel az adás tervezett napján levélben fordultunk ombudsman-társammal, dr. Polt Péterrel a televízió-társaság vezérigazgatójához, és felhívtuk figyelmét a közlés módjából esetleg következő veszélyekre. (Az állásfoglalás a mellékletben található.) (687/A/1999)

A közszolgálati televíziót érintően kevés beadvány érkezett, mégis a következőkben ismertetett vizsgálat egy fontos kérdéskörre irányította rá a figyelmet.

Egy budapesti lakos beadvánnyal fordult a biztoshoz, melyben leírta, hogy az MTV Rt. reklámfelhívására másolatot szeretett volna kérni egy műsorról, amely korábban az ő írásbeli felhatalmazásával különleges adatait nyilvánosságra hozta. A kért másolatot többszöri kérésre sem kapta meg. Az eljárás során kapcsolata az adatkezelővel megromlott, így a panaszos hozzájáruló nyilatkozatát visszavonta, és az Avtv. 11. § (1) bekezdés b) pontja alapján kérte adatai törlését. A Magyar Televízió Rt. alelnöke válaszában kifejtette: „Amennyiben az MTV Rt. műsoraiban szereplők visszavonnák a hozzájáruló nyilatkozataikat és ez egy bevett gyakorlattá válna, akkor nem csak az MTV Rt., de valamennyi televíziós társaság műsorszolgáltatása ellehetetlenülne, és minden egyes törlési eljárás igen jelentős költségráfordítást vonna maga után. Véleményünk szerint annak a kérdésnek az elbírálása, hogy ilyen jellegű ügyekben egy, a műsorban közreműködő személy jogosan visszavonhatja-e a műsorban való szerepléséhez adott hozzájáruló nyilatkozatát, a bíróság jogkörébe tartozik. Az előzőekben kifejtett álláspontunktól függetlenül (a panaszossal) készült műsorrészt a rögzített anyagból töröltük. Az erről készült jegyzőkönyvet mellékeljük.” A törvény szerint az adatalany hozzájárú-

lásának visszavonása megszünteti az adatkezelés jogalapját, tehát azt meg kell szüntetni. A jog ismeri a joggal való visszaélés, a rendeltetészerű joggyakorlás vagy a jóhiszeműség fogalmát, ám ezen fogalmak használata kivételesen merülhet föl az alkotmányos jogok gyakorlásánál. A személyes adatok védelméhez fűződő alkotmányos jog gyakorlásában az érintettet csak törvény korlátozhatja, és csak akkor, ha az adatkezeléssel elérni kívánt cél csak a korlátozás útján valósítható meg, az feltétlenül szükséges, és más módon el nem érhető, továbbá, ha a korlátozás mértéke ésszerű, és arányban áll a korlátozás céljaival, egy másik alkotmányos jog biztosításával. Mint az a beadványából kiderül, megszűntek azok a külső feltételek, amelyek az egyoldalú és önkéntes jognyilatkozata megtehetőek fennálltak. Az adatkezelőnek nincs mérlegelési joga a kérés teljesítését illetően, hiszen az Avtv. alapján az érintett kérelmére törölni kell az adatokat. Nem fordulhat elő tömeges adattörlési kérelem, ha az adatkezelés megfelel a fennálló, a társadalom által ismert és elfogadott adatkezelési szabályoknak, ideértve az adatalany személyének tiszteletét, betekintési és másolatkészítési jogának elismerését is. Ezen feltételek megteremtéséről az adatkezelő köteles gondoskodni. A televízió-társaságok sok érintett személyes adatait (képmását, hangját) kezelik a hozzájárulásukkal. A kezelt adatok számához képest elenyészően kevés az adattörlési kérelmek száma, pedig ezt a jogot már 1993 óta gyakorolhatják az állampolgárok. (302/A/1999)

Levéltárak, tudományos kutatással kapcsolatos adatkezelés

Az elmúlt évben beszámoltunk arról, hogy a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény (Ltv.) 24/A. §-a érvényesülése érdekében az igazságügy-miniszterrel közös tájékoztatóban kívánjuk közzétenni a személyes adatok azonos védelme megállapításának általános feltételeit. A személyes adatok azonos védelmének megállapításához a külföldiek levéltári kutatása során című, az igazságügy-miniszter és az adatvédelmi biztos által kiadott 8001/1999. (IK. 6.) IM tájékoztató júniusban megjelent. (Az állásfoglalást lásd a mellékletben.)

Tapasztalataink alapján megállapítható, hogy a közeli és távolabbi múlt megismerése iránti vágy nem hagyott alább.

Két indítvány is érkezett a washingtoni Holocaust Memorial Museumból, mely az adatvédelmi biztos közbenjárását kérte kutatásaik elősegítéséhez. Az indítvány szerint a magyarországi kutatóhelyek elzárkóztak kutatóik kiszolgálásától, és hátráltatták munkájukat. Az adatvédelmi biztos konzultációra hívta meg az érintett levéltárak vezetőit, valamint a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és az Igazságügyi Minisztérium szakértőit. A tanácskozáson kiderült, hogy az akadályok elsősorban az intézmények kapacitásának hiányából, valamint abból származnak, hogy a külföldi kutatók többnyire nem ismerik a magyarországi kutatás szabályait. Az indítványozót előbb az adatvédelmi biztos, majd az adatvédelmi biztos és az igazságügy-miniszter tájékoztatta a kutatás szabályairól. Az indítvánnyal érintett levéltárak a kutatás lehetőségét képesek biztosítani. (Az állásfoglalást lásd a mellékletben.) (432/K/1999, 542/K/1999, 598/K/1999)

Több indítvány is érkezett a Történeti Hivatal (TH) elnökhelyettesétől, aki a tevékenységüket meghatározó, az egyes fontos tisztségeket betöltő személyek ellenőrzéséről és a Történeti Hivatalról szóló 1994. évi XXIII. törvény (Etv.) szabályozásának ellentmondásai miatt kérte az adatvédelmi biztos állásfoglalását.

Az indítvány arra irányult, hogy az Etv. alapján működő bizottság egy volt országgyűlési képviselőt érintettnek talált, és erre vonatkozó határozatát a törvény alapján a Magyar Közlönyben nyilvánosságra hozta. A határozatban szerepel az azt megalapozó irattári dossziék száma. A kérdés az volt, hogy ezek a dossziék kutatási célból kiadhatók-e, tekintettel arra, hogy a határozat alapján tudható, hogy kit takar a fedőnév. Válaszában az adatvédelmi biztos kifejtette, hogy mivel a fedőnév mögött lévő személy kilétét jogszerűen bárki megismerheti a Magyar Közlönyből, a dosszié kutatási célból való kiadásának nincs akadálya. (282/K/1999)

A TH elnökhelyettese több, az iratok megismerésének szabályozását érintő kérdést is megfogalmazott, melyek megoldása érdekében az adatvédelmi biztos átfogó vizsgálatot folytatott az Etv. alapján az információs önrendelkezési jog és az információszabadság érvényesülésével kapcsolatban. A vizsgálat megállapította, hogy a törvény szabályai több szempontból nem felelnek meg az információs alapjogokkal szemben támasztott jogállami követelményeknek.

Az ajánlást az igazságügy-miniszter elfogadta, és ígéretet tett arra, hogy az abban foglaltakat a jogalkotási munka során figyelembe veszik. (Az ajánlás teljes szövegét lásd a mellékletben.) (225/K/1999)

Levéltári kutatással kapcsolatban magánszemélytől is érkezett indítvány. Az indítványozó a tokaji zsidóság II. világháborús üldöztetését és áldozatait kívánta összefoglalni és kiadványként megjelentetni.

Az adatvédelmi biztos állásfoglalásában kifejtette, hogy a koncentrációs táborokban elpusztultak névsorát csak a még élő hozzátartozók tiltakozási jogának biztosításával lehet nyilvánosságra hozni, tekintettel arra, hogy mivel zsidó származásuk miatt érte őket üldöztetés és kellett meghalniuk, nevüknek egy ilyen névsorban való közzététele egyértelműen utal származásukra. A túlélők esetében — amennyiben adataikat tartalmazó lista létezik — szükséges annak nyilvánosságra hozatalához beleegyezésük, vagy ha már nem élnek, hozzátartozóik beleegyezése. Azoknak a személyeknek, akik saját korukban közszereplők voltak, és a zsidó felekezethez tartozásuk közszereplésük folytán közismert volt, az érintettek (hozzátartozók) hozzájárulása nélkül is lehet életútját publikálni, mivel ők a helytörténeti kutatás körében történelmi személyiségnek minősülnek. (Az állásfoglalást lásd a mellékletben.) (200/K/1999)

Az ingatlan-nyilvántartással kapcsolatos beadványok

Az ingatlan-nyilvántartással kapcsolatos beadványok egy részében a panaszosok azt kifogásolták, hogy a földhivatalok hiánypótlás keretében kérik a személyazonosító jelet azokban az esetekben, amikor ezt nem tartalmazza a benyújtott okirat. A hiánypótlás nem teljesítése esetére a földhivatalok kilátásba helyezik a kérelem elutasítását. Ezeknél a beadványoknál a panaszosokat tájékoztattuk arról, hogy a földhivatalok jogszerűen használják a polgárok személyazonosító jelét, miután a személyazonosító jel helyébe lépő azonosítási módokról és az azonosító kódok használatáról szóló 1996. évi XX. törvény (Szaz. tv.) 32. §-a felhatalmazza az állami ingatlan-nyilvántartás szerveit, hogy belső azonosítóként, külön törvényben meghatározottak szerint használhassák az ingatlantulajdonosok, illetve az ingatlanokkal kapcsolatos bármely joggal vagy kötelezettséggel összefüggésben a nyilvántartásba bejegyzett polgár azonosításához a személyi azonosítót.

A tájékoztatás kiterjedt arra is, hogy az ingatlan-nyilvántartásról 2000. január 1-jén hatályba lépő 1997. évi CXLI. törvény is változatlan formában felhatalmazza a földhivatalokat a személyi azonosító kezelésére, amikor az ingatlanok nyilvántartása során — a magánszemélyek megkülönböztetésére — a családi és utónevet, ideértve a leánykori családi és utónevet is, a jogosult anyja nevét, születési évét (a továbbiakban: természetes személyazonosító adatok), lakcímét, továbbá — a polgárok személyi adatainak és lakáscímének nyilvántartásáról szóló törvény hatálya alá tartozó magánszemély esetében — az érintett személyi azonosítóját rendeli használni. Ennek biztosítására a törvény az érintett személyek kötelezettségévé teszi a fenti adatok közlését.

A panaszosokat arról is tájékoztattuk: mind a hatályos, mind pedig a jövőben hatályba lépő jogszabály biztosítja, hogy a személyi azonosítót az ingatlan-nyilvántartásról kiadott másolaton ne tüntessék fel, illetőleg azt, hogy a személyi azonosítót az ingatlan-nyilvántartásba betekintő csak a jogosult, illetőleg a kötelezett teljes bizonyító erejű magánokiratba vagy közjegyzői okiratba foglalt engedélyével ismerhesse meg. (29/K/1999, 255/K/1999, 300/A/1999)

Egy panaszos beadványában azt sérelmezte, hogy a földhivatalokon keresztül az illetékhivatalok is megkapják a polgárok személyazonosító jelét. A panaszost tájékoztattuk arról, hogy a Szaz. tv. a földhivatalokat csak arra hatalmazza fel, hogy azt belső azonosítóként használják, ugyanakkor az ingatlan-nyilvántartás szerve a személyi azonosító továbbítására nem jogosult. Tekintettel arra, hogy az illetékhivatal nincsen feljogosítva a személyi azonosító kezelésére, adatvédelmi szempontból kifogásolható, hogy a földhivatal a szerződés egy példányát változatlan tartalommal küldi meg az illetékhivatalnak.

A panaszos kérelmére lefolytatott vizsgálat megállapította, hogy olyan eljárást kell találni, amely biztosítja azt, hogy a földhivatal megismerje a személyi azonosítót, ugyanakkor ezt ne továbbítsák az illetékhivatalnak. Ennek módja lehet például az, hogy a személyi azonosító csak az okiratok földhivatali példányán szerepel, vagy az, hogy a földhivatal az illetékhivatalnak megküldött okiraton „láthatatlanná” teszi a személyi azonosítót. A fentieknek megfelelő gyakorlat kialakítása érdekében az adatvédelmi biztos megkereste a földhivatalok felügyeleti szervét, a földművelésügyi és vidékfejlesztési minisztert, aki ez ideig a megkeresésre nem válaszolt. (285/K/1999)

Az ingatlan-nyilvántartás nyilvánosságához kapcsolódott az a beadvány, amelyben egy pénzügyintézet arra vonatkozóan kért állásfoglalást, hogy a bank ügyfeleivel kötött hitelszerződés az ingatlan-nyilvántartásban nyilvánosnak minősül-e. A panaszos azt kifogásolta beadványában, hogy az egyik földhivatal úgy foglalt állást, hogy ezek a szerződések a földhivatal eljárása során nem minősülnek banktitoknak.

A pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvénynek a banktitok megtartására vonatkozó kötelezettséget kimondó szabálya alapján az üzleti, illetőleg a banktitok körébe tartozó tény, információ, megoldás vagy adat, a törvényben meghatározott körön kívül a pénzügyi intézmény, illetve az ügyfél felhatalmazása nélkül nem adható ki harmadik személynek, és feladatkörön kívül nem használható fel. A jelzálogjog-bejegyzés alapját képező hitelszerződés tehát banktitoknak minősül, így az nem nyilvános. (545/K/1999)

Az ingatlan-nyilvántartáshoz kapcsolódó beadványok közül megemlíthető az a panasz, melynek benyújtója az 1999. január 1-jétől a földhivatalhoz kötelezően benyújtandó APEH-nyomtatvánnyal kapcsolatban fordult az adatvédelmi biztoshoz. Az adatvédelmi biztos vizsgálata kiterjedt arra is, hogy a földhivatal jogosult-e egyáltalán kezelni ezeket a hozzá kötelezően benyújtandó nyomtatványokat.

A földhivatal nincsen felhatalmazva a polgár adóazonosító jelének kezelésére, mindössze az 1998. évi LXII. törvénnyel módosított, az adózás rendjéről szóló 1990. évi XCI. törvény 1999. január 1-jétől hatályos szabályai alapján kell ingatlan átruházása esetén a magánszemélynek bejelentenie természetes azonosító adatait, valamint adóazonosító jelét az adóhatóság által rendszeresített nyomtatványon feltüntetni (99400. sz. adatlap). A nyomtatványt a földhivatal az illetékhivatal segítségével továbbítja az adóhatóságnak. A beadvány vizsgálata során az adatvédelmi biztos megkereste a pénzügyminisztert, állásfoglalását kérve arról, hogy az APEH 99400 sz. nyomtatvány kitöltésére, illetőleg továbbítására vonatkozó hatályos szabályozást megfelelőnek és indokoltnak tartja-e a személyiségi jogok védelmére való tekintettel. A pénzügyminiszter válaszában a szabályozást adatvédelmi szempontból nem tartja kifogásolhatónak. Az adatvédelmi biztos ugyanakkor a vizsgálatot tovább folytatja. (600/A/1999)

TOVÁBBI JELLEMZŐ ÜGYCSOPORTOK

Származásra, etnikai hovatartozásra vonatkozó ügyek

1999-ben emelkedett a származásra, etnikai hovatartozásra vonatkozó beadványok száma, a mintegy tucatnyi vizsgálat többnyire konzultációs célú megkeresésen alapult.

A beadványokat tárgyuk szerint két csoportra lehet osztani: az elsőhöz tartozó ügyekben a kisebbségek szociális helyzetére, életkörülményeire irányuló felmérések készítéséhez kértek útmutatást az adatvédelmi biztostól különféle szervezetek.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Területfejlesztési Tanács a megyében élő roma lakosság körében, valamint az egyes alap- és középfokú oktatási intézményekben kívánt adatgyűjtést végezni. A cél a roma népesség iskolázottságára, szakképzettségére vonatkozó adatok megszerzése volt azért, hogy különféle szakképzési programokkal segítsék társadalmi beilleszkedésüket. A tanács elnöke a kisebbségi ombudsmanhoz fordult a tervre, ezen belül a kérdőívek és az adatok kezelésére vonatkozó elképzelések véleményezése céljából. A kisebbségi biztos az adatvédelmi kérdések tekintetében állásfoglalást kért az adatvédelmi biztostól, aki megállapította, hogy a kérdőívek nem kérdeztek olyan adatokat, amelyek alapján meghatározott természetes személyek azonosíthatók lennének, az iskolaigazgatóktól pedig csupán becslést és — a kérdések túlnyomó részében — százalékos értékben meghatározott adatok szolgáltatását kérte a tanács. (743/K/1999)

A Felső Galgavölgyi Területfejlesztési Tanács hasonló célú kezdeményezése kapcsán az adatvédelmi biztos a tervezett kérdőív megváltoztatását kezdeményezte azért, mert annak utolsó oldalán az adatközlőtől olyan nyilatkozatot kértek volna, miszerint az érintettek hozzájárulnak ahhoz, hogy a tanács a rendelkezésére bocsátott adatokat munkájához felhasználja, illetve publikálja. E kifejezések nem alkalmasak arra, hogy az érintettek az adatok felhasználásának módjáról pontos fogalmat alkothassanak. Csak az olyan közzététel (nyilvánosságra hozatal) fogadható el, melyből a válaszadó személyére nem lehet következtetni.

Az ombudsman a felmérések adatkezelést érintő pontjaival kapcsolatban hangsúlyozta, hogy a felvett adatok nyilvántartásának, tárolásuk módjának alkalmasnak kell lennie arra, hogy az érintetteket csupán az adatkezelés céljának megfelelő ideig lehessen azonosítani. Az adatkezelőnek emellett — tekintettel az etnikai hovatartozásra vonatkozó személyes adatok különleges voltára — gondoskodnia kell az adatok biztonságos kezeléséről, valamint az illetéktelen hozzáférés kizárásáról. El kell kerülni, hogy a felmérések nyomán olyan önálló nyilvántartások jöjjenek létre, amelyek a térség roma lakosságának adatait tartalmazzák. (420/K/1999)

A felmérések másik jelentős csoportja a kisebbségek egészségi állapotának kutatására, megismerésére irányult.

Egy orvos az adatvédelmi biztos állásfoglalását kérte „egyes etnikai csoportok” körében végzendő allergiás légúti megbetegedések kutathatóságának adatvédelmi kérdéseiről. A kutató nem jelölte meg, hogy milyen „etnikai csoportok” egészségi állapotával kíván foglalkozni, ezért az ombudsman felhívta a figyelmét arra, hogy jogilag különbséget kell tenni a kisebbséghez tartozás és a kisebbségi származás között. A nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvény szerint valamely kisebbséghez tartozás vállalása és kinyilvánítása az egyén kizárólagos és elidegeníthetetlen joga, a kisebbségi csoporthoz való tartozás kérdésében nyilatkozatra senki nem kötelezhető. A kisebbséghez való tartozás alapja tehát nem a „származás” nyilvántartása (ez jogellenes volna), hanem a hovatartozás vállalása, kinyilvánítása. Mindezekből az következik, hogy a kisebbséghez való tartozás kinyilvánításának nem lehet feltétele a származás igazolása. (643/K/1999)

Az adatvédelmi biztos a kisebbségek egészségi állapotának felmérésére irányuló kezdeményezések adatkezelési szempontjainak vizsgálata során leszögezte, hogy a résztvevők különleges adatainak kezeléséhez az érintettek írásbeli hozzájárulása szükséges, a vizsgálatokon való részvétel csak önkéntes lehet. Az érintetteket tájékoztatni kell az adatkezelőről, az adatkezelés céljáról, időtartamáról, az adatok felhasználásának módjáról. Az adatkezelés minden szakaszában meg kell felelni az adatbiztonság követelményeinek, az adatokat továbbítani csak az érintettek írásbeli hozzájárulásával lehet.

Az adatvédelmi biztos több esetben — a megkeresés részletességétől, az esetleg ahhoz csatolt kutatási terv, adatvédelmi szabályzat vagy nyilatkozatminták tartalmától függően — gyakorlati (technikai) adatkezelési tanácsokkal is ellátta a kutatókat. (1/K/1999)

Az MTA Szociológiai Kutatóintézet cigány-magyar gyermekek egészségére ható tényezők vizsgálatát célzó kutatásának tervével kapcsolatban az adatvédelmi biztos az adatkezelés minden szakaszára alkalmazható javaslatot tett az érintettek jogainak lehető legteljesebb védelme érdekében (az adatfelvételtől egészen az adatok tárolásának módjáig: az egészségi állapotra és az etnikai hovatartozásra irányuló nyilatkozatok különválasztásáig). Ez utóbbi ügyben a biztos aggályát fejezte ki amiatt, hogy a kutatásban olyan „védőnői kérdőív” is szerepelt, amelynek kitöltésével ítékezésre kényszerült volna a védőnő az „Őn szerint a gyermek cigány vagy magyar?” kérdésre adott válaszával, tehát a védőnő nyilatkozatát tekintette volna irányadónak a kutatás az etnikai hovatartozás kérdésében. (107/K/1999)

Amint az ismeretes, az Országgyűlés elfogadta a 2001. évi népszámlálásról szóló törvényt. A népszámlálás kérdőívén három esetben szerepel különleges adat: az egészségi állapotra, a nemzetiségi hovatartozásra és a vallásra vonatkozóan. A válaszadás ezekre szigorúan önkéntes, melyre a kérdezőbiztosok kötelessége felhívni az érintettek figyelmét. 1999 nyarán egy ezzel ellentétes módon lefolytatott próbanépszámlálás-kérdőív kitöltése miatt érkezett panaszbeadványt követően az adatvédelmi biztos felhívta a Központi Statisztikai Hivatal elnökének figyelmét arra, hogy fordítson fokozott figyelmet a kérdezőbiztosok megfelelő felkészítésére. (637/A/1999)

Magánszemély adatkezelők

A tavalyi beszámolóban több ügy ismertetése lezáratlan volt, mivel a vizsgálatok nem fejeződtek be.

Ez történt abban a vizsgálatban is mely arra irányult, hogy a még ki nem nevezett APEH-alelnökök 1998 augusztusában jogosulatlanul férhettek-e hozzá az APEH-köztisztviselők közszolgálati jogviszonyával összefüggő személyes adataihoz, illetve adótitoknak minősülő adatokhoz. Az indítványozó szerint a leendő elnökhelyettesek részt vettek személyzeti döntések kialakításában is, és ennek során az ott dolgozók személyes adatainak is birtokába juthattak. A vizsgálat során az adatvédelmi biztos megállapította, hogy a leendő vezetők közül ketten jelen voltak azokon a megbeszéléseken, amelyeket a hivatal elnöke néhány korábbi APEH-vezetővel folytatott köztisztviselői jogviszonyuk megszüntetéséről, s ennek során jogosulatlanul jutottak az érintettek közszolgálati jogviszonyával kapcsolatos adatainak birtokába. Az egyik későbbi elnökhelyettes az érintett köztisztviselő munkaviszonyának megszüntetésében tevékenyen részt vett, ami önmagában is az érintett személyek információs jogainak sérelméhez vezetett, hiszen megfelelő törvényi felhatalmazás, illetve az érintettek hozzájárulása nélkül kezelt személyes adatokat. A vonatkozó jogszabály alapján a személyes adatok védelméhez fűződő jogok megsértéséért az APEH elnöke is felelősséggel tartozik. Az érintetteknek lehetőségük van arra, hogy a jogsértés orvoslása iránt bírósághoz forduljanak. Az adatvédelmi biztos levelében felszólította az APEH-vezetők fölött munkáltatói jogkört gyakorló pénzügyminisztert, hogy az ügygel kapcsolatban folytassa le a fegyelmi felelősség megállapítására is alkalmas vizsgálatot, valamint tegye meg a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy az APEH szervezetében a jövőben hasonló jogellenes adatkezelés ne fordulhasson elő. A miniszter a törvényes határidő eltelte után válaszolt. Megállapította, hogy a területi igazgatók köztisztviselői jogviszonyának közös megegyezéssel történt megszüntetésekor valóban jelen voltak az akkor megbízási szerződéssel foglalkoztatott későbbi elnökhelyettesek, de a felelősség megállapítását nem látta szükségesnek. (Az adatvédelmi biztos közleménye a mellékletben olvasható.) (604/A/1998)

Egy állampolgár sérelmezte volt barátjáné fenyegetését, miszerint baráti környezetében, munkahelyén, felekezeti közösségében, valamint lakóhelyén beszélni fog büntetett előéletéről, mert így kívánja őt lejáratni. A panaszos állítása szerint, „hivatalos helyen lévő ismerősétől” szerzett tudomást múltjáról, mivel ő soha nem beszélt neki korábbi büntetéseiről. Kérte, derítsük föl, kitől származhatnak volt barátjáné információi, egyúttal felvilágosítást kért, milyen eszközök állnak rendelkezésére személyiségi jogai védelmében. A személyes beszélgetés során tájékoztattuk arról, hogy az országgyűlési biztosok nem rendelkeznek nyomozati jogkörrel, de ő feljelentést tehet, illetve a Polgári Törvénykönyv alapján több jogvédelmi eszközt is igénybe vehet. (69/A/1999)

Több beadvány érkezett 1999-ben is, amely a magánszemélyek levéltári kutatásaival kapcsolatos kérdéseket érintett. A beadványozókat tájékoztattuk a levéltári kutatás szabályairól, a személyes adatok kezelésének és nyilvánosságra hozásának törvényi korlátairól. (28/K/1999, 200/K/1999)

Egy ügyvéd beadványában azt kifogásolta, hogy az Információs Hivatal, a Nemzetbiztonsági Hivatal, valamint a Történelmi Hivatal nem tette lehetővé, hogy ügyfelei jogait ügyvédi megbízás keretében gyakorolja. Az adatvédelmi biztos vizsgálata során megállapította, hogy az adatvédelmi törvény — de más törvény sem — teszi kötelezővé, hogy az érintettek jogait kizárólag személyesen gyakorolják, ezért az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. törvény 2. §-a alapján lehetőség van ügyvédi képviselő igénybevételére a fenti szervek előtti eljáráshoz is. (279/K/1999)

Állásfoglalást kért egy beadványozó arról, miként hozhat nyilvánosságra elektronikus úton történő terjesztéssel, saját készítésű, személyes adatokat tartalmazó adatbázist. Tájékoztattuk, hogy az már korábban jogszerűen nyilvánosságra hozott adatok ismételt nyilvánosságra hozatalával, illetve más törvényes joggalappal történhet. Mivel a szóban forgó adatbázis egyéni vállalkozókra vonatkozó véleményeket is tartalmaz, felhívtuk az adatkezelő figyelmét az adatvédelmen túli jogi problémákra. Tájékoztattuk továbbá, hogy a véleményt küldők e-mail címének tárolása jogszerű, de továbbításukhoz, nyilvánosságra hozatalukhoz az érintettek hozzájárulása elengedhetetlen. (650/K/1999)

Konzultáció, jogsegély telefonon

A polgárok és az adatkezelők telefonhívásait 1999-ben sem iktattuk külön ügyszám alatt, de bevezettük a hívásokkal jelzett jogsértések, panaszok lényegének feljegyzését, külön füzetbe. Ez a nyilvántartás azt igazolja, hogy továbbra is nő az ilyen megkeresések száma, mely eléri az évi több százat. Nem ritka, hogy naponta több tucat telefonos jogsegélykérést, felvilágosítást rögzítünk. A telefonálók többnyire magánszemélyek, de változatlanul fordulnak hozzánk tanácsért állami és önkormányzati szervek, továbbá más adatkezelők.

Vissza-visszatérő kérdés, hogyan tilthatják meg a polgárok, hogy lakcímüket az áruküldő kereskedelmi cégek direkt marketing célra felhasználhassák. Minden esetben tájékoztatjuk az érdeklődőket, hogy elsősorban a lakóhelyük szerint illetékes önkormányzat jegyzőjénél tilthatják le erre irányuló nyilatkozatukkal lakcímük kiadását. Emellett azt is elmondjuk, hogy a kutatás és a közvetlen üzletszerzés célját szolgáló név- és lakcímadatok kezeléséről szóló 1995. évi CXIX. törvény alapján mindenkinek joga van adatai további felhasználását az őt megkereső marketing cégnél közvetlenül megtiltani.

A direkt marketinghez kapcsolódva ugyancsak érkeztek panaszok az úgynevezett telemarketing, azaz a telefonon történő vevőtoborzás, illetve az internetes reklámtevékenységgel kapcsolatban is.

Sokan fordultak amiatt hozzánk, hogy mit tegyenek, ha szeretnék valakinek a jelenlegi lakcímét megtudni, például családfakutatás, osztálytalálkozó szervezése céljából.

Több esetben sérelmezték a telefonálók, hogy a vízművek a lakásokban leolvasott és kiszámlázott számlákról (egyéni fogyasztásról) a tulajdonosok adatait feltüntetve listát készít, és azt megküldi a lakásszövetkezetnek is.

Több főiskolai, illetve egyetemi hallgató jelezte, hogy az általuk látogatott felsőoktatási intézményben vizsgaeredményüket, osztályzatukat nevükkel együtt közszemlére teszik a tanszéki hirdetőtáblán, és ez sérti a személyes adataik védelméhez fűződő jogukat.

1999-ben is az egyik visszatérő kérdés az volt, mi a teendő, ha egyes pénzintézetek a hitelkérelem elutasítását követően nem hajlandók sem visszaadni, sem törölni a személyes adataikat, arra hivatkozva, hogy ezekre az adatokra az elutasított ügyfelek nyilvántartásához továbbra is szükségük van.

Ehhez hasonlóak azok a panaszok, amikor az álláshirdetésre jelentkezett személyek az elutasítást követően hiába kérik vissza a beadott önéletrajzukat, azt a munkáltatók megtagadják. A panaszosokat mindkét esetben felvilágosítottuk arról, hogy az adatvédelmi törvény alapján kérhetik személyes adataik törlését, illetve önéletrajzuk visszaadását, mivel az adatkezelés célja az elutasítás folytán mindkét esetben megszűnt.

Az esetek másik részében a telefonáló nem saját ügyében keresi meg irodánkat, hanem általános kérdésekben, illetve amikor valamilyen általa visszásnak ítélt esetre kívánja felhívni az adatvédelmi biztos figyelmét.

Egy újságcikk kapcsán többen érdeklődtek, az ügyben, hogy a VIII. kerületben 14 rendőrségi kamerát szereltek föl, és ez nem sérti-e a személyiségi jogokat.

Több tucat állampolgár telefonon hívta fel az adatvédelmi biztos figyelmét arra, hogy a rosszul értelmezett szenzációkeltés jegyében egyre több olyan televíziós műsor, riport készül, amely a magánszemélyek személyiségi jogait sérti.

Számos olyan telefont fogadtak az iroda munkatársai, amikor az újságokban olvasott cikkek, illetve a tévében és a rádióban látottak, hallottak nyomán kértek bővebb felvilágosítást egy-egy adatvédelmet érintő aktuális kérdésben. Ilyen volt például 1999-ben a Jusz-ügy, illetve a Postabank VIP-listája.

A telefonon beérkező panaszok mellett, gyakorta egyetértő és köszönő telefonhívást is kapunk eddigi munkánkért, az adatvédelem terén elért eredményeinkért, más esetben viszont az ajánlásokban és a közleményekben megfogalmazott néhány kérdésben az eddiginél szigorúbb fellépésre biztatják az adatvédelmi biztost. Olykor — nem túl gyakran — tehetetlenséggel vagy éppen a normaszegők bátorításával vádolja a telefonáló az adatvédelmi biztost mondván, a „rendes embernek” sem a hatóságoktól, sem például a bankoktól, biztosítóktól nincs félnivalója.

B) KÖZÉRDEKŰ ADATOK

1999-ben a közérdekű adatok nyilvánosságával kapcsolatos ügyek száma is, aránya is növekedett a korábbi évekhez képest. Míg 1997-ben 98, 1998-ban 77, addig 1999-ben 102 ügy tárgya volt az információs szabadság. (Ebbe nem számítottuk bele az információs szabadságot érintő jogszabály-véleményezéseket.) A megelőző években jellemző 8% körüli arány, 1999-ben 11,4%-ra emelkedett. Jelentős arányeltolódás tapasztalható az információs szabadsággal kapcsolatos ügyeken belül is: eddig a panaszok száma minden évben jelentősen meghaladta az ügynevezett konzultációs ügyekét. 1999-ben viszont a 102 ügyből csak 28 volt panasz, 60 konzultáció, állásfoglalás-kérés, 14 esetben indítottunk hivatalból eljárást. Hat esetben kellett az adatvédelmi biztosnak szolgálati titokköri jegyzéket, vagy annak módosítását véleményeznie.

A közérdekű adatok kezelésével kapcsolatos ügyek megoszlása indítványozók szerint:

	1997	1998	1999
Magánszemély	25%	36%	23%
Újságíró	18%	9%	10%
Maga az adatkezelő	15%	13%	30%
Civil szervezet	11%	9%	10%
Hivatalból indított eljárás	10%	11%	13%
Önkormányzati képviselő, polgármester	9%	4%	7%
Parlamenti képviselő	3%	1%	3%
Ügyvéd (valamely szervezet vagy cég képviseletében)	3%	3%	—
Gazdasági társaság	1%	3%	1%
Egyéb	5%	1%	—

1999-ben az információs szabadságot érintő ügyek indítványozóinak összetétele is szembetűnően megváltozott: jelentősen csökkent a magánszemélyek aránya, és megnőtt az olyan ügyek száma és aránya, amelyekben maga az

adatkezelő szerv fordult az adatvédelmi biztoshoz. E fejlemény értékelhető úgy is, hogy miközben a közfeladatot ellátó szerveket egyre gyakrabban keresik meg közérdekű adatkérésekkel, egyelőre — részben a jogszabályok pontatlansága és hiányosságai miatt is — sok a bizonytalanság a jogalkalmazók körében. Noha az adatvédelmi biztos intézményét nem tanácsadásra hozták létre, az ilyen ügyek rendkívül hasznosak, mert ezek a beadványok, telefonos megkeresések számos jogszabályi ellentmondásra, joghézagra irányították rá a figyelmet.

Az információs szabadság körében hivatalból indított vizsgálatok többségére 1999-ben is a megyei vizsgálatok során került sor, melyről részletesen a Megyei vizsgálatok című fejezetben szólunk.

Az 1999-es esztendő legtöbb visszhangot kiváltó ügyei közé tartoztak az államtitkot érintő ügyeink. Jelentőségükre és súlyukra tekintettel az éves beszámoló ezekkel az esetekkel külön, a Titok éve című fejezetben foglalkozik.

Közérdekű adatok az önkormányzatok kezelésében

Az információs szabadság körébe tartozó ügyeken belül az önkormányzatok kezelésében lévő közérdekű adatok nyilvánosságát érintő panaszok, kérdések voltak 1999-ben a leggyakoribbak. Ismét felmerült a képviselő-testületi ülések nyilvánossága, a képviselők és az önkormányzati tisztviselők javadalmazásának megismerhetősége. A növekvő ügyszámmon kívül említést érdemel, hogy a beadványozók többsége polgármester, jegyző, önkormányzati képviselő, és hogy az indítványok többsége nem panasz, hanem állásfoglalás-kérés volt.

Az önkormányzati köztisztviselők, közalkalmazottak adatainak kezelése kapcsán többször kellett emlékeztetni az adatkezelőket arra, hogy bár a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) 19. § (4) bekezdése értelmében az állami, helyi önkormányzati, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv hatáskörében eljáró személynek a feladatkörével összefüggő személyes adata a közérdekű adatok megismerését nem korlátozza, a személyes adatok kezelése célhoz kötöttségének elvét ilyenkor is érvényesíteni kell. A vizsgálatok során több ízben is felmerült az a kérdés, hogy az önkormányzat kezelésében lévő mely információk megismerésére jogosult az önkormányzati képviselő. A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény (Ötv.) 19. § (2) bekezdés *e*) pontja ugyanis csak annyit mond, hogy a települési képviselő a képviselő-testület hivatalától igényelheti a képviselői munkájához szükséges tájékoztatást. E szűkszavú — és még az Avtv. elfogadása előtt született — rendelkezés értelmezési problémákat vet fel nemcsak a közérdekű adatok megismerésével kapcsolatban, hanem a személyes adatok védelmét illetően is, mert nem szól arról, hogy ki dönti el, milyen adatok függenek össze a képviselői munkával, vonatkozhat-e az adatkérés személyes adatokra, e rendelkezés részben szélesebb, részben szűkebb jogot ad a közérdekű adatok megismerésére, mint amely az Avtv. alapján bárkit megillet.

1999-ben megszaporodtak azok az ügyek, melyeknek tárgya az önkormányzati vagyongazdálkodás nyilvánossága volt. A beadványok azt kifogásolták, hogy az önkormányzat által kiírt pályázatok tárgyalásakor, a vagyonnal kapcsolatos döntésekkor az önkormányzati képviselő-testület zárt ülést rendel el, és az ilyen tárgyú adatok az önkormányzat vagy az ügyben érintett cégek üzleti érdekére hivatkozva utólag sem ismerhetők meg. Ezen ügyek kapcsán beleütköztünk több olyan kérdésbe, melyet a jogalkotó mindaddig nem tudott megnyugtatóan megoldani. Az Ötv. 12. § (4) bekezdés *b*) pontja szerint a képviselő-testület zárt ülést rendelhet el a vagyonával való rendelkezés és az általa kiírt pályázat tárgyalásakor, ha a nyilvános tárgyalás üzleti érdeket sértene. A 17. § pedig kimondja, hogy a képviselő-testület üléséről jegyzőkönyvet kell készíteni, amely a megjelent képviselők és meghívottak nevét, a tárgyalt napirendi pontokat, a tanácskozás lényegét, a szavazás számszerű eredményét és a hozott döntéseket tartalmazza, valamint hogy a választópolgárok — a zárt ülés kivételével — betekinhetnek a képviselő-testület előterjesztésébe és ülésének jegyzőkönyvébe.

E körben is érvényes az adatvédelmi biztosnak az a korábbi állásfoglalása, mely szerint a közérdekű adatok megismeréséhez való jog minden esetben megelőzi az üzleti titok védelmét, amikor üzleti adatok megismerése a közpénzek felhasználása, a közvagyonnal való rendelkezés ellenőrzése miatt szükséges. Az Avtv. és a Ötv. közötti ellentmondások feloldása az Ötv. megfelelő módosításával oldható meg.

Információs szabadság versus üzleti titok

Az üzleti titkok védelme és a közérdekű adatok nyilvánossága közötti konfliktus nemcsak az önkormányzatok gazdálkodása kapcsán került napirendre. Ebben az évben e körben a jellemző ügy az volt, hogy közérdekű adatoknak tekintendők-e a részben vagy egészen állami tulajdonban lévő gazdálkodó szervezetek, bankok gazdálkodásával kapcsolatos adatok.

Egy országgyűlési képviselő azzal a panasszal fordult az adatvédelmi biztoshoz, hogy a száz százalékban állami tulajdonban álló Tartalékgazdálkodási Közhasznú Társaság (Kht.) vezetője megtagadta számára a betekintést a társaság pénzforgalmi adataiba. A biztos válaszában kifejtette, hogy a szóban forgó társaság a százszázalékos állami tulajdoni részesedés ellenére sem tekinthető állami szervnek. A társasággal kapcsolatos vagyonkezelési jogok a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium kezében vannak, mely e jogokat a Kincstári Vagyoni Igazgatóságon (KVI) keresztül gyakorolja. Mind a minisztérium, mind pedig a KVI állami szerv. Ez azt jelenti, hogy ezek kötelesek a kezelésükben lévő, a Kht. működtetésével kapcsolatos gazdálkodási adatokból

a kért felvilágosítást megadni, mégpedig nemcsak az országgyűlési képviselőknek, hanem az Avtv. 19. § (3) bekezdése alapján bárkinek. (Az üggyel kapcsolatos állásfoglalás a mellékletben olvasható.) (159/A/1999)

Egy másik ügyben az egyik parlamenti párt elnöke abban kért állásfoglalást, hogy a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (Hpt.) szabályai összeegyeztethetők-e a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló törvényi rendelkezésekkel. Az indítványozó szerint a Hpt. hatályos rendelkezései alapján banktitoknak minősülnek az adófizetők pénzéből konszolidált pénzügyi intézetek azon minősített követelése és befektetése, valamint az értékesítésükre létrejött szerződések, amelyekből származó veszteség ellensúlyozásához állami költségvetési pénzeszközöket vettek igénybe akár céltartalék, akár általános és tőketartalék kiegészítése céljából. Az adatvédelmi biztos szerint, mivel a Postabank és Takarékpénztár Rt. nem lát el állami vagy helyi önkormányzati, illetve jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot, a kezelésében lévő adatok nem minősülhetnek közérdekű adatnak. Mindez attól függetlenül így van, hogy a bankot az adófizetők pénzéből konszolidálták. A Postabank-ügylettel kapcsolatos azon adatok azonban, amelyek állami szervek kezelésében vannak, az Avtv. szerint közérdekű adatnak minősülnek. Ugyanakkor ezek az adatok a Hpt. alapján üzleti titoknak és banktitoknak is minősülhetnek. Az adott esetben azt kell eldönteni, hogy az állami szervek birtokában lévő, a bank gazdálkodásával kapcsolatos adatoknak pontosan mely köre az, amelyek titokban maradásához nem fűződik méltányolható érdek. Az érintettek kötelező döntést ilyen ügyekben csak a bíróság hozhat. Az adatvédelmi biztos kötelező erővel nem bíró állásfoglalása ugyanis nem mentesíti az adatkezelőt a polgári jogi vagy büntetőjogi fenyegetettségétől. A kézirat lezárásakor folynak a Hpt. módosításának munkálatai. Az adatvédelmi biztos e kérdések megoldására is javaslatot tett. (Az üggyel kapcsolatos állásfoglalás a mellékletben olvasható.) (349/K/1999)

Érdekes és fontos jogszabályi ellentmondásra hívta fel az adatvédelmi biztos figyelmét egy beadványában a Magyar Országos Levéltár (MOL) főigazgatója. A köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény (Ltv.) 25. § (1) bekezdése szerint a törvényben meghatározott titkot tartalmazó levéltári anyagban csak a minősítő hozzájárulásával folytatható kutatás. A hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (Hpt.) 55. § (1) bekezdése szerint „aki üzleti vagy banktitok birtokába jut, köteles azt időbeli korlátozás nélkül megtartani”. E rendelkezésekből következően banktitkot, üzleti titkot tartalmazó forrásokat nem bocsáthat rendelkezésre tudományos kutatás céljából. Az adatvédelmi biztos javasolta, hogy a szabályozás felülvizsgálatát kezdeményezve a MOL forduljon az Igazságügyi Minisztériumhoz, hozzátéve, hogy a módosítással egyetért, azt maga is szorgalmazni fogja. Az ügy utóéletéhez tartozik, hogy a Hpt. módosításáról szóló javaslatot a Pénzügyminisztérium 2000 januárjában véleményezésre megküldte az adatvédelmi biztoshoz, aki javasolta a levéltári törvény és a pénzügyi törvény közötti ellentmondás kiküszöbölését. (452/K/1999)

Számos panasz és állásfoglalás-kérés érkezett ebben az évben a Magyar Televízió Rt. gazdálkodási adatainak nyilvánosságával kapcsolatban. Ezekről a következő alfejezet számol be.

Közérdekű adatok és a média

A közfeladatot ellátók nyilvánosság általi ellenőrzése döntő részben a sajtó által valósul meg; az újságírók egyre gyakrabban használják ki az Avtv. által számukra is biztosított lehetőséget, s nyújtanak be közérdekű adatok közlése iránt kérelmet. A közfeladatot ellátó médiaszervezetek azonban ilyen kérelmek címzettjei is lehetnek, s ezekben az esetekben gyakran a hivatalokra korábban jellemző elutasító módon válaszolnak a tevékenységüket firtató kérdésekre.

1997 óta több esetben kellett az adatvédelmi biztosnak abban a kérdésben állást foglalnia, hogy közérdekű adatnak minősülnek-e a Magyar Televízió Rt. (MTV Rt.) kezelésében lévő adatok. Az adatvédelmi biztos álláspontja kezdettől az volt, hogy a közszolgálati műsorszolgáltató az Avtv. szerinti közfeladatot ellátó szervnek minősül, így a kezelésében lévő adatok a személyes adatok kivételével közérdekű adatok (a korábbi ügyekről lásd: Az adatvédelmi biztos beszámolója 1997, 134. és 135. oldal).

1999-ben állampolgári beadványok nyomán a biztos ismét több alkalommal megfogalmazta álláspontját a kérdésben. A rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény (a továbbiakban: médiatörvény) 2. § 20. pontja alapján közszolgálati műsorszolgáltató az „a műsorszolgáltató, amelynek működését közszolgálati műsorszolgáltatási szabályzat határozza meg, feladata többségében közszolgálati műsor szolgáltatása, fenntartása alapvetően közpénzekből történik, társadalmi felügyelet alatt áll, alapvető jogait és kötelességeit e törvény állapítja meg”.

A Magyar Televízió Rt. tehát mint közszolgálati műsorszolgáltató jogszabályban meghatározott közfeladatot lát el, a kezelésében lévő adatok az Avtv. 2. § 3. pontja szerint közérdekű adatnak minősülnek.

A médiatörvény rendelkezései alapján a Magyar Televízió Közalapítvány tulajdonába került a Magyar Televízió költségvetési szerv állami tulajdonban volt ingó- és ingatlanvagyon, valamint vagyoni értékű jogai. A közalapítvány gyakorolja az MTV Rt.-nél az alapítói és a részvényesi jogokat. A törvény 53. § (4) bekezdése szerint „a közalapítványra e törvény eltérő rendelkezése hiányában a közalapítványokra vonatkozó általános szabályokat kell alkalmazni [...]”. A Polgári Törvénykönyv 74/G. § (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy „a közalapítvány olyan alapítvány, amelyet az Országgyűlés, a Kormány, valamint a helyi önkormányzat képviselő-testülete közfeladat ellátásának folyamatos biztosítása céljából hoz létre”. A hivatkozott § (2) bekezdése szerint „az (1) bekezdés alkalmazásában közfeladatnak minősül az az állami vagy helyi önkormányzati feladat, amelynek ellátásáról — jogszabály alapján — az államnak vagy az önkormányzatnak kell gondoskodnia”. Ilyenformán a Magyar Televízió Közalapítvány az 1996. évi I. törvényben meghatározott közfeladatot ellátó szerv, a kezelésében lévő adatok az Avtv. fent idézett 2. § 3. pontja szerint — amennyiben nem személyes adatok — közérdekű adatnak minősülnek.

Az állásfoglalásért a biztoshoz forduló polgárok az iránt érdeklődtek, hogy egyes meghatározott adatkörök közérdekűek-e. A biztos szerint a Magyar Televízió Rt. vezető beosztású munkatársainak javadalmazása — beleértve a pénzbeni és a természetbeni juttatásokat — közérdekű adatnak minősül, amennyiben az nem személyes adat. Így például közérdekű adat a meghatározott vezetői kör javadalmazására fordított összeg, mivel nem hozható kapcsolatba meghatározott természetes személlyel. A Magyar Televízió Rt. vezető beosztású munkatársaival kapcsolatos egyéb kiadások, például a segéd személyzet létszáma és bérezése szintén közérdekű adat. (Az ügyvel kapcsolatos állásfoglalás a mellékletben olvasható.) (224/K/1999)

Közérdekű adatnak minősül a Magyar Televízió Rt. állományába tartozó olyan alkalmazottak létszáma és a számukra kifizetett bér összege, akik különböző okokból huzamosabb ideig nem végeznek munkát, miközben munkabérüket az intézmény ugyanúgy kifizeti, mintha munkát végeznének. A biztos szerint közérdekű adat a Magyar Televízió Rt. által a beszállítóknak késedelmes kifizetés miatt egy év alatt összesen kifizetett késedelmi kamat összege. Szintén közérdekű adat a Magyar Televízió Rt. adósságának szerkezete, annak összege és az adósság kialakulásának okai. (Az ügyvel kapcsolatos állásfoglalás a mellékletben olvasható.) (728/A/1999)

Ebben az összefüggésben is hangsúlyozni kell azonban azt, hogy a közérdekű adatok nem feltétlenül nyilvánosak. Ezek az adatok ugyanis állami vagy szolgálati titoknak is minősülhetnek, s lehetséges az is, hogy a jogosult álláspontja szerint üzleti titkot képeznek. Az adatvédelmi biztos álláspontja szerint közfeladatot ellátó szervvel történő üzletkötés esetében a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez fűződő alkotmányos jog szinte minden esetben kizárja azt, hogy ezen adatok titokban maradásához az érintett cégnek méltányolható érdeke fűződjön, vagyis hogy az ilyen adatok üzleti titoknak minősüljenek (a közérdekű adatok és az üzleti titok intézményének viszonyáról lásd: Az adatvédelmi biztos beszámolója 1995—1996, 97. és 98. oldal, valamint Az adatvédelmi biztos beszámolója 1998, 139. és 140. oldal).

Fontos fejlemény, hogy az adatvédelmi biztos állásfoglalásai mellett immár bírósági ítélet is született, amely közfeladatot ellátó szervezetnek minősíti az MTV Rt.-t, és közérdekű adatnak a kezelésében lévő, személyes adatnak nem minősülő adatokat. A Népszava szerkesztősége által az MTV Rt. ellen közérdekű adat közzétevése iránt indított perben a Pesti Központi Kerületi Bíróság első fokon arra kötelezte az MTV Rt.-t mint alperest, hogy nyilatkozzon, hány vezető munkatársnak van úgynevezett menedzserszerződése, hány munkatársat foglalkoztat tanácsadóként, ezek a szerződések határozatlan vagy határozott időre szólnak-e, ezen szerződések alapján milyen juttatások, kedvezmények illetik meg a szerződő felet s felmondás esetén a szerződések milyen anyagi juttatást állapítanak meg részére. (Az ítélet nem jogerős, száma 17.P.86999/1999/6.)

Az Országos Rádió és Televízió Testület (ORTT) elnökének beadványa nyomán született az az állásfoglalás, mely szerint az ORTT kezelésében lévő adatok közérdekűek, azaz a szokásos (és a médiatörvényben meghatározott) kivételektől eltekintve nyilvánosak. (Az ügyvel kapcsolatos állásfoglalás a mellékletben olvasható.) (124/K/1999)

Az írott és elektronikus sajtó szervei azonban gyakrabban állnak a másik oldalon, hiszen a tájékoztatás funkciójának ellátásához nélkülözhetetlen, hogy megismerjék a közérdekű adatokat. 1999-ben is több beadvány érkezett az adatvédelmi biztoshoz újságíróktól.

Egy napilap rovatvezetője az újságírói tevékenység ellátásával kapcsolatban tett fel több kérdést (jelen fejezetben csak a közérdekű adatok nyilvánosságára vonatkozó válaszokat ismertetjük). Arra a kérdésre, hogy az újságíró köteles-e a hozzá eljuttatott (adó- és banktitkokat tartalmazó) okirat tartalmát nyilvánosságra hozni, ha az okirat valóságáról meggyőződött, és az abban foglalt állítások közérdeklődésre tarthatnak számot az adatvédelmi biztos leszögezte, hogy „önmagában az, hogy az adatok valósága garantált, és hogy a szóban forgó információk közérdeklődésre tarthatnak számot, senkit nem jogosít fel arra, hogy ezeket az adatokat — köztisztviselőként vagy banki alkalmazotként — kiadja, illetőleg újságban nyilvánosságra hozza”, s figyelmeztette az újságírókat a jogosulatlan nyilvánosságra hozatal esetleges polgári és büntetőjogi következményeire. (26/K/1999)

Egy másik — szintén újságíró által kezdeményezett — ügynek a tárgya az volt, vajon jogosan tagadta-e meg egy önkormányzat jegyzője az újságíróknak a betekintést az önkormányzati költségvetés tervezetében. A biztos szerint az adatkérés megtagadása jogszerűtlen volt, mivel az államháztartási törvény a költségvetési és zárszámadási tervezeteket azok betérjesztésétől nyilvánosnak minősíti. (147/K/1999)

Elektronikus információszabadság

Már 1997 végén hivatalból megindult a vizsgálat annak kiderítésére, hogy az állami szervek miként élnek az internet adta lehetőséggel a közérdekű adatok közzététele érdekében. Tapasztalataink szerint egyre több kormányzati szerv, önkormányzat és más közfeladatot ellátó szerv jelenik meg a „világhálón”. Szabályozás híján azonban ma még az egyes intézményeken múlik, mit tesznek közzé magukról. Öröndetes, hogy egyes területeken jogszabályi kötelezettség nélkül is megindultak az előkészületek a közérdekű adatok elektronikus formában történő közzététele. Pozitív példa erre, hogy a Miniszterelnöki Hivatal a közeljövőben tervezi a pályázati úton szétosztott kormányzati pénzeket nyilvántartó rendszer kiépítését, melynek valamennyi közérdekű adatát az Interneten elérhetővé kívánják tenni. (651/K/1999)

Az adatvédelmi biztos álláspontja szerint a közeljövőben meg kell teremteni Magyarországon is az elektronikus információszabadság jogszabályi alapjait. Az Avtv. kiegészítésével szükséges meghatározni a közérdekű adatoknak azt a körét, amelynek a nyilvános számítógépes adatbázisokban való közzététele a közérdekű adatokat kezelő szervek jogi

kötelezettsége. Az adatvédelmi biztos és az igazságügy-miniszter előzetes megállapodása alapján a biztos javaslatokkal segíti majd a módosítás előkészítéséért felelős minisztérium munkáját.

Az adatvédelmi biztos honlapja ebben az évben került az Országgyűlés web szerveréről az Országgyűlési Biztosok Hivatalának szerverére (<http://www.obh.hu>). Ez nem csak technikai változás: így lehetőség nyílt arra, hogy a honlap tartalma mindig naprakész legyen. A honlap jelenleg az adatvédelmi biztos intézményéről szóló alapvető információkat, az adatvédelemmel kapcsolatos jogszabályokat, a biztos beszámolóit, a mindenkori legfrissebb ajánlásokat és közleményeket tartalmazza magyar nyelven. A honlapon ezenkívül angolul is megtalálhatók az alapvető tudnivalók, a fontosabb jogszabályok és a biztos beszámolóiból összeállított anyagok.

Információszabadság és a parlament

Magyarországon a parlament is beletartozik abba a körbe, amely köteles az általa kezelt közérdekű adatokat bárki számára biztosítani. (Ez, bármilyen furcsa is, azt jelenti, hogy az Avtv. felhatalmazta az adatvédelmi biztost, hogy megbízóját is ellenőrizze.) 1999-ben számos érdekes olyan ügy érkezett az Adatvédelmi Biztos Irodájába, amely valamilyen módon érintette a parlamentet. Az indítványok egy része arra vonatkozott, hogy meddig terjed az országgyűlési képviselők joga a közérdekű adatok megismeréséhez. Az országgyűlési képviselők jogállásáról szóló 1990. évi LV. törvény a képviselők számára speciális jogokat biztosít, így például az Országgyűlés által létrehozott vizsgálóbizottság tagja külön engedély nélkül jogosult az államtitok megismerésére, ha a bizottság létrehozásáról szóló országgyűlési határozat az államtitokkör megfelelő pontjának meghatározásával a felhatalmazást megadta. Értelmezési gondokat a törvénynek még az Avtv. előtt született 8. § (1) bekezdése okoz, mely szerint: az állami szervek kötelesek az országgyűlési képviselőket megbízatásuk ellátásában támogatni, és részükre a munkájukhoz szükséges felvilágosítást megadni. Ez a szabály egyszerre több is, kevesebb is, mint a mindenként megillető információszabadság. Több, mert nem zárja ki a személyes adatok megismerését, és kevesebb, mert információszolgáltatásra csak az állami szerveket kötelezi.

Egy országgyűlési képviselő például abban kérte az adatvédelmi biztos állásfoglalását, hogy a tartós állami tulajdoni részesedéssel működő gazdasági társaságokban az államot képviselő személyek nevét megismerheti-e. Az ügyet még nem zártuk le. (749/K/1999)

Az indítványok másik csoportja az Országgyűlés és bizottságai által kezelt közérdekű adatok nyilvánosságát érintette. Az indítványok egy része az országgyűlési bizottságok zárt üléseit kifogásolták. Az adatvédelmi biztosnak azonban nincs felhatalmazása arra, hogy a parlament és bizottságai ülésezési rendjével összefüggésben vizsgálódjon.

Egy újságírói beadvány vizsgálata során vetődött fel, hogy az Országgyűlés Házsabályáról szóló 46/1994. (IX. 30.) országgyűlési határozat (OGY), mely az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény (Ttv.) előtt született, nincs összhangban a titokszabályozás általános szabályaival. Ez különösen a bizottsági ülésekkel kapcsolatban vet fel aggályokat. Zárt bizottsági ülés elrendeléséhez egyszerű többségi szavazat elegendő, és a Házsabály 78. §-a alapján az ilyen ülésről jegyzőkönyvet készíteni nem kötelező. Ez pedig azt jelenti, hogy rögzítés hiányában azok a közérdekű adatok, amelyek a bizottság zárt ülésén elhangzanak, soha nem válnak megismerhetővé. A Házsabály szerint: ha a zárt ülésről jegyzőkönyv készül, a jegyzőkönyvnek az államtitokot, szolgálati titkot, illetőleg nyilvánosságra nem hozható, egyéb adatot tartalmazó részét az elnök titkos iratként kezeli. Azt azonban nem határozza meg a Házsabály, milyen egyéb adatok és meddig kezelhetők titkos iratként. (658/A/1998)

Kié a közérdekű információ, és mennyi az ára?

A korábbi évekhez hasonlóan 1999-ben is felmerült az a kérdés, hogy voltaképpen kié az állami és egyéb közfeladatot ellátó szervek kezelésében lévő közérdekű adat, és az adatot megismerni akarónak kell-e — és mennyit — fizetnie. Az Avtv. 20. § (3) bekezdése kimondja, hogy a közérdekű adat közzéléért az adatkezelő szerv vezetője legfeljebb a közzéléssel kapcsolatban felmerült költség mértékéig állapíthat meg költségtérítést. A törvényszerint az adatok előállítása esetenként külön költséget terhelhet róhat az adatközlésre kötelezett szerve, aminek megtérítése indokolt, hiszen ilyen kérést bárkinek a részére és akárhányszor teljesíteni kell. (A költség mértéke általánosan nem állapítható meg, de ismétlődő, szokásossá váló adatközlésekre a szerv vezetője azt akár díjszabásszerűen megállapíthatja.) A hiányos jogi szabályozás és az a tény, hogy számos állami szervnek jelentős költségvetési bevételt kell produkálnia, arra sarkallhatja e szerveket, hogy olyan magas térítési díjat szabjanak meg, amely egy magánszemély vagy egy civil szervezet számára megfizethetetlen.

A Környezetvédelmi Minisztérium közigazgatási államtitkárának felkérése alapján az adatvédelmi biztos állást foglalt a költségvetési szervként működő Országos Meteorológiai Szolgálat (OMSZ) kezelésében lévő közérdekű adatok nyilvánossága és a közzelésükért felszámolható díj ügyében. Eszerint a közérdekű adatok közzélése nem tekinthető igazgatási szolgáltatásnak, ezért arra nem alkalmazhatók az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény igazgatási szolgáltatásokra vonatkozó szabályai. A vizsgálat feltárta azt is, hogy az Országos Meteorológiai Szolgálat, valamint elnöke feladat- és hatásköréről szóló — és még az Avtv. elfogadása előtt kiadott — 12/1992. (IV. 23.) Közlekedési és Távközlési Minisztérium (KTM) rendelet számos rendelkezése ellentétes nemcsak a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény, a környezeti adatok nyilvánosságát kimondó 12. §-ával, hanem az Avtv. számos rendelkezésével. Ezért az adatvédelmi biztos javaslatot tett a rendelet módosítására. (509/K/1999)

Az Országos Meteorológiai Szolgálat (OMSZ) irreálisan magas díjtételeit kifogásolta panaszában egy környezetvédő civil szervezet, amely az ipolyszögi égerláp megmentése érdekében kért környezeti adatokat, és amelyekért az OMSZ adatfajtánkként 14 000 Ft + áfa szolgáltatási díjat kívánt felszámítani. Ez az ügy felvetette azt a kérdést is, hogy amennyiben a kért adatok közléséhez külön adatfeldolgozás szükséges, ennek költségei kit terheljenek. Az ügyben a vizsgálat még nem zárult le. (19/A/1999)

Közzsereplők személyes adatainak nyilvánossága

Az adatvédelmi törvény definíciója szerint egy adat, vagy személyes, vagy közérdekű. A közérdekű adatok és a személyes adatok ilyen elválasztása ugyanakkor nem jelenti azt, hogy a nyilvánosság határai is ugyanott húzódnának. Mindkét alapjog alkotmányosan korlátozható, ezért léteznek a nyilvánosság elől elzárható közérdekű adatok, és megfordítva: meghatározott személyes adatok nyilvánosságát közérdekből törvény lehetővé teheti, sőt elő is írhatja. Az Avtv. 19. § (2) bekezdése kimondja például, hogy az állami önkormányzati vagy egyéb közfeladatot ellátó szerv hatáskörében eljáró személy neve és beosztása — ha törvény kivételt nem tesz — nyilvános adat. Ehhez kétségtelenül közérdek fűződik. Hasonlóképpen törvény írja elő például az ingatlan-nyilvántartás vagy a cégnyilvántartás személyes adatainak nyilvánosságát.

Ugyanakkor egyáltalán nem állíthatjuk, hogy a nyilvánosság határait a törvények pontosan meghatározzák. Van egy terület, ahol az állam működése a politikusok, a közfeladatot ellátó választott vagy kinevezett tisztségviselők révén személyessé válik, és ahol a versengő két alkotmányos jog csak egymás rovására érvényesülhet. Precíz törvényi meghatározások hiányában az adatvédelmi biztos esetről esetre történő jogértelmezéssel igyekszik választ adni arra, hogy mely személyi kör milyen adatai esetében követelhető jogosan a nyilvánosság.

Az 1999-es esztendő kétségtelenül legnagyobb port kavarázó ügye e témában a Postabank Rt. ügynevezett VIP-listájának nyilvánosságra kerülése volt, melyben banktitok megsértése miatt büntetőeljárás is indult.

Az ügyben egy újságíró fordult beadvánnyal az adatvédelmi biztoshoz azt kérdezve, miként egyeztethető össze a banktitok és a személyiségi jogok védelme, valamint a közérdekű adatok nyilvánossága. A biztos válaszában kifejtette, hogy a vagyoni helyzetre vonatkozó adatok személyes adatnak minősülnek. Ennek védelméhez való jog azonban nem abszolút, törvényben korlátozható. A közfeladatot ellátó személyek esetében ilyen törvény például az országgyűlési képviselők jogállásáról szóló 1990. évi LV. törvény, mely a képviselőket vagyonnyilatkozatra kötelezi, sőt az abból készített kivonat nyilvánosságra hozatalát is előírja. A másik közismert példa az ügynevezett ügynöktörvény, mely úgy rendelkezik, hogy a jogállamban közhatalmat gyakorló vagy a politikai közéletben részt vevő személy azon adatait, miszerint korábban a jogállamisággal ellentétes tevékenységet folytatott, illetve a politikai közélet résztvevője ilyen szervezethez tartozott, nyilvánosságra kell hozni (amennyiben nem mond le, vagy felmentését nem kezdeményezi). Az Alkotmánybíróság több esetben megállapította, hogy a demokratikus államélet és közvélemény érdekében az állami tisztségviselők és más közzsereplő politikusok alkotmányosan védett magánszférája másokénál szűkebb; különösen ki kell tenniük magukat mások kritikájának. Törvényi felhatalmazás alapján a közhatalmat gyakorlók vagy politikai közzsereplést vállalók azon személyes adatai, amelyek köztevékenységük és annak megítélése szempontjából jelentősek lehetnek, nyilvánosságra kerülhetnek, ilyenkor ezek a személyes adatok a közérdekű adatokéhoz hasonló jogi elbírálás alá esnek. Állásfoglalásában az adatvédelmi biztos azt is leszögezte: mivel nincs olyan törvény, amely a szóban forgó adatok nyilvánosságra hozataláról rendelkezne, a Postabanknál, illetve a Kormányzati Ellenőrzési Hivatalnál vagy máshol fellelhető, egyes személyek VIP-hitelére vonatkozó iratok, mivel azok banktitkokat tartalmaznak, nem hozhatók nyilvánosságra. Hozzátette ugyanakkor, hogy az állam átláthatóságával kapcsolatos alkotmányos teória a közhatalmat gyakorlók mind teljesebb körű ellenőrzését igényelné. Az ügygel összefüggésben látható, hogy a jelenleg hatályos törvényi szabályozás nem garantálja teljes mértékben a közélet tisztaságának megővését, és nem teszi lehetővé, hogy a közhatalmat gyakorlók, a politikai közélet szereplői érdekeltségi viszonyai olyan mértékben átláthatóvá váljanak, amennyire tevékenységük tájékozott megítéléséhez a közvéleménynek szüksége lehet. Az állásfoglalás teljes szövege a mellékletben olvasható. (463/K/1999)

Az Országgyűlés Hivatala beadványában azt kérdezte, hogy nyilvánosságra hozható-e azoknak a volt parlamenti képviselőknek a névsora, akik mandátumuk lejáta után a jogszámban meghatározott időn túl sem adták vissza diplomata-útlevelüket. A válasz szerint az országgyűlési képviselők közfeladatot ellátó személyek. Személyes adataik nyilvánosságát érintően az adatvédelmi biztos egy korábbi ügyben (87/A/1997) úgy foglalt állást, hogy „az országgyűlési képviselőknek a feladatuk ellátásával összefüggő adatai nyilvánosak”. A diplomata-útlevélre való jogosultság a képviselői jogálláshoz kötődik. Noha az ügyben érintettek az 1998—2002-es parlamenti ciklusban már nem képviselők, az a tény, hogy törvényi kötelezettségüket megszegve közel egy évvel képviselői jogviszonyuk megszűnése után sem adták vissza diplomata útlevelüket, közfeladatukkal összefüggő adat. A választópolgárok tájékozódását szolgáló, későbbi döntéseit befolyásoló információ, hogy mely pártok mely volt képviselői tartoznak e körbe. (248/K/1999)

Egy újságíró feltette a kérdést: közérdekűnek tekinthető-e a közzsereplők például pártelnökök, országos hatáskörű szakmai érdekképviseletek szervezeti vezetői, országgyűlési képviselők adó- és bankügyleteire vonatkozó adatok? Az adatvédelmi biztos válasza szerint a magyar jogi szabályozás alapján a személyes adat (márpedig a közzsereplők adóitkai és banktitkai is személyes adatok) fogalmilag nem lehet közérdekű adat. A személyes adatok védelméhez fűződő jog megilleti a közfeladatot ellátó, illetve a közzsereplést vállaló személyeket is. Ugyanakkor, mint csaknem minden alapjog, ez is korlátozható. A dolog tehát nem úgy áll, hogy a közzsereplők személyes adatai egyben közérdekűek is, ergo nyilvánosak, míg a „civilék” védettek. A személyes adatok védelméhez fűződő jog korlátozhatóságának mértéke az, ami a két csoportot megkülönbözteti egymástól. Míg a „civilék” esetében az adatkezeléshez (továbbításhoz, nyilvánosságra hozatalhoz) az érintett beleegyezése, vagy törvényi rendelkezés kell, a közzsereplők személyes adatait alkotmányosan kevesebb védelem illeti meg. Az Alkotmánybíróság 60/1994. (XII. 24.) AB határozata ezzel kapcsolatban megállapította, hogy „a demokratikus államélet és közvélemény érdekében az állami tisztségviselők és más közzsereplő politikusok alkotmányosan védett magánszférája másokénál szűkebb; különösen ki kell tenniük magukat mások

kritikájának [...]. Ehhez azonban személyes adataik ismeretére is szükség lehet, amennyiben azok funkciójukkal vagy közszereplésükkel összefüggnek. [...] Az e körbe eső személyes adatok megismerhetőségére nem csupán az állami és a politikai közélet informált megvitatása érdekében van szükség, hanem az állami szervek helyes megítéléséhez és a működésükbe vetett bizalom megalapozásához is.” Ugyanakkor sem az Alkotmány, sem egyéb jogszabály nem határozza meg, kiket kell közfeladatot ellátó személynek, illetve közszereplőnek tekintenünk. Részben az Alkotmánybíróság jogértelmezése, részben pedig az adatvédelmi törvény intenciói alapján az adatvédelmi biztos álláspontja az, hogy feltétlenül e körbe tartozik minden olyan személy, aki közhatalmat gyakorol, és aki közpénzek felhasználásáról dönt. Az is egyértelmű, hogy itt nem homogén személyi körrel van szó. Úgyszintén nincsenek jogszabályban lefektetett pontos határok annak megállapítására, hogy a közfeladatot ellátó, illetőleg közszereplést vállaló személyek mely adataik nyilvánosságra kerülését kötelesek tűrni, és hol kezdődik a nyilvánosságtól elzárt magánéletük. Ennek eldöntése esetről esetre lehetséges. (26/K/1999)

Titokfelügyelet

A titoktörvény alapján az adatvédelmi biztos joga és kötelessége, hogy az erre felhatalmazott szervek által készített szolgálati titokköri jegyzékeket, valamint azok módosításait a Magyar Közlönyben történő közzététel megelőzően véleményezze. E hatáskör arra szolgál, hogy megakadályozza az állami szervek indokolatlan, a titoktörvényben kapott felhatalmazáson túli titkolozási törekvéseit.

1999-ben két új szolgálati titokköri jegyzék készült: az Országos Igazságszolgáltatási Tanács Hivataláé és a Kormányzati Ellenőrzési Hivatalé. Szolgálati titokköri módosítását az alábbi szervek küldték meg: a Honvédelmi Minisztérium, a Magyar Nemzeti Bank, a Szociális és Családügyi Minisztérium és az Országos Egészségbiztosítási Pénztár.

Általános tapasztalatunk az, hogy a véleményezésre megküldött szolgálati titokköri jegyzékek az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXXV. törvény előírásainak alapvetően megfeleltek. Az adatvédelmi biztos emellett azonban több alkalommal észrevételezte, hogy a titokköri jegyzék főleg pontatlanul idézi az államtitok és a szolgálati titok fogalmát. Arra is volt példa, hogy a beküldő szerv a tevékenységével, feladatkörével összefüggő olyan adatokat is szolgálati titokká kívánt nyilvánítani, melyeknél ennek feltételei nem álltak fenn. A titokköri jegyzéket beküldő szervek valamennyi esetben figyelembe vették az adatvédelmi biztos észrevételeit.

C) MEGYEI VIZSGÁLATOK

A korábbi évek jól bevált gyakorlatát folytatva az adatvédelmi biztos 1999-ben is több megyében helyszíni vizsgálat keretében ellenőrizte a személyes adatok védelmének és a közérdekű adatok nyilvánosságának érvényesülését, az adatvédelmi törvény és más adatkezelésre vonatkozó jogszabály megtartását. Az áprilisban Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, a június végén július elején Pest megyében és az októberben Baranya megyében folytatott vizsgálat 38 adatkezelő szervet érintett.

A korábbi helyszíni vizsgálatok során már megismert adatkezelők (például rendőrség, önkormányzat, közigazgatási hivatal, kórház, fogyasztó-, illetve környezetvédelmi felügyelőség) ellenőrzése mellett olyan adatkezelőket vizsgáltunk, amelyek tevékenységét jogi vagy szervezeti intézkedések érintették (például határőrség), vagy amelyek működését közvetlenül vagy közvetve érintő beadvány érkezett az Adatvédelmi Biztos Irodájához (például parkolási társaság), továbbá, amelyek adatkezelését ez idáig nem vagy alig ismertük (például büntetés-végrehajtási intézet, gyógyszertár, MÁV).

A helyszíni vizsgálatokkal párhuzamosan az adatvédelmi biztos előadásokat, konzultációkat tartott a helyi államigazgatási szervek vezetőinek, egyetemistáknak, találkozott bírákkal, ügyészekkel, és a vizsgálatok zárásaként tapasztalatairól tájékoztatta az érintett szervezetek vezetőit, valamint a sajtó képviselőit.

Borsod-Abaúj-Zemplén (BAZ) megye

A Miskolc Városi Rendőrkapitányság adatkezelésének vizsgálata során megállapítottuk, hogy törekednek a személyes adatok jogszerű kezelésére. A feltárt adatvédelmi visszásságok többségének (például az országos nyilvántartások eléréséhez a személyi azonosító bejelentkezési kódként való használata, vagy a személyes adatok „lefoglalása”-nak gyakorlata) az elmaradt vagy pontatlan központi intézkedés az oka.

A vizsgálat néhány tapasztalata:

A kapitányságon működő számítógépes hálózatban — amelyen keresztül a helyi és az országos nyilvántartások érhetőek el — többszintű, beosztáshoz kötött, differenciált védelmi rendszer működik; a helyi hálózatba saját jelszóval lehet belépni, és külön-külön védelemmel rendelkeznek a különböző nyilvántartások és programok. A központi rendszerekhez (például a lakcím-, gépjármű-nyilvántartásokhoz) továbbra is a személyi azonosítójukkal tudnak belépni az arra jogosultak. A bünyügyi munkához kapcsolódó iratmozgás áttekinthető, mind manuálisan [a titkos ügyiratkezelés (TÜK) irodán keresztül], mind a számítógépes rendszerben követhető; az iratok fő azonosítója a bünyügyi szám. A bünyügyi munkát végző szervezeti egységek közötti felelősségi

viszonyok rendezettek, ezért az irat-, illetve adatforgalom áttekinthető (a számítógépes rendszert is ehhez igazították: a bűnügyi rendszer alrendszereként külön működik a vizsgálati rendszer). Külső szervektől (például bankoktól, adóhatóságtól, gazdasági társaságoktól) személyes adatokhoz írásos megkeresés vagy lefoglalás útján jutnak az ügyben eljáró szervezeti egységek. A távközlési adatokhoz való hozzájutás — törvényekben általánosságban megfogalmazott — eljárási és formai követelményeit a Matáv Rt. és az Országos Rendőr-főkapitányság (ORFK) közötti együttműködési megállapodás részletezi: előírja, hogy a nyomozás, illetve a büntetőeljárás különböző szakaszaiban kitől, milyen adatokat és milyen formában lehet igényelni. E megállapodás iránymutatásul szolgál a mobiltelefon-szolgáltatóktól történő adatkérések eseteire is. A vizsgálat feltárta, hogy az országos számítógépes nyilvántartásba véletlenszerűen (az azonosító és a jelszó megadása nélkül) is be lehet jutni. (173/H/1999)

A Miskolci Városgazda Kft.-nél folytatott vizsgálat a gazdasági társaság adatkezelésének általános áttekintését és — figyelemmel az adatvédelmi biztoshoz érkezett beadványra — kiemelten a gépjármű-tulajdonosok adatai kezelésének ellenőrzését szolgálta.

A vizsgálat feltárta, hogy a kft. a miskolci önkormányzat rendelete alapján végzi a fizető parkolási rendszer üzemeltetését, a rendeletben meghatározott díjak és pótdíjak beszedését. A 100%-os önkormányzati tulajdonban lévő Városgazda Kft. a parkolási szabályokat megsértő gépjárművekről a fizetési felszólítás száma és a jármű rendszáma alapján nyilvántartást vezet, továbbá tárolja a helyszínen készített videofelvételeket. A helyszínen hagyott — fizetési felszólításhoz mellékelte — csekk megfizetése esetén a posta a befizetés tényéről ad tájékoztatást, így még a befizető neve sem kerül a kft.-hez. Nem fizetés esetén a kft. munkatársai a polgármesteri hivatalhoz juttatják el a rendszámok listáját. A városi jegyző — tévesen hivatkozva az 1992. évi LXVI. törvényre és a 80/1997 (XII. 20.) sz. helyi rendeletre — kéri a Belügyminisztérium (BM) Adatfeldolgozó Hivatal közlekedési nyilvántartó osztályától a gépjármű-tulajdonosok név- és lakcímadatait, amelyeket azután a kft.-hez továbbít. (Sem az adatok kérésének, sem azok továbbításának nincs hivatalos nyoma.) A helyszínen szóban, majd a vizsgálat tapasztalatairól küldött levélben is felhívtuk a jegyző figyelmét arra, hogy a parkolási díjat nem fizető gépjárművezetők adatainak megszerzése és azoknak a Miskolci Városgazda Kft.-hez továbbítása jogellenes. (174/H/1999).

A Miskolci Városi Közlekedési Rt. személyes adatokkal kapcsolatos adatkezelési gyakorlatának általános áttekintése mellett a közlekedési eszközöket érvényes menetjegy vagy bérlet nélkül igénybe vevő (pótdíj fizetésére kötelezett) személyekről vezetett nyilvántartást vizsgáltuk.

Megállapítottuk, hogy a munkaügyi és béradatokat kezelő számítógépes nyilvántartáshoz való hozzáférést a szakmai feladatokhoz igazítják. A bliccelők jegyzőkönyvbe felvett személyes adatait (amelyeket bediktálás, a személyazonosító igazolványból történő kiírás útján, vagy — a vonatkozó törvényi előírások szerint — a rendőrség segítségével szerzik be az ellenőrök) olyan számítógépes rendszerben rögzítik, amelyből a pótdíjtarozás megfizetése esetén a személyes adatok mezői törlődnek. A nem fizetők adatait a program egy év után törli a rendszerből. (175/H/1999)

A BAZ Megyei Fogyasztóvédelmi Felügyelőségnél vizsgálatunk célja a közérdekű adatok nyilvánosságát biztosító törvények érvényesülésének ellenőrzése volt.

A felügyelőség fennállása óta még nem vetett ki fogyasztóvédelmi bírságot, és arra sem volt példa, hogy helyi jogerős határozat azonnali végrehajtását kellett volna elrendelni, ezért a vizsgálatig nem került sor arra, hogy a törvényi kötelezettségnek eleget téve a súlyos jogsértést megállapító határozatot nyilvánosságra hozták volna. A felügyelőség e jogával az enyhébb esetekben sem élt, amikor a törvény a nyilvánosságra hozatalt nem kötelezővé, csak lehetővé teszi. A vizsgálat megerősítette azokat a korábbi információinkat, hogy a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség a felügyelőségek munkájának nyilvánosságát erősen korlátozta: az egyébként többnyire központilag elrendelt vizsgálatok eredményéről szóló tájékoztatást is központilag engedélyezték. (180/H/1999)

Az Észak-magyarországi Környezetvédelmi Felügyelőségen a közérdekű adatok kezelésének gyakorlatát vizsgáltuk.

Az ügyiratok és a számítástechnikai rendszer tanulmányozása azt mutatta, hogy a közérdekű adatokkal kapcsolatos kérelmek elsősorban a környezeti hatástanulmányok megismerésére vonatkoznak. A felügyelőség a rendszeresen tartott sajtótájékoztatókon, illetve a kéthavonta 1600 példányban kiadott és ingyenesen terjesztett Új Kör-Kép című lapban számol be rendszeresen a vizsgálatok eredményeiről, népszerűsíti a környezetvédelem eszméjét. Kifogásoltuk, hogy az üzleti titok védelme miatt a felügyelőség elzárkózik a környezetvédelmi bírságokra vonatkozó kérések teljesítésétől. (181/H/1999)

Az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal (APEH) BAZ megyei igazgatóságán folytatott vizsgálat a személyes adatok kezelését összességében jogszerűnek ítélte, néhány területen azonban adatvédelmi szempontból kifogásolható gyakorlatot tapasztaltunk.

A személyügyi nyilvántartásban feltártuk, hogy az 1998 májusáig jelentkezők, de felvételt nem nyertek pályázatait a vizsgálat időpontjáig nem küldték vissza az érintetteknek. Az igazgatóság külső megkeresésekről vezetett nyilvántartásai pontosak, áttekinthetőek, korrekt képet adnak a terület működéséről. Adatvédelmi szempontból azonban kifogásoltuk egy községi jegyző azon adatkérésének teljesítését, amelynek során — a helyi iparüzési adó alanyaiként történő nyilvántartás céljából — továbbították a község területén élő mezőgazdasági őstermelői igazolvánnyal rendelkezők adatait. A vizsgálat során tapasztalt néhány hiányosság (például az adóellenőrök megbízólevelei tárgyi hatályának pontatlansága, a személyes adatok számítógépes kezelésének rendjéről, valamint a hozzáférési jogosultságok garanciális szabályairól szóló egységes szabályzat hiánya) felszámolására központi intézkedések szükségesek. (182/H/1999)

A BAZ Megyei Munkaügyi Központ miskolci kirendeltsége papíralapú, illetve számítógépes nyilvántartása minden szempontból megfelel az adatvédelmi követelményeknek. Példamutatók az adatbiztonság érdekében bevezetett intézkedések, valamint az ügyfélfogadás rendje.

A kirendeltség az adatokat az országosan egységes számítástechnikai rendszerben tartja nyilván. A hozzáférés többszörösen, jelszóval védett, a rendszer valamennyi belépést és adatkezelési műveletet regisztrál. A programban az adatokhoz azonosító, TAJ-szám, adószám vagy név alapján lehet hozzáférni. A program a nyilvántartott személyazonosító adatait rögzíti, valamint valamennyi, ellátásra, képzésre vonatkozó adatot. A papíralapú nyilvántartás tűz- és mozgásérzékelővel ellátott, elkülönített helyiségben, zárható szekrényekben található. Az ügyfélfogadás rendje megfelel az adatvédelmi követelményeknek: az ügyfelek külön helyiségben várakoznak, egy irodában két ügyintéző dolgozik, de egyszerre csak egy ügyfelet fogadnak. Az ellátásban részesülők elválasztófallal ellátott pultoknál intézhetik ügyeiket. (194/H/1999)

A BAZ Megyei Közigazgatási Hivatal adatkezelésének vizsgálatakor kiemelt figyelmet fordítottunk az önkormányzatokról vezetett adatok körére, ezen adatok nyilvánosságára, az ezekkel kapcsolatos elutasított kérelmekre, a 191/1996. (XII. 17.) Korm. rendelet 16. § (1) bekezdés e) pontja alapján folytatott ellenőrzések tapasztalataira, valamint az egyes közigazgatási ügyek adatainak kezelésére.

A köztisztviselők jogállásáról (Ktv.) és az ügyészségről szóló törvény (Ütv.) nincsenek összhangban egymással. Az Ütv. ugyanis a törvényességi felügyelet során az ügyésznek általános iratbetekintési jogot enged, míg a Ktv. e jog gyakorlását kizárólag a bűncselekmények felderítése tekintetében szabályozza. Kifogásoltuk, hogy a papíralapú nyilvántartások selejtezési ideje nincsen összhangban a számítógépen tárolt adatok törlési idejével. A törvényességi ellenőrzési főosztályon megállapítottuk, hogy a képviselő-testületi ülésekről készített jegyzőkönyvekre vonatkozó — csekély számú — adatkérést a hivatal minden esetben teljesítette. (195/H/1999)

A miskolci polgármesteri hivatalban a közgyűlés üléseiről készített jegyzőkönyvek nyilvánosságát, a szabálysértési ügyekben keletkezett adatok kezelését, valamint a személyi adat- és lakcímnnyilvántartás rendszerének működését, továbbá — külön vizsgálat keretében — a gyámügyi munkához kapcsolódó adatkezeléseket vizsgáltuk.

A közgyűlés üléseinek jegyzőkönyvei a hivatalban megtalálhatók: egy-egy kötetben egy ülés jegyzőkönyvei, határozatai vannak, a kötetek elején az előterjesztések, az egyes napirendi pontok anyagai, vagyis a döntés-előkészítő iratok is megtalálhatók. A zárt ülések jegyzőkönyvei a kötetek végén, elkülönítve vannak, ezért az állampolgárok csak a hivatal dolgozójának jelenlétében olvashatják a jegyzőkönyveket. 1999. január 1-jétől a közgyűlés valamennyi határozata megjelenik a „Miskolc Megyei Jogú Város Közgyűlésének Közlönye” című kiadványban. A közlönyben — helytelenül — nyilvánosságra hozzák az egyedi önkormányzati hatósági ügyekben hozott határozatokat is, például, hogy ki (neve, címe) és milyen összegű lakásvásárlási támogatásban részesült. A szabálysértési hatóság adatkezelése megfelel az adatvédelem követelményeinek. A személyi adat- és lakcímnnyilvántartás az országosan egységes program alapján dolgozik, amely a hivatal valamennyi számítógépére telepítve van, és naplózza az adatkezeléseket. A papíralapú nyilvántartás zárható fémszekrényekben található. A közel kétszáz ezer városi lakos közül mindössze huszonketten éltek adatletiltási jogukkal. (196/H/1999)

A gyámügyi osztály adatkezelése megfelel az adatvédelem követelményeinek. Az örökbefogadottak, örökbefogadók, illetve örökbeadók nyilvántartását a Megyei Gyermekvédelmi Szakszolgálat végzi, így az osztály nem kezeli az örökbefogadásban részt vevők adatait. Adatszolgáltatást kizárólag a vonatkozó jogszabályok — elsősorban a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény — alapján végeznek. Valamennyi eljárás során figyelmet fordítanak arra, hogy egyszerre csak egy ügyfél legyen az ügyintézőnél. (198/H/1999)

A BAZ Megyei Munkaügyi Központ ózdi kirendeltségén a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló törvény alapján működő nyilvántartások, valamint az alkalmi munkavállalói könyvvel kapcsolatos adatkezelések ellenőrzésére irányult vizsgálatunk.

A papíralapú nyilvántartást lemezszekrényekben őrzik, a biztonságot infravédelem növeli. A számítógépes nyilvántartás a már ismert, országosan egységes rendszer szerint, többszörös jelszóval védetten működik. Az új adatok felvitelét és a lekérdezéseket a rendszer naplózza. (202/H/1999)

A MÁV miskolci igazgatóságán a személyügyi nyilvántartás tartalmát, az adatok felvételét és tárolását, felhasználását, továbbítását jogszerűnek találtuk. Adatvédelmi szempontból kifogásoltuk, hogy a bérszámfejtést végzők titoktartási kötelezettségére vonatkozó nyilatkozat szerint e kötelezettség öt évig terheli az ügyintézőt.

Az igazgatóságon dolgozók személyes adatairól számítógépes nyilvántartást vezetnek, melyhez csak azok férnek hozzá, akiknek a munkavégzéséhez ez feltétlenül szükséges. A szolgálati tábla mellékleteként őrzik egy olyan adatlapot amely a munkavállaló személyes adatainak kezelésére vonatkozó nyilatkozatot tartalmazza. (203/H/1999)

A Miskolci Körzeti Földhivatalnál az ügyiratok iktatását, a számítógépes adatbázis tartalmát, az ingatlan-nyilvántartásba, az irattárba, valamint a széljegyzett iratokba történő betekintés lehetőségét, a tulajdoni lap másolatok kiadásának gyakorlatát, továbbá a földhivaltól történő adattovábbítás gyakorlatát vizsgáltuk.

A tulajdoni lap megtekintésekor a kérelmező személyazonosságát nem állapítják meg. A tulajdoni lap másolatok kiadása csak írásbeli, iktatott kérelemre (a másolatot kérő személy azonosítása nélkül), a számítógépről történő másolat kiadása naplózottan történik. Ha a kérelmező saját ingatlanáról kér tulajdoni lap másolatot úgy, hogy a helyrajzi számokat nem ismeri, személyazonosító igazolványát kéri. Az irattárba, illetőleg széljegyzett okiratokba történő betekintés csak írásbeli, iktatott kérelem alapján, a szerződő felek vagy meghatalmazottjuk számára lehetséges. Az iratokon feltüntetett, illetve a számítógépes nyilvántartásban — belső azonosítóként — szereplő személyi azonosítót (személyi számot) a kérelmezők nem ismerhetik meg: az a monitoron, illetve a számítógépes másolatokon nem jelenik meg, míg a tulajdoni lap másolatokon és az ügyiratokon letakarják (lefestik). Adatot (mágneslemezen tulajdoni lap másolatot) csak írásbeli, iktatott kérelem alapján továbbítanak. (204/H/1999)

A BAZ Megyei Illetékhatálynál az ügyiratok iktatását, számítógépes feldolgozását, az ingatlan-nyilvántartásba történő betekintést és az adattovábbítás gyakorlatát vizsgáltuk.

A földhivaltól érkező űrlapok összes adatát — így a személyes adatokat is — számítógépre viszik. Adatokat állandó jelleggel a megyei APEH-igazgatóságoknak (az ingatlanértékesítésekről űrlapokon), az APEH-nek (félévi és éves összesített adatokat mágneslemezen), továbbá — önálló tevékenységként — szerződések alapján a Földhitel és Jelzálog Bank, valamint a Matáv részére továbbítanak. A floppy adathordozón továbbított fájlok kinyomtatásakor keletkezett táblázatok arra utalnak, hogy ezek az adatállományok nem tartalmazzák a személyek nevét, adóazonosítóját, csupán az ingatlan azonosító adatait. Szakítva a korábbi gyakorlattal, amikor az igazságügyi szakértők hozzáfértek a teljes adatállományhoz, ma már csak az ingatlanbecslési tevékenységhez elengedhetetlenül szükséges információkat adja ki a hivatal. (205/H/1999)

Alsózsolca Nagyközség Polgármesteri Hivatalában a személyes adatok kezelésének — a szabálysértési, illetve a szociális ügyek intézéséhez kapcsolódó — gyakorlatát és a közérdekű adatok nyilvánosságának érvényesülését vizsgáltuk.

A szabálysértési ügyek nyilvántartása (iktatása és mutatósítása) papíralapú. A szabálysértést elkövetőket két évig tartják nyilván. Az iratokat öt évig irattárban tárolják, majd átadják a levéltárnak, vagy leselejtezik. Az irodában mindig egy ügyfél tartózkodik, illetéktelen személy nem értesülhet az ott elhangzottokról. Az adatkéréseket és az adatszolgáltatást nem naplózzák. A szociális ellátásokhoz felhasználható iratok közül csak a jogszabály szerinti nyilatkozatokat kérik, vagyonyilatkozatot csak akkor, ha a jogszabály ezt kifejezetten megengedi.

A képviselő-testületi ülések jegyzőkönyveit — a nyilvános és a zárt üléseket elkülönítve — példás rendben kezelik, a jegyzőkönyvbe a betekintés biztosított. Kifogásoltuk, hogy a képviselő-testület zárt ülésen döntött a polgármester és a képviselők tiszteletdíjáról. A lakosság tájékoztatását a helyi kábeltelevízió biztosítja, amely élő adásban közvetíti az üléseket, és összefoglalót is ad. (206/H/1999)

Ózd polgármesteri hivatalában a közérdekű adatok nyilvánosságának érvényesülését, továbbá — a szabálysértési, illetve a szociális ügyek intézése kapcsán — a személyes adatok védelmének helyzetét tekintettük át.

A nyilvános és a zárt testületi ülések jegyzőkönyveit elkülönítve kezelik. A jegyzőkönyvekbe a városi könyvtárban és a hivatalban is be lehet tekinteni. Zárt ülések elrendelésére többnyire a vagyongazdálkodási kérdések tárgyalásakor került sor, a polgármester és a testületi tagok illetményének megállapítása nyilvános ülésen történt. A lakosság tájékoztatását korábban a városi hetilap és a televízió biztosította. A vizsgálat idején a lakosságot csak a helyi „Szuperinfó” című lapban feladott fizetett hirdetésekkel tájékoztatják a legfontosabb döntésekről, melyek a közérdekű adatok minimális közlésére adnak csak lehetőséget.

A szabálysértési ügyek iktatását, mutatósítását hagyományos papíralapú nyilvántartásban végzik. A szociális ügyek intézésénél indokolatlan adatkezelésekkel is találkozunk. Például: a hatályos jogszabályok szerint vagyonyilatkozatot csak a rendszeres szociális segélynél, valamint az egészségügyi ellátásra jogosultság megállapításánál lehet kérni, az önkormányzat azonban szinte valamennyi esetben igényli ezeket a nyilatkozatokat. (207/H/1999)

A miskolci Semmelweis Kórházban működő drogambulancián a drogbetegek különleges adatainak kezelését vizsgáltuk.

A hatósági, bírósági, rendőrségi adatkérések körül korábban nagy volt a bizonytalanság, a hatóságok gyakran telefonon kértek a betegekről tájékoztatást. A mára kialakult gyakorlat szerint csak írásbeli megkeresésekre válaszolnak, és minden esetben megvizsgálják az adatkérés jogszerűségét. (214/H/1999)

A miskolci Semmelweis Kórház pszichiátriai osztályán a betegek különleges adataik védelméhez fűződő jogának érvényesülését vizsgáltuk.

A számítógépes és papíralapú nyilvántartás használatának módját az osztály adatvédelmi szabályzata írja elő. A bírósági, rendőrségi vagy más hatósági adatigénylések esetén csak a jogszerű kéréseket teljesítik. A gyámügyi hatóságokkal rendszeres és törvényes az adatszere. A kezelést önként kérő betegeket — a jogaikat részletesen ismertető formanyomtatványon — írásban nyilatkoztatják, hogy kérik-e a gyógykezelés szükségességének bírósági felülvizsgálatát. (215/H/1999)

Pest megye

A Pest Megyei Rendőr-főkapitányságnál a központi és helyi számítógépes nyilvántartások működését, az adatkezelési jogosultságok szabályozottságát, valamint a közérdekű adatok nyilvánosságának érvényesülését vizsgáltuk.

A főkapitányságon működő számítógépes hálózatban — amelyen keresztül a helyi és az országos nyilvántartások érhetőek el — többszintű, beosztáshoz kötött, differenciált védelmi rendszer működik. A központi rendszerekhez (például a lakcím-, gépjárműnyilvántartásokhoz) továbbra is személyi azonosítójukkal tudnak belépni az arra jogosultak. A központilag biztosított rendőrségi nyilvántartási rendszerekben (például a szabálysértési, a fegyverengedélyezési nyilvántartásokban) történő lekérdezések — a hálózat, illetve a szoftverek sajátosságai, valamint tárkapacitás hiánya miatt — nincsenek naplózva, így egy-egy személy adatainak esetleges felhasználásáról nem vagy csak igen körülményesen lehet tájékoztatást kapni. A minősített adatokkal dolgozó szervezeti egységeknél szigorú intézkedések garantálják az adatvédelem és adatbiztonság megfelelő szintjét, valamint a titokvédelmet.

A közérdekű adatok nyilvánosságát általános tájékoztató tevékenység, a sajtóval való folyamatos kapcsolat, illetve egyes közérdeklődésre számot tartó ügyekről történő külön tájékoztatás biztosítja. A kiemelt bűnügyekről, közlekedési, közbiztonsági eseményekről az adott szakmai szervezet vezetője tart sajtótájékoztatót. (433/H/1999)

A Pest Megyei Területi Államháztartási és Közigazgatási Információs Szolgálatnál a vizsgálat a személyiadat- és lakcímnnyilvántartás területi rendszerének üzemeltetésével kapcsolatos adatkezelés ellenőrzésére terjedt ki.

Megállapítottuk, hogy az adatgyűjtési rendszer, az adatállomány központi frissítése, a területi adatbázishoz tartozó lekérdezési, adat-karbantartási jogosultsági rendszer, a naplóállomány, továbbá a — Pest Megyei Közigazgatási Hivatal által engedélyezett és a Területi Államháztartási és Közigazgatási Információs Szolgálat (TÁKISZ) által végzett adattovábbításokra vonatkozó — adattovábbítási engedélyek manuális nyilvántartása a vonatkozó jogszabályoknak, illetve szabályozásoknak megfelelően működik. Modelleztük az adatalany jogérvényesítését: az adatvédelmi biztos egy, a megyében élő munkatársa tájékoztatást kért a Területi Államháztartási és Közigazgatási Információs Szolgálatnál (TÁKISZ) kezelt adatairól, és az őt érintő adattovábbításokról. Az adatkezelés az Avtv. szabályainak megfelelt. (434/H/1999)

A Pest Megyei Közigazgatási Hivatalnál a települési önkormányzatok testületi ülésein készült jegyzőkönyvek törvényességi ellenőrzésének gyakorlatát, ezen belül a nyilvános és zárt ülésekről készült jegyzőkönyvek kezelésének tapasztalatait, a hivatal által teljesített rendszeres adatszolgáltatásokat, a területi államigazgatási szerveknél, illetve a települési önkormányzatoknál folytatott ellenőrzések adatvédelmi tanulságait, valamint a hivatal ügyirat-kezelési és irattározási rendjét tekintettük át.

A törvényességi ellenőrzési főosztály tapasztalatai alapján a települési önkormányzatok nyilvános és zárt ülésein készült jegyzőkönyvek vezetésének gyakorlata megfelel az adatvédelmi és az önkormányzati törvény előírásainak. A vizsgált esetek között bonyolult, koncessziós, bérleti szerződésekkel kapcsolatos ügyek is voltak: ezekben az esetekben a hivatalvezető a közérdekű adatok nyilvánosságát az üzleti titok elé helyezve, a jogok és érdekek arányos vizsgálatára ügyelve foglalt állást. Az állampolgárok betekintési jogának gyakorlásához a szükséges feltételek adottak; ilyen kérések csekély számban fordultak elő. A hivatal rendszeres adatszolgáltatást a jogszabályokban meghatározott formában teljesít, elsősorban a Belügyminisztériumnak.

A hivatal vizsgálati jogkörét elsősorban a területi államigazgatási szerveknél gyakorolja. Kifejezetten adatvédelmi vizsgálat nem volt, azonban a vizsgálatok során ellenőrizték a szervek nyilvántartásait, adatkezeléseit. A hivatali iktatás számítógépen, egy országosan egységes, a BM által kidolgozott program alapján történik, amelybe csak meghatározott ügyintézőknek van beírási joguk, és amely minden műveletet naplóz. A hivatalban az iratok útja pontosan követhető, kezelésük biztonságos. A beérkezett levelek közül felbontás nélkül továbbítják a címzetthez a küldeményt, ha az „S.K. felbontásra” javasolt, TÜK irat, vagy felmerül annak lehetősége, hogy személyes jellegű. A hivatal iratait zárt pincehelyiségben tárolják, ami megfelel az adatbiztonság követelményeinek. A 1999. június 28. óta hatályban levő adatvédelmi szabályzat — amely szinte kizárólag az informatikai védelemre terjed ki — döntően a vonatkozó törvényeken: a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvényen (Avtv.) és a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvényen (Nytv.) alapul, és magába foglalja az európai uniós adatvédelmi direktíva számos (elsősorban értelmező) rendelkezését. A hiányosságokat ellensúlyozza, hogy az adatvédelem szempontjából „legérzékenyebb” hatósági főosztályon 1998. március 20-a óta külön — a végrehajtási szabályokat, a felelősséget pontosan meghatározó — szabályzat van hatályban. (435/H/1999)

A Pest Megyei Fogyasztóvédelmi Felügyelőség a közérdekű adatok kezelését tekintettük át.

A vizsgálat megerősítette azt a gyakorlatot, melyet a BAZ Megyei Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőségen tapasztaltunk. (A többnyire központilag elrendelt vizsgálatok eredményéről szóló tájékoztatást központilag engedélyezték.) A felügyelőség rendszeresen tart sajtótájékoztatót. Nem jellemző, hogy akár magánszemélyek, akár pedig újságírók közérdekű adatkéréssel keressék meg a felügyelőséget. (436/H/1999)

A korábbi évek vizsgálatának, illetve a Borsod és a Pest megyei ellenőrzések tapasztalatai alapján megvizsgáltuk a közérdekű adatok kezelésének gyakorlatát a Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőségen.

A korábbiakhoz képest javult a főfelügyelőség munkájának nyilvánossága. Ha a főfelügyelőség vizsgálati megállapítják, hogy egy termék vagy szolgáltatás a fogyasztók érdekeit sérti vagy veszélyezteti, az erről szóló közleményt — a törvény előírásainak megfelelően — rendszeresen közzéteszik a Magyar Közlönyben. A főfelügyelőség sajtótájékoztatók szervezésével és a fogyasztók jogairól szóló tájékoztató kiadványokkal segíti a közvélemény informálását. (437/H/1999)

A Pest Megyei Földhivatal adatkezelésének vizsgálata elsősorban az iratbetekintési jog gyakorlásának, valamint az ügyfél tájékoztatáshoz való joga érvényesülésének megismerésére irányult.

A hivatalban minden dokumentumot meg lehet tekinteni. A személyazonosító jelet az érdeklődők nem ismerik meg. A tulajdonos — helytelenül — nem kaphat tájékoztatást arról, hogy ki tekintett be az adataiba, és ki kért tulajdonilap-másolatot. A másolat kiadását egy számlázási program rögzíti, ennek adatait archiválják, a visszakeresés azonban nehézkes. A számítógépes rendszer lehetővé teszi, hogy az adatbázisból személyre (és ezzel az összes ingatlanára) keressenek, azonban a lekérdezésekről nincs naplózás. (438/H/1999)

A Johan Béla Országos Epidemiológiai Központ mellett működő HIV-szűrőállomáson, valamint a központ járványügyi osztályán az adatkezelések gyakorlatát vizsgáltuk.

A szűrőállomás évente mintegy 600 szűrést folytat. A szűrés az érintett kérésére anonim módon történik; a vizsgálatra jelentkezőt — az első vérvételt megelőzően — azonosítási jellel látják el, és a vérvizsgálatot végző laboratóriumnak csak ezt küldik tovább. A vizsgált személyszemélyazonosító adatait a laboratóriumi vizsgálat pozitív eredménye esetén, a megerősítő vérvételt megelőzően kell megadnia, ha az érintett ezt megtagadja, akkor a szűrővizsgálat nem folytatható. A vizsgálat során kapott tájékoztatás, illetve a vérvételi napló tanúsága szerint a szűrőállomáson elsősorban azok fordulnak meg, akik vállalják a névvel történő szűrést, az anonimitáshoz ragaszkodók a nagyobb állomásokat részesítik előnyben. Megerősítetten pozitív eredmény esetén a vizsgált személy egészségügyi adatairól a betegellátó tájékoztatja az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat (ÁNTSZ) városi (kerületi) intézetét, valamint a központ járványügyi osztályát. Ez az osztály tartja nyilván az egész ország területéről bejelentett fertőző betegek egészségügyi adatait. Az adatok nyilvántartása személyazonosításra alkalmatlan módon, betűkódok segítségével történik. A papíralapú nyilvántartás mellett 1986 óta számítógépes nyilvántartás is működik. (439/H/1999)

Baranya megye

A pécsi rendőrkapitányságnál elsősorban a bűnüldözési tevékenységet folytató szervezeti egységek feladataihoz közvetlenül vagy közvetve kapcsolódó adatkezeléseket és az e szervek közötti — személyes adatok továbbításával megvalósuló — együttműködését vizsgáltuk. A bűnüldözési tevékenységhez kapcsolódó adatkezelések alapvetően rendezettek, jogellenes adatkezelést a vizsgálat nem tárt fel.

A rendőrkapitányságon működő számítógépes hálózatban — amelyen keresztül az országos- és helyi nyilvántartások érhetők el — a belépési, hozzáférési jogosultságok rendezettek (beosztásokhoz kötött hozzáférési lehetőségek, megfelelően védett saját jelszó). A központi rendszerekhez (például a lakcím-, gépjármű-nyilvántartásokhoz) a személyi azonosítójukkal tudnak belépni az arra jogosultak. A rendőrkapitányságon az országos számítógépes alapnyilvántartásokat, illetve az ORFK által fejlesztett helyi számítógépes nyilvántartásokat használják, csak a bűnjelnyilvántartás saját fejlesztésű. A bűnügyi munkához kapcsolódó adatkezelés áttekinthető, a manuális iktatási rendszerben az iratok mozgása egyértelműen követhető (elrendelt nyomozásoknál a fő azonosító a bűnügyi szám; TŰK-iratokra — az intézkedés jellegére utaló — külön azonosítókat használnak). A bűnüldözési munkát végző szervezeti egységek közötti — a személyes adatok kezelését is érintő — felelősségi viszonyok rendezettek, közöttük az irat-, és adattovábbítások nyomon követhetők. A tanúk adatait például — igényesetén — az akta mellékleteként, zárt borítékban tárolják. A kiemelt jogi védelemmel rendelkező adatokhoz (például bank- és távközlési titkokhoz) a felderítési szakban mindig ügyési jóváhagyással jutnak hozzá, ugyanakkor a vizsgálati szakban — a büntetőeljárás szabályokra tekintettel — az ilyen adatokat döntően lefoglalással szerzik meg. (623/H/1999)

A pécsi határőr-igazgatóságon és a barcsi határforgalmi kirendeltségen folytatott vizsgálatok az adatkezelések általános áttekintésére, kiemelt figyelemmel a határforgalom ellenőrzését szolgáló nyilvántartási rendszer, valamint a határfigyelőzetett, a beutazási és tartózkodási tilalom alatt álló, a határkörözött személyekre vonatkozó nyilvántartás működésére, továbbá a határőr-igazgatóság és más szervezetek közötti adattovábbításra irányult.

Az igazgatóság és az általa irányított szervek, az igazgatóság és az országos parancsnokság, illetve a BM központi nyilvántartó szerve között áttekinthető, nyomon követhető az adatforgalom. Az adatvédelmi nyilvántartás napra készen rögzíti a különféle célból működő adatkezelések célját, jogalapját, adattartalmát, az adott adatkezelésért területi és helyi szinten felelős személyeket, a törlési határidőket stb. A szabályozott hozzáférési jogosultságok biztosítják, hogy csak azok és olyan mértékben jussanak hozzá az adatokhoz, akiknek és amilyen mértékben arra munkájukhoz szükségük van (például mivel az adattovábbítási hálózat nem kódolt, a különleges védelmet igénylő határfigyelőzéseket futár útján juttatják el a határátkelőhelyekre). Az úgynevezett határregisztrációs rendszer — az országos parancsnokság több korrigáló intézkedésével — szeptember elejétől működik, a döntően manuálisan rögzített adatokat a határforgalmi kirendeltségeken, az igazgatóságon és az országos parancsnokságon tárolják; e nyilvántartásból csak bűnüldözési célból szolgáltatnak adatot (egy hónap alatt három kérést teljesítettek), az adatokat statisztikai célra használják fel. (624/H/1999)

A határforgalmi kirendeltség hivatásos állományú munkatársai az adatvédelmi, adatbiztonsági követelményeket érvényesítve érik el a törvény alapján működő különféle nyilvántartásokat (személyre szólóan a szolgálat kezdetén kiadott rendszerindító lemez használata, személyes jelszóval történő belépés stb.). Azt tapasztaltuk, hogy az adatállományok pontatlansága és/vagy a technikai feltételek hiánya miatt egyes nyilvántartások a törvényben megjelölt célokat nem szolgálják megfelelően. A számítógépes rendszer segítséget nyújt ahhoz, hogy az útlevelelkezők — a számítógép által felkínált személyek közül — a körözött vagy más okból keresett személyt ki tudják választani. Adatvédelmi szempontból ugyanakkor aggályos, hogy a számítógép a keresési feltételeknek nagyjából megfelelő személyeket is találatként jelzi, így az érdeklődő polgár egyértelmű választ nem kaphat adatai kezeléséről. A határregisztrációs rendszer működését, az adatok beolvasását három okmányolvasó berendezés segíti. Ugyanakkor több átlépő sávban csak kézzel lehet rögzíteni az adatokat, az okmányolvasó biztonsággal csak bizonyos útlevelek adatait képes beolvasni, és a gépjárművek azonosító adatait mindig kézzel kell rögzíteni. Miután a kirendeltségek között nincs megfelelő adatkapcsolat, ma még az sem biztosított, hogy kilépcsőkor töröljék az adatokat. (625/H/1999)

Komló polgármesteri hivatalában a közérdekű adatok nyilvánossága érvényesülését (a testületi ülések jegyzőkönyveihez való hozzáférést, a zárt ülések elrendelésének indokait, a lakosság tájékoztatásának módszereit) és — a szociális ellátásokkal, valamint a népesség-nyilvántartással összefüggésben — a személyes adatok kezelését (a kezelt adatok köre, a hivatalon belüli adatforgalom naplózása, az adatletiltást) tanulmányoztuk.

A nyilvános testületi ülések jegyzőkönyvei a polgármesteri hivatalban, valamint a városi könyvtárban is hozzáférhetők. Az ülésekről hangfelvétel készül, erről kérelem esetén írásbeli kivonatot adnak. A képviselő-testület csak a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvényben (Ötv.) kötelezően elrendelt ügyekben tart zárt ülést, egyéb esetekben általában a nyilvános ülésen történő megvitatás mellett szavaz. A helyi kábeltvé a nyilvános ülésekről beszámol. A fontosabb döntésekről a kéthetente megjelenő Komló Újság, a Komló Dunántúli Napló, továbbá az ingyenesen terjesztett Komló Kirakat hirdetési lap számol be.

A szociális ellátások során érvényesül az „egy ügyintéző—egy ügyfél” kapcsolat, így illetéktelenek nem szerezhetnek tudomást a támogatásban részesülők személyes adatairól. Egységesítették az igénylőlapokat, így az ellátás jellegétől függetlenül minden kérelmezőnek azonos nyomtatványt kell kitöltenie. Jeleztük, hogy e gyakorlat a jogszabályi előírásoknak nem felel meg. Az adatletiltás jogával csak kevesen éltek. A teljesített adatszolgáltatásokat naplózzák, erre vonatkozó betekintési kérelem nem érkezett. (627/H/1999)

Az Országos Takarékpénztár és Kereskedelmi Bank Rt. (OTP) Baranya megyei igazgatóságán az adatkezelés általános kérdéseivel és a lakossági hitelszámla-nyilvántartó rendszer működésével ismerkedtünk, továbbá a biztonsági kamerák által rögzített személyes adatok kezelésének gyakorlatát vizsgáltuk.

Az igazgatóság adatkezelése általában megfelel az adatvédelem követelményeinek. Néhány kifogásolt adatkezelés nem a megyei igazgatóság hibája, azokat a központilag kiadott, országosan egységes utasítások intézményesítik. A védett adatok biztonságának

rendjéről szóló vezérigazgatói utasításban félreértésre ad okot, hogy a törvényi meghatározástól eltérően definiálják az állam- és a szolgálati titok fogalmát. A pénzkidő automata (ATM) videoegységek üzemeltetésére vonatkozó ügyviteli utasítás azon pontja, miszerint „a videoegység által rögzített felvételeket 12 hónapig kell megőrizni”, adatvédelmi szempontból kifogásolható. Nem derül ki az utasításból a felvételkészítés célja: ez valószínűleg a bankkártyával való visszaélések felderítésére szolgál. Ez a cél azonban nem indokolja az egyéves nyilvántartási időt. Mivel jogszabály nem rendelkezik arról, hogy felvétel készülhet, arra tehát jogszerűen csak az érintettek beleegyezése alapján lenne lehetőség. Az ATM automaták mellett nincs jelzés, mely a „kamerázás” tényére figyelmeztetné az érintetteket. (628/H/1999)

A Központi Statisztikai Hivatal Baranya Megyei Igazgatóságán a 2001. évi népszámlálásra való felkészülés adatvédelmi vonatkozásaival, a személyes és a közérdekű adatok kezelésének gyakorlatával ismerkedtünk.

A 2001. évi, illetve a próbanépszámlálásra megkezdtek a felkészítést, kiemelt figyelmet fordítanak az önkéntesen megválaszolható (egészségi állapotra, felekezeti, nemzetiségi hovatartozásra vonatkozó) adatokra. A helyi televízióban közvetítették a kérdezőbiztosoknak tartott tréninget. Bemutatták a 25-30 főből álló összeíró stábot, így a tévénézők már ismerős arcokkal találkozhatnak a kérdőívek kitöltésénél. A kérdezőbiztosok titokvédelmi kötelezvényt írnak alá a megbízási szerződés megkötésekor. Az igazgatósághoz érkező adatokat, így például a mikrocenzus során begyűjtött személyes adatokat a törvény szerinti ellenőrzés után megsemmisítik. Az igazgatóságnak jó a kapcsolata a sajtóval, rendszeresen sajtótájékoztatókat tartanak. Negyedévente összesítést készítenek a megye adatairól. Könyvtárak nem közkönyvtár, de az érdeklődőket szívesen fogadják. (629/H/1999)

A Baranya Megyei Rendőr-főkapitányságon a közérdekű adatok nyilvánosságának érvényesülését vizsgáltuk.

A megyei főkapitány dönt arról, hogy mely bűncselekményekről, milyen terjedelemben adható tájékoztatás, és többségében ő is nyilatkozik. Távollétében az ügyelet vezetője is nyújthat tájékoztatást a sajtó képviselőinek. Rendszerint a „Sziréna” című helyi televízió-, illetve rádióműsorban adnak tájékoztatást a bűnügyekről, illetve a helyi közvéleményt érintő egyéb kérdésekről (bűnmegelőzési tanácsok, a rendőri tevékenység közérdekű statisztikai adatai stb.). A bűnügyi tájékoztatás gyakorlata miatt a megyei rendőr-főkapitányság ellen per folyik, mely bírósági szakban van, ezért érdemben e kérdést nem vizsgáltuk. (630/H/1999)

A Baranya Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetnél tájékoztunk az adatkezelésekről, és részletesen megvizsgáltuk a fogvatartott személyekről vezetett számítógépes és manuális nyilvántartást, továbbá a látogatók és a levelezés biztonsági ellenőrzésének — adatkezelést érintő — gyakorlatát. A vizsgálatra történő felkészülés során derült ki, hogy a büntetés-végrehajtásról szóló 1995. évi CVII. törvény (Bvszt.) elnagyoltan határozza meg a fogvatartottak adatainak kezelését: a kezelhető adatok körét törvény nem határozza meg pontosan; nem dönthető el, hogy mely adatokat kezel a helyi szerv, és mely adatok szerepelnek a központi nyilvántartásban is, ezért az adatkezelés kívülálló számára átláthatatlan.

A Bvszt. alapvető hiányosságaitól eltekintve az adatkezelést belső normákkal igen részletesen szabályozták. A belső normák nem csak az adatkezelés technikai előírásait tartalmazzák, de részletezik a személyes adatok védelmét, az érintett jogainak érvényesítését. A számítógépes nyilvántartásban nemcsak a fogvatartott személyek adatait regisztrálják, hanem a fogvatartottak által megnevezett kapcsolattartók (főként családtagok) nevét, lakcímét és a rokonsági viszonyuk megnevezését, valamint a velük való levelezés, illetve a csomagküldés, továbbá a látogatások adatait is. (Ez az adatalanyok körét illetően túlterjeszkedés a Bvszt.-n.) A számítógépes rendszerben beosztáshoz rendelték az egyes műveletekhez tartozó jogosultságok, így utólag könnyen megállapítható, hogy valamely adatot ki, mikor vitt be. (631/H/1999)

A pécsi polgármesteri hivatalban a személyes és a közérdekű adatok kezelésének gyakorlatát ellenőriztük.

A népesség-nyilvántartásból évente 9—10 ezer adatszolgáltatást teljesítenek. Az adatokat csak a felhasználás céljának és jogalapjának igazolása esetén adják át az igénylőknek. A több mint százötvenezer nyilvántartott személy közül adataik letiltását mindössze 150-en kérték. Az egyes szociális ellátásokhoz eltérő nyomtatványokat használnak, és csak a törvényekben előírt adatokat, igazolásokat kérik. Kifogásoltuk, hogy a zárt ülést követő nyilvános ülésen ismertetik a zárt ülés napirendjét, így a kérelem ténye, illetve az igényelt ellátási forma a kérelmező nevével együtt megismerhetővé válik. A szabálysértési nyilvántartást a szabálysértésekről szóló 1968. évi I. törvénynek (Sztv.) megfelelően vezetik: az iratokat öt évente semmisítik meg, azonban két év elteltével kikerülnek a nyilvántartásból, és nem használhatók fel semmilyen célra.

A közgyűlés nyilvános üléseit egyenes adásban közvetíti a helyi televízió, majd azt egy későbbi időpontban megismétlik. A közgyűlés nyilvános üléseiről készült jegyzőkönyvet bárki megismerheti. A közgyűlés elé kerülő előterjesztéseket a képviselőkkel egyidejűleg megkapja a sajtó és a civil szervezetek. A Dunántúli Naplóban két nappal az ülés előtt megjelenik a napirend. Zárt ülést a személyi és a szociális ügyek tárgyalásánál, a támogatások odaítélésénél, illetve az üzleti titok védelme érdekében tartanak. Az üzleti titkot tartalmazó döntésről a következő ülésen tájékoztatást adnak. Az önkormányzat ingyenes lapja a Pécsi Kisokos, amely közhasznú információkat tartalmaz. A Déli Extra című információs hetilapban egy oldalon jelennek meg az önkormányzat hírei, havonta egyszer további két oldal áll a rendelkezésükre. A fontosabb információk (szervezeti felépítés, munkatársak stb.) az interneten is elérhetők. (632/H/1999)

A pécsi Aranyas gyógyszerárban a vénnyelvények nyilvántartásának, feldolgozásának, tárolásának, valamint az adatok továbbításának gyakorlati megvalósulásával ismerkedtünk.

A kábítószert tartalmazó gyógyszerek vénnyelvényeit páncélszekrényben, az egyéb vénnyelvényt zárható lemezzszekrényben tárolják. A vénnyelvényadatokat (orvos, gyógyszer, TAJ-szám) számítógépen is nyilvántartják. A program jelszóval védett, eltérő hozzáférési szintekkel, jogosultságokkal a gyógyszerár dolgozói számára. Az adatállományt havonta lemezzre mentik, melyet elkülönítetten tárolnak. Külső hozzáférés nem lehetséges, a program minden műveletet naplóz. A nyilvántartásból hivatalos megkeresésre a Megyei Egészségügyi Pénztár (MEP) vagy a rendőrség számára szolgáltatnak adatokat, illetve vénnyelvényt, átvételi elismervény ellenében. A rendőrség egyszer foglalt le vénnyelvényt még az Avtv. hatálybalépése előtt. (633/H/1999)

A Baranya megyei kórházban az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezelését vizsgáltuk.

Az adatokat — a vonatkozó törvényi előírások figyelembevételével, orvos-informatikus által összeállított, a kórház összes manuális és számítógépes nyilvántartására kiterjedő — adatvédelmi szabályzat szerint csak az arra jogosultsággal rendelkezők kezelik. A szabályzat rendelkezik az adatbiztonság kérdéseiről, valamint az egészségügyi dokumentációnak az adatkezelési rendszerben való ellenőrizhetőségéről is. A pszichiátriai intézetben a szűk folyosók és a hangszigetelés nélküli ajtók miatt a járóbeteg-ellátásban részt vevők magánéletének védelméhez fűződő joga veszélyeztetve van. (634/H/1999)

Az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat Baranya Megyei Intézetének adatkezelési gyakorlatát megfelelőnek ítéltük.

Személyes adatokat elsősorban az ÁNTSZ városi intézetei kezelnek, tőlük többségében statisztikai adatokat kap a megyei intézet. Az ételmezés-egészségügyi nyilvántartást manuálisan, az intézet más adatállományait — megfelelő védelemmel ellátott — számítógépen kezelik. Adatkezelési és adatvédelmi szabályzat, adatszolgáltatásra vonatkozó nyilvántartások, valamint adatvédelmi felelős garantálja a nyilvántartások jogszerű használatát. A megfelelő irattározási, valamint a selejtezési gyakorlat kialakításához országosan egységes szabályozásra lenne szükség. (635/H/1999)

A Baranya Megyei Egészségbiztosítási Pénztár adatkezelési gyakorlatának áttekintése a számítógépes rendszerekre, az adattovábbításokra, és — egy egyedi ügy ellenőrzése céljából — az ügyfélszolgálatra terjedt ki.

A számítógépközpontban a különböző adatbázisokat (a vénynyilvántartást, az egészségügyi ellátások finanszírozására vonatkozó adatokat, az anyasági ellátások és a családi pótlék nyilvántartását, a TAJ-számokat) más-más szerveren tárolják, és az előírásoknak megfelelően kezelik. Informatikai kapcsolatuk csak az országos központtal van. A gyógyszerértéktől kizárólag mágneslemezen érkezik a havi jelentés. A vényellenőrzés általában orvosonként történik, de lehetőség van bármilyen lekérdezésre a vénynyilvántartásból. A nyilvántartáshoz csak a vényellenőrzéssel foglalkozó munkatársak férhetnek hozzá, saját jelszóval. A beteg nevét és a felírt gyógyszer fajtáját csak a főgyógyász és az ellenőrző főorvos jogosult megismerni. Ugyanez vonatkozik az egészségügyi ellátások térítésére is. A rendőrségi, és más hatósági megkeresésekre a pénztár főigazgatója válaszol, a jogi konzultáció után. A terhességi gyermekágyi segély folyósításával kapcsolatos eljárás során az ügyfélszolgálaton nem fénymásolják le a teljes terhesgondozási könyvet, hanem csak azokat a lapokat, amelyek az anya nevét és a terhesgondozási rendelésen történt négyszeri megjelenés igazolását tartalmazzák. (636/H/1999)

D) A BÁCS-KISKUN MEGYEI MODELL

Előző évi beszámolónkban szóltunk arról, hogy 1999-től működik Bács-Kiskun megyében a kanadai állami információpolitika magyarországi viszonyokra honosított változata, amelyet ma már nyugodtan nevezhetünk Bács-Kiskun megyei modellnek. Ennek lényege az, hogy az állami, önkormányzati és egyéb közfeladatot ellátó szervek erre kinevezett munkatársa mint az információs jogok helyi megbízottja segít abban, hogy a kért közérdekű adatok minél gyorsabban jussanak el a polgárokhoz, és a polgárok egyszerűbben és könnyebben rendelkezhessenek személyes adataikkal. A helyi megbízottak tehát nem helyi adatvédelmi biztosok. Nekik nem feladatuk, hogy adatkezelést érintő panaszokat vizsgáljanak, szerepük, hogy a bürokrácia útvesztőit nem ismerő polgároknak segítséget nyújtsanak.

1998-ban Bács-Kiskun megyében az Adatvédelmi Biztos Irodájának munkatársai tanfolyamot és konzultációkat tartottak a leendő helyi adatvédelmi megbízottak képzésére, hogy ezzel segítsék az adatkezelési, tájékoztatási munka színvonalának javítását. A képzés a résztvevők visszajelzései, valamint a kísérletet kezdeményező és annak szervezésében főszerepet játszó megyei közigazgatási hivatalvezető, dr. Metzinger Éva értékelése szerint hasznosnak és sikeresnek bizonyult.

A képzésnek (36 szervezet) 40 résztvevője volt, és 1999 januárjában az új megbízottak hivatalba álltak. A Bács-Kiskun megyei információs jogi megbízottak tevékenységének első éve a következő tapasztalatokat hozta:

A megye 13 városi önkormányzata létesített ilyen funkciót, mellyel vagy az aljegyzőt vagy az önkormányzat egy osztályvezetőjét bízták meg. A megyei szervek közül a következőknél van adatvédelmi megbízott: Munkaügyi Központ Munkabiztonsági és Munkaügyi Felügyelősége, a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) Igazgatósága, Földhivatal, Állategészségügyi és Élelmiszer Ellenőrző Állomás, Növényegészségügyi és Talajvédelmi Állomás, Alsó-Dunavölgyi Környezetvédelmi Felügyelőség, Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat (ÁNTSZ), Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal (APEH), Munkaügyi Központ, Alsó-Dunavölgyi Vízügyi Igazgatóság, Területi Államháztartási és Közigazgatási Információs Szolgálat (TÁKISZ), Polgári Védelem Parancsnoksága, Tűzoltó-parancsnokság, Hadkiegészítő Parancsnokság, Megyei Egészségbiztosítási Pénztár, Megyei Agrárkamara, Megyei Kereskedelmi és Iparkamara, Megyei Önkormányzat Kórháza, Megyei Pedagógiai Intézet, Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet. Ez utóbbi szerveknél valamelyik vezető munkatársat vagy a hivatal informatikusát nevezték ki adatvédelmi megbízottnak.

Az érintett szervek 70%-ánál a helyi adatvédelmi megbízotti munkakör bekerült a szervezeti és működési szabályzatba vagy az ügyrendbe. A szervezetek 10—15%-ánál a módosítás a közeljövőben esedékes, a többi szervezet esetében az új feladatokat a munkaköri leírás tartalmazza. Fontos volt, hogy az egyes szervezetek munkatársai is megismerjék az új „intézmény” feladatkörét. Ez a tájékoztatás mindenütt megtörtént. A polgárok tájékoztatására pedig a helyi sajtó útján került sor.

Egyelőre a megbízottakat elsősorban saját munkatársaik keresik meg, többnyire személyes adatok kezelésével kapcsolatos ügyben. Magánszemélyek eddig ritkán fordultak hozzájuk: esetenként egy-egy történész kutatás céljából vagy hozzátartozók felkutatása, családfakutatás kapcsán. Külső szervek közül leginkább a rendőrség, a bíróság, a Dél-Magyarországi Áramszolgáltató Rt. (Démász), a Dél-alföldi Gáz Szolgáltató Rt. (Dégáz), az APEH, az illetékhivatal jelentkezett adategyeztetés, illetve bírósági megkereséshez személyes adatok megkérése céljából. Adatkérésre vonatkozó kérelem elutasítása csupán néhány esetben fordult elő, mégpedig adathiány miatt.

Az új intézményt kialakító szervezetek véleménye szerint nagyon hasznos volt a képzés, mert felhívta a figyelmet a téma fontosságára, segítette a jogszerű adatkezeléssel kapcsolatos gyakorlat kialakításában, a jogszabályok helyes értelmezésében. A tanfolyam, illetve a konzultációk esettanulmányaiból leszárt tapasztalatok megkönnyítették a gyakorlati felkészülést a munkatársak számára. Ugyancsak segítette a helyi megbízottak munkáját egymás tapasztalatainak megismerése. Általános vélemény volt, hogy jó szakmai háttérrel jelent a munkában az éves ombudsmani beszámoló.

E) NEMZETKÖZI VONATKOZÁSÚ ÜGYEK

Az 1999. év nemzetközi vonatkozású ügyei közül legfontosabb az, hogy az Európai Parlament és a Tanács 95/46/EC irányelve alapján létrehozott — adatvédelmi ügyekért felelős — munkacsoportot a bizottság megbízta azzal, hogy vizsgálja meg a személyes adatok védelmi szintjét Magyarországon. Az egyénnek a személyes adatok feldolgozásával kapcsolatos védelméről és ezeknek az adatoknak a szabad áramlásáról szóló irányelv 25. cikke szerint a személyes adatok harmadik országba csak akkor vihetők át, ha a kérdéses harmadik ország megfelelő védelmi szintet nyújt. A harmadik ország által nyújtott védelem szintjét az adatátviteli műveletek valamennyi körülményének figyelembe vételével lehet megítélni, különös figyelemmel az adatok jellegére, a kérdéses harmadik országban hatályos általános és ágazati jogszabályokra, foglalkozási szabályokra és biztonsági intézkedésekre.

A munkacsoport több alkalommal is megkereste az adatvédelmi biztost a magyar adatvédelmi szabályozásra és a biztos tevékenységére, gyakorlatára irányuló kérdéseivel 1999 tavaszán. A biztos válaszai nyomán a munkacsoport olyan ajánlást készített a bizottságnak és a tanácsnak, amelyben javasolta: állapítsák meg azt, hogy Magyarország az irányelv értelmében megfelelő védelmi szintet biztosít. A munkacsoport kedvező ajánlása azért is jelentős, mert az adatvédelem terén kedvező megítélést biztosít Magyarországnak az uniós jogharmonizáció, majd belépés folyamatában (az ajánlás teljes szövege a Függelékben olvasható). (209/K/1999)

Pontatlan az Európai Bizottság 1999. október 13-án kelt, „Magyarország előrehaladásáról a tagság felé” című éves jelentésének az a megállapítása, amely szerint „Az Europol rendelkezéseivel összhangban az adatvédelmi és -közlési kritériumoknak, valamint a kommunikációs szabályozásnak megfelelően, független nemzeti adatvédelmi testület létrehozására vonatkozóan Magyarország 1999-ben megtette a szükséges intézkedéseket. Létrehoztak egy független nemzeti adatvédelmi szervet és az adatvédelmi ombudsman intézményét” (3.7. Justice & Home Affairs, Police. Lásd: <http://www.europa.eu.int/comm/enlargement/hungary>).

A bizottság jelentésében hivatkozott „független adatvédelmi szerv”: az Európai Unió bűnüldözési információs rendszere és a Nemzetközi Bűnügyi Rendőrség Szervezete (NEBEK) keretében megvalósuló együttműködésről és információcseréről szóló 1999. évi LIV. törvény rendelkezései szerint a NEBEK adattovábbítási tevékenységével kapcsolatos adatvédelmi ellenőrzési feladatokat ellátó köztisztviselő (adatvédelmi felelős), akit a belügyminiszter javaslata alapján a miniszterelnök nevez ki, a közszolgálati jogviszonyával kapcsolatos munkáltatói jogokat — a kinevezés és a felmentés kivételével — a belügyminiszter gyakorolja. 1998. évi beszámolójában az adatvédelmi biztos részletesen foglalkozott a nemzeti ellenőrző hatóság függetlenségének jelentőségével, feltételeivel. A honi jogalkotó az ellenőrző szerv végrehajtott hatalom alá rendelése mellett döntött, viszont a NEBEK adatvédelmi felelőségének tevékenységét az adatvédelmi biztos ellenőrizheti. (Részletesebben lásd a Jogszabályvéleményezés fejezetben.)

1999-ben panasz- és konzultációs beadványok egyaránt érkeztek az adatvédelmi biztos irodájához, emelkedett a magánszemélyektől származó indítványok száma. Egy magyar—svéd kettős állampolgárságú panaszos abban a kérdésben kérte az adatvédelmi biztos vizsgálatát, hogy a stockholmi magyar nagykövetség az adatvédelmi követelményeknek megfelelően szolgáltatotta-e ki kiskorú gyereke Magyarországon előterjesztett útlevelekérelmével kapcsolatos adatait a panaszos volt házastársának.

A stockholmi magyar nagykövetség a gyermek útlevelekérelmére vonatkozó adatait külföldre továbbította akkor, amikor azokat a svéd állampolgárságú volt házastárs részére átadta. A külföldre történő adattovábbításra csak akkor kerülhet sor, ha ahhoz az érintett hozzájárul, vagy azt törvény lehetővé teszi, feltéve hogy az adatkezelés feltételei a külföldi adatkezelőnél minden egyes adatra nézve teljesülnek. Külön törvényi felhatalmazás nem volt az adattovábbításhoz, és mivel a gyermek a Polgári Törvénykönyv (Ptk.) szerint életkora miatt cselekvőképtelennek minősül, helyette érvényes jognyilatkozatokat — így az ügyben megkövetelt hozzájáruló nyilatkozatot is — törvényes képviselője, azaz szülője jogosult megtenni. A szülők törvényes képviselőként a gyermek nevében érvényes jognyilatkozatokat tehetnek, ennek csak akkor lenne akadálya, ha a nyilatkozatot tevő szülő és a gyermek között az ügyben bizonyítható érdekellentét áll fenn. Ebben az esetben a másik szülő vagy a gyámhatóság által kirendelt eseti gondnok tehet hozzájáruló nyilatkozatot. Mivel jelen esetben a bírósági eljárásokból fakadóan az érdekellentét a szülők egymás közötti viszonyában, nem pedig a volt házastárs és a gyermek között áll fenn, ezért a volt házastárs a gyermek nevében jogszerűen nyilatkozhatott, így a stockholmi magyar nagykövetség eljárása a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) szerint jogszerű volt. (547/A/1999)

Finnország magyarországi nagykövetsége megkereséssel fordult az Országos Rendőr-főkapitánysághoz (ORFK) azzal, hogy adja ki biztosítási jogi ügyintézés céljából egy finn állampolgár magyarországi közlekedési balesetében érintett másik személy adatait. Az ORFK közlekedésrendészeti főosztályának vezetője azt kérdezte az adatvédelmi biztostól, hogy jogszerű-e az adattovábbítás. A balesetben érintett másik személy sem magyar állampolgár volt, hanem német, azonban ennek az adatkezelés szempontjából nincs jelentősége.

Magyarország és a Finn Köztársaság közötti jogsegélyegyezmény alapján (amely „a megkeresett szerződő fél jogszabályainak megfelelően” teszi lehetővé iratok megküldését) nincs lehetőség arra, hogy egy biztosítási ügy intézéséhez — törvényi felhatalmazás vagy az érintett hozzájárulása hiányában — személyes adatokat továbbítson a rendőrség.

Jelenleg nem törvényi szintű az a jogi szabályozás, amely a polgárt arra kötelezi, hogy személyes adatait átadja a balesetben érintett másik félnek. A rendőrségi törvény — az általános felhatalmazáson túl — nem határozza meg, hogy milyen célból, kinek és milyen személyes adatai szolgáltatathatók ki az adat igényléséhez fűződő jogát igazoló szervezet vagy személy részére. 2000. január 1-jén hatályba lépett a közúti közlekedési nyilvántartásról szóló 1999. évi LXXXIV. törvény, amely rendelkezéseket tartalmaz a nyilvántartásból történő adatigénylés feltételeiről. (208/K/1999)

Egy panaszos azt kifogásolta, hogy az Amerikai Egyesült Államokba utazáshoz szükséges vízum igényléséhez szükséges űrlapon túlságosan sok személyes adatot kell megadni. A vízum igénylőjének természetes személyazonosító adatain túl az űrlapon nyilatkoznia kell többek között arról, hogy: volt-e letartóztatva, büntetve; szenvedett-e valaha fertőző, járványos betegségben; volt-e kábítószer-élvező.

Az adatvédelmi biztos a panaszost tájékoztatta arról, hogy az Amerikai Egyesült Államok budapesti nagykövetségének adatkezelésére nem vonatkoznak a magyar jogszabályok, még magyar állampolgárok adatai esetében sem. A vízumigénylés során kért adatok körét az Egyesült Államok jogszabályai határozzák meg. Egyetlen magyar (vagy más országbeli) tisztviselő, hatóság sem írhatja elő az Egyesült Államok Kormányának, hatóságainak, hogy a beutazást milyen feltételekhez kössék. (247/A/1999)

Az Amerikai Egyesült Államok egyik polgára az iránt érdeklődött, hogyan tudhatná meg, változott-e magyar származású édesanyja állampolgársága a születési anyakönyvi kivonatában szereplő adatokhoz képest. A biztos az amerikai állampolgárt tájékoztatta arról, hogy a Belügyminisztérium állampolgársági főosztálya tud édesanyja állampolgárságával kapcsolatban tájékoztatást adni, beadványát előterjeszheti a magyar külképviseleteknél is. (586/A/1999)

Magyarország iszlamabadi nagykövete jelezte a Külügyminisztériumnak, hogy a schengeni országok helyi külképviseletei felajánlották a vízumot csalással vagy megtévesztéssel megszerző személyek adatai kölcsönös kicserélésének lehetőségét. A pakisztáni magyar külképviselet adatkezelésére a magyar jogszabályok rendelkezései az irányadók.

A Külügyminisztérium konzuli főosztályának vezetőjét az adatvédelmi biztos tájékoztatta arról, hogy a kívánt adattovábbításokra — a schengeni egyezményhez való csatlakozásunk előtt — csak akkor volna lehetőség, ha törvény előírná, hogy a vízumot kérelmező személy meghatározott adatait milyen célból, mikor és melyik félnek lehet továbbítani.

A külföldiek beutazásáról, magyarországi tartózkodásáról és bevándorlásáról szóló 1993. évi LXXXVI. törvény — az Avtv. követelményének megfelelően — részletesen előírja, hogy a vízumkiadó szerv milyen személyes adatokat, és meddig kezelhet. E törvény azt is előírja, hogy a vízumkiadó szerv a vízumkérelmekben szereplő adatokat a vám- és pénzügyőrség, a közigazgatási hivatal, az idegenrendészeti hatóság, az igazságszolgáltatási és a büntetőszervek, a nemzetbiztonsági szervek és a menekültügyi hatóság, továbbá nemzetközi szerződés alapján az abban meghatározott adatkörben és szervek részére továbbíthatja. A vizsgálat idején nem volt olyan — törvényben kihirdetett — nemzetközi szerződésünk amely arról rendelkezett volna, hogy a vízumkérelmekben szereplő személyes adatokat harmadik ország hatóságának át lehet adni. (260/K/1999)

A washingtoni Holocaust Memorial Museum vezetői két alkalommal is panasszal fordultak az adatvédelmi biztoshoz amiatt, hogy nem kapnak minden megkeresett magyar levéltártól és hatóságtól kutatási engedélyt, azok megnehezítik kutatásaikat. Az adatvédelmi biztos tájékoztatta a beadvány küldőit a magyar adatvédelmi, levéltári és titokjogi szabályozásról, és megbeszélést kezdeményezett az érintett intézmények vezetőivel (lásd bővebben a Levéltárak, tudományos kutatás alfejezetben). (432/K/1999, 598/K/1999)

Az Igazságügyi Minisztérium közigazgatási államtitkára arra kérte az adatvédelmi biztost, hogy válaszoljon Magyarországnak európai uniós csatlakozásával összefüggő kérdőívének azokra a pontjaira, amelyek tevékenységét érintik.

A kérdések többek között a magyar adatvédelmi szabályozás alkotmányi és törvényi szabályait; az adatvédelem alapfogalmait; az Adatvédelmi Biztos Irodája szervezetét, működését, ügyforgalmát érintették. (480/K/1999)

A Belügyminisztérium parlamenti és jogi helyettes államtitkára véleményezésre elküldte az adatvédelmi biztosnak az Europol és Magyarország közötti kétoldalú megállapodás megkötéséhez is kapcsolódó végrehajtási jogszabályok tervezetét. A rendeletek elkészítésére felhatalmazást az Európai Unió büntetőügyi információrendszeréről és a Nemzetközi Büntetőügyi Rendőrség Szervezete keretében megvalósuló együttműködésről és információcseréről szóló 1999. évi LIV. törvény tartalmaz.

Az adatvédelmi biztos válaszában felhívta a figyelmet a tervezet Avtv.-vel ellentétes pontjaira, de már korábban, a törvény tervezetéről is kifejtette aggályait. (Lásd bővebben a jogszabály-veleményezésekről szóló fejezetben). (560/J/1999)

F) JOGSZABÁLY-VÉLEMÉNYEZÉS

Az 1999-ben véleményezett jogszabályok

Az adatvédelmi biztos munkájának fontos része az adatvédelmet és az információszabadságot érintő jogszabályok tervezetének véleményezése. Míg 1998-ig az ilyen ügyek száma is, aránya is folyamatosan nőtt, 1999-ben jelentős visszaesést tapasztaltunk: 1996-ban az ügyek mintegy 8%-a, 1997-ben 11%-a, 1998-ban 18%-a volt jogszabály-véleményezés, 1999-ben csak 12%-a. 1998-ban 169 jogszabály tervezetét küldték meg a tárcák, 1999-ben viszont csupán 101-et. Ez pedig 40%-os visszaesés.

A megelőző évhez képest 1999-ben — ha a nemzetközi egyezményeket kihirdető törvényeket leszámítjuk — mintegy 11%-kal kevesebb törvény, 7%-kal kevesebb kormányrendelet született, és csökkent a miniszteri rendeletek száma is. A jogszabály-véleményezések jelentős csökkenésének másik oka, hogy kevesebb volt a véleményezésre megküldött tervezet. Ez leginkább a kormányrendeleteknél szembetűnő.

A véleményezett jogszabályok megoszlása a jogforrási szintek szerint

	1998.	1999.
Törvény	41 (24%)	33 (33%)
Kormányrendelet	53 (31%)	15 (15%)
Kormányhatározat	5 (3%)	2 (1%)
Miniszteri rendelet	64 (38%)	43 (42%)
Egyéb	6 (4%)	8 (8%)

Ebben az esztendőben is előfordult, hogy az előterjesztő teljesíthetetlenül rövid határidőt hagyott a véleményezésre. Ezek közül leginkább az az eset nehezményezhető, amikor a Miniszterelnöki Hivatal közigazgatási államtitkára az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény (Ttv.) lényeges módosítására vonatkozó előterjesztést mindössze két nappal a parlamenti beterjesztés előtt küldte meg. (724/J/1999)

1999-ben mindkét alkotmányos jogot illetően fontos jogszabályok és jogszabály-módosítások születtek:

A kormányülések dokumentálásával, a dokumentumok megőrzésével és nyilvánosságával kapcsolatos adatvédelmi biztosi ajánlással szoros összefüggésben született meg a titoktörvényt módosító előterjesztés, melyet a Miniszterelnöki Hivatal közigazgatási államtitkára 1999 októberében küldött meg véleményezésre, és amelyről ezt követően több hónapon át tartó vita kezdődött. Az adatvédelmi biztos az ügy jelentőségére és az előterjesztő hajthatatlanságára tekintettel több parlamenti bizottságban fejtette ki álláspontját.

Az eredeti tervezet az információszabadság súlyos korlátozását vezette volna be azzal, hogy az államtitokként védendő körbe bevonta volna mindazon adatokat, amelyek „az állami szervek zavartalan működéséhez fűződő érdekeit” sérthetik vagy veszélyeztethetik. Emellett a Ttv. mellékletének 13. pontjának módosításával a Kormány működésével összefüggő valamennyi irat 50 évre való titkosítását kívánta bevezetni. Ez ellentétes lett volna az Alkotmánybíróság 34/1994. (VI. 24.) AB határozatával és a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) 19. § (3) bekezdésével, mely felsorolja azokat a jelentős állami érdekeket (honvédelmi, nemzetbiztonsági, bűnüldözési vagy bűnmegelőzési, központi pénzügyi vagy devizapolitikai, külügyi kapcsolatokat, nemzetközi szervezetekkel való kapcsolatokat érintő, valamint a bírósági eljárással kapcsolatos érdekek), melyekkel kapcsolatos adatok eltitkolása az információszabadság korlátjaként alkotmányosan elfogadható. Ezt a felsorolást vette át eredetileg a Ttv. 3. § (1) bekezdése az államtitok fogalmának meghatározáskor, és ezen akart túllépni a javaslat. A Ttv. államtitokkörü jegyzéke 13. pontjának módosítását a biztos egyrészt azért találta aggályosnak, mert a kormányülésekről jelenleg készített úgynevezett összefoglalók — melyek az elhangzottakat érdemben nem tartalmazzák — 50 évre való államtitokká minősítése az információszabadság indokolatlanul súlyos korlátozása. Ugyanakkor a módosított 13. pont elfogadása az államtitok fogalmának kiterjesztése esetén sem tenné automatikusan lehetővé az ilyen iratok államtitokká minősítését, csak azon esetekben, ha a minősítő kétséget kizáróan megállapította, hogy az összefoglalóban szereplő adatok nyilvánosságra kerülése sérti vagy veszélyezteti a Magyar Köztársaságnak „az állami szervek zavartalan működéséhez fűződő érdekeit”. A törvény vitája nyomán végül is a korlátozás enyhébb formáját fogadta el az Országgyűlés: az állami szervek zavartalan működése helyett csak a Kormány és annak ügyrendje alapján létrehozott testület zavartalan működését biztosítandó bővült az államtitok fogalma. (724/J/1999)

Hasonlóképpen komoly vitát váltott ki a statisztikáról szóló 1993. évi XLVI. törvény módosításáról szóló tervezet, melynek eredeti változata szerint a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) felhatalmazást kapott volna arra, hogy úgyszólván bármilyen személyes adatot — ideértve a különleges adatokat is — bármely nyilvántartásból átvegyen. Ennek indoklásaként az előterjesztő az Európai Unióhoz való csatlakozás követelményeit jelölte meg. Az adatvédelmi biztos álláspontja szerint egy ilyen felhatalmazás ellentétes az Avtv. 5. §-ával és az Alkotmánybíróság 15/1991. (IV. 13.) számú határozatával. Véleményét az előterjesztő nem fogadta el, ezért a biztos ebben az ügyben is fontosnak tartotta, hogy felhívja az Országgyűlés figyelmét a tervezett rendelkezés veszélyeire. A KSH és az előterjesztő Igazságügyi Minisztérium a vita eredményeként a kifogásolt rendelkezést módosította, és végül a parlament által elfogadott szöveg az eredeti elképzelésekhez képest a személyes adatok jóval szűkebb körére vonatkozó adatkezelésre hatalmazta fel a KSH-t. (177/J/1999)

A polgárok személyi adatainak kezelésével összefüggő egyes törvények módosításáról szóló 1999. évi LXXII. törvény hét törvény adatkezeléssel kapcsolatos szabályait módosítja. A nevezett törvény iktatta be az Avtv.-be azokat a szabályokat, amelyek alapján az adatkezelő megfelelő garanciák mellett az adatfeldolgozással más megbízhat. Ez hasznos kiegészítés volt, az Avtv. és az Európai Tanács adatvédelmi egyezménye kihirdetése óta a legjelentősebb változtatás a személyes adatok védelmének szabályain. Az 1999. évi LXXII. törvény tervezetét az előterjesztő minisztérium felkérésére az adatvédelmi biztos többször véleményezte, és

észrevételeit nagyrészt el is fogadták. Mégis több olyan rendelkezés a törvény része maradt, amely indokolatlanul terjeszti ki a személyes adatok kötelező kezelését. Ilyen — cél nélküli — rendelkezés például az, mely szerint a személyiadat- és lakcímyilvántartást kötelező értesíteni arról, ha a személyazonosító igazolványt az érintett őrizetbe vétele során elvették. Az Avtv. e módosításával egyidejűleg változott a jogosulatlan adatkezelést szabályozó, — a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (Btk.) — tényállás. Feltehetően jogszabály-szerkesztési hiba folytán a Btk. módosított 177/A. §-a szerint a jogosulatlan adatkezelés elkövetője — a többi bűncselekményi tényállási szabálytól eltérően — nem „büntetendő”, hanem csak „büntethető”. (80/J/1999)

Ugyancsak többfordulós szakmai egyeztetés előzte meg a bünyügyi nyilvántartásról és a hatósági erkölcsi bizonyítványról szóló törvényt. Örvendetes, hogy az alacsonyabb szintű jogforrásokat végre törvény váltotta fel. Az előterjesztő Belügyminisztérium (BM) észrevételeink többségét elfogadta. Ennek eredményeként például az — e törvény alapján létrehozandó — DNS-profil nyilvántartás szabályai lényegesen változtak. Az előterjesztő eredeti elképzelése szerint e nyilvántartásban nemcsak a súlyos bűncselekmények miatt elítéltek DNS-mintái szerepeltek volna, hanem mindazoké, akik ellen büntető eljárás indult. (74/J/1999, 139/J/1999)

Már 1998-ban megkezdődött a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról szóló törvényjavaslattal kapcsolatos szakmai vita az előterjesztő Belügyminisztériummal. Az adatvédelmi biztos kifogásolta, hogy a törvényjavaslat a rendőrségi törvény titkos információgyűjtéssel kapcsolatos szabályait úgy kívánta módosítani, hogy a jövőben — egyes súlyos bűncselekményekkel összefüggésben, halaszthatatlan intézkedésként — a külön törvényekben védett adatokat ügyészi jóváhagyás nélkül is igényelni lehessen. Az elfogadott törvény végül is — kompromisszumos megoldásként — az előzetes ügyészi jóváhagyást mellőző adatkérések esetén előírja, hogy „az ügyész jóváhagyása iránt a megkereséssel egyidejűleg intézkedni kell. Ha az ügyész a jóváhagyását megtagadja, a rendőrség az így beszerzett adatokat haladéktalanul megsemmisíti.” (631/J/1998 és 235/J/1999)

Az adatvédelmi biztos 1998-ban, majd ez évben is kifejtett véleménye (21/J/1999) ellenére úgy született meg az Európai Unió bűnüldözési információs rendszere és a Nemzetközi Bünyügyi Rendőrség Szervezete keretében megvalósuló együttműködésről és információcseréről szóló 1999. évi LIV. törvény, hogy egyrészt csak általánosságban szól az adatvédelemhez kapcsolódó legfontosabb kérdésekről, nem jelöli meg a Nemzeti Információs Központ (NEBEK) által kezelhető adatköröket, másrészt független ellenőrző szervezetként egy — a belügyminiszter alárendeltségében tevékenykedő — adatvédelmi felelőst jelöl ki. A NEBEK működéséről szóló BM rendelettervezettel kapcsolatban fel kellett vetni, hogy e szervezet — a törvény célja szerint — nem a rendőrség és más bűnüldöző szervezetek nemzetközi tevékenységét átfogóan koordináló szervezet, hanem két — határozottan elkülönülő (ma még nem, vagy alig ismert adatkörű) — adatállományt kezelő szervezet, amely csak az Europol és az Interpol központjai, illetve nemzeti egységei, irodái közötti információcserét bonyolíthatja, szigorú adatvédelmi ellenőrzés mellett. Minden ezen túlmutató információcsere NEBEK-hez telepítése eltér a törvény előírásától, megkérdőjelezi az adattovábbítások nyomon követhetőségének, ellenőrizhetőségének követelményét, formálissá teheti a „független” ellenőrző szervezet, az adatvédelmi felelős működését. (560/J/1999)

Sajátos helyzetben van az adatvédelmi biztos, amikor csak a törvény kihirdetésekor derül ki, hogy az általa véleményezett törvényjavaslatba utóbb, a parlamenti tárgyalás során került be adatkezelési szempontból kifogásolható rendelkezés. Két ilyen esetet meg kell említeni: az egyik a személyes adatok védelmét, a másik a közérdekű adatok nyilvánosságát érinti. A bünyügyi nyilvántartásról és a hatósági erkölcsi bizonyítványról szóló 1999. évi LXXXV. törvény szövegébe így került bele a 68. §, mely fontos ponton módosította a Ttv.-t: a 28. § (1) bekezdés szerint 1999. december 31-én lejárt a Ttv. hatálybalépése előtt minősített iratok felülvizsgálatának határideje. A módosítás ezt a határidőt 10 évvel meghosszabbította. Ez többek között azt jelenti, hogy még tíz évig érvényben maradnak az olyan, korábbi titkminősítések, amelyekre az Alkotmánybíróság 1994-ből származó döntése szerint alkotmányellenes és 1995-ben megsemmisített jogszabály alapján került sor.

Hasonló történet előzte meg az úgynevezett határregisztráció bevezetését. A szervezett bűnözés elleni törvénycsomag véleményezésekor az adatvédelmi biztos kifogásolta, hogy az előterjesztő Belügyminisztérium a határőrizetről és a határőrségről szóló 1997. évi XXXII. törvény 69. §-ában szereplő adatkezelést az eddigi körön: a vízumkötelezett külföldieken túl ki akarta terjeszteni minden beutazó külföldre. Az adatvédelmi biztos kifejtette, hogy a tervezett szabályozás nem teljesítené az alapjogi korlátozás mellőzhetetlen követelményeit: a szükségességet és az arányosságot. Vitatható az a logika is, mely szerint minden határátlépő külföldi potenciális bűnöző, ezért regisztrálásuk bűnüldözési és bűnmegelőzési érdekből indokolt. Az adatvédelmi biztos a belügyminiszterrel 1999. március 12-én tartott személyes találkozón hangsúlyozta azt is, hogy a magyar állampolgárokra vonatkozó határregisztráció minden alkotmányos alapot nélkülözne. Az adatvédelmi biztos ezzel kapcsolatos érveit az előterjesztő nem fogadta el, sőt a parlament által elfogadott végső változatba — módosító indítvány alapján — egy olyan kiegészítés került, mely szerint nemcsak a külföldiek, hanem minden, a határon ki- és belépő magyar állampolgár esetében fel kell jegyezni a személyazonosító adatokat, a gépkocsi forgalmi rendszámát, és ezeket az adatokat a határőrség a határátlépéstől számított kilencven napig kezeli.

E két ügyben a végső döntést feltehetőleg az Alkotmánybíróságnak kell majd kimondania.

Javaslatok jogszabály-módosításra

Az adatvédelmi biztos vizsgálatai során gyakran felmerül, hogy a személyes vagy a közérdekű adatok kezelését érintő hibás gyakorlat a kifogásolható vagy esetleg hiányos jogi szabályozásra vezethető vissza. Az Avtv. 25. § (1) bekezdése alapján ilyen esetben módjában áll jogszabály alkotására vagy módosítására javaslatot tenni. E jogával az adatvédelmi biztos 1999-ben is több esetben élt. Ezek közül a legfontosabbak a következők voltak.

Az Országos Epidemiológiai Központ járványügyi osztályán hivatalból kezdeményezett vizsgálat alkalmával derült fény arra, hogy a szerzett immunhiányos tünetcsoport terjedésének meggátlása érdekében szükséges intézkedésekről és a szűrővizsgálat elrendeléséről szóló 5/1988. (V. 31.) szociális és egészségügyi miniszteri (SZEM) rendelet 9. § (1) bekezdése előírja, hogy a fertőzött személy személyi számát az őt gondozásba vevő orvosnak közölnie kell a járványügyi osztállyal. Az adatvédelmi biztos álláspontja szerint e rendelkezés nemcsak az Avtv.-vel ellentétes, hanem a személyazonosító jel helyébe lépő azonosítási módokról és az azonosító kódok használatáról szóló 1996. évi XX. törvénnyel (Szaz. tv.), valamint a fertőző betegségek jelentésének rendjéről szóló 63/1997. (XII. 21.) népjóléti miniszteri (NM) rendelettel is, ezért felkérte a SZEM rendelet módosítására az egészségügyi minisztert. (439/H/1999) Ezt követően a miniszter a kifogásolt szabályt az 53/1999. (XI. 12.) egészségügyi miniszteri (EüM) rendelettel hatályon kívül helyezte. (675/J/1999)

Az adatok letiltási lehetőségéről született 1999-ben egy fontos törvénymódosítás. Újszülöttek szülei többször kifogásolták, hogy direkt marketing cégek gyermekük megszületését követően azonnal ajánlatokkal keresik meg őket. A polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvény új, 19. § (4) bekezdés *d*) pontja szerint 90 napig kifejezett tiltás hiányában sem adja ki a Központi Adatfeldolgozó Nyilvántartó és Választási (Köanyv) Hivatal, illetve a helyi nyilvántartó szerv a csecsemő adatait. (91/A/1999, 168/A/1999, 734/A/1999)

A közúti balesetekkel összefüggő adatok továbbításával kapcsolatos 1998. évi adatvédelmi biztos ajánlás alapján a parlament úgy módosította a rendőrségről, illetve a közúti közlekedésről szóló törvényeket, hogy ma már az ügyek intézéséhez szükséges és elégséges személyes adatokhoz az érintettek jogszerűen juthatnak hozzá. (Az úgyről bővebben az 1998. évről szóló beszámolóban lehet olvasni.) (89/H/1998)

A Magyar Országos Levéltár főigazgatójának beadványa hívta fel a figyelmet arra a jogszabályi ellentmondásra, hogy a banktitkok tartalmazó levéltári anyagokat a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (Hpt.) 55. § (1) bekezdése örökre elzárja a kutatástól, mert előírja, hogy aki üzleti vagy banktitkok birtokába jut, köteles azt időbeli korlátozás nélkül megtartani. (452/K/1999) A Hpt. módosítására vonatkozó pénzügyminiszteri előterjesztés véleményezésekor az adatvédelmi biztos javaslatot tett a banktitkok megőrzését előíró szabály módosítására. (25/J/2000)

Ugyancsak a Hpt. banktitkoszabályát érintette az a javaslat, amely a Postabank Rt. ügynevezett VIP-listája kapcsán fogalmazódott meg. Az adatvédelmi biztos felvetette, hogy a Postabank egyes ügyfeleinek kedvezményes hitelei miatti botrány tanulságaként felül kellene vizsgálni a banktitkok védelmére vonatkozó szabályozást a hitelintézetek működésével kapcsolatban közhatalmat gyakorló személyek részére juttatott különleges kedvezmények esetén. Álláspontja szerint az állam működésének átláthatósága érdekében a banktitkok védelméhez fűződő jog korlátozáshoz közérdek fűződik. (25/J/2000)

Az Országos Meteorológiai Szolgálat (OMSZ) kezelésében lévő közérdekű adatok nyilvánossága és a közlésükért felszámolható díj ügyében folytatott vizsgálat során merült fel, hogy az Országos Meteorológiai Szolgálat, valamint elnöke feladat- és hatásköréről szóló 12/1992. (IV. 23.) Közlekedési és Távközlési Miniszteri (KTM) rendelet számos rendelkezése ellentétes nemcsak a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvénnyel, hanem az Avtv.-vel is. Ezért az adatvédelmi biztos javaslatot tett a rendelet módosítására. (509/K/1999)

A Kriminális című hetilap által közölt dokumentumok államtitokká minősítésének jogszerűségével kapcsolatban folytatott vizsgálat egyik fontos megállapítása volt, hogy a jogszabályi ellentmondások miatt a jogkereső állampolgár számára szinte megállapíthatatlan, hogy a Belügyminisztérium Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálatának vezetője rendelkezett-e, és ha igen, milyen adatokat illetően titokminősítési joggal. Ajánlásában ezért az adatvédelmi biztos felkérte a belügyminisztert, hogy kezdeményezze a Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálatára és a Megelőzési Szolgálatra vonatkozó jelenlegi jogi szabályozás ellentmondásainak megszüntetését. (399/A/1999)

Két ügy is érintette az egészségügyről szóló 1972. évi II. törvény végrehajtásáról szóló 16/1972. (IV. 29.) MT rendelet 13/C. § (5) bekezdését, mely szerint a körzeti orvosi körzethatárok módosítása esetén az érintett személyek adatai előzetes hozzájárulásuk nélkül is átadhatók az új háziorvosnak. A jogszabály felülvizsgálatát kezdeményező adatvédelmi biztosnak az egészségügyi miniszter azt a választ adta, hogy a finanszírozási, az orvosi-szakmai és az adatvédelmi szempontok mérlegelésével a szükséges intézkedést megteszi. (895/K/1998 és 103/K/1999)

A polgári peres eljárásban — kérelemre — engedélyezhető költségmentességgel kapcsolatos személyes adatkezelést érintette az a javaslat, mely szerint indokolatlan, hogy a kérelmező személyes adatait a perbeni ellenfél megismerje. Az Igazságügyi Minisztérium közigazgatási államtitkára ígéretet tett, hogy a költségmentesség engedélyezésére vonatkozó szabályokat a bíróságok ügyviteli szabályainak felülvizsgálata során áttekintik, és az indokolt adatvédelmi szempontokat érvényesíteni fogják. (258/A/1999)

A kormányülések dokumentálásával, a dokumentumok megőrzésével és nyilvánosságával kapcsolatos ajánlásában az adatvédelmi biztos felkérte a Miniszterelnöki Hivatalt (MeH) vezető minisztert, valamint az igazságügyi minisztert, hogy kezdeményezzék a kormányülések tartalmi dokumentálásának olyan szabályozását, mely garantálja az állampolgárok alkotmányban biztosított információszabadságát. A felkérésnek egyik miniszter sem tett eleget. (144/A/1996 és 658/A/1998)

A Miniszterelnöki Hivatal munkatársa egy, a kormányzati pénzeszközökre kiírt pályázatokat nyilvántartó rendszer kiépítésével kapcsolatban tett felkérdéseket. Az adatvédelmi biztos felhívta a figyelmet, hogy a tervezett nyilvántartó rendszer egyaránt érinti a személyes adatok védelméhez és a közérdekű adatok megismeréséhez való jogot, ezért a felállításáról és működéséről szóló szabályokat törvénybe kellene foglalni, mint ahogy törvény rendezi a privatizációs, a közbeszerzési, a frekvenciahasznosítási stb. eljárások nyilvánosságát. Az előkészítéshez az Adatvédelmi Biztos Irodája készségesen nyújtana szakmai segítséget. Jelezte azt is, hogy egy, a közérdekű adatok internetes megismerését lehetővé tevő törvény első lépés lehetne az elektronikus információszabadság hazai meghonosításában. (651/K/1999)

Az egyes fontos tisztségeket betöltő személyek ellenőrzéséről és a Történelmi Hivatalról szóló 1994. évi XXIII. törvény alapján az információs önrendelkezési jog és az információszabadság érvényesülésével kapcsolatban lefolytatott vizsgálat eredményét öszszegző ajánlásában a biztos felkérte az érintett minisztereket arra, hogy kezdeményezzék a hatályos szabályozás helyett az információs jogok érvényesülését biztosító szabályozás megalkotását. A törvénymódosítás tervezete a beszámoló zárásakor megérkezett. (225/K/1999)

IV. AZ ADATVÉDELMI NYILVÁNTARTÁS

Ahogy nő feltöltöttsége, úgy kezdi egyre jobban betölteni szerepét az adatvédelmi nyilvántartás, amelynek kidolgozását, vezetését és működtetését az adatvédelmi biztosra ruházta a jogalkotó a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény alapján (Avtv. 24. § c) pont). Egyre eredményesebben járul hozzá az érintett állampolgárok információs önrendelkezési jogának érvényesítéséhez és ahhoz, hogy átfogó ismereteink legyenek a magyarországi személyes adatkezelésekről. Ugyanakkor az adatvédelmi biztos is mind gyakrabban tud napi munkájában támaszkodni a nyilvántartásból nyerhető ismeretekre.

A személyes adatot kezelők tevékenysége által érintetteknek személyes jogaik érvényesítéséhez segítséget nyújt az Országgyűlési Biztosok Hivatalának előterében 1999-ben elhelyezett nyilvános terminál.

A rendszer információs esélyegyenlőséget biztosít az információs eszközök, ismeretek és technikák tekintetében túlerőben lévő adatkezelőkkel szemben. Az állampolgárok leggyakoribb kérdése az, milyen módon és jogalapon kerülhetnek személyes adataik a csomagküldő és közvetlen üzletszerzést folytató cégek számítógépes adatbázisaiba. Amint azt már az 1998. évi beszámolóban kifejtettük, a rendszer nem tartalmaz személyes adatokat. Filozófiáját tekintve ez egy olyan adatbázis, amely a magyarországi személyes adatokat tartalmazó adatbázisokat tartja nyilván, vagyis — informatikai szakszóval — metaadatbázis. Ugyanakkor az adatbázisba történő bejelentkezéstől tartó államigazgatási, állami intézmények, vállalatok és főképpen a magáncégek megnyugtatására megállapítható, hogy a rendszerbe való bejelentkezés nem belső hivatali ügyvitel-szervezési eljárások kifizetésére és megszellőztetésére vagy üzleti titkok kipuhatolására szolgál. A cégek esetében éppen a bejelentkezés, vagyis az Avtv. előírásainak betartása biztosít előnyt a jogosulatlan adatkezelést végző, be nem jelentkezett konkurenciával szemben.

A nyilvántartás az adatkezelők, az adatfeldolgozók, a végzett adatkezelések, az adatfajták, az adattovábbítások leírását tartalmazza, de ennek megtervezését az adatkezelők esetében sem a személyi felelősségrevonás szándéka motiválta.

Az adatvédelmi nyilvántartási azonosító struktúrájának kialakítása jól bevált, rugalmas rendszer létrejöttét eredményezte. Az azonosító két részből tevődik össze, az első öt számjegy az adatkezelőt, a további négy számjegy pedig az adatkezelőnél végzett konkrét adatkezelést azonosítja. A rendszerbe könnyen iktathatók be az új adatkezelők, a már szereplő adatkezelők adatkezelései körébe jól illeszthetők az új adatkezelések. Az így felépített rendszerben különböző átfogó elemzések végezhetőek. Képet alkothatunk például a személyes adatok áramlásáról, a különböző adatkezelők kapcsolatáról. Az esetleg párhuzamosan végzett adatkezelések kimutatására is lehetőség nyílik, vagyis ésszerűsítő, költségkímélő útmutatások is adhatók. A rendszer segítségével ismeretek nyerhetőek az alkalmazott adatfelvételi, -feldolgozási módszerekről, vagyis az elterjedt információs technológia fejlettségi fokáról.

Az adatkezelők és megbízott adatfeldolgozók bejelentkezéseinek tapasztalatai

Az adatvédelmi törvény 2. § 4. pontja szerint adatkezelés „az alkalmazott eljárástól függetlenül a személyes adatok felvétele és tárolása, feldolgozása, hasznosítása (ideértve a továbbítást és a nyilvánosságra hozatalt), adatkezelésnek számít az adatok megváltoztatása és további felhasználásuk megakadályozása is”. Adatkezelő „a 4. pontban meghatározott tevékenységet végző vagy mással végeztető szerv vagy személy”.

Az adatfeldolgozó fogalmát a törvény ezen túl nem értelmezte.

A bejelentkezésekkel összefüggő eljárásban igyekeztünk figyelembe venni a folyamatban lévő törvénymódosítást és azokat a megbízottakat, amelyeket a megbízójuk, vagyis az adatkezelő az adatkezeléssel együtt bejelentett, már adatfeldolgozóként regisztráltak. Ha viszont feltételezni lehetett, hogy megbízás alapján működő adatfeldolgozó jelentkezett be — teljesen függetlenül bármilyen adatkezelő-megbízótól, semmilyen vagy irreleváns információt szolgáltatva a lehetséges megbízójáról —, azt kénytelenek voltunk adatkezelőként nyilvántartásba venni, hiszen nem jelölhettünk ki önkényesen megbízót a számára, viszont az adatkezelésnek nyilvántartási azonosítóval való ellátását sem lehetett halogatni.

A szektorális adatkezelési törvényekben (például az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről szóló 1997. évi XLVII. törvényben) már szereplő fogalomként tartalmazza az Európai Parlament és a Tanács 95/46/EC irányelve az egyénnek a személyes adatok feldolgozásával kapcsolatos védelméről és ezeknek az adatoknak a szabad áramlásáról. A jogalkotó a polgárok személyi adatainak kezelésével összefüggő egyes törvények módosításáról szóló 1999. évi LXXII. törvény elfogadásával a gyakorlat és a törvény ellentmondását feloldotta az adatfeldolgozó és az adatfeldolgozás fogalmának törvénybe iktatásával. Az — Avtv.-t is módosító — 1999. évi LXXII. törvény 1. § (2) bekezdése az adatfeldolgozót a következőképp határozza meg: „adatfeldolgozó: az a természetes vagy jogi személy illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki vagy amely az adatkezelő megbízásából személyes adatok feldolgozását végzi.”

A nyilvántartási főosztály csak azt a megbízottat tudja adatfeldolgozóként regisztrálni, amelyet vagy az adatkezelő je jelent be, vagy adatfeldolgozóként ő jelenti be kellő részletességgel a saját megbízóját (adatkezelőjét) is. A kérdést bonyolítja, hogy a megbízottak között olyan piac—, közvélemény-kutató vagy direkt marketing cégek is találhatóak, amelyek saját célból önálló adatkezeléseket is végeznek, így saját adatkezelői számmal és saját adatvédelmi nyilvántartási azonosítóval is rendelkeznek. Ha csak a feltételezhető megbízott jelentkezik be, és nem tünteti fel megbízója pontos ismérveit, nem lehet eldönteni, hogy adatfeldolgozásról vagy adatkezelésről van-e szó. Mivel a nyilvántartási azonosítót a bejelentő várja, a főosztály kiadja az adatkezelés azonosítóját, és erről a bejelentőt adatkezelőként értesíti.

A jelenlegi adatkezelők között tehát a törvény módosítása előtti időkből, valamint az utóbbi hónapok pontatlan bejelentkezéseiből adódóan akadhatnak olyan adatkezelőként regisztráltak, amelyek az adott adatkezelés szempontjából adatfeldolgozók.

A lehetséges megbízók száma több ezer is lehet, ezek termelő cégek, amelyek piac- és közvélemény-kutatásokat rendelnek meg. A megbízottak köre lényegesen szűkebb. Ezek az informatikával foglalkozó cégek tájékozottabbak az Avtv. és a direkt marketing törvények rendelkezéseiről, és a bejelentkezési folyamat is egyszerűbb számukra.

Megállapítható, hogy a megbízók bejelentkezési fegyelme még a megbízottakénál is lazább. Szükséges lenne az adatkezelők és az adatfeldolgozók bejelentkezésének koordinálása, tekintve hogy a megbízóknak és megbízottaknak egymással összhangban kellene bejelentkezniük, ami kizárná az ellentmondásokat.

A kétséges esetekben az adatkezelőként történő regisztrálás tűnik a törvény szellemének legjobban megfelelő megoldásnak. Ez azért is megállja a helyét, mivel a törvény módosítása szerint az adatkezelő az „[...] aki vagy amely a személyes adatok kezelésének célját meghatározza, az adatkezelésre vonatkozó döntéseket meghozza és végrehajtja, illetőleg a végrehajtással adatfeldolgozót bízhat meg”. A termelő cég kereskedelmi részlege a külső céggel általában olyan általános célú szerződést köt, amelyben nem határoz meg konkrét személyes adatkezelési célokat, csak általános értékesítési eredményjavulást ír elő.

A fogalmi elhatárolás különösen nehéz, ha a megbízóhoz semmilyen személyes adatot tartalmazó hordozót nem juttatnak el, vagyis nem folyik személyes adatok cseréje, az értékesítő cég munkáját, tehát a megbízási szerződés teljesítését a havi, negyedéves értékesítési mutatók alapján bírálják el.

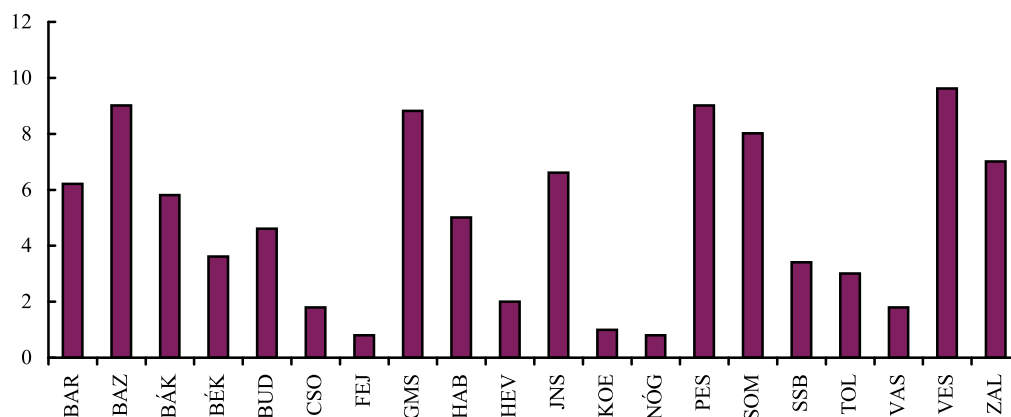
A lakossági csoportok kijelölése, a személyes adatok gyűjtése, az adatkezelési célok meghatározása, a személyes adatok feldolgozása a megbízottnál önállóan történik, a megbízott tényleges adatkezelőként funkcionál.

Amikor a megbízó személye nem ismert, a megbízott pedig személyes adatokat tartalmazó adathordozókat nem továbbít megbízójának, akkor adatkezelőként kell foglalkozni a bejelentkező megbízottal.

A Belügyminisztérium (BM) 1998-ban közölte az adatvédelmi biztossal az általa előzőleg már bejelentett nyilvántartások vezetőinek listáját. Ezzel megerősítette, hogy a szakigazgatási szempontból nem a BM felügyelete alá tartozó önkormányzati adatkezelések bejelentése az illetékes tárcák feladata. A fent említett adatkezelések bejelentését a szaktárcák 1999-ben sem teljesítették. Már az előző években egyértelművé vált, hogy azoknak a személyes adatkezeléseknek a bejelentése, amelyek jogszabályban nem kötelező feladatok ellátása során keletkeznek a helyi önkormányzatoknál, az adatkezelőkre hárulnak. Az önkormányzatoknál a törvény által meghatározott körben kiadott helyi rendeletek végrehajtása kapcsán személyes adatokat tartalmazó adatbázisok jönnek létre. Ilyenek a helyi adók, a magánszemélyek és a vállalkozók kommunális adója, az iparüzési, idegenforgalmi, gépjármű- és építményadók. Ide sorolhatók még: a földbérletek, a sorkötelesek, az iskolaköteles korúak, a lakásépítéshez és -vásárláshoz folyósított visszatérítendő önkormányzati kölcsönök, az ebek, az üzemeltetési engedélyek nyilvántartása. A felsorolt kézi vagy gépi nyilvántartások a bejelentési kötelezettség hatálya alá esnek.

Levélben fordultunk az önkormányzatok jegyzőihez, hogy jelentsék be azokat a helyi adatkezeléseket, amelyeket nem törvény rendel el, hanem az érintettek hozzájárulásától függ, vagy az önkormányzat törvény felhatalmazása alapján saját hatáskörben rendeli el. Az októberben kiküldött felhívásra 1999. december 31-ig 189 önkormányzat 721 helyi adatkezelés bejelentésével válaszolt.

*Az önkormányzati adatkezelések megyénkénti megoszlása
1999-ben (%)*

A megyék elnevezéseinek rövidítése

BÁK	Bács-Kiskun	JNS	Jász-Nagykun-Szolnok
BAR	Baranya	KOE	Komárom-Esztergom
BAZ	Borsod-Abaúj-Zemplén	NÓG	Nógrád
BÉK	Békés	PES	Pest
BUD	Budapest	SOM	Somogy
CSO	Csongrád	SSB	Szabolcs-Szatmár-Bereg
FEJ	Fejér	TOL	Tolna
GMS	Győr-Moson-Sopron	VAS	Vas
HAB	Hajdu-Bihar	VES	Veszprém
HEV	Heves	ZAL	Zala

Az Avtv. 30. §-a a bejelentési kötelezettség alóli kivételek között tartja számon azokat az adatkezeléseket, amelyek az érintett személy anyagi és egyéb szociális támogatását célzó adatokat tartalmaznak.

A gyámügyi eljárások során az adatkezelések a gyermek és a (nevelő) szülők legérzékenyebb személyes adatait érintik, ezért az adatvédelmi biztos álláspontja az, hogy – mind a gyermek, mind a (nevelő)szülők személyes adatainak védelme érdekében – a gyámügyi igazgatás területén végzett adatkezelési tevékenységek bejelentésre kötelezettek. Mindazonáltal az év folyamán kedvezően változott a minisztérium gyámügyi felügyeleti tevékenysége adatkezeléseinek bejelentése.

A fegyveres testületeknél szolgálatot teljesítők munkaviszonyát az adatvédelmi biztos nem átlagos, közönséges munkáltató-munkavállaló kapcsolatként értelmezi, amelyre alkalmazható lenne az Avtv. felmentést adó 30. §-a. Az ilyen szolgálatot teljesítőkről vezetett személyi nyilvántartások a különleges adatok sokaságát tartalmazzák, ezért az ombudsman álláspontja szerint ezeket az adatkezeléseket be kell jelenteni. A Honvédelmi Minisztériummal (HM) már 1998-ban elkezdtük személyes adatkezelői szervezeti egységek rendszerének kialakítását, kiindulási alpnak a honvédség szervezeti felépítését legjobban tükröző alakulat személyügyi nyilvántartási rendszerét vettük. A honvédségi személyes adatokat kezelő rendszer regisztrálásának alapelveiben az év folyamán megegyezés született a tárca képviselőivel, és ezzel megteremtődött a bejelentkezés előfeltétele az adatvédelmi nyilvántartásba. A NATO-kompatibilitást célul kitűző, folyamatos átszervezéseket élő hadsereg minisztériumi képviselői többször kértek halasztást, tekintettel a NATO-csatlakozással összefüggő, bonyolult szervezeti változásokra, majd az újabb átszervezésekre. Az év végéig nem érkezett meg a HM bejelentkezése.

Az elmúlt évben az iroda munkatársai az Ifjúsági és Sportminisztérium tisztségviselőivel is konzultációkat folytattak a lehetséges adatkezelésekről és adatfeldolgozásokról. Az Adatvédelmi Biztos Irodája december 31-ig nem kapta meg a kitöltött bejelentkezési űrlapokat.

A magánvállalatok bejelentkezéséről megállapítható, hogy a közvetlen üzletszerzéssel foglalkozó cégeknél, melyek számára törvény írja elő a bejelentkezést, javulás tapasztalható. Míg 1999. január 1-jéig 33 vállalat összesen 65 adatkezelését jelentette be, 1999-ben 86 cég 109 közvetlen üzletszerzést célzó személyes adatkezelésről küldte be az űrlapokat.

Továbbra sem nőtt a törvény által kötelezően előírt biztosítások megkötésével és vezetésével foglalkozó biztosító-társaságok bejelentkezési hajlandósága. Ugyanez elmondható a munkaerő-közvetítőkről és a könyvelési vállalkozásokról.

Az 1999 végéig beérkezett bejelentkezési lapok tartalma alapján is megállapítható, hogy a magyarországi személyes adatkezelések már nagymértékben automatizáltak. A személyes adatokat alapvetően számítógépes adatbázisokban tárolják és dolgozzák fel. Az EU átlagával lassan összehasonlítható ez az informatikai fejlettségi szint, ami örvendetes, de a személyes adatok védelme szempontjából egyre nehezebb feladatot ró a jogsértések megakadályozásán és megszüntetésén fáradozókra, hiszen az elektronikus adatáramlás biztosította lehetőségeket nem mindig az állampolgárok érdekeinek érvényesítésére hasznosítják.

Az adatvédelmi nyilvántartás tartalmi elemzése

A nyilvántartás rendszerébe bevitt űrlapok ellenőrzése során megállapítható, hogy a beküldők nagyrésze nem kellő alapossgal tölti ki azokat. A legjellegzetesebb hiányosság, hogy pontatlanul, túl nagyvonalúan hivatkoznak a jogszabályokra, a vezetett azonosító adatok fajtáinak felsorolása hiányos vagy teljesen hiányzik, a személyes adatok törlésének feltételét nem adják meg, rosszul megfogalmazott az adatkezelés célja és megnevezése. Az 1999-ben beérkezett anyagok feldolgozása alapján az adatvédelmi nyilvántartási rendszert a következő összetétellel jellemezhetjük.

Minisztériumi, államigazgatási, állami intézmények mint adatkezelők:	273
adatkezeléseik:	946
a magánszektorba tartozó adatkezelők:	134
adatkezeléseik:	200
önkormányzatok mint adatkezelők:	3 153
törvény által elrendelt és helyi adatkezeléseik:	25 856

Az adatvédelmi nyilvántartás informatikai rendszerének fejlesztése

Az elmúlt évben megoldódtak a nyilvántartás közönségi termináljának kialakításával és elhelyezésével kapcsolatos kérdések. A nyilvános terminál a hivatal ügyfélfogadójában található.

A nyilvántartási főosztály saját fejlesztésként a BASISplus adatbáziskezelő rendszerhez új felhasználói felületet tervezett és valósított meg a Delphi szoftverfejlesztő környezet felhasználásával. A grafikus alkalmazói felület objektumorientált lekérdezést tesz lehetővé a felhasználók számára. A keresőkérdést három keresőszó kombinációjának begépelésével lehet összeállítani. A három kereső objektum bármelyikével kilenc különböző adatbázismező tartalmára lehet rákeresni. A teljes keresési kritérium úgy jön létre, hogy a kulcsszavak háromfajta logikai művelettel kerülnek összekapcsolásra: logikai ÉS, VAGY, kizáró ÉS operátorok alkalmazásával.

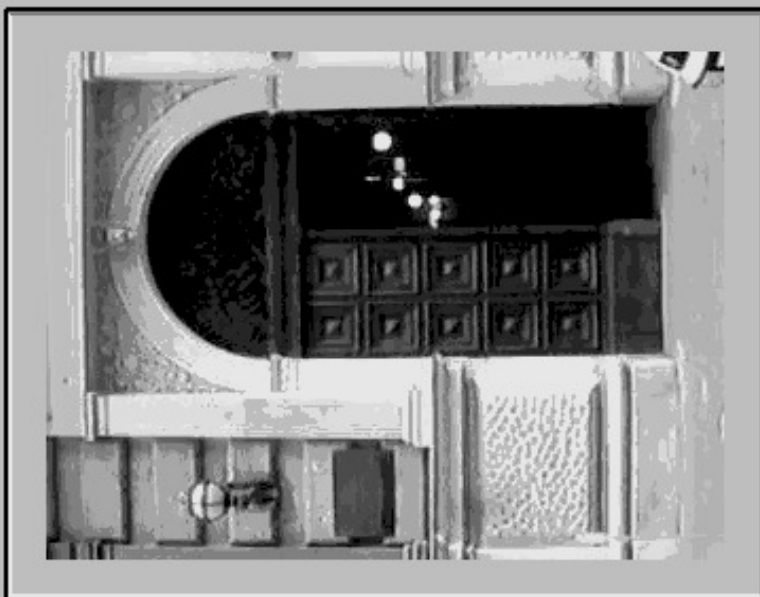
Az adatkezelői ablakban a keresés eredményeképp a kritériumnak megfelelő adatkezelők listájához jutunk. A lista megfelelő sorára történő kattintással a kívánt adatkezelő részletes leírása nyerhető, amely alatt a végzett adatkezelések táblázatos felsorolása található. A kívánt sorra rákattintva új képernyő jelenik meg, az adatkezelés ablaka, amelyikben az adatkezelést jellemző mezők találhatók tartalmukkal. A fent leírt lépésekkel lehet eljutni az adatforrások ablakába (amely az adatfajtákat írja le), valamint az adattovábbításnak és az érintettek körének megjelenítésére. Az említett képernyők megjelenítését a következő oldalak tartalmazzák.

AVENTA

Copyright © 1998-1999

(AdatVédElmi NyilvántArtás)

Adatkezelők

Adatkezelések

Adatvédelmi Biztos Irodája

Adatvédelmi Nyilvántartási Főosztály

Kilépés

ADATKEZELŐ

Adk. szám **00131** Megnevezés **Company Data Informatikai Szolgáltató Kft.**

Megye **BUD** Ir. sz. **1091** Helység **Budapest** Utca **Üllői út** Házszám **45.** P.f.

Telefon **217-1902** Bejelentő Kapcsolattartó Beosztása Iktatási szám **202/98**

Bejel. idő **98.06.03** Rangja Megjegyzés

Levelek **Módosítás** **Adattfeldolgozó**

Bezár

Adatkezelés(ek)

Szám	Megnevezés	Iktató szám	Az adatkezelés célja
1	Cégjegyzék Adatbank	202/98	Céginformációs szolgálta
2	CD Cégjegyzék	203/98	Céginformációs szolgálta
3	Cégjegyzék Online	259/98	Céginformációs szolgálta

ADATKEZELŐ

Company Data Informatikai Szolgáltató Kft.

ADATKEZELÉS

Megnevezése

Céggjegyzék Adatbank

Célja

ÉRINTETTEK

Száma

1

Céginformációs szolgáltató

Társasági szerződés

Jogcím

Helye

Bej. idő

98.06.03

Állapot

értésvite

Száma

ism.

Leírása

társasági törvényhez kapcsolódó személyek

Megjegyzés

Bezár

Módosít

Bezár

Az adatvédelmi biztos honlapja <http://www.obh.hu/biztosok.htm> címen található meg. A honlap nyomtatott változata a függelékben található. A későbbiek folyamán fejlesztési célkitűzéseink között szerepel, hogy az adatvédelmi nyilvántartás adatbázisához — a megfelelő védelmi rendszer kiépítése után — az interneten keresztül is hozzáférhesse- nek az érdeklődők.

V. AZELUTASÍTOTTKÉRELMEK NYILVÁNTARTÁSA

Általános rész

A Magyar Közlöny 1999. évi 42. számában jelent meg az adatvédelmi biztos közleménye. Ahogy minden évben, úgy idén is megkíséreltük az adatkezelőknek megvilágítani a jelentendő adatok körét és a jelentés célját — sajnos ezúttal is többé-kevésbé sikertelenül. A probléma lényege az elmúlt évekhez képest nem változott, ezért azt e beszámolóban nem ismételjük meg. Az adatkezelők által — nyilván sok munkával és fáradsággal összegyűjtött és — megküldött hatalmas adathalmaz egy része a hibás értelmezés miatt teljesen használhatatlan.

Ebben az évben is június 30. volt az adatszolgáltatás határideje.

A jelentésüket elküldők döntő többsége határidőn belül teljesítette törvényes kötelezettségét. Külön fel kell hívni azokra az adatszolgáltatókra a figyelmet, melyek a felhívás kiadása előtt „önként” küldik el jelentésüket. Ezek közé tartozik idén is a Honvédelmi és az Igazságügyi Minisztérium, a Tolna Megyei Bíróság és több települési önkormányzat.

Részletes adatok

Községek

Magyarországon 2913 község van. Ebből 891 körjegyzőséghez tartozó nem székhely település. Ennek értelmében 2022 községi jegyzőnek és körjegyzőnek kellett volna az adatszolgáltatásról szóló jelentést elküldeni. Ezzel szemben — noha háromszor annyi adatszolgáltatás érkezett, mint az elmúlt évben — hivatalunk még mindig csak 681 jelentést kapott.

Ezek közül 531 arról tesz jelentést, hogy hozzá személyes adat iránti kérelem 1998-ban nem érkezett. 130 tájékoztatott arról, hogy ilyen kérelmet intéztek hivatalához, összesen 2876 esetben. 20 jegyző jelentésében nem közli, hogy szám szerint hány ilyen kérelem érkezett hozzá.

Elutasított személyes adat iránti kérelemről egy hivatal sem számolt be. Közérdekű adat iránti kérelem 1998-ban 625 községbe nem érkezett. 43 tájékoztatott arról, hogy közérdekű adat iránti kérelmet intéztek hozzá, összesen 906 esetben. 12 jelentés nem közli, hogy hány közérdekű adat iránti kérelmet intéztek hivatalához.

Közérdekű adat iránti kérelmet egy községben sem utasítottak el.

Összes település és a jelentést küldők aránya

Községek	1996	1997	1998
Száma	2 115	2 021	2 022
Jelentést küldött	383	226	683
Aránya	18%	11%	34%

Városok, Budapest kerületeivel együtt

Magyarország 218 városa közül, beleértve Budapest kerületeit is, 99 küldött jelentést 1998. évi adatszolgáltatásáról. Ezek közül 41 arról értesíti a biztost, hogy hozzá a tárgyévben személyes adat iránti kérelmet nem intéztek. Hét jelentésében nem közli, hogy intéztek-e hozzá ilyen kérelmet. 51 jelentés tájékoztat arról, hogy hivatalához személyes adat iránti kérelmet intéztek, összesen 32 461 esetben.

Személyes adat iránti elutasított kérelemről négy városból érkezett jelentés, összesen 57 ilyen eset történt. Közérdekű adat iránti kérelem a jelentést küldők közül 81 városba nem érkezett. Négy nem közli, hogy hány ilyen kérelmet intéztek hivatalához. 15 jelentés szól arról, hogy a hivatalhoz közérdekű adat iránti kérelmet intéztek, 4786 esetben.

A jelentést beküldő 99 város egyikében sem utasítottak el közérdekű adat iránti kérelmet.

Összes város és a jelentést küldők aránya

Városok	1996	1997	1998
Száma	205	218	218
Jelentést küldött	66	63	99
Aránya	33%	29%	45%

Megyei jogú városok

Magyarország 22 megyei jogú városa közül 15 küldött értesítést a biztosnak 1998. évi adatszolgáltatásáról. Nem küldött értesítést Debrecen, Eger, Hódmezővásárhely, Kaposvár, Salgótarján, Székesfehérvár, Szombathely.

Az évenkénti adatszolgáltatás nem teljesítését tekintve notórius mulasztó továbbra is Szombathely, ahonnan az eddigi négy alkalomból háromszor nem érkezett jelentés.

A beküldők közül négy tájékoztatja a biztost arról, hogy hozzá a tárgyévben személyes adat iránti kérelmet nem intéztek. 10 megyei jogú városban intéztek személyes adat iránti kérelmet a hivatalhoz, összesen 4786 esetben.

Személyes adat iránti elutasított kérelemről egy megyei jogú város sem tesz jelentést. Közérdekű adat iránti kérelem 16 megyei jogú városba egyáltalán nem érkezett, négy jelentés szól arról, hogy a hivatalhoz közérdekű adat iránti kérelmet intéztek, összesen 49 610 esetben. Elutasított közérdekű adat iránti kérelemről a tárgyévben megyei jogú városból nem érkezett jelentés.

Összes megyei jogú város és a jelentést küldők aránya

Megyei jogú városok	1996	1997	1998
Száma	22	22	22
Jelentést küldött	16	11	15
Aránya	73%	50%	68%

Megyék beleértve Budapestet is

Az elmúlt évben — hasonlóan az 1998-as helyzethez — ebből a körből egyetlen adatszolgáltatás sem érkezett.

Megyék (Budapesttel együtt) és a jelentést küldők aránya

Megyék	1996	1997	1998
Száma	20	20	20
Jelentést küldött	2	0	0
Aránya	10%	0%	0%

Központi államhatalmi és közigazgatási szervek

A törvény értelmezésében mutatkozó különbségek ezt az adatkezelői kört sem kerülik el. A jelentések egy része itt is olyan adatokat tartalmaz, melyekről nem kellett volna számot adni, ugyanakkor a nemleges jelentések esetén fölmerül a kérdés, vajon helyesen értelmezte-e a szerv a törvényt. Nehéz ugyanis azt elképzelni, hogy egy minisztériumhoz vagy országos hatáskörű intézményhez egyetlen közérdekű adat iránti kérelem sem érkezett.

Szokásához híven a Magyar Nemzeti Bank (MNB) idén is elküldte jelentését, melyben arról számol be, hogy az MNB-hez 1500 közérdekű adat iránti kérelmet nyújtottak be, közülük a bank egyet sem utasított el.

Minisztériumok és tárca nélküli miniszterek

A korábbi évek szokásainak megfelelően idén is minden minisztert külön levélben hívtunk fel a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) e rendelkezésének teljesítésére, ők az oktatási miniszter kivételével eleget is tettek törvényes kötelezettségüknek. Az Oktatási Minisztérium mulasztása valamelyest meglepő, hiszen — amint az a megküldött jelentésekből kiderül — például a felsőoktatási intézmények a minisztériumtól kapták meg a felhívást —, nem lehet azt állítani, hogy ne fordítottak volna a minisztériumban gondot a törvény betartására.

Személyes adat iránti kérelem a Belügy-, a Honvédelmi, az Igazságügyi- és a Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztériumba érkezett, összesen 466 514. Ezek közül három megkeresett szerv összesen 306 kérelmet utasított el, többnyire adathiány, illetve a kérelem jogalapjának hiánya miatt.

Közérdekű adat iránti kérelem a Földművelési és Vidékfejlesztési, a Honvédelmi, az Igazságügyi és a Külügyminisztériumba érkezett, összesen 5085. Ezek közül összesen 11 kérelmet utasított el a Belügy-, illetve a Külügyminisztérium adathiány és illetékesség hiánya miatt.

Országos hatáskörű szervek

Az országos hatáskörű szervek közül 27 küldött jelentést. A jelentést küldők közül 13-hoz érkezett személyes adat iránti kérelem, összesen 14 369. Közülük négy tesz jelentést elutasításról, összesen 290 esetben. Az elutasítás oka főként a kérelmező jogalapjának hiánya volt, illetve az adathiány, megjegyzendő azonban az is, hogy a bejelentett elutasítások jelentős része olyan adatközlés megtagadásáról ad számot, melyet egyáltalán nem kellett volna a korábban már többször vázolt okokból bejelenteni. Kilenc szervhez érkezett közérdekű adat iránti kérelem, összesen 27 742. Öt szerv tesz jelentést elutasított kérelemről, 79 esetben többnyire adathiány vagy illetékesség hiánya miatt.

Igazságszolgáltatás

Az igazságszolgáltatás körébe tartozó adatkezelőktől csak a sajnálatosan szokásos csekély számú jelentés érkezett. A beérkezett 10 jelentésből kettő számol be személyes adat iránti kérelemről: a legfőbb ügyész és az Országos Igazságszolgáltatási Tanács (OIT) hivatala, összesen 136 kérelmet regisztráltak.

A Legfőbb Ügyészségre 250, az OIT-hoz 23 közérdekű adat iránti kérelem érkezett, melyek közül egyet sem utasítottak el.

A megyei bíróságok közül a Tolna Megyei Bíróság és a Csongrád Megyei Bíróság küldött jelentést. Mindkét jelentés kiterjed a megye összes bíróságára. A bíróságokra érkezett kérelmek közül egyet sem kellett elutasítani.

*Egyéb adatkezelők**Középszintű közigazgatási szervek*

Az ebbe a körbe tartozó adatkezelőktől idén is nagyszámú jelentés érkezett, azonban több olyan szerv, mely az előző években beszámolt az adatkérésekről, ezúttal nem küldött tájékoztatót (például összesen három megyei munkaügyi központtól és két környezetvédelmi felügyelőségtől kaptunk jelentést). Személyes adat iránti kérelem elutasítására csak egy esetben, adathiány miatt került sor, közérdekű adat iránti kérelmet mindössze négy adatkezelő utasított el. Örvedetes ugyanakkor, hogy több olyan adatkezelői csoport is van, ahonnan minden megyét tekintve hiánytalanul vagy néhány mulasztástól eltekintve hiánytalanul megérkeztek a jelentések. Ezek közé tartoznak például a megyei közigazgatási hivatalok, a Területi Államháztartási és Közigazgatási Információs Szolgálatok (TÁKISZ), a megyei földhivatalok, az állategészségügyi és élelmiszer-ellenőrző állomások, a növény-egészségügyi és talajvédelmi állomások vagy a megyei közlekedési felügyeletek.

Felsőoktatási és tudományos intézmények

A felsőoktatási intézmények közül 54 (19 egyetem és 35 főiskola) küldött jelentést, mely szerint személyes adat iránti kérelem 11 intézménybe érkezett összesen 2169 esetben, melyből két intézményben 31-et utasítottak el. Közérdekű adat iránti kérelem hat intézménybe összesen 115 érkezett, melyből egyet sem kellett elutasítani. 31 országos egészségügyi intézet számolt be adatkezeléséről, melyek közül három helyre érkezett 169 személyes adat iránti kérelem. Két intézet utasított el összesen 25 kérést, főként adathiány miatt. Az intézetek közérdekű adat iránti kérelmet nem kaptak.

Kutatást és közvetlen üzletszerzést (is) folytató cégek

Annak ellenére, hogy számos vállalkozás működik Magyarországon, mely ebbe a körbe tartozik, a tavalyihoz hasonlóan mindössze három gazdasági társaság küldött jelentést adatszolgáltatásáról. Ezek szerint személyes adat iránti kérelmet egyik sem kapott, így nem is utasított el.

Összegzés

Noha a beérkezett jelentések száma — elsősorban a települési önkormányzatoktól érkezőket tekintve — minden korábbit felülmúlt, az elmúlt években ezen a területen szerzett tapasztalataink nem változtak. Ezek összefoglalása az adatvédelmi biztos 1997. évről szóló beszámolójában olvasható, így nem látjuk szükségesnek azt idén megismételni. Tény ugyanakkor az is, hogy abban az (abszurdnak tekinthető) esetben, ha minden adatkezelő eleget tenne a felhívásban foglaltaknak, a jelentések feldolgozása komoly hátrányt okozna az iroda működésében, és a kis létszámú szakértői stábbal működő irodát szinte megoldhatatlan feladat elé állítaná.

Az alapul szolgáló két jogszabályhely — az Avtv. 13. § (3) és a 20. § (4) bekezdése — nem váltotta be a jogalkotó hozzá fűzött reményeit, és a kaotikus jogértelmezés, valamint az ellenőrzés megvalósíthatatlansága miatt inkább nehezíti, mint segíti az információs alapjogok érvényesülésének ellenőrzését. Indokoltnak látszik a fentiek miatt e bekezdések módosítása vagy hatályon kívül helyezése.

VI. AZ 1998. ÉVIBESZÁMOLÓPARLAMENTIFOGADTATÁSA

A korábbi években a biztosoknak csak az alkotmány- és igazságügyi, valamint az emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottság előtt kellett külön beszámolniuk tevékenységükről. 1999-ben viszont a június 21-i általános vita előtt az adatvédelmi biztost hét bizottság hallgatta meg.

A környezetvédelmi, a gazdasági, a foglalkoztatási és munkaügyi, a szociális és egészségügyi, valamint az önkormányzati és rendészeti bizottság előtt Majtényi László — természetesen az általános tendenciák ismertetésén túl — elsősorban az adott testület szakterületéhez kapcsolódó kérdéseket emelte ki. Így felmerült a környezetvédelmi bírsággal, koncessziós szerződésekkel kapcsolatos adatok közérdekűsége, az egészségügyi adatok nyilvántartásának, a személyi jövedelemadó 1%-ának felajánlásáról szóló nyilatkozat, az önkormányzati, rendőrségi adatkezelésekkel kapcsolatos aggályok, az adatvédelmi biztos és a Kormány kapcsolata, Magyarország nemzetközi helyzete adatvédelmi szempontból. Az emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottság előtt gyakorlatilag az információs jogok egészének magyarországi helyzetéről beszámolt az adatvédelmi biztos. A felsorolt hat bizottság pozitívan fogadta a jelentést, kiemelve az adatvédelem fontosságát. Ennek megfelelően alakultak a szavazások: mind a hat esetben a beszámoló egyhangúlag általános vitára alkalmasnak tartották a képviselők.

Ezzel szemben az alkotmány- és igazságügyi bizottságban heves vita zajlott a jelentéssel kapcsolatban. A bizottság elnöke, Pokol Béla (FKGP) törvénytöréssel vádolta meg az adatvédelmi biztost. Szerinte azzal, hogy az adatkezelő felszólítását követő harminc nap letele előtt nyilvános az ajánlás, sérti a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvényt (Avtv.). Pokol Béla jogellenesnek tartotta azt is, hogy az Európai Unió normái alapján szülehetnek állásfoglalások. Majtényi László elmondta: amennyiben az ő ajánlása, állásfoglalása — ugyancsak az Avtv. alapján — közérdekű adat, akkor nem zárható el a nyilvánosság elől. Az Európai Unió vonatkozó direktíváját pedig csak akkor használja álláspontja alátámasztására, ha az megfelel a magyar törvények tartalmának is, és az adott ügyben elfogadható támpontként szolgál az Avtv. értelmezéséhez.

Pokol Béla azt is kifogásolta, hogy az adatvédelmi biztos idő előtt véleményez jogszabálytervezeteket. Véleménye szerint az Avtv. arra hatalmazza fel a biztost, hogy elkészült, kiforrott tervezeteket vizsgáljon. Ehhez képest ő úgy látja, hogy a biztosi állásfoglalások sokszor politikai koncepciókhoz kapcsolódnak, amire nem terjed ki az Avtv. felhatalmázása, tehát jogellenes gyakorlatot eredményez.

Azzal kapcsolatban, hogy az adatvédelmi biztos — a többi országgyűlési biztossal ellentétben — nemcsak hatóságokat, hanem magánszervezeteket is vizsgál, az elnök fenntartásait hangoztatta, és úgy vélte, hogy szükséges az ellentét feloldása, dogmatikai átgondolása. Felvetette annak szükségességét, hogy a kérdést egy tudományos tanácskozáson kellene tisztázni.

A fentiekén túl két kérdés merült fel. Horváth Balázs (MDF) egy újsághírrrel kapcsolatban megjegyezte: nem helyes, ha az ombudsman egy államigazgatási szervet, nevezetesen az adórendőrséget fokozott figyelemmel vizsgál azért, mert magával a jogintézménnyel kapcsolatban fenntartásai vannak. Majtényi László utalt arra, hogy a sajtóban gyakran torzítva jelennek meg nyilatkozatok, a hivatkozott esetben pedig egyáltalán nem nyilatkozott; az adórendőrséggel kapcsolatos álláspontját a beszámolójából idézte. E szerint azt mondta: „Különös gondot fordítok majd — ha lesznek ilyenek — az új nyomozóhatóság működésével kapcsolatos indítványok elfogulatlan és méltányos kivizsgálására.” A választ Horváth Balázs elfogadta.

A Fidesz—MPP képviselője, Helmezy László azt sérelmezte, hogy a biztos elutasítja a hozzá forduló ügyvédeket. Majtényi László elmondta: erre csak akkor kerül sor, ha az ügyvéd egy általa elvállalt ügyet vele akar elvégeztetni; egyéb esetekben nem zárkozik el az ügyvédektől érkező kérések elől.

A fentiek alapján a bizottságban heves vita alakult ki a kormánypárti és az ellenzéki képviselők között, mely politikai jellegűvé vált. Ezt elkerülendő, Majtényi László többször kérte az ülés vezetőjétől, hogy válaszolhasson a kérdésekre, megelőzve ezzel a képviselők között kialakult szópárbajt. A bizottság alelnöke azonban ezt megtagadta, annak ellenére, hogy a házszabály alapján az adott napirendi pont előterjesztőjeként bármikor felszólalhatott volna. Mindez ahhoz vezetett, hogy — Juharos Róbert (Fidesz—MPP) szavaival élve — a beszámoló politikai erőterbe került, mely aggályokat ébresztett a kormánypárti képviselőkben. A bizottság végül a beszámolót — 13 igen, 4 nem szavazattal, 10 tartózkodás mellett — nem tartotta általános vitára alkalmasnak.

Az emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottság határozati javaslatát — mely a beszámoló elfogadását javasolja az Országgyűlésnek — az alkotmány- és igazságügyi bizottság alkalmasnak tartotta az általános vitára, vagyis javasolta annak a beszámolóknak az elfogadását, melyet általános vitára alkalmatlannak tartott. Ezt az ellentmondást Juharos Róbert azzal magyarázta meg, hogy a beszámoló alkalmasságáról való szavazáskor a tartózkodás jelzés volt az adatvédelmi biztos számára: vannak fenntartások a munkájával kapcsolatban. Ettől függetlenül a képviselő kétségtelennek tartotta azt, hogy a Fidesz—MPP frakciója támogatja a határozati javaslatot és a beszámoló elfogadását. A Magyar Igazság és Élet Pártja (MIÉP) és az FKGP képviselői a határozati javaslatot is alkalmatlannak tartották általános vitára.

Ilyen előzmények után került sor a beszámoló általános vitájára az 1999. június 21-ei plenáris ülésen. Szóbeli kiegészítésében az adatvédelmi biztos elmondta: öröndetes fejlemény az, hogy a korábbi évektől eltérően hét bizottság hívta meg. Részben azért, mert az általános kérdéseken túl valamennyi szektorális adatkezelés jellemzőiről lehetett beszélni az illetékes bizottság előtt; másrészt ezáltal lehetőség volt a személyes, közvetlen találkozásra a képviselők nagy részével.

Majtényi László először az ügyforgalmi statisztikák alakulásáról, ezek jelentéséről tájékoztatta a Országgyűlést. Kiemelte azt, hogy az ügyforgalomban nem történt változás, állandósulni látszik a vizsgálatok évi ezer körüli száma. Ez — remélhetőleg — azt jelenti, hogy nem növekszik az állampolgárok elégedetlensége az adatkezelőkkel szemben. Szintén stabilitás mutatkozik az információs szabadságot érintő ügyek arányában, mely évekre visszamenőleg 7%. Emögött az húzódnak meg, hogy az állampolgárok részéről egyelőre nagyobb az igény a személyes adataik védelmére, mint a közérdekű adatok nyilvánosságára. Öröndetes az, hogy nőtt a konzultációs ügyek száma: ez azt jelzi, hogy az adatkezelők egy-egy intézkedés előtt az esetleges jogsértések kiküszöbölése érdekében, tehát a megelőzés szándékával kéri az adatvédelmi biztos véleményét. A harmadik említett tendencia a magán és állami adatkezelők arányában bekövetkezett változás volt.

Az adatvédelmi biztos kiemelte, hogy az állampolgárok fenyegetettsége adatvédelmi szempontból többdimenziójúvá vált. Ez azt jelenti, hogy nem csak az állami szervek jelennek meg az állampolgárok előtt, mint adataik jogellenes kezelői, hanem sok esetben magáncégek. Példaként említette az Országos Felsőoktatási Iroda és a DokuSoft Kft. közötti adatáramlást, valamint a központi hitelinformációs rendszert.

A fentiekén túl Majtényi László beszélt az egyes minisztériumokkal való kapcsolatáról, kiemelve az Oktatási-, és a Belügyminisztériumot. Ezekkel a szervekkel 1998-ban a korrektség, a szakmai párbeszéd jellemezte a viszonyukat; ugyanakkor volt negatív példa is: továbbra is fennállt a Pénzügyminisztérium és az Adatvédelmi Biztos Irodája közötti vita.

Az ombudsman bevezetőjét két gyakorlati problémával zárta, ezek a kutatás- és közvetlen üzletszerzés célját szolgáló név- és lakcímadatok kezeléséről szóló törvénnyel voltak kapcsolatosak. Az egyik kérdés a karitatív szervezetek szabályozatlan helyzete volt: ezek a szervek sokkal nehezebben jutnak adatokhoz, mint például a csomagküldő szolgáltatók. Ugyancsak aggályos az, hogy a csecsemők adatai a születést követően azonnal bekerülnek a központi nyilvántartásba, ahonnan azokat a csomagküldők megszerezhetik, mielőtt a szülőknek alkalmuk lenne élni a letiltás jogával.

Az emberi jogi, kisebbségi és vallásügyi bizottság előadója, Homa János (Fidesz—MPP) néhány olyan kérdést emelt ki, melyek a bizottság ülésén szóba kerültek, így az ügyforgalom alakulását, a rendőrségi adatkezeléseket, a direkt marketing tevékenységet. Ismertette a bizottság egyhangú döntését, mely szerint a beszámolót általános vitára alkalmasnak találták, és javasolják a parlamentnek az elfogadását. A bizottság által benyújtott határozati javaslat szerint az adatvédelmi biztos jól beépült a magyar jogrendszerbe és közgondolkodásba. Hasonlóképpen nyilatkozott Tóth Gábor (Fidesz—MPP) a környezetvédelmi bizottság nevében.

A Kormány nevében Hende Csaba, az Igazságügyi Minisztérium államtitkára az adatvédelemmel kapcsolatos kodifikációs folyamatokról beszélt. Kiemelte az információs jogok védelmének fontosságát, és az adatvédelmi biztost biztosította arról, hogy jelentését a Kormány támogatja.

Az FKG nevében Turi-Kovács Béla ismertette az alkotmányügyi bizottság ülésén Pokol Béla által elmondott aggályokat, és kijelentette, hogy azokkal pártja is egyetért, szükségesnek tartva azt, hogy az ellentmondás megszűnjön. Kitért arra is, hogy az adatvédelmi biztos intézménye egyszemélyes intézmény: megengedhetetlen az hogy a biztos nem létező „helyettese” nyilatkozzon a sajtónak, mint ahogy az megtörtént. Negatív véleményének adott hangot Fenyvessy Zoltán (MIÉP). Véleménye szerint az adatvédelmi biztos nem csak túllépte hatáskörét, de jelentős mértékben akadályozta az államigazgatás — elsősorban a rendőrség és az adóhatóság — tevékenységét. Ugyancsak sérelmezte azt, hogy a biztos jogellenesnek minősítette pártja azon gyakorlatát, mely szerint képviselőjelöltjeitől nyilatkozatokat kér arról, hogy nem szenvednek kábítószer- vagy alkoholfüggőségben, és nem homoszexuálisak. Közölte, hogy a beszámolót a MIÉP nem tudja elfogadni; és az „átlátható állam — átláthatatlan állampolgár” követelménye Majtényi László gyakorlatában a „megvakított állam — kezelhetetlen állampolgár” valóságát eredményezi.

Fenyvessy Zoltán felszólalása — politikai tartalomtól nem mentes — vitát eredményezett. Göndör István (MSZP) — miután kiemelte a beszámoló néhány, általa fontosnak tartott részletét (ügyforgalom, magán adatkezelők, internet) — veszélyesnek tartotta azt, hogy egy országgyűlési biztos beszámoló az aktuálpolitika tárgyává válik. Bauer Tamás (SZDSZ) egyetértett Homa Jánossal abban, hogy szokatlan az állampolgárok számára a magánszféra információéhsége, és szükséges az adatvédelmi biztos tevékenysége ennek ellenőrzésében. Ugyanakkor fontosnak tartotta azt is, hogy össze kell egyeztetni az állam „titkolózáshoz” fűződő érdekét az állampolgár személyes adatai védelméhez és a közérdekű adatok nyilvánosságához fűződő érdekével. Véleménye szerint nemcsak azért nincs könnyű dolga az adatvédelmi biztosnak, mert ebben a kérdésben nehéz megtalálni a helyesnek mondható szűk mezsgyét, hanem azért is, mert feladataiból, tevékenységéből adódóan ő van abban a helyzetben az országgyűlési biztosok között, hogy összetűzésbe kerülhet a mindenkori kormánnyal.

Több képviselő osztotta Bauer Tamás álláspontját. Lendvai Ildikó (MSZP) szerint szükségszerű, és a jogállamiságból adódik az, hogy a biztos a szemben álló felek közül inkább a gyengébb állampolgár mellé álljon, hiszen az állammal szemben ő a védtelenebb. A hozzászólásokra Fenyvessy Zoltán és Balczó Zoltán (MIÉP) elmondták, hogy nem az adatvédelmi biztosi intézménnyel vannak fenntartásaik, hanem azzal, hogy Majtényi László véleményük szerint helytelenül kezeli az adatvédelem és az információszabadság kérdését: a mérték az, ami nem megfelelő. A jelenlegi gyakorlatban az általuk fontosabbnak tartott közösségi érdekhez képest az egyéni érdek került előtérbe.

Majtényi László zárszavában válaszolt a feltett kérdésekre, és egyúttal rávilágított az egyes felszólalások pontatlanságára. Külön szólt a koncessziós szerződésekről, arról, hogy tisztázni kell azt a kérdést, hol van a határ az ilyen szerződések tartalmának nyilvánossága tekintetében. Ismét szóba került az adórendőrség: az ombudsman elmondta, hogy az intézmény megalakulása óta korrekt munkakapcsolatban vannak. Válaszul Fenyvessy Zoltán bírálataira kifejtette, hogy ő nem az állami szervek ellen van; szükségesnek tartja viszont azt, hogy a rendőrség, az APEH csak törvényes eszközökkel szerezzen információkat. Nemcsak jogellenes, de veszélyes is az, ha például a rendőrség egész adatállományokat foglal le konkrét cél nélkül, gyakorlatilag „készletező” szándékkal. Ugyancsak Fenyvessy Zoltán felszólalására reagálva elmondta: ő állampolgári beadvány alapján indított vizsgálatot a képviselőjelöltektől kért nyilatkozatok ügyében, kötelességét teljesítve ezzel. Az állásfoglalás azonban nem minősítette jogellenesnek a MIÉP gyakorlatát, a pártnak ehhez joga van. Fontos azonban az így felvett adatok biztonságos őrzése.

Kitért a Turi-Kovács Béla által felvetett „helyettes” kérdésére. Egyetértett a képviselővel abban, hogy ilyen helyettes nem létezik; a félreértés a sajtó hibája. Az adatvédelmi biztos irodájában érvényben levő belső szabályzat szól a sajtónyilatkozatokról: e szerint a folyamatban levő ügyekben csak a vizsgálat tényéről lehet nyilatkozni, a vizsgálatot lezáró állásfoglalás már nyilvános — természetesen az érintettek személyes adatai nélkül. Nem lehet kivédeni a sajtó torzításait, így azt sem, hogy valamelyik munkatársát a helyetteseként tüntessék fel.

Újfént kitért arra a kérdésre, mely a megszületett állásfoglalások nyilvánosságra hozatalával kapcsolatos. Az ombudsman szerint a nyilvánosság ebben az esetben kettős természetű. Egyrészt a jogsértés szankciója, mely a kezében lévő kevés eszköz egyike az adatkezelővel szemben, másrészt viszont az állásfoglalás számos esetben a törvény szerint maga is közérdekű adat, mely a nyilvánosságtól nem zárható el.

Az Országgyűlés 268 igen szavazattal — 52 nem szavazat és a 4 tartózkodás mellett — fogadta el a beszámolót.

MELLÉKLETEK

1. VÁLOGATÁS AZ ADATVÉDELMI BIZTOS AJÁNLÁSAIBÓL*

A) SZEMÉLYES ADATOK VÉDELMEVEL KAPCSOLATOS ESETEK

A 48/1997. (VIII. 26.) BM rendelettel összefüggő adatkezelésekről szóló

a j á n l á s

I.

Az elmúlt éveleje óta hivatalomhoz több olyan beadvány érkezett, amelyekben a közúti közlekedés rendőrhatalósági igazgatásáról szóló 48/1997. (VIII. 26.) BM rendelettel összefüggő egyes rendőrségi eljárásokat kifogásolták. Az ügyek többségében a panasz lényege az volt, hogy e rendeletre hivatkozással az eljáró rendőri szervek — a gépjármű forgalomból való kivonásának kilátásba helyezésével — azt kérték a jármű tulajdonosától: közölje, hogy egy adott időben ki vezette a járművet. Az elmúlt hetekben két panaszos pedig arról tájékoztatott, hogy az adatközlés elmaradása miatt a gépjárművéket kivonták a forgalomból, jelentős kárt okozva nekik, illetve vállalkozásuknak.

A beadványokból, illetve vizsgálataink során megállapítottam, hogy az eljáró rendőri szervek a „Felszólítás adatközlésre” tárgyú levelükben — hiányosan idézve a BM rendeletet — nem hívták fel arra a gépjármű-tulajdonosok figyelmét, hogy a kivonásra csak akkor kerülhet sor, ha az adatközlést a tulajdonos jogos indok nélkül tagadja meg, továbbá azt sem jelezték, hogy milyen célból igénylik ezen adatokat. Arra is volt példa, hogy egy hiányosan kitöltött adatközlési lap miatt az eljáró rendőri szerv a tulajdonos titkos számát megszerelve, telefonon kívánta az adatokat pontosítani. Néhány esetben pedig, figyelmen kívül hagyva egy — a korábbi országos rendőrfőkapitány által elfogadott — ajánlást, az eljárás lefolytatása érdekében a járművezető azonosító adatain túl a munkahelyére és jövedelemére vonatkozó adatokat úgy igényelték, hogy nem jelezték ezen adatok közzétételének önkéntes jellegét.

Egyes rendőrkapitányságok az adatszolgáltatásra, adatközlésre felszólító levélben még azt is jelzik, hogy „az adatkérés okáról a 16/1997. Országos Rendőr-főkapitányság (ORFK)-i utasítás 185. pontja alapján információt adni nem áll módunkban”.

II.

Az egyes panaszok vizsgálata során általában úgy foglaltam állást, hogy:

a 48/1997. (VIII. 26.) BM rendelet 31. § (3) bekezdése *m*) pontja alapján készített „Felszólítás adatközlésre” című nyomtatvány az adatvédelem törvényi követelményeinek nem felel meg, amikor a jármű tulajdonosát arra kötelezi, hogy a gépjárművét vezetőik (például családtagok, rokonok, barátok, munkatársak) személyes adatait törvényi felhatalmazás, illetve az érintettek hozzájárulása nélkül és egyértelműen meg nem határozott célból továbbítsa az erre őt felszólító rendőri szervnek.

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) szerint ugyanis:

„3. § (1) Személyes adat akkor kezelhető, ha

a) ahhoz az érintett hozzájárul, vagy

b) azt törvény vagy — törvény felhatalmazása alapján, az abban meghatározott körben — helyi önkormányzat rendelete elrendeli.”, továbbá

„5. § (1) Személyes adatot kezelni csak meghatározott célból, jog gyakorlása és kötelezettség teljesítése érdekében lehet. Az adatkezelésnek minden szakaszában meg kell felelnie e célnak.

(2) Csak olyan személyes adat kezelhető, amely az adatkezelés céljának megvalósulásához elengedhetetlen, a cél elérésére alkalmas, csak a cél megvalósulásához szükséges mértékben és ideig.”

Az adatközlésre felszólító levél az adatvédelmi törvényt más vonatkozásban is sérti. Az adatok minőségére vonatkozó törvényi előírás, hogy:

„7. § (1) A kezelt személyes adatoknak meg kell felelniük az alábbi követelményeknek:

a) felvételük és kezelésük tisztességes és törvényes;

b) pontosak, teljesek és ha szükséges időszerűek;

c) tárolásuk módja alkalmas arra, hogy az érintettet csak a tárolás céljához szükséges ideig lehessen azonosítani.”

* A válogatás az ajánlások és állásfoglalások eredeti szövegét tartalmazza. Az anonimizálást, az értelmező címe utólagos hozzáadását, valamint az állásfoglalás tartalmát nem érintő rövidítéseket [...] -lel jelöltük.

Az eljáró rendőri szerv nem tüntette fel a levélben, hogy a BM rendelet csak akkor szankcionálja az adatszolgáltatás megtagadását, ha az „jogos indok nélkül” történik.

A gépjárművezető foglalkozására, munkahelyére, keresetére, havi jövedelmére, családi állapotára, kiskorú gyermekeinek vagy az általa eltartott személyek számára vonatkozó rendőrségi érdeklődésekkel kapcsolatban — egy másik ügy vizsgálata kapcsán — már korábban jeleztem az országos rendőrfőkapitány által akkor elfogadott állásfoglalásban, hogy ilyen adatszolgáltatásra csak önkéntes alapon kerülhet sor. A kitöltés önkéntességére magán az adatlapon, nyilatkozaton kell felhívni az állampolgárok figyelmét.

Mivel annak a ténynek a közlése, hogy a gépjárművet egy adott időszakban ki vezette, tartalmilag tanúvallomásnak tekinthető, ezért figyelembe kell venni azt a törvényekben megfogalmazott jogelvet is, amely szerint senki sem kötelezhető arra, hogy magát vagy hozzátartozóját bűncselekmény vagy szabálysértés elkövetésével vádolja.

Amennyiben tehát a járművet a kérdéses időpontban használó személy hozzátartozó, vagy nem járul hozzá adatai továbbításához, az adatközlésre felszólított gépjármű-tulajdonos magánszemély akkor jár el a hatályos törvényi előírásoknak megfelelően, ha — hivatkozva az adatvédelmi törvényre, vagy az említett jogelvre — erről tájékoztatja a rendőrhatalóságot. Másik jogszerű megoldás, ha a felszólított — a rendőrség egyidejű tájékoztatásával — a nyilatkozatot átadja az érintett személynek, rábízva, hogy azt kitöltve megküldi-e a rendőrségnek.

Ha a kérdéses időpontban a járművet olyan személy vezette, aki előzetesen hozzájárult személyes adatai továbbításához, akkor a személyazonosító adatok a rendőrségnek megküldhetők.

Amennyiben a kérdéses gépjármű nem magántulajdonú, az üzemeltető akkor jár el helyesen, ha — miután a rendőrségtől megérdeklődte az adatközlési felszólítás okát, és az érintett hozzájárulását is megszerezte — a gépjárművet vezető személy természetes azonosító adatait továbbítja a rendőrségnek.

III.

A hozzám érkezett panaszokra is tekintettel 1998 májusában a korábbi, december 11-én pedig a jelenlegi belügyminiszter sürgős intézkedését kértem, hogy „a közlekedésigazgatással összefüggő nyilvántartásokban (például a gépjármű- és vezetői engedély nyilvántartásban) záros határidőn belül megszűnjenek a törvényi felhatalmazás nélküli adatkezelések. Kérem továbbá, hogy e jogellenes adatkezelések legalizálására kiadott — a polgárokat törvényben elő nem írt adatszolgáltatásra kötelező, és e kötelezettség elmulasztása esetén joghátránnyal fenyegető — a közúti közlekedés rendőrhatalósági igazgatásáról szóló 48/1997. (VIII. 26.) BM rendelet átdolgozására is szíveskedjen intézkedni.”

A szükséges intézkedéseket a Belügyminisztérium illetékesei nem tették meg, sőt november közepén a 48/1997. (VIII. 26.) BM rendelet olyan irányú módosítására tettek javaslatot, amely a személyes adatok újabb körének jogellenes kezelését írta volna elő. A jogszabály-tervezet véleményezése során is kifejtettem, hogy:

„A bevezetőben hivatkozott rendőrségi törvény nem ad felhatalmazást a tervezett szabályozások többségéhez. Megfelelő törvényi felhatalmazás hiányában személyekre vonatkozó kötelezettségeket, illetve személyes adatokkal összefüggő bejelentési, nyilvántartási feladatokat (azaz adatkezeléseket) miniszteri rendeletben nem lehet meghatározni.

A tervezet 3., 4., 5., 6. §-aiban, valamint az 1. és 2. mellékleteiben törvényi felhatalmazás hiányában személyes adatok kezelésével kapcsolatos — joghátránnyal is járó — kötelezettségek nem szerepelhetnek, továbbá olyan feladatok sem határozhatók meg, amelyek a jogilag nem létező, azaz jogellenesen működő nyilvántartásokkal vannak összefüggésben.”

Az előzmények, illetve a fenti véleményem ellenére a belügyminiszter módosította az említett rendeletet, sőt ezen rendeletre is hivatkozással 1999. január elején a Belügyminisztériumban megkezdték — személyes adatokat is tartalmazó — járműtörzskönyvek kiadását.

IV.

A 48/1997. (VIII. 26.) BM rendelettel összefüggő adatkezelésekkel kapcsolatban — figyelemmel az előzményekre — a következő ajánlást teszem:

— A jogosulatlan adatkezelések megszüntetése érdekében ismételten felszólítom a belügyminisztert, hogy a 48/1997. (VIII. 26.) BM rendeletnek a személyes adatok kezelésére vonatkozó részeit — a megfelelő törvényi felhatalmazás megszületéséig — helyezze hatályon kívül.

— A jogosulatlan adatkezelések további elkerülése érdekében — a közúti közlekedési nyilvántartásról szóló törvény megalkotásáig — a törzskönyvek kiadásakor a gépjárművek tulajdonosaitól kérjenek írásbeli nyilatkozatot arról, hogy hozzájárulnak személyes adataik kezeléséhez.

— Felkérem az országos rendőrfőkapitányt, hogy — a 48/1997. (VIII. 26.) BM rendelet módosításáig, illetve a vonatkozó szakaszok hatályon kívül helyezéséig — saját hatáskörében tegyen olyan intézkedéseket, amelyek megakadályozzák a rendőri szervezetek további jogosulatlan adatkezelését.

Budapest, 1999. január 7.

Dr. Majtényi László

(936/H/1998)

*A postai meghatalmazások hitelesítésével kapcsolatos**a j á n l á s*

I.

Egy panaszos állásfoglalásomat kérte a postai forgalomban rendszeresített 79-140-02900-4 számú nyomtatvánnyal kapcsolatban. A magánszemélyek e nyomtatvány kitöltésével rendelkezhetnek arról, hogy a részükre érkező küldeményeket az általuk meghatalmazott személy a postahivatalban átvehesse.

A nyomtatvány hátoldalán olvasható kitöltési és felhasználási tudnivalók 6. pontja a következőket tartalmazza:

„6. A meghatalmazó magánszemély aláírását hitelesítheti két tanú, bármelyik postahivatal, a meghatalmazóra illetékes postai kézbesítő, bíróság, közjegyző, helyi önkormányzat illetékes szerve. Egészségügyi vagy szociális intézményben ápoltságát és személyazonosságát az intézmény vezetője vagy a szabadságvesztés büntetését töltő személy által kiállított meghatalmazáson a meghatalmazó aláírását és személyazonosságát az illetékes rendőri vagy büntetés-végrehajtási szervezet igazolhatja.”

A panaszos annak lehetőségét veti fel, hogy az idézett rendelkezés alapján kitöltött meghatalmazásba betekintő postai alkalmazott különleges személyes adatokat ismerhet meg, hiszen az aláírásokat hitelesítő intézmény neve alapján könnyen juthat arra a következtetésre, hogy a meghatalmazó egészségügyi vagy szociális gondozás alatt áll, előzetes letartóztatásban van vagy szabadságvesztés büntetését tölti.

II.

A nyomtatvány kifogásolt 6. pontja lényegében megismétli a postai tevékenységről szóló 133/1993. (IX. 29.) Korm. rendelet (a továbbiakban: rendelet) 14. § (3) bekezdésének a postai meghatalmazásokról szóló rendelkezését.

Az említett jogszabályhely szövegét a 62/1997. (IV. 27.) Korm. rendelet 6. § (3) bekezdése állapította meg, és az ebben a formában 1997. május 3-án lépett hatályba.

A panasz tehát lényegében ennek a jogszabályhelynek az alkotmányosságát kérdőjelezi meg. A rendelet szóban forgó részlete így szól:

„14. § (3) Egészségügyi vagy szociális intézményben ápoltságát és személyazonosságát az intézmény vezetője vagy az általa felhatalmazott személy, az előzetes letartóztatásban lévő vagy a szabadságvesztés büntetését töltő személy által kiállított meghatalmazáson a meghatalmazó aláírását és személyazonosságát az illetékes rendőri vagy büntetés-végrehajtási szervezet igazolhatja.”

A rendelkezések alapján valóban nem zárható ki az, hogy a postai dolgozó megismerjen egyes olyan személyes adatokat, amelyek kezelésére nincs felhatalmazása. Mind az egészségi állapottal, mind a büntetett előélettel kapcsolatos adatok — és az adatokból levonható következtetések — különleges személyes adatnak tekintendők, melyek a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény 2. § 2. b) pontja valamint 3. § (2) bekezdése szerint fokozott védelem alatt állnak. Kezelésükhöz törvény erre irányuló rendelkezése vagy az érintett írásbeli felhatalmazása szükséges. Nyilvánvalóan sérti az adatkezelés célhoz kötöttségének elvét, ha ilyen adatokat a postai meghatalmazás révén illetéktelen személy megismerhet.

Az a tény, illetve körülmény, hogy valakit egészségügyi vagy szociális intézményben ápolnak, semmiképp sem alapozhatja meg az illető magánjogi rendelkezési jogának olyan jellegű csorbítását, mely szerint egyes ügyekben — így például a postai küldemények átvétele tekintetében — csak az intézmény tudtával és közreműködésével adhat az őt képviselő, az ügyei vitele érdekében eljáró személy számára meghatalmazást. Ugyanez áll a rendelkezés második fordulatában említett előzetes letartóztatásban lévő, illetve szabadságvesztés büntetését töltő meghatalmazóval kapcsolatban is.

III.

Fentiekre tekintettel a következő ajánlást teszem:

— Felkérem a közlekedési, hírközlési és vízügyi minisztert, hogy kezdeményezze a kormányrendelet 14. § (3) bekezdése szövegének módosítását. A változtatás után a rendelkezésből ki kell tűnnie, hogy a meghatalmazó szabadon dönthet afelől, hogy az őt befogadó intézményt — esetleg annak vezetőjét — kéri fel személyazonosságának és aláírásának igazolására, vagy a teljes bizonyító erejű magánokirat szabályai szerint eljárva: két tanú közreműködését veszi igénybe vagy a meghatalmazást közjegyző által szerkesztett okiratba foglalja.

— Felkérem a közlekedési hírközlési és vízügyi minisztert, hogy a kormányrendelet szövegének fentiek szerinti módosítását követően gondoskodjék arról, hogy a forgalomba kerülő nyomtatványok már az új szabályokról szóló tájékoztatást tartalmazzák.

Budapest, 1999. január 18.

Dr. Majtényi László

(308/A/1998)

* * *

Az egyes hazai televízió-társaságok híradóinak és bűnügyi tudósításainak adatvédelmi biztosi vizsgálatát lezáró

a j á n l á s

I.

Már több ízben a nyilvánosságához fordultam a személyiség védelmét igényelve, többek között a balesetek sérültjeinek, a bűncselekmények áldozatainak, gyanúsítottjainak valamint hozzátartozóik információs önrendelkezési jogának védelme érdekében. A Pándy-ügy kapcsán, az ötös lottó-ügy néven ismertté vált, valamint a dávodi esetként emlegetett vizsgálat során is kértem a sajtó képviselőit az ügyben érintett állampolgárok magánéletének tiszteletben tartására.

1999. január 29-én sajtóközleményt adtam ki, melyben emlékeztettem a sajtó képviselőit arra, hogy 1996 tavaszán az állampolgári jogok országgyűlési biztosa általános helyettesének, a rendőrség vezetőinek valamint bűnügyi újságírók részvételével az Országos Rendőr-főkapitányság (ORFK) székházában megbeszélést tartottunk, ahol az a megállapodás született, hogy a nyomozati szakban a bűncselekmény leírásán túl kizárólag az érintettek nevének kezdőbetűi közölhetők, amelyek alapján sem a sértett, sem a gyanúsított kiléte nem állapítható meg. E szabály alól a közfeladatot ellátó személyek valamint a közszereplők bizonyos köre jelenthet kivételt. A büntetőeljárás során mindenki köteles tiszteletben tartani a bűncselekmények sértettjeinek jogait és az ártatlanság védelmét.

1998 utolsó és 1999 első hónapjaiban a szenzációkeltés jegyében egyre több, a személyiségi jogok érvényesülését veszélyeztető cikk, műsor látott napvilágot.

II.

A hivatalból megindított vizsgálat tényének közlése után 1999. január hónapjában több beadvány érkezett hivatalomhoz, melyek a hírműsorokban bemutatott különböző életszituációkat, így különösen a katasztrófákat, a bűncselekmények elkövetését és az elkövetésükkel gyanúsítottakat, az erőszak társadalmi jelenségét, embertársaink személyes életpéldáit, problémáit nyilvánosságra hozó riportok tartalmát kifogásolták. Megállapítottam, hogy fennáll a gyanú, hogy a televízió-műsorok megsértik a riportokban szereplők információs önrendelkezési jogát.

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosa általános helyettese külön vizsgálatot folytat annak felderítésére, hogy a hírműsorok és bűnügyi tudósítások okoznak-e a sértettek, a tanúk, illetve a gyanúsítottak alkotmányos jogaival összefüggő sérelmet. A bűnügyi tudósítások ugyanis a személyes adatok védelmén túl, az Alkotmányban deklarált más jogokkal is összefüggésbe hozhatók, így például az ártatlanság védelmével, a tisztességes és méltányos eljárás elvével valamint a magánszféra védelmének az adatvédelmen kívüli egyéb összetevőivel. Figyelembe kell venni továbbá, hogy a bűnügyi tudósítások érintik a büntetőeljárás résztvevőinek pozícióját, illetve az ügy későbbi megítélését, és azt az alapvető társadalmi érdeket, amely a büntetőeljárások sikeres befejezéséhez fűződik.

III.

A hivatalból megindított vizsgálat első lépéseként áttekintettem a Duna Televízió, a TV2, az RTL-Klub, az MTV-1 valamint a TV3 1999. január 11-e és 16-a között sugárzott híradó és bűnügyi tudósításokat közreadó műsorait, valamint az ezt követő — egy esetben megelőző — hetek néhány bűnügyi magazinműsorát. Ennek alapján értékelhető képet kaptam a személyes adatok kezelésével kapcsolatos gyakorlatról.

Néhány, az adott időszakban vizsgált ügy:

Emberölés áldozata lett egy győri vállalkozó. Az egyik híradó személyes adatok közlése nélkül beszámolt az eseményről, bemutatta a gépjárművet és annak rendszámát. Egy másik hírműsor bement, hogy a vállalkozó büntetett előéletű és rendőr volt (ezt a rendőrség cáfolta). Egy harmadik híradó a nevét részben közölte, házáét és üzlethelyiségeit bemutatta.

Budapest XVI. kerületében tüzeset történt, két gyermek életét veszítette.

Az egyik híradó személyes adatok említése nélkül számolt be az eseményről, a másik közölte az utca nevét és mutatták a helyszínt, egy harmadik hírműsorban elhangzott a ház pontos címe, az édesanya neve, valamint bejátszották az édesanya segélykérő hívását (az adás estéjén kétszer), és az egyik szomszéd arról nyilatkozott, hogy a tragédiát az ablakból nézte végig. Egy másik magazinműsor bemutatta a gyermekek nagymamájáról korábban készült felvételt, a szomszédok itt is nyilatkoztak a tüzesetről.

Két televízió-társaság nem csupán hírértékű információkat tartotta azt, hogy egy kétgyermekes családanya elvetélt magzatát felfalta egy kutya, hanem az általuk közreadott felvételeken megszólalt az anya és a családtagok, sőt nevüket is nyilvánosságra hozták.

Egy hírműsor beszámolt arról, hogy egy gyermekkorú kislány gyermeket vár, mivel büntetett előéletű nagypapa — aki a gyermek gyámja volt — megerőszakolta. A kislány és édesanyja nyilatkozott, nevüket nyilvánosságra hozták. A riportból kiderült, hogy a nagypapa már korábban megerőszakolta az egyik lányát, az édesanya testvérét.

Egy magazinműsor család valamint kuruzslás alapos gyanúja miatt folyamatban lévő büntetőeljárással kapcsolatos tudósításában annak ellenére közölte a gyanúsított nevét, lakóhelyét, illetve mutatta be arcképét és családi házáét, hogy az érintett a műsor előtt ez ellen kifejezetten tiltakozott.

Sem közérdek, sem nyomozati érdek nem fűződött ahhoz, hogy az elektronikus sajtó a gyakran kiskorú áldozatok személyiségi jogait sértő riportokat tegyen közzé, közölje a sértettek és a gyanúsítottak nevét, lakcímét, fényképét, nemegyszer sokkoló felvételeket mutasson róluk.

Azon riportok esetében, melyeknél vélelmezhető volt az információs önrendelkezési jog sérelmének gyanúja, illetve a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (továbbiakban: Avtv.) 3. § (2) bekezdésének a) pontja alapján a bennük szereplő adatok nyilvánosságra hozásához az érintett írásbeli hozzájárulása szükséges, tovább folytatódott a vizsgálat.

IV.

Négy televízió-társaságot kerestem meg. Arra kértem választ, hogy az általuk sugárzott riportokban mi volt a személyes adatok nyilvánosságra hozásának a törvényes alapja. Az adatvédelemre vonatkozó jogszabályok alapján általában el nem fogadható válaszokban a jellemző érvek a következők voltak:

— a Polgári Törvénykönyv (Ptk.) VII. fejezetében szereplő képmáshoz való jog érvényesítése tekintetében nem alkalmazhatóak az adatvédelmi törvény szabályai;

— a felvételeken szereplők a felvételek elkészítése ellen nem tiltakoztak, az érintettek ábrázolása nem volt egyéni, egyedi;

— a felvételek nem rejtett kamerával készültek, következésképpen nem kellett a nyilvánosságra hozatalhoz hozzájárulást kérni;

— a Magyar Távirati Iroda (MTI) sok esetben már korábban nyilvánosságra hozta a személyes adatokat, az adatalányok a nyilvánosság előtt ismert személyek;

— a cselekvőképtelen személy hozzátartozói szóban hozzájárultak az egészségügyi adat nyilvánosságra hozásához;

— a razziáról a média a rendőrségtől szerzett tudomást, így az intézkedésről készült felvételek hivatalos szervtől kapott hivatalos tájékoztatásnak minősülnek;

— az érintettek szóban járultak hozzá különleges adataik nyilvánosságra hozásához;

— a különleges adatok szóbeszéd tárgyai;

— az érintettek ráutaló magatartása (a felvétel ellen nem tiltakoznak, azt eltűrik) megalapozza a hozzájárulást a különleges adatok nyilvánosságra hozatala esetében is;

— a temetesen készült felvételek nyilvános eseményen, közterületen készültek, mivel ott több közjogi méltóság is megjelent, így az nyilvános, közérdeklődésre számot tartó esemény volt, a felvétel ellen a hozzátartozók nem tiltakoztak;

— a gyermeket megerőszakoló személy korábbi hasonló cselekményéről a rendőrségtől kaptak tájékoztatást (a kislány neve és képmása bemutatásának jogalapjáról nem nyilatkoztak);

— a sajtónak kötelessége a közvélemény megfelelő tájékoztatása, ezért az érintettek tiltakozása ellenére is közölhetőek személyes adatok.

Két televízió-társaságnál, ahol az adatkezelés jogszerűsége kétségeket ébresztett, további helyszíni ellenőrzést tartottunk.

Az egyik televízió-társaság szerkesztői arról tájékoztattak, hogy a riportok előtt minden esetben közlik a riport-alanynal, hogy mely televíziós társaságtól, melyik műsor számára készítik a riportot, és az érintett szóbeli hozzájárulását kéri a riport elkészítéséhez, illetve sugárzásához. A szerkesztőségek lehetőséget adnak arra, hogy az érintett a korábban megadott hozzájáruló nyilatkozatát visszavonja, illetve az ismétlést meghiúsítsa szóbeli visszavonó nyilatkozatával. Volt példa arra is, hogy az érintett kérésére a társaság archívumából töröltek felvételt. Írásbeli hozzájárulást az adatkezeléshez a különleges adatnak minősülő személyes adatok nyilvánosságra hozásához nem kérnek, kivéve amikor az orvosi titoktartás alól ad felmentést a riportalany kezelőorvosának. A hozzájáruló nyilatkozatot más módon, például kép- vagy hangfelvétellel sem rögzítik. Tapasztalataik szerint az érintettek általában tisztában vannak azzal, hogy a nyilatkozatuk megtétele, közreműködésük a riportban a nyilvánossággal jár együtt. Ezért nagyon sokan elzárkóznak az interjútól vagy utólag letiltják a nyilvánosságra hozatalt, amely kérésnek mindig eleget tesz a tévétársaság.

A napi munka során sok esetben okoz nehézséget a televíziós újságíróknak a különleges adatfajták, felismerése, illetve a személyhez fűződő jogokat tiszteletben tartó felvételek készítése (például: balesetek, katasztrófák stb. esetén). Biztosítottak bennünket arról, hogy a munkájuk során szándékaik szerint szem előtt tartják a személyes adatok védelméhez, illetve más személyhez fűződő jogok érvényesülését.

A hírműsor szerkesztőjétől megtudtuk, hogy a Budapest XVI. kerületi — két gyermek halálát okozó — tüzeset tűzoltóságon történt bejelentését (az anya segélykérő hívását, amit nyilvánosságra hoztak) a tűzoltóság hivatalos helyiségében rögzítették.

Az eset kivizsgálása érdekében megkerestem a Fővárosi Tűzoltóság Hírközpontját. A Fővárosi Tűzoltóság parancsnoka válaszában kifejtette, hogy a tűzoltóság feladatai közé tartozik — többek között — a tűzvédelmi felvilágosító tevékenység és a lakosság tájékoztatása is. A vizsgált esetben a televízió-társaság a BM Tűzoltóság Országos Parancsnokságának Tájékoztatási és Társadalmi Kapcsolatok Főosztályáról kapott szóbeli értesítést a tüzesetről. Ezt követően a Fővárosi Tűzoltóság Hírközpontjának parancsnoka adott tájékoztatást a tüzesetről, melyben nem említette a nevet és a címet. A nyilatkozat után általánosságban bemutatta az adatrögzítő berendezést a stábnak. Eközben éppen a riport alapjául szolgáló tüzeset segélykérő hangfelvételének archiválása történt, melyet a tévétársaság forgatócsoportja engedély nélkül rögzített. A tűzoltóság parancsnoka az ehhez hasonló esetek elkerüléséhez szükséges intézkedéseket már az adás után megtette, a parancsnokot pedig figyelmeztette.

A másik televízió-társaságnál folytatott helyszíni ellenőrzésen a bűnügyi tudósításokat is közreadó műsor főszerkesztője elmondta: tisztában vannak azzal, hogy olyan adatokat kezelnek, amelyek sok esetben különleges adatnak minősülnek, ezért körültekintően járnak el a műsorok készítésekor és archiválásakor is. Külső cégekkel is szerződésben állnak, amelyek riportokat készítenek a műsor számára. A szerkesztőség csak jogilag teljesen korrekt, az írásbeli hozzájáruló nyilatkozatokat is magában foglaló riportokat vesz át és hoz nyilvánosságra. Ezek a nyilatkozatok — elmondásuk szerint — azt a célt is szolgálják, hogy a riportalany ne, illetve csak egy ésszerű határidőn belül vonhassa vissza a nyilatkozatát az adást megelőzően. A társaság által elkészített műsoroknál is így járnak el. Bemutatták az adatkezeléshez hozzájáruló nyilatkozatokat, melyeket rendben találtunk.

A hírműsor főszerkesztője a vizsgált műsorok tekintetében szóbeli hozzájárulásokkal, illetve a ráutaló magatartás tanúsításával magyarázta a nyilvánosságra hozatal jogszerűségét. Írásbeli hozzájárulást a különleges adatok nyilvánosságra hozásához nem kérnek. Kérdésünkre arról is tájékoztattott, hogy nyilatkozat-letiltás már sok esetben történt, de az adatok, felvételek törlését még nem kérték.

Levélben fordultam az MTI elnökéhez is, melyben tájékoztatást kértem a tüzeset helyszíne nyilvánosságra hozásának körülményeiről, valamint a Frankel Leó utcai Országos Takarékpénztár és Kereskedelmi Bank Rt. (OTP) rablás gyanúsítottjai nevének nyilvánosságra hozásáról. Az elnök válaszában elismerte a jogsértést, és megküldte az MTI személyes adatok kezelésére vonatkozó, a vizsgálat nyomán kidolgozott szabályzatát, amelynek következetes betartása biztosíthatja a további jogsértések elkerülését. E szabályzat az adatvédelmi törvény szövegét helyesen értelmezi és alkalmas iránymutatás az újságírók számára.

V.

A sajtószabadság a szabadságjogok között is megkülönböztetett védelmet élvez, a demokratikus társadalmi berendezkedés egyik alapértéke, de nem korlátozásoktól mentes. Az Alkotmány 59. § (1) bekezdése szerint: „A Magyar Köztársaságban mindenkét megillet a jóhírnévhez, a magánlakás sérthetlenségéhez, valamint a magántitok és a személyes adatok védelméhez való jog.”

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény alapján személyes adat csak az érintett hozzájárulásával valamint törvény (önkormányzati rendelet) felhatalmazásával kezelhető

(Avtv. 3. § (1) bekezdés). Személyes adat minden, az érintett természetes személlyel kapcsolatba hozható adat, az abból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés (Avtv. 2. § 1. pont). Ezen szabályok alapján a képmás, valamint minden más az érintett azonosítására alkalmas képrészlet, hangfelvétel is személyes adat. Különleges adat a személyes adatok azon köre, melyek a faji eredetre, a nemzetiségi, etnikai hovatartozásra, politikai véleményre vagy pártállásra, vallásos vagy más meggyőződésre, egészségi állapotra, kóros szenvedélyre, a szexuális életre valamint a büntetett előéletre vonatkoznak [Avtv. 2. § 2. a) és b) pont]. Adatkezelés az alkalmazott eljárástól függetlenül a személyes adatok felvétele és tárolása, feldolgozása, hasznosítása (ideértve a továbbítást és a nyilvánosságra hozatalt), az adatok megváltoztatása és további felhasználásuk megakadályozása (Avtv. 2. § 4. pont).

Az 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről (Ptk.) a személyiségi jogok számos vonatkozása mellett a képmással és a hangfelvétellel való visszaélést is nevesítve tilalmazza. A Ptk. 80. §-a szerint: „A személyhez fűződő jogok megsértését jelenti a más képmásával vagy hangfelvételével kapcsolatos bármiféle visszaélés. Képmás vagy hangfelvétel nyilvánosságra hozatalához — a nyilvános közszereplés kivételével — az érintett személy hozzájárulása szükséges. Az eltűnt, valamint a súlyos bűncselekmény miatt büntető eljárás alatt álló személyről készült képmást (hangfelvételt) nyomós közérdekből vagy méltánylást érdemlő magánérdekből a hatóság engedélyével szabad felhasználni.”

A képmás nyilvánosságra hozatala tehát csak akkor jogszerű, ha az érintett ahhoz hozzájárult.

Az Ptk. módosításának végrehajtására kiadott 1978. évi 2. törvényerejű rendelet 2. §-a kimondja, hogy: „az eltűnt, illetőleg a büntetőeljárás alatt álló személyről készült képmás vagy hangfelvétel felhasználását az eltűnt személy felkutatását vagy körözését elrendelő, illetőleg az a hatóság engedélyezheti, amely előtt a büntető eljárás folyik.”

A sajtóról szóló 1986. évi II. törvény 3. § (1) bekezdése szerint „A sajtószabadság gyakorlása [...] nem járhat mások személyhez fűződő jogainak sérelmével”.

A rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény 3. § (2) bekezdése kimondja: „a műsorszolgáltató köteles tiszteletben tartani a Magyar Köztársaság alkotmányos rendjét, tevékenysége nem sértheti az emberi jogokat [...]”

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (Btk.) 177/A. §-a büntetni rendeli a jogosulatlan adatkezelést: „az adatkezelő, aki [...] személyes adatot jogellenesen továbbít, vagy nyilvánosságra hoz, [...] vétséget követ el, és egy évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.” A Btk. 177/B. §-a a különleges személyes adatokkal történő visszaélést is büntetni rendeli: „Aki a személyes adatok védelmére vonatkozó jogszabályban meghatározott adatkezelése során tudomására jutott különleges adatot jogellenesen nyilvánosságra hozza [...] büntetést követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

Ugyanezen szakasz (2) bekezdése a különleges adat megszerzését is büntetni rendeli: „aki különleges adatot maga vagy más részére jogosulatlanul megszerez, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.”

Az Alkotmánybíróság több határozata és a hazai jogi irodalom is hangsúlyozza, hogy a közfeladatot ellátó személyek körén túl a közszereplők magánélete is korlátozottabb lehet. Azonban mind a pozitív jog, mind pedig a bírói gyakorlat adós ennek szabályozásával, illetve értelmezésével. Nem vitatható, hogy a hírnév természetesen felkelti a sajtó és közönsége érdeklődését, amint az sem, hogy a híres ember magánéletéhez fűződő jogát is tisztelni kell.

A jogviták megítélése során figyelemmel kell lenni az Avtv. azon rendelkezésére is, mely szerint a személyes adat nyilvánosságra hozatala során „kétség esetén azt kell vélelmezni, hogy az érintett a hozzájárulást nem adta meg” [Avtv. 3. § (3) bekezdés].

Az idézett törvények alapján a televízió-társaságok válaszai a következők miatt nem alapozzák meg az adatkezelések jogszerűségét:

— Az Avtv. személyes adat meghatározásából egyenesen következik, hogy a képmás is személyes adat, ezért a kép- és hangfelvételek tekintetében a Ptk. és az Avtv. szabályait együtt kell alkalmazni. Ezen felül a Ptk. is hozzájáruláshoz köti az ilyen adatok nyilvánosságra hozatalát.

— A nyilvános közszereplés esetét leszámítva a felvétel eltérése, azaz a tiltakozás hiánya nem jelent hozzájárulást a képmás egyéni bemutatásához. A ráutaló magatartás azonban egyértelművé teheti a hozzájárulást, például ha valaki önként nyilatkozik.

— A kamera nyilvános használata nem pótolja a képmás egyéni bemutatásához való hozzájárulást. A vizsgált esetben egyéni ábrázolás valósult meg.

— A vizsgált esetben a távirati iroda jogszerűtlenül hozta nyilvánosságra a személyes adatokat. Ezen adatok ismételt kezelése is jogszerűtlen, függetlenül attól, hogy hivatalos szervtől származnak-e vagy sem. Az, hogy valaki a nyilvánosság előtt ismert személy, nem teremt feltétlen alapot személyes adatainak nyilvánosságra hozására.

— A razziáról szóló tudósításban, a felvételen szereplő gyanúsítottak bemutatásához nem elegendő a rendőrség hozzájárulása sem. A felvételen szereplők hozzájárulását kellett volna megszerezni.

— A különleges adatok nyilvánosságra hozatalához az érintett írásbeli hozzájárulására van szükség. A cselekvőképtelen személy helyett törvényes képviselője tehet érvényes jognyilatkozatot. Az egészségügyi adat különleges adat, tehát a törvényes képviselő írásos nyilatkozata alapozza meg a jogszerű adatkezelést.

— A különleges adatok az Avtv. szabályai alapján kezelhetők és hozhatók nyilvánosságra; az a tény, hogy egy szűkebb lakóhely, közösség előtt ismeretese, nem jogosítja fel egyik televízió-társaságot sem az ismételt nyilvánosságra hozatalra.

— Az Avtv. a különleges adatok nyilvánosságra hozatalához — a törvényi kivételeket leszámítva — az érintett írásbeli hozzájárulását követeli meg; aki ilyen hozzájárulás nélkül hoz nyilvánosságra különleges adatot, az a Btk. 177/B. §-ába ütköző büntettet valósít meg. Ha az adatalany élő adásban önként beszél különleges adatairól, a hozzájárulás megadottnak tekinthető. E feltétel akkor teljesül, ha az adatalany az élő adás tényéről tud.

— A jogellenesen továbbított adat nyilvánosságra hozatala is jogellenes. A szexuális életre vonatkozó adatok különleges adatok. A szexuális bűncselekmények gyermekkorú áldozatainak bemutatásához a törvényes képviselő jognyilatkozata sem elégséges jogalap.

— Megfelelő törvényi felhatalmazás hiányában a személyes és különleges adatok közléséhez minden esetben kötelező az érintettek hozzájáruló nyilatkozatának beszerzése. A sajtó a tájékoztatás során ezért nem hozhat nyilvánosságra olyan adatokat, amelyek közlése ellen az érintett adatalany kifejezetten tiltakozott.

A hivatalból indított vizsgálat időbeni és módszertani korlátai valamint megállapításainak általános szintje indokoltá teszik, hogy az elmarasztható gyakorlatot követő tévétársaságokat ne nevezzük meg. Azt azonban megállapítom, hogy a vizsgált időszakban az adatvédelmi szempontból legkevésbé kifogásolható gyakorlattal a Duna Televíziónál találkoztam.

VI.

A fenti törvények, valamint a vizsgálat megállapításai nyomán az állampolgári jogok országgyűlési biztosáról szóló 1993. évi LIX. törvény 25. §-a, valamint a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény 23. §-ának (2) bekezdése alapján az elektronikus sajtó újságíróinak az alábbi ajánlást teszem:

— Személyes adatot — a törvényi kivételeket leszámítva — az érintett beleegyezésével lehet az írott és elektronikus sajtóban nyilvánosságra hozni. Az elektronikus sajtóban a beleegyezés akár ráutaló magatartással is megadható, de a riportkészítéstől elzárkózó magatartást tanúsító személyről készült felvétel bemutatása jogellenes.

— A későbbi jogviták elkerülése érdekében ajánlatos a személyes adatok kezelésére vonatkozó, szóban tett nyilatkozatokat — írásban, képben, hangfelvétellel — rögzíteni, ha a körülmények arra utalnak, hogy az adatkezelés jogszerűsége utóbb megkérdőjelezhetővé válhat.

— A bűncselekmények, balesetek, természeti és ipari katasztrófák áldozatai és hozzátartozóik személyes adatainak nyilvánosságra hozatala előtt az érintetteket jogaikról úgy kell tájékoztatni, hogy e tájékoztatás birtokában megalapozott, személyes döntést hozhassanak. A társadalmilag hátrányos helyzetű csoportok tagjaival készült riportoknál az újságírónak külön figyelmet kell fordítania az adatalany tájékoztatására.

— Az adatvédelmi törvény szabályai szerint az elektronikus média felelős adatkezelője is köteles beszerezni a különleges adatok nyilvánosságra hozásához az érintett írásbeli hozzájárulását, kivéve azt az esetet, amikor a riportalany élő adásban önként beszél különleges adatairól. Különleges adat törvénytörő közlése esetén a Büntető Törvénykönyv 177/B. §-ába ütköző bűncselekményt követ el az adatkezelésért felelős személy.

— A riportalanyt tájékoztatni kell arról, hogy a róla felvett adatokat hogyan kezelik, milyen módon kívánják nyilvánosságra hozni.

— A nyilatkozatra képtelen áldozatok esetében akár a riportkészítéstől történő tartózkodásig terjedő kímélet valamint a nem felismerhető módon történő bemutatás a jogszerű eljárás.

— Felkérem az újságírók szakmai szervezeteit, hogy etikai szabályzatok kidolgozásával is segítsék elő a sajtószabadság értékeinek, és a személyiségi jogok védelmének összehangját.

Budapest, 1999. augusztus 5.

Dr. Majtényi László

*A Citibank Rt. adatkezelésével kapcsolatos vizsgálat megállapításait összegző adatvédelmi biztosi**a j á n l á s*

I.

Az elmúlt hónapokban több állampolgári beadvány is érkezett hivatalomhoz, mely a Citibank Rt. adatkezelését kifogásolta. Az Adatvédelmi Biztos Irodája a Citibank Rt. Lakossági Üzletágának személyi kölcsön (PIL) szolgáltatása, valamint a Westel 900—Citibank hitelkártya igénylés során felmerült adatvédelmi problémákat vizsgálta.

Az indítványok egy részében az állampolgárok azt sérelmezték, hogy a hitelkérelemhez mellékelniük kellett a személyazonosító igazolvány fénymásolatát, a tb-kártya valamint az adóazonosító jelről kiállított hatósági igazolvány másolatát, az utolsó három havi telefonszámla és bankszámlakivonat másolatát. Az egyik beadványozó állítása szerint hitelkérelmét a Citibank azért utasította el, mert nem volt hajlandó fenti iratairól a fénymásolatokat a bankhoz benyújtani. A beadványozók a bank azon eljárásával sem értettek egyet, mely szerint a bank a kérelmeket és az egyéb becsatolt dokumentumokat az elutasítást követően is nyilvántartja. Hasonló jellegű problémát írt le az egyik beadványozó, amikor hitelkérelmének elutasítása után telefonon kérte a bank ügyintézőjétől adatai törlését. A bank munkatársa ígéretet tett a személyes adatok törlésére, azonban ennek megtörténtéről az elutasított ügyfél — állítása szerint — tájékoztatást nem kapott.

Ugyancsak az elutasított hitelkérelmekhez kapcsolódik az a panasz is, mely szerint az elutasított ügyfelek nem kapnak megfelelő tájékoztatást arról, hogy hitelkérelmüket miért utasították el. A hitelintézet formalevelében ugyanis csak annyi szerepel: „jelenleg nem áll módunkban jelentkezését elfogadni”. A panaszos érdeklődésére elmondása szerint azt a választ kapta, hogy a hitelkérelem elbírálásának bonyolult folyamata miatt a bank beosztottai sem ismerik azt a feltételt, melynek nem tett eleget.

Két beadványozó a Citibank Rt. által alkalmazott adatvédelmi nyilatkozatot sérelmezte. A teljes bizonyító erejű okiratban a bank leendő ügyfelei felhatalmazzák a bankot, hogy személyes adataikat az alábbi országok bármelyikében kezelje: Németország, Szingapúr, Lengyelország, Görögország, Amerikai Egyesült Államok, Nagy-Britannia, India. Az említett nyilatkozatban a leendő ügyfelek „visszavonhatatlanul” hozzájárulnak ahhoz, hogy a bank a rájuk vonatkozó adatokat postai csekk, bankkártya nyomtatása, a Citibank Rt. megbízásából végzett fogyasztói kutatás és az előzőekhez tartozó adatkezelés, feldolgozás céljából harmadik személyek részére kiadja, kivéve a pénzügyi információt.

Egy másik panaszos a Westel 900—Citibank hitelkártya jelentkezési lapjával kapcsolatban nyújtott be hivatalomhoz indítványt. A kifogásolt jelentkezési lapon a leendő ügyfeleknek a társadalombiztosítási azonosító jelüket (továbbiakban TAJ-szám) is fel kell tüntetniük. A kártyaigénylés további feltétele, hogy az ügyfél mellékelten megküldje a banknak személyazonosító igazolványának másolatát a fénykép és aláírás oldalakról, az érvényesség, és az állandó, illetve ideiglenes laci cím oldalakról.

II.

A vizsgálat során megkerestem a Citibank Rt. elnök-vezérigazgatóját Richard D. Jackson urat, aki a személyi kölcsön (PIL) szolgáltatásukkal kapcsolatban arról tájékoztatott, hogy a kifogásolt esetekben cége fedezet nélküli hitelt nyújt, melynek rendkívül magas a hitelkockázata. Ennek mérséklése érdekében a banknak hitelt érdemlően meg kell győződnie arról, hogy a hitelt igénylő személy valóban létezik, állandó munkahelye, lakóhelye van, és a hitel visszafizetéséhez megfelelő jövedelemmel rendelkezik. A hiteligénnyel kapcsolatos bűncselekmények gyakori előfordulása miatt (például okirathamisítás) a hitelintézet a hitelebírálás során fokozott körültekintéssel jár el. A hitel elbíráláshoz kért dokumentumok, illetve ezek fénymásolatai a kölcsönt igénylők azonosítását, illetve a hamis vagy hamisított személyi adatokkal jelentkezők kiszűrését szolgálják. Amennyiben az ügyfél a kívánt fénymásolatokat nem csatolja, a hitelintézet a szerződés megkötésétől elzárkózik. Válaszában a vezérigazgató utalt arra is, hogy az említett ellenőrzések elmulasztása olyan mértékű kockázatot jelentene, mely lehetetlenné tenné számukra a hitelkockázat felmérését és a fenti hitelkonstrukció nyújtását. E helyzet — állítása szerint — a fogyasztókat is kedvezőtlenül érintené, hiszen nem vehetnének igénybe egy olyan szolgáltatást, mely sokkal kedvezőbb feltételeket biztosít számukra a pénzpiacon jelenleg elérhető kölcsönök-nél. A fentiekhez kapcsolódóan a taj-szám rögzítést azzal indokolta, hogy „jelen pillanatban ez az egyetlen olyan személyi azonosító, amely az adott személy egész életében változatlan, és egy esetleges személyi igazolvány csere esetén változatlanul fennmarad.”

Az adatvédelmi nyilatkozatra vonatkozóan az igazgató közölte, annak elkészítését közvetlenül az tette szükségessé, hogy számítástechnikai rendszereik számos kulcsfontosságú eleme több más országban található. A külföldön található számítástechnikai berendezések közül néhány valóban tárolja magyarországi ügyfelek adatait is. Ezen berendezések

Magyarországra telepítése (például költség, hatékonyság, a rendszerek bonyolultsága) kivitelezhetetlen, ezért nélkülözhetetlen az ügyfelek beleegyezése az adatok külföldön történő kezeléséhez. Az adatvédelmi nyilatkozat 1999 márciusától a banki kapcsolatfelvétel kötelező dokumentuma, ennek hiányában a bank számla-, illetve hitelkapcsolatot nem létesít.

A hitelkérelmek elutasításával összefüggésben a bank vezetője arról tájékoztatott, hogy az erről szóló értesítésben a bank valóban nem jelöli meg az elutasítás pontos okát. Ekkor ugyanis fennáll annak a veszélye, hogy a rosszhiszemű hitelt igénylő — tudva a kérelem elutasításának pontos okát — rövid időn belül valótlan adatokat tartalmazó, vagy hamis dokumentumokra épülő újabb hitelkérelmet nyújt be. A bank a hitelkérelem elutasítását követően a kérelmezők adatait legfeljebb hat hónapig tartja nyilván. Ennek magyarázata, hogy a hitelintézet „számos olyan belső felhasználásra kerülő, személyi azonosításra nem alkalmas statisztikát készít, amely a termék fejlesztését segíti elő, és így egyben az ügyfelek érdekét is szolgálja”. Az igazgató levelében kitért arra is, hogy amennyiben az ügyfél külön kéréssel fordul a Citibankhoz, lehetőség van a dokumentumok azonnali visszaküldésére, illetve a bank általi megsemmisítésére, ez utóbbi megtörténéről az ügyfeleket levélben értesítik.

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (a továbbiakban Avtv.) 26. §-a szerint az Országgyűlés adatvédelmi biztosa feladatai ellátása során az adatkezelőtől minden olyan kérdésben felvilágosítást kérhet, és az összes olyan iratba betekinthez, adatkezelést megismerhet, amely személyes vagy közérdekű adatokkal összefügg. A Citibank Rt.-hez írt levelemben kértem a bank vezetését, hogy a vizsgálat eredményes befejezése érdekében tegye lehetővé számomra adóminősítési szabályzatuk megismerését. A bank vezetése — megsértve az Avtv. fent idézett §-át — üzleti titokra hivatkozással a kérés teljesítésétől elzárkózott.

III.

1. Az Avtv. 2. §-a értelmében személyes adatnak minősül a meghatározott természetes személlyel kapcsolatba hozható adat, az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés. Az Avtv. 3. §-a szerint személyes adat akkor kezelhető, ha ahhoz az érintett hozzájárul, vagy azt törvény vagy — törvény felhatalmazása alapján az abban meghatározott körben — helyi önkormányzat rendelete elrendeli.

A képmás is személyes adat, hiszen meghatározott természetes személlyel kapcsolatba hozható. A hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. CXII. törvény (a továbbiakban: Hpt.) 3. számú melléklete tartalmazza azokat az azonosító adatokat [név, leánykori név, anyja neve, születési hely, idő, állampolgárság, lakcím, postacím, személyazonosító igazolvány (útlevél) száma], amelyet a hitelintézet ügyfeleiről törvény felhatalmazása alapján tarthat nyilván. Tekintettel arra, hogy a személyazonosító igazolványban szereplő képmás nem szerepel a fenti felsorolásban, így az csak az érintett beleegyezésével kezelhető. Bár az Avtv. a hozzájárulás fogalmát nem részletezi, a magyar adatvédelmi gyakorlatban ennek elemei az Európai Parlament és Tanács az Egyénnek a személyes adatok feldolgozásával kapcsolatos védelméről és ezeknek az adatoknak a szabad áramlásáról szóló 95/46/EC irányelve 2. cikk *h*) pontjában foglaltakkal egyezően érvényesülnek. Eszerint „az adatalany hozzájárulása az adatalany kívánságának önkéntes, határozott és tájékozott kinyilvánítása, mellyel beleegyezését fejezi ki az őt érintő személyes adatok feldolgozásába”.

A hozzájárulás ezért akkor minősíthető jogszerűnek, ha az adatszolgáltatás az érintettek részéről önkéntesen történt. Az önkéntesség megállapításának feltétele viszont az, hogy az adatkezelő az adatkezelés célját, és a szolgáltatandó adatok körét pontosan meghatározva oly módon tájékoztassa az érintetteket, hogy azok szabadon mérlegelhessék, rendelkezésre bocsátják-e a kért adatokat vagy sem.

A különböző iratokról fénymásolat készítését, illetve tárolását egyébként sem tartom indokoltnak, az így készült másolatok nem rendelkeznek bizonyító erővel, ha nem hitelesített másolatokról van szó. A polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvény (továbbiakban: Nytv.) 5. § (8) bekezdése megállapítja, hogy a személyazonosító igazolvány olyan hatósági igazolvány, amely a polgár személyazonosságát és az e törvényben meghatározott adatait közhitelűen igazolja. Magánszemély ügyfelek személyazonosító igazolványáról, és más okmányairól csak abban az esetben készíthető és tárolható fénymásolat, ha ahhoz az érintett hozzájárult. Az ügyfél a személyazonosító igazolványán túl a személyazonosságának igazolására egyéb okmányok bemutatására sem kötelezhető, hiszen a személyazonosító igazolvány a személyazonosság hitelt érdemlő igazolására önmagában alkalmas.

Az új okmánycsalád bevezetését követően megszűnik a személyazonosító igazolvány kiváltás általános kötelezettsége. A polgár csak akkor lesz köteles a személyazonosító igazolvány kiváltására, ha nem rendelkezik más érvényes, a személyazonosságát igazoló hatósági igazolvánnyal. A 2000. január 1-jén hatályba lépő szabályozás szerint a polgár személyazonosságát nem csak a személyazonosító igazolvánnyal, hanem minden egyéb olyan hatósági igazolvánnyal is igazolhatja, amely tartalmazza a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvényben meghatározott adatokat (név, születési hely, idő, állampolgárság, arckép, saját kezű aláírás). A módosított Nytv. arról is rendelkezik, hogy az előzőeknek megfelelő adattartalmú érvényes hatósági igazolvány bemutatása esetében

személyazonosítás céljából — jogszabályban meghatározott kivételekkel — a polgár nem kötelezhető más okmány bemutatására.

Az Nytv. IV. fejezete alapján a polgárok név- és lakcímnnyilvántartásából a törvényben meghatározott feltételek szerint és adattartalommal adatszolgáltatás teljesíthető. A törvény 17. §-ának (4) bekezdése értelmében a személyazonosító igazolvány száma alapján bármely polgár, jogi személy és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet írásba foglalt kérelmére, a felhasználás céljának és jogalapjának igazolása esetén a személyazonosító igazolvány érvényességének, elvesztésének, ellopásának, megsemmisülésének, találásának, megkerülésének tényéről a nyilvántartás szervei adatot szolgáltathatnak. A személyazonosító igazolványok kezelése során tehát megfelelő ellenőrzés gyakorolható, megakadályozva ezzel a különböző visszaéléseket.

A személyazonosító igazolvány adattartalmán túlmutató adatgyűjtést a pénzmosás megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 1994. évi XXIV. törvény végrehajtásáról kiadott 74/1994. (V. 10.) Korm. rendelet rendelkezései sem támasztják alá. E rendelet szerint az ügyfél azonosítása során a pénzügyi szolgáltató szervezet természetes személy esetén az ügyfél személyi igazolványának, útlevelének vagy a Magyar Köztársaság rendészeti szerve által kiállított tartózkodási engedélyének bemutatását köteles megkövetelni. A pénzügyi szolgáltató a természetes személy családi és utónevét (nők esetében leánykori családi és utónevét is), lakcímét, születési helyét, idejét, anyja leánykori családi és utónevét, az azonosító okmány számát, a kiállító hatóság megnevezését, betűjelét, külföldi természetes személy útlevelében szereplő személyazonosító adatokat, valamint a pénzügyi műveletre vonatkozó és ahhoz kapcsolódó legfontosabb adatokat köteles rögzíteni.

A TAJ-szám alkalmazása a bank ügyfél-azonosítási rendszerében sérti az állampolgárok alkotmányban biztosított információs önrendelkezési jogát.

A személyazonosító jel helyébe lépő azonosítási módokról és az azonosító kódok használatáról szóló 1996. évi XX. törvény alapján az azonosító kód is személyes adat, ezért azt kezelni és továbbítani csak törvényben meghatározott szabályok szerint lehet. A törvény úgy rendelkezik, hogy a taj-szám az egészségügyi, a szociális, a társadalombiztosítási és a magánnyugdíj rendszerrel kapcsolatos nyilvántartások azonosító kódja. Az 1996. évi XX. törvény 7. §-a szerint az adatkezelő az érintettel, illetve más adatkezelővel való, meghatározott célú kapcsolattartása során csak azt az azonosító kódot használhatja, amelyre a feladatot meghatározó törvényt felhatalmazza. Az adatkezelő a TAJ-számot a polgártól a célhoz kötött adatkezelés elvéből következően nem kérheti, hiszen annak segítségével a polgár személyazonosságát a TAJ-számot törvény alapján kezelő szervek nyilvántartásaiban nem ellenőriztetheti. Az ügyfelek ilyen nyilvántartása ezért a bank üzleti érdekeit sem szolgálja. Nem felel meg egyébként a valóságnak az elnök-vezérigazgató érve miszerint „jelen pillanatban ez az egyetlen olyan azonosító, mely az adott személy egész életében változatlan”. A jogalkotói szándék arra irányul, hogy az azonosító kód használatára törvényi felhatalmazással nem rendelkező adatkezelők adatkezeléseik során a polgárokat elsősorban természetes személyazonosító adatok segítségével tartsák nyilván.

2. A Hpt. 50. §-a a banktitok fogalmát a következőképpen határozza meg.

„Banktitok minden olyan, az egyes ügyfelekről a pénzügyi intézmény rendelkezésére álló tény, információ, megoldás vagy adat, amely ügyfél személyére, adataira, vagyoni helyzetére, üzleti tevékenységére, gazdálkodására, tulajdonosi, üzleti kapcsolataira, valamint a pénzügyi intézmény által vezetett számlájának egyenlegére, forgalmára, továbbá a pénzügyi intézménnyel kötött szerződéseire vonatkozik.”

A hitelintézeti törvény úgy rendelkezik, hogy a banktitokra vonatkozó rendelkezések szempontjából „a pénzügyi intézmény ügyfelének kell tekinteni mindenkit, aki a pénzügyi intézménytől pénzügyi szolgáltatást vesz igénybe.” Azon magánszemélyek, akiknek kölcsönkérelmét (szerződési ajánlatát) a hitelintézet a hitelképesség hiánya miatt nem fogadta el, a fenti törvényi definíció szerint nem minősülnek a bank ügyfelének. A felek között nem jött létre polgári jogi szerződés, ebből következően a bank a továbbiakban nem kezelheti a másik fél ajánlatában szereplő személyes adatokat, hiszen erre törvény nem hatalmazza fel.

Az Avtv. szerint az információs önrendelkezési jog gyakorlásának feltétele és egyben legfontosabb garanciája a célhoz kötöttség. Az Avtv. 5. §-a alapján személyes adatot kezelni csak meghatározott célból, jog gyakorlása és kötelezettség teljesítése érdekében lehet. Csak olyan személyes adat kezelhető, amely az adatkezelés céljának megvalósulásához elengedhetetlen, a cél elérésére alkalmas, csak a cél megvalósulásához szükséges mértékben és ideig.

Az Alkotmánybíróság 15/1991. (IV. 13.) AB határozatában leszögezte, hogy személyes adatot feldolgozni csak pontosan meghatározott és jogszerű célra szabad. Az adatfeldolgozásnak minden szakaszában meg kell felelnie az adatalanyokkal előzetesen közölt céllal. Az adatfeldolgozás célját úgy kell az érintettel közölni, hogy az megítélhesse az adatfeldolgozás hatását jogaira, és megalapozottan dönthessen az adat kiadásáról; továbbá, hogy a céltól eltérő felhasználás esetén élhessen jogaival. Ugyanezért az adatfeldolgozás céljának megváltozásáról is értesíteni kell az érintettet. Az érintett beleegyezése nélkül az új célú feldolgozás csak akkor jogszerű, ha azt meghatározott adatra és feldolgozóra nézve törvény kifejezetten megengedi. A célhoz kötöttségből következik, hogy a meghatározott cél nélküli, „készletre”, előre nem meghatározott jövőbeni felhasználásra való adatgyűjtés és tárolás alkotmányellenes. A célhoz

kötöttség mellett az Alkotmánybíróság követelményként fogalmazta meg, hogy az érintett személy adatai útját a feldolgozás során követni, és jogait érvényesíteni tudja.

A fentiekből következően a Citibank Rt. a kérelem elutasítását követően az ügyfél hozzájárulására — mint az adatkezelés jogalapjára — nem hivatkozhat, ugyanis a polgár személyes adatait a hitelkérelem elbírálása céljából bocsátotta a bank rendelkezésére. A bank által nevesített tevékenység — a termék fejlesztését elősegítő statisztikák készítése — új célú feldolgozásnak minősül, melynek jogszerűségéhez az érintettek kifejezett hozzájárulására van szükség. E hozzájárulás hiányában a bank köteles — az ügyfél külön erre irányuló kérelmének bevétele nélkül — a csatolt dokumentumokat haladéktalanul visszaküldeni, és az ügyfelet a bank nyilvántartásából törölni. Az Avtv. 15. §-a értelmében a törlésről az érintettet értesíteni kell. A bank által megjelölt cél álláspontom szerint egyébként sem elfogadható, hiszen különböző statisztikák a személyes adatok anonimizálása után is készíthetők.

3. A kintlevőségek, befektetések, mérlegen kívüli tételek és a fedezetek minősítésének és értékelésének szempontjairól szóló 27/1998. (X. 21.) PM rendelet 4. §-a értelmében a hitelintézetek adóminősítési szabályzatot kötelesek készíteni. A pénzügyminiszter e rendeletében felhatalmazta a hitelintézeteket, hogy lakossági ügyfeleik esetében a rendeletben foglaltaktól eltérő szempontokat vizsgáló adóminősítési rendszert is kialakíthatnak, illetve gyakorlatot követhetnek. Kiemelte azonban, hogy ezen rendelet mellékletében szereplő szabályoktól eltérni csak az adatvédelemmel kapcsolatos jogszabályi előírások figyelembevételével lehet.

Az Avtv. értelmező szakaszai szerint személyes adatnak minősül az adatokból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés is. Természetes személyek esetében az adóminősítési eljárás során nyert megállapítások személyes adatok. A hitelintézet ezen megállapítások felhasználásának módját adóminősítési szabályzatában rögzíti. Az Avtv. 12. §-a szerint az érintett kérelmére az adatkezelő tájékoztatást ad az általa kezelt adatairól.

Az adatkezelő a kérelem benyújtásától számított legrövidebb idő alatt, legfeljebb azonban 30 napon belül köteles írásban, közérthető formában megadni a tájékoztatást.

A Hpt. a hitelintézetek tájékoztatási kötelezettségét a következőképpen szabályozza:

„203. § (1) A pénzügyi intézmény egyértelműen és közérthetően köteles ügyfeleit, illetve jövőbeni ügyfeleit a pénzügyi intézmény által nyújtott szolgáltatások igénybevételének feltételeiről, valamint e feltételek módosulásáról tájékoztatni.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott tájékoztatást a pénzügyi intézmény köteles az ügyfélfogadásra nyitva álló helyiségeiben könnyen hozzáférhető helyen kifüggeszteni, valamint az ügyfél kívánságára azt ingyenesen az ügyfél rendelkezésére bocsátani.”

A fentiek alapján az ügyfélnek joga van megismerni a személyes adataiból levont hitelbírálati eredményt, azonban ez nem érinti a bank szerződéskötési szabadságát. A hitelintézet természetesen pozitív eredményű hitelelbírálat esetén is elzárkózhat a szerződés megkötésétől.

4. A Hpt. 51. § (1) bekezdésnek *a)* pontja alapján: „banktitok csak akkor adható ki harmadik személynek, ha a pénzügyi intézmény ügyfele, annak törvényes képviselője a rá vonatkozó kiszolgáltatható banktitokkört pontosan megjelölve közokiratba vagy teljes bizonyító erejű magánokiratba foglaltan kéri, vagy erre felhatalmazást ad.”

A Citibank Rt. által 1999 márciusában bevezetett adatvédelmi nyilatkozat formailag eleget tesz a hitelintézeti törvény idézett rendelkezésének, azonban tartalmát tekintve sérti az adatalanyok információs önrendelkezési jogát.

A nyilatkozat *c)* pontjában az ügyfél felhatalmazza a bankot, hogy a rá vonatkozó adatokat, kivéve a pénzügyi információt, az ott meghatározott célok érdekében harmadik személyek részére kiadhassa. A harmadik személyek számára kiszolgáltatható banktitokkör azonban nincs pontosan megjelölve.

A bank által nevesített célok között szerepel a Citibank Rt. megbízásából végzett „fogyasztói kutatás”, ami valószínűsíthető, hogy pontatlanul, de a piackutatás — az érintettek fogyasztói szokásának vizsgálata — fogalmával egyezik meg. A banktitoknak minősülő adatok piackutató szervnek történő továbbításához az ügyfelek közokiratba vagy teljes bizonyító erejű magánokiratba foglalt hozzájárulása szükséges, melynek pontosan meg kell jelölnie a piackutató szerv számára kiszolgáltatható banktitokkört. Álláspontom szerint az erre vonatkozó felhatalmazást az adatvédelmi nyilatkozat egyéb részeitől elkülönítetten kell kezelni, tekintve, hogy a bank által nyújtott szolgáltatásokhoz nélkülözhetetlen adatkezelésektől jellegében eltér. Ha az ügyfél elzárkózik a piackutatásra vonatkozó nyilatkozat megtételétől, emiatt hátrány nem érheti.

A nyilatkozat ugyanezen *c)* pontja lehetővé teszi személyes adatok átadását olyan harmadik személyeknek, akik a bank által vállalt szolgáltatás (postai csekk, bankkártya nyomtatása) teljesítése érdekében működnek közre.

1999 júniusában az Országgyűlés módosította az adatvédelmi törvényt, beiktatva a törvénybe az adatfeldolgozó kategóriáját. A jelenleg hatályos adatvédelmi törvény alapján adatfeldolgozó az a természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki vagy amely az adatkezelő megbízásából személyes adatok feldolgozását végzi. Adatkezelő pedig az a természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki

vagy amely a személyes adatok kezelésének célját meghatározza, az adatkezelésre vonatkozó döntéseket meghozza és végrehajtja, illetőleg a végrehajtással adatfeldolgozót bízhat meg. Az Avtv. 6. § (2) bekezdése szerint az érintettet tájékoztatni kell az adatkezelés céljáról és arról, hogy az adatokat kik fogják kezelni, illetve feldolgozni.

1999. július 13-tól az adatkezelő törvényi felhatalmazás alapján adatfeldolgozót vehet igénybe. Külföldi adatfeldolgozó igénybevétele esetén különbséget kell azonban tenni aszerint, hogy a feldolgozó tevékenységét mely ország szabályai szerint folytatja. Abban az esetben, ha a szabályok a magyar adatvédelmi követelményeknek megfelelnek (ebbe a körbe tartoznak az EU-tagországokon kívül az Európa Tanács adatvédelmi egyezményét kihirdető országok), az ügyfelet elegendő a külföldi adatfeldolgozóról és az adatfeldolgozó személyéről tájékoztatni. Más országokban a magyar jog szerinti védelemért az adatkezelő felelős. Ilyenkor a tájékoztatásnak legalább arra ki kell terjednie, hogy a feldolgozást az adatvédelmi nyilvántartásba bejelentett mely adatfeldolgozó végzi.

Az általam megvizsgált iratok alapján megállapítható, hogy az érintetteket a Citibank Rt. nem látja el megfelelő tájékoztatással. A bank tájékoztatása akkor tekinthető megfelelőnek, ha az adatfeldolgozóról szóló információkat az üzletszabályzat külön tartalmazza, és emellett az érintettek más módon is tudomást szerezhetnek erről. Alkalmas lehet pl. a bankfiókokban jól látható helyen erre vonatkozó hirdetésny elhelyezése.

Az adatvédelmi nyilatkozatban az ügyfelek hozzájárulásukat adják ahhoz is, hogy a bank személyes adataikat a nyilatkozatban szereplő országok bármelyikében kezelheti. A hitelintézet nem látja el az ügyfeleket a tájékozott beleegyezéshez szükséges információval, így személyes adataik sorsáról felelősen nem tudnak dönteni. A már idézett 15/1991. (IV. 13.) AB határozatában az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az érintett számára követhetővé és ellenőrizhetővé kell tenni az adatfeldolgozás egész útját, vagyis mindenkinek joga van tudni, ki, hol, mikor, milyen célra használja fel az ő személyes adatát.

Tekintettel arra, hogy az adatkezelés pontos helyét az ügyfelek nem ismerik, nem élhetnek az Avtv.-ben garantált betekintési jogukkal. A fentiekből következik, hogy a bank kötelezettségvállalása — mely szerint a személyes adatokkal kapcsolatos jogokat külföldi adatkezelés esetén is biztosítja — pusztán ígéret marad.

Ehhez hasonló jogi problémát oldott meg a berlini adatvédelmi biztos.

Az ügy lényege az alábbiakban foglalható össze:

A német vasúttársaság és a Citibank német leányvállalata között létrejött megállapodás szerint a Railway card tulajdonosai bankkártyájukat VISA hitelkártyaként használhatták, de emellett németországi útjaik során vasúti kedvezményeket is igénybe vehettek. A kombinált funkciójú kártyát a Citibank nevadai leányvállalata állította elő.

A német adatvédelmi hatóságok határozott fellépésének köszönhetően a Citibank Rt. német és amerikai leányvállalatai között létrejött egy egyezség, mely a következő főbb elemeket tartalmazta:

1. Mindkét fél elfogadta a német adatvédelmi törvény rendelkezéseit.
2. Az ügyfelek adatait csak a kártya előállításának céljából kezelik az USA-ban.
3. Az egyezség az adatkezelés technikai követelményeit a német adatvédelmi törvény alapján határozta meg.
4. Az amerikai részleg köteles adatvédelmi felelősöket kinevezni a német adatvédelmi törvény szabályai betartásának ellenőrzésére.
5. Az ügyfelet megilletik mindazon jogok a Citibank amerikai leányvállalatával szemben, melyeket a német adatvédelmi törvény deklaráll.
6. Az amerikai leányvállalat elfogadta a német adatvédelmi hatóságok ellenőrzési jogosultságát.

A berlini adatvédelmi biztos által indított vizsgálatot követően létrejött egyezségnek a külföldi adatkezelés feltételeivel kapcsolatos pontjai irányadóak a jelen ügyre is.

Az Avtv. 9. §-a szerint személyes adat az országból külföldi adatkezelő részére csak akkor továbbítható, ha az érintett ahhoz hozzájárult, vagy törvény azt lehetővé teszi, feltéve hogy az adatkezelés feltételei a külföldi adatkezelőnél minden egyes adatra nézve teljesülnek. Ezen feltétel csak abban az esetben érvényesülhet, ha a magyarországi azonos védelem feltételeit a célország törvényes rendelkezései tartalmazzák. Ilyen rendelkezések hiányában a külföldi adatkezelő ezeket az adatkezelésre vonatkozó előírásokat szerződésben köteles vállalni. A bank által megjelölt országok között vannak olyanok, melyekben a magyarországihoz hasonló adatvédelmi intézmények működnek és olyanok, ahol megfelelő védelemről nem beszélhetünk.

A jogállam alapvető alkotmányos értéként ismeri el a magánszféra — így a személyes adatok — védelmét. A pénzügyi szolgáltató és ügyfelei érdekének összevetése során az információs önrendelkezési jog állhat szemben az adatkezelő gazdasági érdekével. Az Avtv. — néhány kivételtől eltekintve — az érintett érdekének elsőbbségét engedi érvényesülni. A gazdaság szereplőinek is tiszteletben kell tartaniuk az alkotmányos alapjogokat.

IV.

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosáról szóló 1993. évi LIX. törvény 25. §-a, valamint a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény 23. § (2) bekezdése alapján az információs önrendelkezési jog érvényesülésének elősegítése érdekében az alábbi ajánlást teszem:

— A hitelintézet csak az érintett hozzájárulásával készíthet és/vagy tárolhat a személyazonosító igazolványról fénymásolatot. Az ügyfél hozzájárulása nem lehet a szerződéskötés feltétele.

— A bank ügyfele személyazonosító igazolványán túl a személyazonosságának igazolására egyéb okmányok bemutatására nem kötelezhető.

— A bank a TAJ-számot a polgártól a célhoz kötött adatkezelés elvéből következően nem kérheti, és nem tarthatja nyilván.

— A hitelkérelem elutasítását követően a bank köteles — az ügyfél külön erre irányuló kérelmének bevétele nélkül — a csatolt dokumentumokat haladéktalanul visszaküldeni és az ügyfelet a bank nyilvántartásából törölni.

— A bank a kérelmező számára tegye lehetővé, hogy megismerhesse a hitellelbírálás eredményét.

— Az adatvédelmi nyilatkozatot a hitelintézet úgy köteles módosítani, hogy az alkalmas legyen az információs önrendelkezési jog gyakorlására.

— A hitelintézeteknek nincs törvényes felhatalmazásuk arra, hogy ügyfeleik személyes adatait Magyarországról külföldre továbbítsák. A meghatározott adatok meghatározott célból, meghatározott országba továbbításának az érintett hozzájárulásán túl az is feltétele, hogy az adatkezelés feltételei a külföldi adatkezelőnél minden egyes adatra nézve teljesüljenek: a magyarországgal azonos védelem feltételeit a célország törvényes rendelkezéseinek tartalmazniuk kell, ellenkező esetben az ügyfél számára biztosítani kell a magyar jog szerinti védelmet.

— A banktitoknak minősülő adatok piackutató szervnek történő továbbításához az ügyfelek közokiratba vagy teljes bizonyító erejű magánokiratba foglalt hozzájárulása szükséges. Az erre vonatkozó felhatalmazást az adatvédelmi nyilatkozat egyéb részeitől elkülönítetten kell kezelni.

Budapest, 1999. december 22.

Dr. Majtényi László

(352/A/1999)

* * *

[Állásfoglalás: a települési képviselők a képviselői feladatok ellátásával összefüggő adatok megismerésére jogosultak]

Menczingeré dr. Bokor Andrea
Jegyző
Budajenő Község Polgármesteri Hivatala
Budajenő

Tisztelt Jegyző Asszony!

Beadványát, melyben a polgármesteri hivatal települési képviselők részére nyújtandó tájékoztatási kötelezettségének mértékével kapcsolatban kér állásfoglalást, kivizsgáltam.

A vizsgálat eredményéről az alábbiakban tájékoztatom:

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) szerint személyes és különleges adat is kezelhető törvény rendelkezése alapján (Avtv. 3. §). A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény (Ötv.) 19. § (2) e) pontja tekinthető törvényi felhatalmazásnak. Ezen rendelkezésnek az a célja, hogy a képviselő hozzájusson — a munkájához szükséges szakmai segítségen túl — azokhoz a településsel kapcsolatos adatokhoz, melyek nem nyilvánosak, tehát állampolgár azokat nem ismerheti meg, a képviselő számára viszont a munkához elengedhetetlenek. Ezek az adatok, az alapul szolgáló jogviszonyok nagy részben a képviselő-testület munkája, a testület jogainak gyakorlása közben keletkeztek, azoknak a testület a „gazdája”.

Az Ön által írt példák (önkormányzat vagyona érintő szerződések, kinevezések) ebbe a körbe tartoznak. Az azok alapjául szolgáló jogviszonyt a korábbi önkormányzat hozta létre, és tekintettel arra, hogy a képviselő-testület működésének alapja a jogfolytonosság, az előző testület jogai átöröklődnek az újonnan megválasztott testületre.

A képviselők betekintési joga azonban nem korlátlan. Mindenekelőtt a kért tájékoztatásnak a képviselői munkához szükségesnek kell lennie (az Ötv. alapján). Ugyanakkor vizsgálandó, hogy a kért adatok felett a képviselőknek milyen jogosítványai vannak. Ha szerződés, mely az önkormányzat vagyona érinti, a jogosultság megállapítható. Ha kinevezés olyan munkakörbe, mely felett a munkáltatói jogokat a képviselő-testület gyakorolja, úgyszintén. Ha viszont az adott adat olyan jogviszonyhoz kapcsolódik, mely a testületen kívüli, és az adat az Avtv. (vagy más jogszabály) alapján védett, a testület tagja azokhoz nem férhet hozzá. Tipikus példa a polgármesteri hivatal köztisztviselőinek adatai, mind a személyes, mind a munkaviszonnyal kapcsolatos adatok (például: besorolás, előmenetel, illetmények stb.) vagy az

önkormányzat hatósági nyilvántartásai: ezek a testület tagjainak nem adhatók ki. Tehát a képviselőnek csak olyan adatok adhatók ki, melyeknek jog szerinti kezelője a testület, vagy betekintésre a testületnek joga van, és az adat a képviselői munkához szükséges.

Az adatok kiadásának vannak azonban további követelményei is. Szem előtt kell tartani az Avtv. és más jogszabályok rendelkezéseit az adatkezelés során. A testület tagjainak tehát tudatában kell lenniük annak, hogy az általuk kezelt személyes — és egyéb védett — adatot kötelesek titokban tartani, ellenkező esetben polgári, súlyosabb esetben büntetőjogi úton felelősségre vonhatóak (előbbi alapját az Avtv. és a Polgári Törvénykönyv, utóbbiét a Büntető Törvénykönyv 177/A. §-a teremti meg). Ugyanakkor az adatkezelés egyéb követelményeit is szem előtt kell tartani, esetleg hasonló szintű felelősség mellett. Ilyen mindenekelőtt az adatkezelés célhoz kötöttségének követelménye (Avtv. 5. §), mely alapján a testület csak akkor kérheti az Ön által említett adatokat, ha azokra valóban szüksége van a munkájához, „általában, csak úgy” nem. Az adatoknak eleget kell tenniük az Avtv.-ben foglalt minőségi követelményeknek (Avtv. 7. §), az adatbiztonság követelményeinek (Avtv. 10. §), és biztosítani kell az érintettek jogait is (Avtv. 11.—16. §). Mindezeket felül egyes adatfajták tekintetében más jogszabályok további feltételeket is támaszthatnak (például: üzleti titkok). A feltételek érvényesülését az adatszolgáltató (tehát Ön, illetve munkatársai) is köteles figyelemmel kísérni, és ha nem teljesülnek, az adatszolgáltatás megtagadható, mint ahogy akkor is, ha az adatot kérőnek nincs jogalapja az adat kezelésére.

Amennyiben az adatszolgáltatás fent leírt feltételei megvannak, és az adatok a testületnek vagy a képviselőnek kiadhatók, a másolat készítését az Ötv. 19. § (2) e) pontjában foglalt ügyviteli közreműködés keretében igényelheti a képviselő.

Végezetül: az adatkezelő az adatvédelmi szabályokat mindenkiel szemben köteles érvényre jutatni. Amennyiben Ön — akár a fent leírtak alapján — jogszerűen megtagadja valamely adat(ok) kiadását, a testület nem vonhatja Önt felelősségre, hiszen a kötelességét teljesítette mint köztisztviselő, egy alkotmányos jog védelme érdekében.

Adatvédelmi kérdésekben forduljon hozzám továbbra is bizalommal.

Budapest, 1999. február 15.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(76/A/1999)

* * *

[Állásfoglalás: a cigány és a nem cigány gyerekek egészségére ható tényezők szociológiai vizsgálatának adatvédelmi követelményei]

Neményi Mária
MTA Szociológiai Kutatóintézet
Budapest
Úri u. 49.

Tisztelt Neményi Mária!

Beadványát, melyben állásfoglalásomat kéri a cigány-magyar gyermekek egészségére ható tényezők vizsgálatát célzó kutatással kapcsolatban, kivizsgáltam.

A vizsgálat eredményét az alábbiakban foglalom össze:

[...]

A felvenni kívánt adatok nagy része a különleges (egészségügyi) adatok kategóriájába tartozik, míg a kutatás fő rendező elve ugyancsak egy különleges adat: az etnikai hovatartozás. Különleges adat a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) szerint csak akkor kezelhető, ha

— az adatkezeléshez az érintett írásban hozzájárul, vagy

— a 2. § 2. a) pontjában foglalt adatok esetében, az nemzetközi egyezményen alapul, vagy alkotmányban biztosított alapvető jog érvényesítése, továbbá a nemzetbiztonság, a bűnmegelőzés vagy a bűnüldözés érdekében törvény elrendeli;

— egyéb esetekben azt törvény elrendeli.

Jelen esetben az adatfelvétel — tekintettel arra, hogy törvényi felhatalmazás a kutatásra nincs — csak az érintettek hozzájárulása esetén lehetséges.

Aggályos a védőnő és a védőnő által kitöltendő „védőnői kérdőív” szerepe a kutatásban. A védőnő véletlenszerűen választja ki a mintába kerülő családokat, ezután a kiválasztottakról kitölt egy olyan kérdőívet, mely az érintettek egészségügyi adatainak széles körét tartalmazza, az életmódra utaló kérdésekkel együtt. Mindezen felül a védőnőt is „ítélkezésre” készíti számos esetben (például: 2. kérdés: „Ön szerint a gyermek cigány vagy magyar?”; 34.5. kérdés az otthoni ápolás színvonaláról; stb.). Továbbá a védőnői kérdőív összekapcsolható az érintettel, hiszen máshogy nem lenne lehetséges az, hogy a kérdező felkeresse a családokat, és kitöltse a kutatás másik kérdőívét.

Kifogásolható tehát, hogy az érintettek különleges adatainak széles köre kerül át a védőnőtől a kutatás munkatársához, másrészt aggályos a védőnő szerepe is, hiszen életvitelre utaló, erkölcsi ítéletként is felfogható nyilatkozatot tesz a családról. Adatvédelmi szempontból problémát vet fel az is, hogy a védőnői kérdőív és a családi kérdőív összekapcsolható az érintettel az adatfelvétel stádiumában.

A kutatás lebonyolítására az alábbi modellt javaslom:

Biztosítani kell azt, hogy az érintettek ne legyenek a kutatás adatfelvételt követő szakaszában azonosíthatók, és hogy a védőnői és a családi kérdőív a kutatás során soha ne legyen összekapcsolva az azonosító adatokkal. Ki kell nevezni egy személyt, aki a kérdőívek és az azonosítók együttes kezelését végzi. Ennek a személynek a felelőssége rendkívül nagy, tudatában kell lennie annak, hogy amennyiben az érintettek jogai az ő gondatlan, esetleg szándékos magatartása miatt sérülnek, polgári jogi, súlyosabb esetben büntetőjogi úton felelősségre vonható.

A védőnők a minta kiválasztása után írásos hozzájárulást kérnek az érintettektől. Ez a hozzájárulás — mely történhet előre gyártott nyomtatványon is — tartalmazza az adatkezelés célját, az adatfelhasználás módját, valamint a válaszadás önkéntességére vonatkozó felhívást. Ezt követően a védőnő kitölti a védőnői kérdőívet, mely csak sorszámot tartalmaz. A kérdőívet lezárt borítékba helyezi, a boríték külső oldalára felírja a sorszámot. Mellékel egy másik lezárt borítékot, külső oldalán ugyancsak a sorszámmal, a borítékba elhelyezi a gyermek és gondozója nevét, lakcímét tartalmazó papírt. A két boríték ezután az előbb említett felelőshöz kerül, aki először ellenőrzi az írásbeli hozzájárulás meglétét, szabályosságát, az esetleges korlátozásokat. Ezt követően egy családi kérdőívre felírja a sorszámot, ezt a névvel, címmel együtt átadja a kérdezőnek, miközben a védőnői kérdőív a lezárt borítékban marad. A kérdező felkeresi a családot, megteszi a kutatás és közvetlen üzletszerzés célját szolgáló név- és lakcímadatok kezeléséről szóló 1995. évi CXIX. törvény (Kkt.) 5. § (1) bekezdése szerinti írásbeli tájékoztatást; ennek megtörténtét dokumentálni kell. Majd kitölti a kérdőívet, az önkéntességet az „érzékenyebb” kérdések előtt tanácsos külön újra említeni.

A kérdőív sorszám alapján párosítható a védőnői kérdőívvel, melynek borítékját a nevet és a lakcímet tartalmazó papír megsemmisítése után lehet kinyitni. A sorszámot és az azonosító adatokat együttesen tartalmazó borítékokat a felelős őrzi, és csak addig, ameddig ez szükséges; a családi kérdőív kitöltése után azt meg kell semmisíteni, és a kutatást anonim módon kell folytatni. A borítékokat harmadik személynek átadni nem lehet. Ezzel az eljárással elérhető, hogy a védőnői kérdőív érzékeny adatait senki se kapcsolhassa össze a személlyel.

A védőnői kérdőíven az anya és az apa munkahelye csak pontos cím nélkül adható meg, az azonosíthatóság lehetőségének kizárásával.

A kutatás a fenti módon nem sértene az érintettek jogait. Tekintettel az adatokért felelős személy különleges feladataira, célszerű, ha ő ellenőrzi a kutatási adatkezelési terv szabályainak megtartását is. Mindezen tényezők együttes figyelembevételével az tartható a leghelyesebbnek, ha ez a személy a kutatás vezetője, tehát Ön lenne.

[...]

Munkájához sok sikert kívánok.

Budapest, 1999. február 25.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

[Állásfoglalás: a „Tokaji zsidó emlékek” című kötet adatvédelmi követelményei, a közemberek, történelmi személyiségek, közfeladatot ellátók jogai eltérnek]

[...]

[Tokaj]

Tisztelt Uram!

Indítványát, melyben a „Tokaji zsidó emlékek” című kötetrel kapcsolatban adatvédelmet érintő kérdéseit megfogalmazta, megkaptam és kivizsgáltam. Álláspontomról az alábbiakban tájékoztatom:

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Atvt.) meghatározása értelmében különleges adatnak számítanak és fokozott védelemben részesítendőek a faji eredetre, a nemzeti, nemzetiségi és etnikai hovatartozásra, a vallásos vagy más meggyőződésre vonatkozó adatok. A törvény szabályozása szerint ezek az adatok csak az érintett írásbeli hozzájárulása esetén kezelhetők. Adatkezelés az alkalmazott eljárástól függetlenül a személyes adatok felvétele és tárolása, feldolgozása, hasznosítása (ideértve a továbbítást és a nyilvánosságra hozatalt), adatkezelésnek számít az adatok megváltoztatása és további felhasználásuk megakadályozása is.

A lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló 1990. évi IV. törvény 3. § (2) bekezdésének előírása szerint állami (hatósági) nyilvántartásba vallási és más meggyőződésre vonatkozó adatot felvenni nem szabad. A nyilvántartásban már szereplő ilyen adatról csak az érintett személy vagy — halála után — egyenesági rokona részére adható tájékoztatás.

A köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény 24. § (1) bekezdése előírja, hogy ha törvénytől eltérően nem rendelkezik, a személyes adatot tartalmazó levéltári anyag az érintett halálának évét követő harminc év után válik bárki számára kutathatóvá. A védelmi idő, ha a halálának éve nem ismert, az érintett születésétől számított kilencven év, ha pedig a születés és a halálának időpontja sem ismert, a levéltári anyag keletkezésétől számított hatvan év.

A hivatkozott törvényhelyek együttes értelmezéséből az Ön által feltett kérdések esetében a következők alapvetően fontos szabályok következnek:

1—2. A koncentrációs táborokban elpusztultak névsorát csak a még élő hozzátartozók engedélyével lehet nyilvánosságra hozni tekintettel arra, hogy mivel zsidó származásuk miatt érte őket üldöztetés, és emiatt kellett akkor meghalniuk, nevüknek egy ilyen névsorban való közzététele egyértelműen utal származásukra.

Egy korábbi hasonló — a jeruzsálemi Yad Vashem Archívum által a nemzetiszocialista üldöztetés áldozatairól létrehozni kívánt nyilvántartás — ügyében kiadott ajánlásomban megfogalmaztam, hogy tekintettel az áldozatok nagy számára a hozzájárulás megszerzése nemcsak technikailag kivihetetlen, hanem önmagában is súlyos adatvédelmi jogsérelmet okozhatna azáltal, hogy az elhunyt és a még élő hozzátartozó közötti kapcsolatot helyreállítva az élők származására vonatkozó adatok is a kutató birtokába jutnak. Ezért ajánlásomban kifejtettem, hogy elfogadható megoldásnak tartom azt, ha a kutató általános felhívást jelentet meg az érintettek (hozzátartozók) tájékoztatásának céljából, melyben tudomásukra hozza az adatok forrását, valamint azt is, hogy jogukban áll az adataikat tartalmazó dokumentumok másolatának kiadását és továbbítását megtiltani.

A túlélők esetében azonban — amennyiben adataikat tartalmazó lista létezik — szükséges annak nyilvánosságra hozatalához beleegyezésük, vagy ha már nem élnek, hozzátartozóik beleegyezése.

A tiltakozási jog gyakorlására ésszerű időt kell hagyni. A beérkezett tiltakozásokat az adatvédelmi szabályoknak megfelelően kell őrizni. (Az ajánlás teljes szövege megtalálható Az adatvédelmi biztos 1995/96. évi beszámolójában és az országgyűlési biztosok internet honlapján is: <http://www.obh.hu>)

3. Az életutak közzétételét érintő kérdés esetében is figyelemmel kell lenni az előbbieken kifejtettekkel azzal az eltéréssel, hogy azoknak a személyeknek az esetében, akik saját korukban közszereplők voltak, és a zsidó felekezethez tartozásuk közszereplésük folytán közzismertek voltak, az érintettek (hozzátartozók) hozzájárulása nélkül is lehet életútjukat publikálni, mivel ők a helytörténeti kutatás körében történelmi személyiségnek minősülnek.

4. Nem teljesen egyértelmű az, hogy mit értett Ön az alatt, hogy „a ’vészkorszak’ történeti fejezetben több személy nevét közölni tervezzük”. Az érintettek engedélye nélkül történelmi korszak bemutatása esetében olyan személyekről lehet adatokat közölni, akik akkor — a mai jogi megfogalmazás szerint — közfeladatot láttak el, tehát állami célok megvalósítása, állami feladatok ellátása érdekében tevékenykedtek (például országgyűlési képviselő, megyei közgyűlés tagja, rendőrség vagy csendőrség állományába tartozó személy). Ebben az esetben azonban csak olyan adataikat lehet

közzétenni, melyek az általuk végzett közfeladat ellátásával összefüggnek, és a történelmi eseményekről folytatott kutatások eredményeinek bemutatásához szükségesek.

Munkájukhoz sok sikert kívánok.

Budapest, 1999. április 9.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(200/K/1999)

* * *

[Állásfoglalás: a bűncselekmény sértettjét az újság rendszerint nem nevezheti meg]

Eötvös Pál
Főszerkesztő

Népszabadság
Budapest

Tisztelt Főszerkesztő Úr!

[...]

Az eljárásban szereplő személyek közül csak a vádlott megnevezése jogszerű, ez is csak a bírósági szakban. A sértett személyének megismeréséhez közérdek nem fűződik, annál inkább jogai tiszteletben tartásához. Függetlenül attól, hogy az újságírónak a vádiratot valaki — jogellenesen — átadta, maga az újságíró is jogsértést követett el, amikor a sértettek személyes adatait nyilvánosságra hozta. Az, hogy egy korábbi újságcikkben a sértettek adatait jogellenesen közölték — jogtanácsosuk erre hivatkozik —, nem jelenti azt, hogy ezek a személyes adatok nyilvánosak. Ilyen és ehhez hasonló esetekben a Népszabadság újságíróinak és szerkesztőinek — az újságnak a nyilvánosság tájékoztatásában betöltött szerepénél fogva — fokozott figyelmet kell tanúsítaniuk. Egyébként a korábbi újságcikk ellen beadvány nem érkezett hivatalomhoz, tehát ha volt ilyen, kérem tájékoztasson arról, hogy ennek az „előzetes” cikknek ki volt az írója, és melyik újság melyik számában jelent meg.

Nem elégséges az újságírók kötelezettségeit, tevékenységük korlátait csak a sajtótörvény alapján meghatározni, mint ahogy ezt jogtanácsosuk teszi. Más jogszabályok, különösen a személyes adatok védelméről és közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (továbbiakban: Avtv.) ismerete is szükséges. A sajtótörvénnyel kapcsolatban szeretném megjegyezni: azt hatálybalépése óta többször módosították, például az 1996. évi I. törvény 161. § a) pontja, mely a jogtanácsosuk által hivatkozott 2. § (2) bekezdését hatályon kívül helyezte. Amennyiben óhajtják szívesen elküldöm postán a sajtótörvény egy hatályos példányát, az Avtv. egy példányával együtt. Ekkor talán jogtanácsosuk is meg tudja válaszolni azt a kérdést, hogy milyen kötelezettségeket ró az Avtv. a sajtóra mint adatkezelőre.

[...]

Javasolom, hogy a szerkesztőség jelentessen meg olyan tartalmú közleményt, mely elismeri a jogsértést és ígéretet tesz a bűncselekmények sértettjei jogainak tiszteletben tartására.

Várom Főszerkesztő Úr válaszát.

Budapest, 1999. március 11.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(56/A/1999)

[Állásfoglalás: a rendőrség a gyanúsított személyes adatait az ő felkutatására és a sértetti kör felderítésére jogosan tette közzé, ám a büntetett előéletre utaló adat nyilvánosságra hozatala jogellenes volt]

[...]

Kecskemét

Tisztelt [...] Úr!

A fenti ügyszámon folytatott vizsgálatot lezártam, ennek eredményéről az alábbiakban tájékoztatom.

Ön 1999. július 26-án kelt beadványában hivatalomhoz fordult, mivel az RTL Klub Televízió Fókusz című magazinműsora 1999. június 17-ei adásában, illetve a Zsaru Magazin nyilvánosságra hozta az Ön képmását, nevét, és büntetett előéletére vonatkozó személyes adatait.

Az RTL Klub Önről mint körözött személyről, a Zsaru Magazin mint előzetes letartóztatásban lévő személyről számolt be az adatok nyilvánosságra hozása során.

Az vizsgálat folyamán megkerestük a nyomozást folytató Kiskunfélegyházi Rendőrkapitányságot. [...] rendőrezredes, kapitányságvezető válaszában elmondta, hogy: „nevét, fényképét és a vele kapcsolatos egyéb információkat a Kiskunfélegyházi Rendőrkapitányság adta ki a sajtó részére a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény felhatalmazása alapján.”

A rendőrkapitány álláspontja szerint a rendőrségi törvény 36. §-a lehetőséget nyújt arra, hogy a sértetti kör felkutatása érdekében felhívást tegyenek közzé, melynek kapcsán a jogszabály a hatóságra bízta azt, hogy melyek azok a szükséges információk, amelyek a felhívás eredményességét biztosítják. [...] ezredes úr szerint ez összhangban áll az adatvédelmi törvény rendelkezéseivel is.

A panasz jogi háttere a következő. A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (továbbiakban: Avtv.) 2. § 2. pontja alapján:

„különleges adat:

a) a faji eredetre, a nemzeti, nemzetiségi és etnikai hovatartozásra, a politikai véleményre vagy pártállásra, a vallásos vagy más meggyőződésre,

b) az egészségi állapotra, a kóros szenvedélyre, a szexuális életre, valamint a büntetett előéletre vonatkozó személyes adatok.”

Az Avtv. 3. § (2) bekezdése szerint:

„Különleges adat akkor kezelhető, ha

a) az adatkezeléshez az érintett írásban hozzájárul, vagy

b) a 2. § 2. a) pontjában foglalt adatok esetében, az nemzetközi egyezményen alapul, vagy Alkotmányban biztosított alapvető jog érvényesítése, továbbá a nemzetbiztonság, a bűnmegelőzés vagy a bűnüldözés érdekében törvény elrendeli;

c) egyéb esetekben azt törvény elrendeli.”

Ugyanezen § (3) bekezdése alapján:

„törvény közérdekből — az adatok körének kifejezett megjelölésével — elrendelheti a személyes adat nyilvánosságra hozatalát. Minden egyéb esetben a nyilvánosságra hozatalhoz az érintett hozzájárulása, különleges adat esetében írásbeli hozzájárulása szükséges. Kétség esetén azt kell vélelmezni, hogy az érintett a hozzájárulását nem adta meg.”

Álláspontom szerint mind a gyanúsított, mind a sértetti kör felkutatásának céljából a rendőrség jogszerűen hozhatja nyilvánosságra az elkövetéssel alaposan gyanúsítható személy adatait.

Azonban az Avtv. 5. §-a alapján személyes adatot kezelni csak meghatározott célból, jog gyakorlása és kötelezettség teljesítése érdekében lehet.

Az adatkezelésnek minden szakaszában meg kell felelnie e célnak, és csak olyan személyes adat kezelhető, amely az adatkezelés céljának megvalósulásához elengedhetetlen, a cél elérésére alkalmas, és csak a cél megvalósulásához szükséges mértékben és ideig.

Az Avtv. 7. §-ának (1) bekezdése alapján az adatkezeléssel szemben támasztott törvényi követelmény az is, hogy az adatok felvétele és kezelése (beleértve a nyilvánosságra hozatalt is) legyen tisztességes és törvényes.

[...]

Álláspontom szerint az Ön büntetett előéletére vonatkozó különleges adatainak nyilvánosságra hozását nem indokolta sem a körözés, sem a sértetti kör felkutatásának törvényes célja. Az Rtv. 36. §-ának (4) bekezdése a köznyugalmat megzavaró vagy más súlyos bűncselekmények kapcsán ad felhatalmazást arra, hogy az elkövetéssel gyanúsított személyek adatait a rendőrség a nyilvánosság elé tárja. Ebben az esetben is kötelező tiszteletben tartani az emberi jogokat, többek között a személyes adatok védelmének — az Alkotmány 59. § (1) bekezdésében biztosított — jogát.

A fentiekre tekintettel megkerestem [...] rendőr dandártábornokot, Bács-Kiskun megyei rendőrfőkapitányt, aki válaszában elismerte, hogy az Ön büntetett előéletre vonatkozó különleges személyes adatait jogellenesen hozták nyilvánosságra. Tájékoztattott továbbá arról, hogy megtette a szükséges intézkedéseket a személyi állomány felé a további jogsértések elkerülésének érdekében. Intézkedett arról is, hogy állásfoglalásom eljusson a területi szervek vezetőihez. Álláspontom szerint az Önről közölt többi személyes adat nyilvánosságra hozása törvény felhatalmazása alapján, jogszerűen történt.

[...]

Adatvédelmet érintő kérdéseivel a jövőben is forduljon hozzám bizalommal.

Budapest, 1999. november 29.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(526/A/1999)

* * *

[Állásfoglalás: a Belügyminisztériumban tartott sajtótájékoztatón tévedésből rendőrök és polgári személyek adatait tartalmazó hivatalos iratokat osztottak szét]

Dr. Pintér Sándor úrnak,
miniszter

Belügyminisztérium
Budapest

Tisztelt Miniszter Úr!

Egy állampolgár hozzám küldött beadványában kifogásolta, hogy az egyik napilap a Békés megyei rendőrökről írt cikkében — a Belügyminisztériumban tartott sajtótájékoztatón kiosztott iratokat ismertetve — hozzájárulása nélkül említette nevét és rendőri rendfokozatát, holott személye az ügygel összefüggésben a sajtóban korábban nem került említésre.

Az ügyben indított vizsgálat során megállapítottam, hogy:

— a dr. Gál László és jogi képviselője, dr. Orosz Balázs által 1999. október 13-án délelőtt a minisztérium székházában tartott sajtótájékoztatóján — a jogi képviselő intézkedésére, a jelen lévő minisztériumi munkatársak technikai közreműködésével — osztották ki azokat a minősítés alól feloldott iratokat, amelyek rendőrök és polgári személyek személyes adatait (a nevüket, születési adataikat, lakcímüket, foglalkozásukat, rendfokozatukat, beosztásukat, stb.) tartalmazták;

— a dokumentumok, illetve a bennük szereplő személyes adatok felhasználhatóságára vonatkozóan a sajtótájékoztatón a sajtó képviselői útmutatást — dr. Gál László személyes adatait kivéve — nem kaptak (dr. Orosz Balázs jelezte, hogy „dr. Gál László hozzájárult ahhoz, hogy személyi adatait megismerjék”);

— a sajtótájékoztatót követően, kora este a BM társadalmi kapcsolatok és kommunikációs irodája (arra hivatkozva, hogy nem a sajtó számára előkészített anyag került kiosztásra) telefaxon felhívta a jelentősebb médiumok főszerkesztőinek figyelmét arra, hogy „a kiadott dokumentumok megjelentetése — ha a szerkesztés során a személyes adatok kitarására nem kerülnek — a személyes adatokhoz fűződő jogok sérelmét eredményezi”;

— a sajtótájékoztatón magukat képviseltető egyes újságok — így a panaszszal érintett napilap — nem kaptak kérést, értesítést a személyes adatok anonimizálására vonatkozóan.

Az említett sajtótájékoztatón kiosztott dokumentumok többségében olyan személyes adatokat tartalmaztak, amelyek kezeléséhez (továbbításához, nyilvánosságra hozatalához) törvényi felhatalmazás nem volt, illetve az érintettek sem járultak hozzá, ezért megállapítom, hogy ezen adatokat — a sajtótájékoztatóval összefüggésben — jogellenesen kezelték.

Kérem Miniszter Urat, szíveskedjen eljárni az adatok jogellenes felhasználásának megszüntetése érdekében. Köszönettel fogadnám, ha a megtett intézkedéseiről tájékoztatna.

Budapest, 1999. december 9.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(691/A/1999)

[Állásfoglalás: a polgármesteri hivatal mint adóhatóság jogszerűen kér az adó megállapításához szükséges adatokat]

[...]
[Páty]

Tisztelt Asszonyom!

Beadványában Páty Község Polgármesteri Hivatala pénzügyi csoportjának a kommunális adó bevallásához küldött adatlapját, illetve annak adattartalmát kifogásolta.

Az ügyben a vizsgálatot lezártam, és az alábbiakat állapítottam meg:

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény 3. §-a alapján személyes adatot akkor lehet kezelni, ha törvény azt elrendeli, vagy az érintett ahhoz hozzájárul.

Az Ön által sérelmezett esetben a Polgármesteri Hivatal pénzügyi csoportja a helyi vállalkozók kommunális adójának megállapításához kért adatokat, melyre az adózás rendjéről szóló 1990. évi XCI. törvény alapján felhatalmazással rendelkezik, hiszen adóhatóságnak minősül, és jogosult arra, hogy nyilatkozattételre vagy tanúvallomásra szólítsa fel az adatalanyt és a vele szerződéses kapcsolatban álló vagy állt személyt, illetve más magánszemélyt.

Tájékoztatom továbbá, hogy — amint azt munkatársam telefonon már jelezte Önnek — a beadványok kapcsán folytatott vizsgálataim nem mentesítik az állampolgárokat a törvényben előírt adatszolgáltatási kötelezettségük alól, és halasztó hatállyal sem bírnak. Amennyiben jogellenes adatkezelést tapasztalok, úgy felszólítom az adatkezelőt az adatkezelés megszüntetésére, aki haladéktalanul köteles megtenni a szükséges intézkedéseket.

Az Ön által sérelmezett esetben az adatkezelés törvény felhatalmazása alapján történt, a Polgármesteri Hivatal pénzügyi csoportja jogszerűen járt el.

Budapest, 1999. április 21.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(154/A/1999)

* * *

[Állásfoglalás: a települési jegyző az adóhatóság kérésére nem közölheti az elhunytak vélelmezett örököseinek nevét és címét]

Dr. Bujdosó Sándor
Hajdú- Bihar Megyei Közigazgatási Hivatal
Hivatalvezetője

Debrecen
Piac u. 54.

Tisztelt Hivatalvezető Úr!

Állásfoglalásomat kéri az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal (APEH) Hajdú-Bihar Megyei Igazgatósága adatkérési gyakorlatával kapcsolatban.

A leveléhez csatolt tervezet szerint az adóhatóság a polgármesteri hivatalok jegyzőit kívánja megkeresni, amennyiben tudomásukra jut, hogy az adózó elhalálozott. A megkeresésben — az adózás rendjéről szóló 1990. évi XCI. törvény 45. § (1)—(3) bekezdéseire (továbbiakban: Art.) valamint az államigazgatási eljárásról szóló 1957. évi IV. törvény 10—12. §-ra hivatkozással — szeretnék megtudni a halál bekövetkezésének helyét, idejét, illetve a túlélő házastárs vagy vélelmezett örökös(ök) nevét, címét.

Az adóhatóságnak az említett adatokra azért van szüksége, mert szeretné megadni az örökösöknek a szükséges felvilágosítást [Art. 80. § (2) bek.].

A hagyatéki leltárban szereplő adatokra pedig azért tart igényt, mert a közjegyzői tárgyalásra valamint a hagyatéki eljárás befejezésére általában csak a halálesetet követő fél év után kerül sor.

Az Ön véleménye szerint a hagyatéki leltárból adatok nem továbbíthatók az adóhatóság részére, mert hiányoznak a törvényi feltételei. Azt a gyakorlatot tudná helyeselni, ha a jegyző a haláleset helyének és idejének közlésén túl arról adna tájékoztatást, hogy az elhalt ügyében melyik közjegyző fog eljárni.

A beadványában foglaltakat megvizsgáltam, és az alábbiakról tájékoztatom:

Az Art. 80. §-a az adó soron kívüli megállapításának eseteit és feltételeit nevesíti. Az (1) bekezdés az adóhatóság kötelezettségeként írja elő az adó határozattal való megállapítását. A (2) bekezdés szerint az adót év közben is megállapíthatja az adóhatóság a házastárs, vagy az örökös(ök) kérelmére, ha a kérelmező az ehhez szükséges igazolásokat rendelkezésre bocsátja.

Ebből következik, hogy az adóév lezárását megelőzően csak az arra jogosultak kérelme alapján állapítható meg az adó. Az adóhatóság csak az adóév lezárását követően járhat el hivatalból, amikor az adó megállapításához szükséges adatok, igazolások már rendelkezésre állnak. A kérelem benyújtására jogosultak dönthetnek arról — érdekeiknek megfelelően —, hogy kéri-e az adó évközi megállapítását, vagy nem. Az adótartozás vagy az adókülönbözlet ugyanis részét képezi az elhunyt hagyatékának.

A megkeresés-tervezetben az adatkérés céljaként az adó megfizetésére kötelezettek azonosítását jelölték meg. Törvényes célként nem fogadható el az adóhatóság indokolása, mert az Art. 25. § (2) bekezdése szerint az adó megfizetésére az adózó örökös(e)i kötelezhető(k) határozattal. A túlélő házastárs vagy a vélelmezett örökös(ök) örökösi minősége a hagyaték átadását megelőzően nem állapítható meg minden kétséget kizáróan.

Ami az Art. 45. § (3) bekezdésében foglaltakat illeti, az 1998. évi módosításnál a jogalkotó szándéka is az volt, hogy — az addigi példálózó felsorolás helyett — a hatályos jog szabályozza teljes körűen az adóhatóság által felhasználható nyilvántartásokat. A taxációt figyelembe véve, valóban nem ad lehetőséget a törvény a hagyatéki leltár adatainak az állami adóhatóság részére való továbbítására.

Nem továbbítható adat a polgárok személyi adat és lakcímnnyilvántartásából sem a halál helyéről és idejéről, mert az Art.-ban meghatározott cél az adó megfizetésére kötelezhető személyek beazonosítása, és nem az elhunyt személyes adatainak feltárása.

Ugyancsak nincs törvényi felhatalmazás arra, hogy a jegyző tájékoztassa az adóhatóságot a hagyatéki eljárás lefolytatására jogosult közjegyző személyéről.

Kérem, hogy adatvédelmi problémáival továbbra is forduljon hozzám bizalommal.

Budapest, 1999. szeptember 1.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(498/K/1999)

* * *

[Állásfoglalás: a helyi adó megállapításához a nyugdíjas törzsszám és a munkahely adatai nem igényelhetők]

Dr. Gasztonyi Erzsébet
Ajka Város Önkormányzat
Jegyzője

Ajka
Szabadság tér 12.
8401

Tisztelt Asszonyom!

Panasz érkezett irodámhoz a magánszemélyek kommunális adójának megállapításához Önök által használt formanyomtatvány adattartalmát illetően. A panaszos sérelmezi, hogy az adó megállapításához a nyugdíjas törzsszámát is közölnie kell. Kérte, vizsgáljam meg a nyomtatvány további részeit is.

A beadvánnyal kapcsolatban a panaszost az alábbiakról tájékoztattam:

A helyi adóhatóság a magánszemély beleegyezése nélkül nem jogosult a nyugdíjas törzsszám kezelésére, mert törvény erre nem ad lehetőséget.

Az adatvédelmi törvény 5. §-a alapvető elvként fogalmazza meg az adatkezelés célhoz kötöttségét. A (2) bekezdés szerint csak olyan személyes adat kezelhető, amely az adatkezelés céljának megvalósulásához elengedhetetlen, csak a cél megvalósulásához szükséges mértékben és ideig. A nyugdíjas törzsszám ismerete nem szükséges az adó megállapításához.

Az adóalany azonosításához nem követelhetők a munkahely adatai sem, mivel az adózás rendjéről szóló 1990. évi XCI. törvény 11. § (3) bekezdése nem teszi lehetővé a kezelését.

A nyomtatvány adattartalma egyébként nem kifogásolható.

Tájékoztattam a panaszost arról is, hogy a vitatott adatok hiánya szankciót nem vonhat maga után, az adó mértékének megállapítását nem befolyásolhatja.

Ha a magánszemélynek adómentességre jogosító körülményt kellene igazolni, elegendő a nyugdíjszelvény nyugdíj összegét tartalmazó részét fénymásolni.

Javaslom, módosítsák a formanyomtatvány tartalmát, és a kért adatok közül töröljék a munkahelyre és a nyugdíjas törzsszámra vonatkozó részt, vagy a tájékoztatóban világosítsák fel az adózókat az önkéntes adatszolgáltatás lehetőségéről.

A jövőben esetlegesen induló behajtás eredményessége érdekében személyes adatok nem gyűjthetők. Az adatvédelmi törvény hivatkozott rendelkezése kizárja, hogy olyan adatok felvételére kerüljön sor, amelyeket csak később meghatározott célból készleteznek.

Kérem, hogy az állampolgári jogok országgyűlési biztosáról szóló 1993. évi LIX. törvény 21.§ (2) bekezdése alapján 30 napon belül szíveskedjen tájékoztatni a hatáskörébe tartozó ügyekben megtett intézkedéseiről. Kérem, hogy ezzel kapcsolatos esetleges véleményét is szíveskedjen megküldeni.

Budapest, 1999. szeptember 15.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(513/A/1999)

* * *

[Állásfoglalás: a parkolóhelyeket üzemeltető cég törvényi felhatalmazás hiányában nem veheti igénybe a belügyminisztérium személyes adat nyilvántartásait]

[...]

[Tiszaújváros]

Tisztelt Uram!

Megkaptam levelét, amelyben — parkolási díj megfizetése miatt kezdeményezett bírósági eljárás kapcsán — kifogásolja a miskolci Városgazda kft. „törvénytelen, az adatvédelmi törvényt semmibe vevő”, személyes jogait sértő, adatait önkényesen felhasználó magatartását. Az adott ügygel kapcsolatos felháborodását megértve engedje meg, hogy néhány körülményről tájékoztassam.

A miskolci Városgazda kft. adatkezelését — egy korábban hozzám érkezett beadvány kapcsán — április közepén munkatársaim a helyszínen vizsgálták. A vizsgálat feltárta, hogy a kft. a Miskolc Megyei Jogú Város Önkormányzata rendelete alapján végzi a fizető parkolási rendszer üzemeltetését, a rendeletben meghatározott díjak és pótdíjak beszedését.

A 100%-os önkormányzati tulajdonban lévő Városgazda kft. a parkolási szabályokat megsértő gépjárművekről a fizetési felszólítás száma és a jármű rendszáma alapján nyilvántartást vezet, továbbá tárolja a helyszínen készített videofelvételeket. A helyszínen hagyott — fizetési felszólításhoz mellékelt — csekk megfizetése esetén a posta a befizetés tényéről ad tájékoztatást, így még a befizető neve sem kerül a kft.-hez. Nem fizetés esetén a kft. munkatársai a Polgármesteri Hivatalhoz juttatják el a rendszámok listáját.

A városi jegyző — tévesen hivatkozva a vonatkozó jogszabályokra — kéri a Belügyminisztérium (BM) — Adatfeldolgozó Hivatal közlekedési nyilvántartó osztályától a gépjármű-tulajdonosok név- és lakcímadatait, amelyeket azután a kft.-hez továbbít.

A kft. által működtetett számítógépes nyilvántartás és a videofelvételek kezelése megfelel az adatvédelmi előírásoknak. (A fentiekben ismertetett eljárásnál például a „Fizetés” mező igénlő kitöltése után a rendszámhoz rendelt név- és lakcímadat automatikusan törlődik a számítógépes rendszerből.)

A vizsgálatunk összességében azt állapította meg, hogy a gépjármű-tulajdonosok név- és lakcímadatait a városi jegyző szerezte meg jogellenesen.

E gyakorlat megszüntetésére felszólítottuk jegyzőt, továbbá jeleztük a Belügyminisztérium fent említett nyilvántartó szervezetének, hogy a megfelelő törvényi felhatalmazás megszületéséig parkolással kapcsolatos adatkéréseket ne teljesítsenek.

A Városgazda kft. ez idáig tehát a tulajdonos képviselőjétől kapta meg a parkolásért nem fizető gépjárművek tulajdonosaira (üzemeltetőire) vonatkozó név- és lakcímadatokat, amelyek alapján (az önkormányzati rendeletnek megfelelően) — minden jel szerint jogszerűen — érvényesíti polgári jogi igényét.

A gépjárművekkel — így a parkolási díjak beszedésével — kapcsolatos adatkezeléseket a közeljövőben megszülető, a közúti közlekedés nyilvántartásáról szóló törvény fogja jogszerűvé (ezzel például az érintettek számára is ellenőrizhetővé) tenni. A parlamentben tárgyalás alatt lévő törvényjavaslat úgy fogalmaz, hogy: „A nyilvántartásból adatot igényelhet a polgár, jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet jogának vagy jogos érdekének érvényesítése érdekében. [...] A kérelemnek tartalmaznia kell az adatfelhasználás céljának és jogalapjának igazolását valamint az adatigénylés tárgyának azonosításához elégséges adatokat. [...] A kérelem teljesítését meg kell tagadni, ha a kérelmező az adat felhasználásának célját, illetőleg jogalapját nem, vagy nem megfelelően igazolta.”

Engedje meg, hogy a levelében felvetettekre utalva jelezzem: a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Atvt.) egyebek mellett azt szolgálja, hogy a személyes adatok védelme biztosított legyen, illetve azt garantálja, hogy a személyes adatokat csak az érintett hozzájárulása, vagy törvény (bizonyos esetekben önkormányzati rendelet) felhatalmazása alapján kezelhessenek, továbbá lehetővé tegye az érintettek jogainak érvényesítését.

Az adatvédelmi törvény — egyebek mellett — úgy rendelkezik, hogy:

„17. § (1) Az érintett, jogainak megsértése esetén, az adatkezelő ellen a bírósághoz fordulhat.

(2) Azt, hogy az adatkezelés a jogszabályban foglaltaknak megfelel, az adatkezelő köteles bizonyítani.

(3) A perre az a bíróság illetékes, amelynek területén az adatkezelő székhelye van. A perben fél lehet az is, akinek egyébként nincs perbeli jogképessége.

(4) Ha a bíróság a kérelemnek helyt ad, az adatkezelőt a tájékoztatás megadására, az adat helyesbítésére, törlésére kötelezi, illetőleg az adatvédelmi biztost arra kötelezi, hogy az adatvédelmi nyilvántartásba való betekintést tegye lehetővé.

(5) A bíróság elrendelheti ítéletének az adatvédelmi nyilvántartásba történő bejegyzését, ha azt az adatvédelem érdekei és nagyobb számú érintett, e törvényben védett jogai megkövetelik.”

„18. § (1) Az adatkezelő az érintett adatainak jogellenes kezelésével vagy a technikai adatvédelem követelményeinek megszegésével másnak okozott kárt köteles megtéríteni. Az adatkezelő mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a kárt az adatkezelés körén kívül eső elháríthatatlan ok idézte elő.

(2) Nem kell megtéríteni a kárt annyiban, amennyiben az a károsult szándékos vagy súlyosan gondatlan magatartásából származott.”

A levelemben ismertetett tények, illetve törvényi előírások alapján döntheti el Ön, hogy jogainak megsértése miatt bírósághoz kíván-e fordulni. A bíróság jogosult egyedül megítélni, hogy megilleti-e Önt kártérítés az adott esetben.

Budapest, 1999. május 20.

Tisztelettel:

Dr. Majtényi László

[Állásfoglalás: a közszolgáltató fizetési felszólításait zárt borítékban köteles postázni]

[...]
[Miskolc]

Tisztelt [...] Úr!

A Miskolci Hőszolgáltató kft. által küldött fizetési felszólítással kapcsolatos beadványában sérelmezte, hogy a kft. zárt postai boríték nélkül kézbesíti „fizetési felszólítás” tárgyú leveleit. Kérte, szólítsam fel a kft.-t a jogsértő magatartás azonnali megszüntetésére.

A panaszában foglaltakat megvizsgáltam, eredményéről az alábbiakban tájékoztatom:

A vizsgálat során felszólítottam a kft. ügyvezetőjét, tájékoztasson a boríték nélküli kézbesítés okairól. Válaszában az ügyvezető előadta, hogy a felszólításokat társaságuk dolgozói kézbesítik közvetlenül az érintettek postaládájába, így a címzetten kívül harmadik személyek nem szerezhetnek tudomást a felszólítás tartalmáról.

Ennek ellenére adatvédelmi szempontból továbbra is jogszerűtlennek találtam a társaság eljárását, mert gyakran előfordul, hogy többen használnak egy postaládát a lakásban élők eltérő (család)jogi státuszából adódóan (bérlő-béradó, több bérlő a lakás kizárólagos használati jogával, egy lakásban élő elvált felek, több generáció). A személyes adatok kezelése tekintetében az információs önrendelkezési jogot mindenkinek tiszteletben kell tartani.

Az ügyvezető elfogadta ajánlásomat, és arról tájékoztattott, hogy a jövőben kizárólag zárt borítékban fogják kézbesíteni a küldeményeket.

Kérem, hogy a jövőben is forduljon bizalommal hivatalomhoz adatvédelmi tárgyú megkeresésével.

Budapest, 1999. június 17.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(94/A/1999)

* * *

[Állásfoglalás: az orvos házastársa nem lehet jelen a kezelésnél]

[...]
Petneháza

Tisztelt [...] Úr!

1999. május 16-án kelt beadványában arról tájékoztattott, hogy édesanyja kezelésekor a házi orvos férje is rendszeresen a rendelőben tartózkodik. Az Ön véleménye szerint ez sérti édesanyja adatvédelemmel kapcsolatos jogait, érdekeit.

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (a továbbiakban: Avtv.) 3. § (1) bekezdése alapján személyes adatot csak akkor lehet kezelni (ideértve az adatok megismerését, felvételét, tárolását, továbbítását is), ha ahhoz az érintett hozzájárult, vagy törvény azt elrendeli.

Az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről szóló 1997. évi XLVII. törvény tartalmaz szabályokat arra nézve, hogy a kezelésen a kezelőorvoson kívül ki lehet jelen:

„14. § (1) A gyógykezelés során a kezelést végző orvoson és az egyéb betegellátó személyeken kívül csak az lehet jelen, akinek jelenlétéhez az érintett hozzájárul.”

[...]

A törvényi felhatalmazás hiányában ezért a vizsgálaton a kezelő orvos férje csak a beteg hozzájárulásával lehet jelen. Tájékoztatom, hogy az Avtv. alapján csak olyan panaszügyekben járhatok el, amelyekben maga az érintett (vagy meghatalmazottja), illetve törvényes képviselője kéri fellépésemet. Amennyiben az Ön édesanyja a fenti tájékoztatáson túl további vizsgálatot kíván, úgy kérem, hogy ezt az igényét Ő maga jelezze hivatalomnál.

Budapest, 1999. július 8.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(348/A/1999)

[Állásfoglalás: a háziiorvosi körzetek kialakítása során a betegek önrendelkezési joga megelőzi a finanszírozási érdekeket]

Dr. Garai István
alpolgármester

Kiskunfélegyháza
Kossuth L. u. 1.

Tisztelt Alpolgármester Úr!

Ön beadványában az új háziiorvosi körzetek kialakításakor jelentkező, a polgárok információs önrendelkezési jogát sértő helyzetre hívta fel figyelmemet. Levelére válaszom a következő:

Az új körzetek kialakításakor követendő eljárást a Minisztertanács (MT) 16/1972. (IV. 29.) rendelet 13/C. § (5) bekezdése szabályozza:

„A jelentkező, illetve átjelentkező személytörzskartonját, annak kivonatát, az érintett személybeleegyezése nélkül más háziiorvosnak átadni nem lehet. Az érintett személy hozzájárulását kell vélelmezni, ha a választott háziiorvos feladatait annak körzetében (rendelőjében) időlegesen vagy véglegesen más háziiorvos látja el. Az érintett személy hozzájárulását kell vélelmezni akkor is, ha a települési önkormányzat a körzethatárokat módosítja és a jelentkező személy a módosítás következtében új körzet ellátási területéhez tartozik. Amennyiben az a személy, akinek hozzájárulását az átalakítással érintett háziiorvosi körzet orvosához történő bejelentkezéshez vélelmezték, és nem kíván az érintett háziiorvoshoz tartozni, a 13/C. § (1) bekezdésében foglalt indok nélkül más orvoshoz átjelentkezhet.

Az információs önrendelkezési jog nem abszolút jog, de csak elkerülhetetlen esetben lehet alkotmányosan korlátozni, akkor, ha a korlátozás szükséges, és az elérni kívánt célhoz képest arányos. A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény indoklása szerint a korlátozás történhet fontos közösségi érdekből (amit jogszabályi rendelkezés fejez ki) vagy az érintett érdekében (ha a helyzetből következően jogainak gyakorlására bármilyen okból képtelen). A korlátozó okok megszűntével azonban alkalmat kell adni az érintettnek arra, hogy az adatkezeléshez utólag hozzájáruljon, vagy egyéb jogait érvényesítse.

Az információs önrendelkezési jogot, mint állampolgári jogot tehát csak törvény korlátozhatja, kifejezve az adatkezeléshez fűződő közérdeket. Mivel a fenti rendelkezés mind az adatvédelmi törvény, mind az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről szóló 1997. évi XLVII. törvény korlátozását jelenti, ezért az egészségügyi miniszterhez fordultam és tájékoztatást kértem arról, hogy várható-e a kérdés megfelelő törvényi rendezése, valamint elképzelhetőnek tart-e más — a polgárok információs önrendelkezési jogát a finanszírozási érdekek elé helyező — megoldási lehetőséget.

Miniszter Úr válaszában tájékoztatott arról, hogy a finanszírozási és az orvos-szakmai szempontoknak az eddigi tapasztalatok alapján történő átgondolását követően, és a megkeresésemben foglaltakat figyelembe véve fogja a 16/1972. (IV. 29.) MT rendelet megfelelő módosítása iránti intézkedéseket megtenni.

Budapest, 1999. augusztus 31.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(103/K/1999)

* * *

[Állásfoglalás: a különleges adatokat tartalmazó terhességvizsgáló könyvet a terhességi, gyermekágyi segélyre jogosultság megállapítására bekérni nem szabad]

[...]
igazgató főorvos
Egészségügyi Otthon

Tisztelt Igazgató Főorvos Úr!

Gyermekeket szült kolléganői „Terhes kiskönyv”-ében található személyes adataik kezelését érintő beadványával kapcsolatban a vizsgálatot lezártam, ennek eredményéről az alábbiakban tájékoztatom: Beadványában azt kifogásolta,

hogy a terhességi gyermekágyi segély folyósításához igazolásképpen a Pest megyei Területi Államháztartási és Közigazgatási Információs Szolgálat (TÁKISZ) bekéri „a frissen szült nőktől a Terhes kiskönyvet, amely sok egészségügyi adatot tartalmaz”.

Hivatalomhoz korábban is érkeztek már bejelentések arról, hogy egyes kifizetőhelyeken lemásolják a teljes Terhes kiskönyveket.

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (a továbbiakban: Avtv.) 2. § 2. b) pontja szerint az egészségi állapotra vonatkozó személyes adatok különleges adatnak minősülnek, ezek kezeléséhez (ide értve az adatok felvételét, tárolását, továbbítását is), az érintett írásbeli hozzájárulása, vagy törvényi felhatalmazás szükséges.

A kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény (a továbbiakban: Ebtv.) végrehajtásáról szóló 217/1997. (XII. 1.) Korm. rendelet 41. § (1) bekezdése szerint:

„[...] a terhességi-gyermekágyi segélyre jogosultságot a terhesállományba vételt igazoló orvosi igazolással és terhesgondozási könyvvel, a szülést pedig kórházi igazolással kell igazolni. Ha a szülő nőt terhesállományba nem vették, úgy a jogosultságot terhesgondozási könyvvel, ha a szülés nem kórházban történt a gyermek születését anyakönyvi kivonattal kell igazolni.”

Beadványa nyomán írásban megkerestem Radványi Pál urat, a Pest megyei TÁKISZ irodavezetőjét, akitől felvilágosítást kértem adatkezelési gyakorlatokról. Az irodavezető tájékoztatása szerint a terhességi-gyermekágyi segélyre jogosultságot a könyv beküldésével kérik igazolni, azt a jogosultsághoz szükséges adatok megtekintése után visszaküldik, arról másolatot nem készítenek.

Válaszomban ezt a gyakorlatot kifogásoltam, az alábbiak szerint:

Az Ebtv. 40. §-a szerint terhességi-gyermekágyi segély annak jár, aki a szülést megelőzően két éven belül 180 napon át biztosított volt, és a biztosítás tartama alatt, vagy a biztosítás megszűnését követő negyvenkét napon belül szül, vagy a biztosítás megszűnését követő negyvenkét napon túl táppénz, illetőleg baleseti táppénz folyósításának ideje alatt, vagy a folyósítás megszűnését követő huszonnyolc napon belül szül. Az Ebtv. végrehajtásáról szóló 217/1997. (XII. 1.) Korm. rendelet szerint az igény érvényesítése során a terhességi-gyermekágyi segélyre jogosultságot a terhesállományba vételt igazoló orvosi igazolással és terhesgondozási könyvvel, a szülést pedig kórházi igazolással kell igazolni. Ha a szülő nőt terhesállományba nem vették, úgy a jogosultságot terhesgondozási könyvvel, ha a szülés nem kórházban történt, a gyermek születését anyakönyvi kivonattal kell igazolni [végrehajtási rendelet (Vhr.) 41. § (1) bekezdés].

A terhesgondozási könyv bekérését és beküldését nem tartottam jogszerűnek, ugyanis az a terhességi-gyermekágyi segélyre jogosultság megállapításához szükséges adatokon túl más (különleges) adatokat is tartalmaz, amelyek kezeléséhez a kifizetőnek nincs törvényi felhatalmazása. Az Avtv. egyik leglényegesebb elve az adatkezelés célhoz kötöttségének követelménye: csak olyan személyes adatot lehet kezelni, amely az adatkezelés céljának megvalósulásához elengedhetetlen, a cél elérésére alkalmas [5. § (2) bekezdés].

Annak ellenére, hogy az irodavezető tájékoztatása szerint nem másolták le a terhesgondozási könyveket, a könyvek bekérése és megtekintése a célhoz kötöttség követelményén túl az adatbiztonság érvényesülését is sérti, amennyiben az adatkezelő nem gondoskodik a jogosulatlan hozzáférés megakadályozásáról.

Észrevételeimet az irodavezető elfogadta és válaszában közölte, hogy a Pest megyei TÁKISZ körlevelet adott ki az érintett intézmények vezetőinek, amelyben ismertette kifogásaimat, és kérte a kiskönyvek postai úton történő beküldésének (bekérésének) megszüntetését.

Kérem, forduljon hivatalomhoz bizalommal a jövőben is adatvédelmi tárgyú megkereséseivel.

Budapest, 1999. december 9.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(325/A/1999)

* * *

[Állásfoglalás: a munkáltató a grafológus szakvéleményét a munkavállaló beleegyezésével ismerheti meg]

Dr. Somogyi János
Magyar Helsinki Bizottság
Budapest

Tisztelt Somogyi Úr !

A munkavállalók kézírására vonatkozó grafológusi szakvélemények munkáltató által történő megismerésének jogszerűségével foglalkozó beadványával kapcsolatban a következőkről tájékoztatom:

A Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény 77. §-a szerint:

„A munkavállalótól csak olyan nyilatkozat megtétele vagy adatlap kitöltése kérhető, illetve vele szemben csak olyan alkalmassági vizsgálat alkalmazható, amely személyiségi jogait nem sérti, és a munkaviszony létesítése szempontjából lényeges tájékoztatást nyújthat.”

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (a továbbiakban: Avtv.) 3. § (1) bekezdése alapján személyes adatot csak akkor lehet kezelni (ideértve az adatok felvételét, tárolását, továbbítását is), ha ahhoz az érintett hozzájárult, vagy törvény azt elrendeli.

A munkáltató — törvényi felhatalmazás hiányában — a munkavállaló önéletrajzát akkor továbbíthatja grafológusnak szakvélemény elkészítése céljából, ha erről az érintettnek tudomása van.

Hasonló ügyben hivatalomat korábban már megkereste egy munkapszichológus, aki beadványában arról tájékoztatott, hogy a munkapszichológusi és grafológusi szakvélemények tartalmazhatnak különleges adatokat is (például egészségi állapot, kóros szenvedély, szexuális élet stb.). A különleges személyes adatok kezeléséhez az Avtv. szerint az érintett írásbeli hozzájárulására van szükség.

Álláspontom szerint a grafológusi szakvéleményt teljes terjedelmében a munkáltató csak akkor ismerheti meg, ha ahhoz az érintett hozzájárult.

A grafológiai vizsgálat eredményének összefoglalását (azt az értékelést, hogy a pályázó alkalmas-e vagy sem a munkakör betöltésére) a munkáltató jogosult megismerni.

Kérem, hogy a jövőben is forduljon hivatalomhoz bizalommal adatvédelmet és információszabadságot érintő megkereséseivel.

Budapest, 1999. július 8.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(227/A/1999)

* * *

[Állásfoglalás: a mozgássérült gyerekeket nem adatgyűjtés, hanem felhívás útján érheti el a gyógyító szervezet]

[...]

osztályvezető

Mozgássérültek Pető András
Nevelőképző és Nevelőintézete

Budapest
Kútvölgyi u. 6.

Tisztelt Osztályvezető Úr!

Ön beadványában a Mozgássérültek Pető András Nevelőképző és Nevelőintézetének a 0—16 éves korú mozgássérültekre vonatkozó adatgyűjtésével kapcsolatban kérte állásfoglalásomat, a kérdést megvizsgálva a következőkről tájékoztatom:

Leveléből értesültem arról, hogy a Pető András Nevelőképző és Nevelőintézetnek az Országos Statisztikai Adatgyűjtési Program (OSAP) részére történő adatszolgáltatási kötelezettsége a jövő évtől megszűnik. Az OSAP-nak nyújtott adatszolgáltatás a mozgássérült gyermekek adatainak gyűjtésére és a szülőkkel való kapcsolatfelvétellelre lehetőséget adott, amit az Intézet — a törvények biztosította keretek közt — a továbbiakban is folytatni kíván.

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény szerint személyes adat törvényi felhatalmazása alapján, illetve az érintett hozzájárulásával kezelhető. Mivel az OSAP keretében végzett további adatgyűjtésre nincs mód, így — törvényi felhatalmazás hiányában — az érintettek, illetve ebben az esetben a szülők hozzájárulását kell beszerezniük az adatkezelés folytatásához. Az adatvédelmi törvény értelmében az

egészségi állapotra vonatkozó személyes adatok szenzitív voltak miatt kiemelt védelemben részesülnek, az ilyen különleges adatok kezeléséhez a törvény — megfelelő tájékoztatáson alapuló — írásbeli hozzájárulást kíván meg.

Ez azt jelenti, hogy a jövőben a teljes körű, a korcsoportba tartozó összes mozgássérült gyermeket érintő adatgyűjtés folytatására nincs lehetőségük. Elsődleges céljuk, a mozgássérült gyermekek segítése azonban a továbbiakban sem kerül veszélybe, amennyiben az adatgyűjtésre az érintettek információs önrendelkezési jogát tiszteletben tartó megoldást sikerül kidolgozniuk.

A törvényi rendelkezéseket figyelembe véve az egyik lehetséges megoldás az, ha felhívásukat eljuttatják a szülészeti osztályokhoz, a házi orvosokhoz és a házi gyermekorvosokhoz. Az így megkeresett orvosok közreműködésével elérhetővé válhat a Pető Intézet számára a betegeknek az a köre, amelylyel mindezidáig adatkezelőként közvetlen kapcsolata volt. Az orvosok az őket felkereső betegeket, illetve a szülőket tájékoztatva segíthetik az intézet és a mozgássérültek közötti kapcsolatfelvételt, amelyben ez utóbbiakra vár az aktív szerep.

A betegek elérésének másik lehetséges útja a tömegtájékoztatás eszközeinek a felhasználása. Ezzel kapcsolatban csak egyetlen ötletet említek: a rádiózásról és a televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény, közismert nevén a médiatörvény közérdekű cél népszerűsítése, támogatása céljából közérdekű közlemény megjelentetésére lehetőséget biztosít.

Az adatbázis működtetésénél az adatvédelmi törvény és az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről szóló 1997. évi XLVII. törvény szabályai szerint kell eljárniuk. Különösen fontos az adatbiztonságról való gondoskodás, az egészségügyi és személyazonosító adatok védelméért, a nyilvántartás megőrzéséért az adatot kezelő intézmény vezetője a felelős.

Munkájukhoz további sok sikert kívánok.

Budapest, 1999. október 14.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(492/K/1999)

* * *

[Állásfoglalás: a World Web War honlapon a koszovói háború menekültjeinek személyes adatai, a közzététel feltételei]

Molnár Péter

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Kommunikáció Tanszék
Budapest
Múzeum krt. 6—8.

Tisztelt Uram!

Ön 1998. május 29-én elektronikus levélben fordult hozzám, és több kérdésben kért állásfoglalást az Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE) Média Center által üzemeltetett World Web War honlappal kapcsolatban. Kérdéseire az alábbiakban válaszolok.

1. „Mivel a menekültek származásuk miatt váltak földönfutókká, feltételezem, hogy egyébként nem különleges adataik — például a hollétük — interneten történő közzétételéhez is írásban kell hozzájárulniuk [...]”

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) 2. § 1. pontja szerint „személyes adat: a meghatározott természetes személlyel [...] kapcsolatba hozható adat, az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés”. Az Avtv. 2. § 2. pontja meghatározott személyes adatokat — köztük a faji eredetre, a nemzeti, nemzetiségi és etnikai hovatartozásra utaló adatokat is — különleges adatnak minősít. Bár a törvény által használt definíció alapján a faji, nemzeti, nemzetiségi és etnikai hovatartozásra vonatkozó következtetés is különleges adatnak minősül, ám önmagában a következtetésre módot adó név vagy a tartózkodási hely nyilvánosságra hozatala nem jelenti különleges adat kezelését, így ahhoz írásbeli hozzájárulás nem szükséges.

2. „Elfogadható-e írásbeli hozzájárulásként az e-mail útján történő aláírás?”

Az Avtv. 3. § (2) bekezdése szerint különleges adat kezelésének jogalapja lehet más esetek mellett, ha az adatkezeléshez az érintett írásban hozzájárul. A 3. § (3) bekezdése szerint írásbeli hozzájárulás szükséges különleges adat nyilvánosságra hozatalához is abban az esetben, ha törvény azt nem rendeli el. Álláspontom szerint az írásbeli hozzájárulás azt jelenti, hogy az érintett a hozzájárulást tartalmazó nyilatkozatot aláírja vagy kézjeggyel ellátja, s az e-mailben adott hozzájárulás a hatályos jog szerint még akkor sem minősülhet ilyennek, ha azt digitális aláírással látták el. A jogalkotó feladata, hogy az elektronikus úton adott hozzájárulás érvényességének feltételeit szabályozza.

3. „Milyen felelőssége van a honlap működtetőinek az általuk kezelt személyes adatokat illetően?”

A honlap működtetői mint adatkezelők az adatkezelésre vonatkozó jogszabályok megsértése esetén polgári jogi felelősséggel tarthatnak az Avtv. 18. §-a, szabálysértési felelősséggel a szabálysértésekről szóló 1968. évi I. törvény 88. §-a, valamint büntetőjogi felelősséggel a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 177/A—B. §-a alapján.

4. „Miként értelmezhető ebben az esetben a célhoz kötöttség elve?”

Az adatkezelőknek, vagyis a honlap üzemeltetőinek meg kell határozniuk, milyen célból végzik az adatkezelést; erről a célról az érintettet tájékoztatni kell [Avtv. 6. § (2) bekezdés]. A továbbiakban az adatok csak e célból kezelhetők, az előzetesen meghatározott céltól eltérő adatkezelés csak az érintett újabb, az új céllal történő adatkezeléshez való hozzájárulása után történhet.

5. „Biztosítható-e valamilyen módon, hogy a honlapon kezelt személyes adatok csak a címzettekhez jussanak el?”

Mivel tudomásom szerint a szolgáltatás címzettjei nem alkotnak pontosan azonosítható személyi kört, ez megítélésem szerint fogalmilag kizárt; amennyiben a címzettek azonosíthatók, a kérdés technikai jellegű, s abban állást foglalni nem feladatom. Ha a címzettek azonosíthatók lennének, s a lehetőség meg lenne arra, hogy az adatok csak hozzájuk jussanak el, akkor az Avtv. 5. § (2) bekezdése alapján csak ezt a módszert lenne jogszerű alkalmazni, vagyis — amennyiben az érintett csak az adott célból történő adatkezeléshez járul hozzá általában — az adatokat nem szabad nyilvánosságra hozni, csak továbbítani.

Adatvédelmi és információszabadsággal kapcsolatos problémáival forduljon hozzám a jövőben is bizalommal.

Budapest, 1999. július 20.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(378/K/1999)

* * *

[Állásfoglalás: a bankok által nyújtott kedvezmények címzettjeit védi a banktitok törvényi szabályozása, a közfeladatot ellátó személyek esetén a közélet tisztasága érdekében indokolt lenne a törvény módosítása]

[...]

újságíró

Magyar Hírlap Szerkesztősége

Budapest

Tisztelt [...] !

Megkaptam levelét, amelyben a Postabank VIP-hiteleivel összefüggésben — dr. Sepsey Tamásnak, a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal elnökének egy televíziós műsorban kifejtett véleményére is hivatkozva — a banktitok, a személyiségi jogok védelme és a közérdek ütközésére figyelemmel az után érdeklődik, hogy az inkriminált listán szereplők közül „a közérdekű adat megállapításánál [...] a parlamenti képviselőknél kívüli [...] közszereplők [...] beletartoznak-e az érintett körbe”.

Kérdése megválaszolásakor abból kell kiindulnom, hogy az Alkotmány 59. § (1) bekezdése alapján a Magyar Köztársaságban mindenkit megillet a magántitok és a személyes adatok védelméhez való jog. A vagyoni helyzetre, így például egyes hitelügyletekre vonatkozó adatok az ember magánszférájába tartoznak, magántitkot képeznek, és szemé-

lyes adatnak minősülnek. A magántitok és a személyes adatok védelméhez való jog azonban nem abszolút jog, azaz törvény — közérdekből — elrendelheti a magántitok és a személyes adat kötelező kiszolgáltatását, és előírhatja a felhasználás módját is.

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) úgy rendelkezik, hogy:

„2. § E törvény alkalmazása során

1. személyes adat: a meghatározott természetes személlyel (a továbbiakban: érintett) kapcsolatba hozható adat, az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés. A személyes adat az adatkezelés során mindaddig megőrzi e minőségét, amíg kapcsolata az érintettel helyreállítható;

[...]

3. közérdekű adat: az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy kezelésében lévő, a személyes adat fogalma alá nem eső adat;

3. § (1) Személyes adat akkor kezelhető, ha

a) ahhoz az érintett hozzájárul, vagy

b) azt törvény vagy — törvény felhatalmazása alapján, az abban meghatározott körben — helyi önkormányzat rendelete elrendeli.

[...]

(3) Törvény közérdekből — az adatok körének kifejezett megjelölésével — elrendelheti a személyes adat nyilvánosságra hozatalát. Minden egyéb esetben a nyilvánosságra hozatalhoz az érintett hozzájárulása, különleges adat esetében írásbeli hozzájárulása szükséges. Kétség esetén azt kell vélelmezni, hogy az érintett a hozzájárulását nem adta meg.

(4) Az érintett hozzájárulását megadottnak kell tekinteni az érintett közszereplése során általa közölt vagy a nyilvánosságra hozatal céljából általa átadott adatok tekintetében.

4. § A személyes adatok védelméhez fűződő jogot és az érintett személyiségi jogait — ha törvény kivételt nem tesz — az adatkezeléshez fűződő más érdekek, ideértve a közérdekű adatok nyilvánosságát (19. §) is, nem sérthetik.”

Vannak olyan törvények, amelyek személyes adatok nyilvánosságra hozatalát elrendelik, lehetővé teszik. Például:

— az országgyűlési képviselők jogállásáról szóló 1990. évi LV. törvény alapján az országgyűlési képviselő által tett vagyon-, jövedelem- és gazdasági érdekeltségi nyilatkozatból készített kivonatot az Országgyűlés elnöke nyilvánosságra hozza;

— az adatvédelmi törvény szerint „az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv [...] hatáskörében eljáró személyek neve és beosztása — ha törvény másként nem rendelkezik — bárki számára hozzáférhető, nyilvános adat;”

— a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény — miközben kimondja, hogy képmás vagy hangfelvétel (a nyilvános közszereplés kivételével) csak az érintett hozzájárulásával hozható nyilvánosságra, lehetővé teszi, hogy „az eltűnt, valamint a súlyos bűncselekmény miatt büntetőeljárás alatt álló személyről készült képmást (hangfelvételt) nyomós közérdekből [...]” a hatóság engedélyével fel lehessen használni;

— a köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvény úgy rendelkezik, hogy a „közszolgálati alapnyilvántartás adatai közül a közigazgatási szerv megnevezése, a köztisztviselő neve, továbbá a besorolására vonatkozó adat közérdekű, ezeket az adatokat a köztisztviselő előzetes tudta és beleegyezése nélkül nyilvánosságra lehet hozni;”

[...]

Az átvilágítási törvény kapcsán az Alkotmánybíróság kimondta, hogy az e törvény alapján ellenőrzött személyek pontosan meghatározott múltbeli tevékenységére „vonatkozó adatai ... az Alkotmány 61. § szerinti közérdekű adatok”. Az adatvédelmi törvény szerint a közérdekből nyilvánosságra hozott személyes adat továbbra is személyes adat marad. Az Alkotmánybíróság e tekintetben — az adatvédelmi törvény szabályain túllépve — közvetlenül az Alkotmányból eredeztette ama tételét, hogy a közhatalmat gyakorlók jogállamisággal ellentétes korábbi magatartása közérdekű adat.

Az Alkotmánybíróság több esetben megállapította, hogy „a demokratikus államélet és közvélemény érdekében az állami tisztségviselők és más közszereplő politikusok alkotmányosan védett magánszférája másokénál szűkebb; különösen ki kell tenniük magukat mások kritikájának”.

Az országgyűlési képviselők jogállásáról szóló törvénnyel összefüggésben az Alkotmánybíróság (idézve az átvilágítási törvénnyel kapcsolatos korábbi határozatát) kifejtette, hogy: „a közhatalmat gyakorlók vagy politikai közszereplést vállalók esetében a személyeknek — különösen a választópolgároknak — a közérdekű adatok megismeréséhez fűződő joga elsőbbséget élvez az előbbieket olyan személyes adatainak védelméhez képest, amelyek köztevékenységük és annak megítélése szempontjából jelentősek lehetnek. Az e körbe eső személyes adatok megismerhetőségére nem csupán az állami és a politikai közélet informált megvitatása érdekében van szükség, hanem az állami szervek helyes megítéléséhez és a működésükbe vetett bizalom megalapozásához is.”

A képviselők vagyonyilatkozata kivonatának — törvény alapján történő — nyilvánosságra hozatala kapcsán úgy értékelte az Alkotmánybíróság, hogy „A képviselőknek ezek a vagyoni adatai olyan személyes adatnak minősülnek, amelyek a képviselő köztevékenységének megítélése szempontjából jelentőséggel bírnak, [...] a választópolgárok számára átláthatóvá és ellenőrizhetővé teszi a képviselők vagyoni és érdekeltségi viszonyait és ezáltal eszköze a képviselők — és rajtuk keresztül az Országgyűlés — tevékenységébe vetett bizalom megerősítésének. A képviselők tevékenységének átláthatósága és tájékozott megítélése szempontjából nem minősül szükségtelen és aránytalan alapjogi korlátozásnak az, hogy a törvényben meghatározott adatokra nézve a közérdekű adatok nyilvánosságának alkotmányos elve érvényesül.”

A fentiekre tekintettel jogszerűen arra van lehetőség, hogy — törvényi felhatalmazás alapján — a közhatalmat gyakorlók vagy politikai közszereplést vállalók azon személyes adatai, amelyek köztevékenységük és annak megítélése szempontjából jelentősek lehetnek (és amelyeket az adott törvény megnevesít), nyilvánosságra kerüljenek. A törvényi felhatalmazás alapján ezek a személyes adatok a közérdekű adatokéhoz hasonló jogi elbírálás alá esnek.

A levelében megfogalmazott azon aggályával kapcsolatban, miszerint „félő, hogy valaki előbb-utóbb nyilvánosságra hozza az inkriminált listát”, arra kell utalnom, hogy ma nem tisztázott, hogy ki és milyen törvényi felhatalmazás alapján (milyen célból és milyen személyes adatok felhasználásával) készítette el a VIP-hitelben részesültek listáját, és e listá(ka)t hol kezelik.

A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról 1996. évi CXII. törvény szerint: „banktitok minden olyan, az egyes ügyfelekről a pénzügyi intézmény rendelkezésére álló tény, információ, megoldás vagy adat, amely ügyfél személyére, adataira, vagyoni helyzetére, üzleti tevékenységére, gazdálkodására, tulajdonosi, üzleti kapcsolataira, valamint a pénzügyi intézmény által vezetett számlájának egyenlegére, forgalmára, továbbá a pénzügyi intézménnyel kötött szerződéseire vonatkozik.”

A törvény 51. § (1) bekezdése arról is rendelkezik, hogy banktitok csak akkor adható ki harmadik személynek, ha:

- a) a pénzügyi intézmény ügyfele, annak törvényes képviselője a rá vonatkozó kiszolgáltatható banktitokkört pontosan megjelölve közokiratba vagy teljes bizonyító erejű magánokiratba foglaltan kéri, vagy erre felhatalmazást ad,
- b) e törvény a banktitok megtartásának kötelezettsége alól felmentést ad,
- c) a pénzügyi intézmény érdeke ezt az ügyféllel szemben fennálló követelése eladásához vagy lejárt követelése érvényesítéséhez szükségessé teszi.

(2) Az (1) bekezdés b) pontjában foglaltak alapján a banktitok megtartásának kötelezettsége nem áll fenn

a) a feladatkörében eljáró Országos Betétbiztosítási Alappal, MNB-vel, Állami Számvevőszékkel, Gazdasági Versenyhivatallal, a Felügyelettel, az önkéntes intézményvédelmi és betétbiztosítási alapokkal, a központi költségvetési pénzeszközök felhasználásának szabályszerűségét és célszerűségét ellenőrző Kormányzati Ellenőrzési Irodával [...] szemben e szerveknek a pénzügyi intézményhez intézett írásbeli megkeresése esetén.

(4) Az írásbeli megkeresésben meg kell jelölni azt az ügyfelet vagy bankszámlát, akiről vagy amelyről a (2) bekezdésben megjelölt szerv vagy hatóság a banktitok kiadását kéri, valamint a kért adatok fajtáját és az adatkérés célját.

Mivel nincs olyan törvény, amely a szóban forgó adatokat közérdekűvé nyilvánítaná, vagy nyilvánosságra hozatalukról rendelkezne, a Postabanknál, illetve a Kormányzati Ellenőrzési Hivatalnál vagy máshol fellelhető, egyes személyek VIP-hitelére vonatkozó iratokat banktitkot, magántitkot, illetve személyes adatokat tartalmazónak kell tekinteni, így ezen iratok nem tekinthetők e szervezetek „kezelésében lévő” közérdekű adatoknak, azok nem hozhatók nyilvánosságra.

A fenti megállapítást támasztja alá az adatvédelmi törvény már idézett előírása, amely szerint: „a személyes adatok védelméhez fűződő jogot és az érintett személyiségi jogait — ha törvény kivételt nem tesz — az adatkezeléshez fűződő más érdekek, ideértve a közérdekű adatok nyilvánosságát” (19. §) is, nem sérthetik.”

Az állam átláthatóságával kapcsolatos alkotmányos teória a közhatalmat gyakorlók mind teljesebb körű ellenőrzését igényelné. Az üggyel összefüggésben látható, hogy a jelenleg hatályos törvényi szabályozás nem garantálja teljes mértékben a közélet tisztaságának megóvását, és nem teszi lehetővé, hogy a közhatalmat gyakorlóknak a politikai közélet szereplőinek érdekeltségi viszonyai olyan mértékben átláthatóvá váljanak, amennyire tevékenységük tájékozott megítéléséhez a közvéleménynek szüksége lehet.

Adatvédelmi biztostként engem, mint jogalkalmazót, köt az adatvédelmi törvény és a banktitokra vonatkozó törvényi szabályozás. Ugyanakkor az Alkotmánybíróság határozatai és az abban foglalt alkotmányértelmezések ugyancsak mindenki számára kötelezőek. Ezek alapján az állapítható meg, hogy a jelenleg hatályos jog szerint a Postabanktól különleges kedvezményeket kapó, de közfeladatot nem teljesítő személyek adatait sem a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal, sem más közigazgatási szerv nem hozhatja nyilvánosságra; a közfeladatot ellátó személyek adatai pedig csak abban az esetben hozhatók nyilvánosságra, ha az adott személy által gyakorolt hatáskör és a neki juttatott kedvezmény közvetlen kapcsolatba hozható.

Ez a gondolatmenet az információszabadság körében a közigazgatás és a társadalom közötti adatáramlás feltételeit elemzi. Az információszabadság és a sajtószabadság — a közöttük meglévő intenzív kapcsolat mellett — külön nevesített alkotmányos jogok. A probléma kizárólag sajtószabadságot érintő része tekintetében nincs hatásköröm állást foglalni.

A közügyekben és a közhatalom gyakorlásában, illetve a közéletben szerepet vállaló személyek tevékenységének bemutatásában, feltárásában érzékelhető jogi hiányokat az Alkotmánybíróság azzal oldja fel, hogy — ezen esetekben — a sajtószabadságnak különleges védelmet követel. „A sajtószabadságnak elsősorban külső korlátai vannak (amelyek a sajtó sajátosságainak megfelelő speciális intézményekben is testet öltenek, amilyen pl. a „nagy nyilvánosság” kritériuma a büntetőjogban). A sajtószabadságot azonban elsősorban az állam tartalmi be nem avatkozása biztosítja; ennek felel meg például a cenzúra tilalma és a szabad lapalapítás lehetősége. Ezzel a tartózkodással az állam elvileg lehetővé teszi, hogy a társadalomban meglévő vélemények, valamint a közérdekű információk teljessége megjelenjen a sajtóban. Demokratikus közvélemény csakis teljes körű és tárgyilagos tájékoztatás alapján jöhet létre.”

A sajtószabadság külső korlátjának tekinthető a sajtóról szóló 1986. évi II. törvény előírása, amely szerint: „3. § (1) A sajtószabadság gyakorlása nem valósíthat meg bűncselekményt vagy bűncselekmény elkövetésére való felhívást, nem sértheti a közérdeklősöt, valamint nem járhat mások személyhez fűződő jogainak sérelmével.”

Összegezve a fentiekben leírtakat:

— a hatályos törvények alapján a kedvezményes hitelben részesült személyek adatait magántitoknak, illetve személyes adatoknak (a hitel- és pénzügyintézetnél, illetve arra illetékes más szerveknél banktitoknak) kell tekinteni, így kezelésükre, felhasználásukra a magántitok, illetve a személyes adatok védelmére vonatkozó alkotmányos követelményeket, illetve a banktitokról szóló törvényi előírásokat kell alkalmazni;

— ezen adatokról csak az adott pénzügyintézet vezethet nyilvántartást, a banktitoknak minősülő adatokról egyes személyekre vonatkozóan csak az arra feljogosított szervek — a cél megjelölésével írásban előterjesztett — kérésére, vagy az érintett hozzájárulása alapján lehet tájékoztatást adni;

— nincs olyan törvényi előírás, amely szerint a kedvezményes hitelben részesült közszereplők (közhatalmat gyakorló vagy politikai közszereplést vállaló személyek vagy mások) erre vonatkozó adatai közérdekűnek lennének tekintendők, ezért a VIP-listán szereplő személyek adatait állami szerv törvényesen nem hozhatja nyilvánosságra.

Budapest, 1999. július 20.

Tisztelettel:

Dr. Majtényi László

(463/K/1999)

* * *

[Állásfoglalás: a családi állapot igazolásához elegendő dokumentum az anyakönyvi kivonat]

[...]

[Budapest]

Tisztelt [...] !

Beadványában a XI. kerületi Polgármesteri Hivatal Szociális Osztálya által használt „Rendszeres gyermekvédelmi támogatás iránti kérelem” adattartalmát sérelmezte. A kifogásolt úrlap alapján az ellátásra való jogosultság megállapításához elvált szülő esetén csatolni kell a válóperről szóló bírósági végzést. Ez az eljárás az Ön álláspontja szerint magánjellelű, személyes adatok kiszolgáltatását teszi kötelezővé.

A vizsgálat során — természetesen az Ön nevének említése nélkül — megkerestem a XI. kerületi Polgármesteri Hivatal jegyzőjét, dr. Ferenczi Tibort, és az alábbiak alapján intézkedését kértem:

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) az adatkezelés célhoz kötöttségét fogalmazza meg: csak olyan személyes adat kezelhető, amely az adatkezelés céljának megvalósulásához elengedhetetlen, és a cél elérésére alkalmas.

A kérelmező családi állapotának hitelt érdemlő bizonyítására a házassági anyakönyvi kivonat is alkalmas lehet, hiszen amennyiben elvált, ennek ténye (a házasságot felbontó bíróság megnevezése, az ítélet száma, a jogerőre emelkedés ideje) az anyakönyvi bejegyzés alapján a kivonatban szerepelhet. Az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény 33. §

(2) bekezdés 18. pontja alapján a szociálpolitikai feladatot ellátó szervnél vagy ilyen intézetnél, intézménynél szociális ügyben kezdeményezett minden eljárás illetékmentes, a bizonyításnak ez a módja tehát az érintettek számára költséggel nem jár. Abban az esetben, ha a kérelmező állandó lakóhelye és házasságkötésének helye megegyezik, az adatok hivatalból az eljáró hatóság rendelkezésére állnak.

Az adatvédelmi törvény alapján a „Rendszeres gyermekvédelmi támogatás iránti kérelem” elnevezésű nyomtatvánnyal kapcsolatban — bár az Ön indítványa erre vonatkozó kifogást nem tartalmazott — további észrevételeket tettem:

A jövedelmek típusainak felsorolását követően az alábbi mondat szerepel: „Adataim statisztikai célú felhasználásához hozzájárulok.”

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény rendelkezik a rendszeres gyermekvédelmi támogatás folyósításának szabályairól valamint az adatkezelés általános szabályairól.

A törvény 134. § (4) bekezdése alapján: „E törvény felhatalmazása alapján az adatkezelésre jogosult szerv a kezelt adatokat személyes azonosító adatok nélkül statisztikai célra felhasználhatja, azokból statisztikai célra adatot szolgáltatathat.”

Az Avtv. alapján személyes adatot akkor lehet kezelni, ha azt törvény elrendeli, vagy ahhoz az érintett hozzájárul. Fentiek alapján tehát szükségtelen az érintettek beleegyezését kérni a statisztikai célú adatkezeléshez, hiszen azt törvény elrendeli. Ugyanakkor azonban nem tartalmazza a nyomtatvány azt a minden adatkezelő által kötelezően alkalmazandó tájékoztatást, hogy az érintett adatait kik fogják kezelni, és mi az adatkezelés célja [Avtv. 6. § (1)—(2) bekezdései] holott a már idézett 1997. évi XXXI. törvény 134. § (7) alapján: „Az e törvény alapján elrendelt adatkezelésre és az adatok védelmére egyebekben a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény rendelkezései az irányadóak.”

Dr. Ferenczi Tibor jegyző úr kifogásaimnak helyt adva és azokkal egyetértve az alábbi tájékoztatást adta:

A családi állapot hitelt érdemlő bizonyítására a válásról szóló bejegyzést tartalmazó házassági anyakönyvi kivonat is alkalmas, a rendszeres gyermekvédelmi támogatás iránti kérelem beadásakor elegendő ezt mellékelni. Ennek megfelelően a nyomtatvány erről rendelkező részét módosították, továbbá kiegészítették az adatkezelés céljáról és jogalapjáról szóló tájékoztatással, a statisztikai célú felhasználáshoz való hozzájárulásról rendelkező mondatot pedig törölték.

Fentiek alapján állásfoglalásom az, hogy a jegyző intézkedését követően a rendszeres gyermekvédelmi támogatás iránti kérelem benyújtásához használt nyomtatvány megfelel az adatvédelmi törvény előírásainak.

Budapest, 1999. augusztus 10.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(381/A/1999)

* * *

[Állásfoglalás: a hatóság képviselőjének adatokba betekintése adatkezelésnek minősül]

Dr. Körmendy András
ügyész

Győri Városi Ügyészség
[Győr]

Tisztelt Ügyész Úr !

1999. június 22-én kelt konzultációs beadványában arról kér állásfoglalást, hogy a Központi Nyilvántartó és Választási Hivataltól (KÖNYV) és a Belügyminisztérium (BM) Adatfeldolgozó Hivatal adatbázisából „jogosultságával visszaélve, annak céljától eltérően” lekérdezést végző vizsgálói beosztásban dolgozó rendőr gyanúsított tevékenysége adatkezelésnek minősül-e.

Véleményem szerint az adatokba történő betekintés adatkezelésnek minősül. 1995 októberében az Országos Rendőrfőkapitányság (ORFK) rendészeti osztályának munkatársai kábítószer-ellenőrzés címén helyszíni vizsgálatot

tartottak egy drogambulancián. A rendőrök az egész orvosi dokumentációt áttekintették, így a betegek személyi kártonjait is. Az ügygel kapcsolatban kiadott ajánlásomban a betekintés-felvétel kérdésével kapcsolatban az alábbiak szerint foglaltam állást:

„[...] Az a tény, hogy a jegyzőkönyv tanúsága szerint az ORFK munkatársai „nem rögzítették” (értsd: írásban) a betegek adatait a főorvos jelenlétében, még nem zárja ki az adatfelvétel (egyéb) lehetőségét.”

Dr. Túrós András levele szerint: „megjegyezzük, hogy az adatokba való betekintés és az adatkezelés két különböző fogalom. Ez a felfogás téves jogértelmezésen alapul, ugyanis az adatvédelmi törvény 2. §-a szerint a betekintés is adatfelvételnek, adatkezelésnek minősül.”

Az Ön által jelzett tényállásban szereplő személy a megszerzett információkhoz feltételezhetően nem „véletlenül” jutott hozzá, hanem szándékos magatartása — adatlekérdezése — folytán. Ez pedig — álláspontom szerint — adatkezelés.

Fenti jogértelmezésemet alátámasztja az Európai Parlament és a Tanács 95/46. sz. EC Irányelve (Az egyének a személyes adatok feldolgozásával kapcsolatos védelméről és ezeknek az adatoknak a szabad áramlásáról) 2. cikk b) pontja, mely szerint adatkezelésnek, a személyes adatokkal végzett „műveletnek” minősül egyebek mellett a felvétel és a betekintés is.

Budapest, 1999. augusztus 12.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(440/K/1999)

* * *

*[Állásfoglalás: az újszülöttek adatai az adatvédelmi biztos fellépése nyomán
direkt marketing célra nem adhatók ki]*

[...]

[Budapest]

Tisztelt [...] !

Ön beadványában a Központi Adatfeldolgozó, Nyilvántartó és Választási Hivatalnak az újszülöttekre vonatkozó adatszolgáltatási gyakorlatát kifogásolta, panaszát megvizsgálva a következőkről tájékoztatom:

A Központi Adatfeldolgozó, Nyilvántartó és Választási Hivatal működését a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvény szabályozza. A törvény szerint bármely szervezet a felhasználás céljának és jogalapjának igazolása mellett jogosult adatokat kérni többek között közvélemény-kutatás és piackutatás megkezdéséhez vagy közvetlen üzletszerzés célját szolgáló lista összeállításához. Ugyanakkor mindenki számára adott a lehetőség, hogy megtiltsa a Központi Adatfeldolgozó, Nyilvántartó és Választási Hivatalnál a személyes adatainak kiadását. Az újszülöttek esetében erre a szülő jogosult, a letiltás azonban csak akkor lehetett eredményes, ha a szülő gyorsabbnak bizonyult a gyermek adatainak kiadását igénylő direkt marketing cégeknél.

Az 1992. évi LXVI. törvényez év júliusi módosításával ez a — korábban általam többször bírált — helyzet megszűnt, mivel a törvény a következő új rendelkezéssel egészült ki:

19. § (4) (A kérelem teljesítését meg kell tagadni, ha)

[...]

„d) az újszülött adatainak nyilvántartásba vételét követően 90 nap még nem telt el.”

Más szóval, a jogszabály úgy módosult, hogy az újszülött adatainak a Hivatalban való rögzítését követő kilencven napig a szülőknek lehetőségük van arra, hogy — a direkt marketing cégeket megelőzve — rendelkezzenek gyermekük adatainak további sorsáról.

Budapest, 1999. szeptember 10.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(168/A/1999)

[Állásfoglalás: a Vállalkozásközi Tartozás Regiszterbe természetes személyek adatai csak beleegyezésükkel vehetők fel]

[...]

[Győr]

Tisztelt Uram!

Beadványában arról tájékoztatott, hogy „Vállalkozásközi Tartozás Regisztert” szeretnének működtetni az interneten a Csődértesítőhöz hasonlóan. Terveik szerint azokat a vevőket vennék nyilvántartásba, akik 30 napot indokolatlanul meghaladó számlatartozással rendelkeznek. A szolgáltatásukat igénybevevő partnereik védelme érdekében így szeretnék javítani az országban eluralkodott rossz fizetési morált.

Szeretné tudni, adatvédelmi szempontból támadható-e szolgáltatásuk, ha nem, milyen adatok közzétételére van lehetőségük.

A beadványában foglaltakkal kapcsolatos véleményem a következő:

[...]

Törvényes felhatalmazásom alapján csak a közérdekű adatok nyilvánosságához fűződő jog érvényesülésének vizsgálata során véleményezhetem a gazdasági társaságok adatai kezelésének jogszerűségét. Az Ön kérdésének megválaszolása tehát, amennyiben az adatalányok nem természetes személyek, kívül esik hatáskörömön.

Állásfoglalásom csak a természetes személy kötelezettek — köztük az egyéni vállalkozók — adatainak kezelésére vonatkozik.

Az Avtv. 3. § (1) bekezdése szerint személyes adat akkor kezelhető, ha ahhoz az érintett hozzájárul, vagy arra törvény — illetve törvény alapján önkormányzati rendelet — felhatalmazást ad.

Törvényi felhatalmazás hiányában csak az érintettek beleegyezésével működtethetik a regisztert. Az adatvédelmi követelményeknek akkor tesznek eleget, ha szerződéses partnereik a leendő üzletfeleik hozzájárulását kérik az adattovábbításhoz, a nyilvántartásba vételhez (adatkezeléshez) és a nyilvánosságra hozatalhoz. A hozzájárulás akkor tekinthető megadottnak, ha adott az adatalány kívánságának önkéntes, határozott és tájékozott kinyilvánítása, mellyel beleegyezését fejezi ki az őt érintő személyes adatok kezelésébe.

Ehhez feltétlenül szükséges az érintettek korrekt tájékoztatása szerződéses partnereik részéről — a szerződés megkötése előtt — az adatkezelés céljáról, és arról, hogy az adatokat kik fogják kezelni. Az internetes szolgáltatást igénybe vevő adatkezelők csak a beleegyező nyilatkozatok birtokában továbbíthatják Önöknek a személyes adatokat, Önök csak a hozzájáruló nyilatkozat ismeretében kezelhetik, és hozhatják nyilvánosságra az adatokat.

Kérem, hogy a jövőben is forduljon bizalommal hivatalomhoz adatvédelmi tárgyú megkeresésével.

Budapest, 1999. szeptember 24.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(549/K/1999)

* * *

[Állásfoglalás: a rossz dolgozó és a jó dolgozó jogai azonosak]

[...]

[Budapest]

Tisztelt [...] !

1999. május 7-én kelt beadványában egy volt dolgozójuk felmondása körülményeinek ismertetése után Ön arra a kérdésre vár választ, hogy „[...] a rossz dolgozót védi a törvény személyi jogaiban?”.

Az üggyel kapcsolatban álláspontom a következő:

Tudomásom szerint nincs olyan törvény vagy más jogszabály, amely a „rossz dolgozó” fogalmát meghatározná, vagy ezt a kifejezést használná (Ahogyan a „rossz főnök”, vagy „rossz munkáltató” sem jogi kategória.)

Az a tény, hogy az Ön volt dolgozója munkaviszonyát korábbi munkahelyén, a [...] Intézetében próbaidőn belül megszüntették, önmagában még nem jelenti azt, hogy „rossz dolgozó” volt, rosszul dolgozott. A [...] Intézetének főnövére jogszerűen járt el, amikor az Ön érdeklődésére nem közölte, hogy a dolgozót miért bocsátotta el. Amennyiben az elbocsátás a dolgozó hibájából történt, ez nem lehet akadálya annak, hogy később egy másik munkahelyen „jó dolgozó” váljon belőle.

Hangsúlyozni szeretném azonban, hogy a „törvény” (illetve a törvények: különösen a Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény, valamint a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény) nem a „rossz dolgozó” jogait védi, hanem minden dolgozót. A független bíróság feladata megállapítani, hogy a dolgozó (vagy munkáltató) az adott ügyben jogszerűen vagy jogellenesen járt el.

Budapest, 1999. október 14.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(335/A/1999)

* * *

[Állásfoglalás: az országgyűlési biztosok tájékoztatják a tévétársaság vezetőjét, hogy egy tervezett bűnügyi riporttal kapcsolatban indítványt kaptak, az áldozat kisgyermekének jogainak védelme érdekében — a sajtószabadságot tisztelve — figyelemmel kísérik az adást]

Piller András
mb. vezérigazgató, pénzügyi igazgató
RTL Klub Televízió
Budapest

Tisztelt Vezérigazgató Úr!

A mai nap folyamán [...] telefonon kereste meg az Országgyűlési Biztosok Hivatalát elhunyt testvéréről készült műsor ügyében. A panaszost egy ismerőse tájékoztatta az RTL Klub hétvégi műsorelőzetese alapján, hogy a Helyszíni Szemle [...] adása a testvére [...] ellen szeptember 21-én elkövetett brutális bűncselekménnyel foglalkozik. A család ismerősei számára már ebből is egyértelműen azonosítható volt az áldozat.

A történetek alapján emberölés miatt folyik büntetőeljárás.

Az áldozat kislánya 8 éves. Mindeközben úgy tudja, hogy édesanyja autóbaleset áldozata lett. Még a temetési szertartást végzők is figyelemmel voltak arra, hogy a gyermek ne szembesüljön túl korán édesanyja halálának szörnyű körülményeivel.

A panaszos az elmúlt napokban többször is próbálta jelezni a Helyszíni Szemle szerkesztőségének aggályait. A gyártásvezető, akivel végül a mai napon sikerült beszélnie, arról tájékoztatta, hogy nem lát problémát a riport adásba kerülésével kapcsolatban.

Álláspontunk szerint a túlélő hozzátartozók információs önrendelkezési jogát is érintheti az ügy, ezért a riport közlése során figyelembe kell venni a személyes adatok védelmének kötelezettségét.

Fontos megjegyezni, hogy a Polgári Törvénykönyv védi a kegyeleti jogot, e jog sérelme esetén az örökösök és hozzátartozók a bírósághoz fordulhatnak.

Felhívjuk a vezérigazgató úr figyelmét az 1999. augusztus 5-én kelt adatvédelmi biztosi ajánlásra, melyet az RTL Klub televízió is megkapott. Az ajánlásban az adatvédelmi biztos emlékeztette az elektronikus sajtó újságíróit arra, hogy korábban is és most is kíméletet kért és kér az áldozatok és hozzátartozók számára.

Az Alkotmány 67. § (1) bekezdése kimondja, hogy a Magyar Köztársaságban minden gyermeknek joga van a családjá, az állam és a társadalom részéről arra a védelemre és gondoskodásra, amely a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges. Az Alkotmány és a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény rendelkezései alapján a gyermekek joga a védelemhez és a gondoskodáshoz a társadalom részéről aktív, tevőleges beavatkozást igényel. Ahhoz, hogy a gyermek az őt emberként megillető jogokkal képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő minden feltételt felnőtté válásához. Ahogyan azt már az országgyűlési biztos általános

helyettese korábbi jelentéseiben is megállapította, a kötelezettség a gyermeket nem csupán családja részről, de az állam nevében vagy megbízásából eljáró szervezetek és az egész társadalom részéről is megilleti.

A kislány édesanyjának meggyilkolásáról készült tévéműsor a gyermek fejlődését hátrányosan befolyásolhatja, ezzel veszélybe kerül a gyermekek kiemelt védelemhez és gondoskodáshoz való — az Alkotmány 67. § (1) bekezdésében deklarált — joga.

Az adást és annak utóéletét — tekintettel a panaszra — figyelemmel fogjuk kísélni. Tájékoztatjuk ezért, hogy amennyiben az adásba kerülő riport az érintettek jogait sértené, az Országos Rádió és Televízió Testülethez mint hatósághoz fordulunk.

Egyúttal szeretnénk felhívni figyelmét a „Média hatása a gyermekekre és fiatalokra” című nemzetközi konferencián a résztvevők által tett közös nyilatkozat tartalmára, melynek szövegét mellékelten megküldöm.

Budapest, 1999. október 18.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László, Dr. Polt Péter

(687/A/1999)

* * *

[Állásfoglalás: a társadalmi szervezet etikai bizottságának a tagot elmarasztaló döntése a szervezet alapszabályának rendelkezése vagy az érintett beleegyezése esetén hozható nyilvánosságra]

[...]

Tisztelt Elnök Asszony !

Beadványában arról kér tájékoztatást, hogy a Magyar Pszichológiai Társaság Etikai Bizottsága közléseiben a Társaság Hírlevelében egy tagjára (kollégára) vonatkozó elmarasztaló állásfoglalását.

A Társaság tagra vonatkozó vizsgálatát lezáró állásfoglalása az érintett pszichológus személyes adatának minősül, mivel a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (a továbbiakban: Avtv.) szerint: „személyes adat: a meghatározott természetes személlyel (a továbbiakban: érintett) kapcsolatba hozható adat, az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés” (2. § 1. pont).

Az Avtv. 3. §-a szerint a személyes adatok kezeléséhez az érintett hozzájárulása vagy törvényi felhatalmazás szükséges. Adatkezelésnek minősül az adatok felvétele, tárolása, továbbítása és nyilvánosságra hozatala is.

A Magyar Pszichológiai Társaságnak nincs külön törvényben meghatározott felhatalmazása etikai állásfoglalásai közzétételéhez.

A Társaság Alapszabálya (amelyet a tagok önként fogadnak el) azonban rendelkezhet úgy, hogy az Etikai Bizottság állásfoglalásait a kamarai lapban nyilvánosságra kell vagy lehet hozni.

A jövőre nézve, amennyiben úgy gondolják, hogy a hasonló esetek kamarai lapban történő közzététele segíti a szakma tekintélyének megóvását, tanácsos ilyen szellemben módosítani az Alapszabályt.

Az Alapszabály módosításáig — a módosítást megelőzően hozott állásfoglalások tekintetében — az érintett hozzájárulását kell kérni a közléshez. Ha az állásfoglalással érintett tag nem járul hozzá a Hírlevelben történő nyilvánosságra hozatalhoz, akkor anonimizált formában lehet a fegyelmi határozatot/döntést ismertetni a lapban.

Tájékoztatnom továbbá, hogy ha a taggal szemben büntetőeljárás van folyamatban az etikai szabálysértéssel összefüggésben, a vádemelési szaktól kezdődően a tag nevét nyilvánosságra lehet hozni.

Kérem, hogy a jövőben is forduljon bizalommal hivatalomhoz adatvédelmi tárgyú megkereséseivel.

Budapest, 1999. október 22.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(655/K/1999)

[Állásfoglalás: a hatályos jog alapján a zaklató telefonhívásokkal kapcsolatos védelem korlátozott, indokolt a jogszabályok módosítása]

[...]

elnök

[Budapest]

Tisztelt Elnök Úr!

A zaklató telefonhívásokkal kapcsolatos beadványát és a tárgyban keletkezett iratanyagot tanulmányoztam. A panaszában foglaltakkal kapcsolatban véleményem a következő:

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény 8. § (1) bekezdése alapján személyes adatok akkor továbbíthatók, ha az érintett ahhoz hozzájárult, vagy törvény megengedi. A távközlési szolgáltatók a szolgáltatással, illetve hálózatuk üzemeltetésével kapcsolatban tudomásukra jutott adatokat, információkat bizalmasan kezelik, s azokat — a kifejezett jogszabályi kötelezés esetét kivéve — nem szolgáltatathatják ki. Az előfizetők adatait a szerződés mellékletét képező adatkezelési nyilatkozatnak megfelelően kezelik. A rendőrség büntető eljárásban jogszerűen kérhet adatokat telefontársaságoktól, azonban ehhez — a rendőrségi törvény értelmében — előzetes ügyészi beleegyezés szükséges. Törvénysértést követ el az a társaság, amelyik ügyészi jóváhagyás nélkül szolgáltat adatot a rendőrségnek valamelyik előfizetőjének beszélgetéseiről.

A fentiekre figyelemmel a Westel 900 GSM Rt. jogszerűen járt el akkor, amikor a kért telefonszám kiadását megtagadta. A hatályos jogi szabályozás szerint sem a büntető-, sem a szabálysértési kódex nem tartalmaz olyan tényállást, amely alapján Ön, vagy a szolgáltató eljárást indíthatna a zaklató személy(ek) ellen. (A zaklató hívásoknak a jelenleg hatályos jog szerint is lehetséges olyan esete, amely büntető-, vagy szabálysértési eljárást eredményezhet.)

A jelenlegi jogi helyzetben a panaszával összefüggésben — más beadványokhoz hasonlóan — azt tudom javasolni, kérje a Westel 900 GSM Rt.-től a kapcsolási szám megváltoztatását és titkosítását. Igaz, ez kényelmetlenségekkel jár, és nem is jelent feltétlenül megoldást.

Tekintettel arra, hogy az Ön esetében az egyik zaklató hívó előfizetési számát a szolgáltató már azonosította, más — hasonló ügyekben is esetleg alkalmazható, és a hatályos adatvédelmi előírásoknak is megfelelő — megoldással is próbálkozunk. Munkatársam megbeszélést folytatott a szolgáltató adatvédelmi menedzserével és kérte, hogy a szolgáltató nyilatkoztassa meg az azonosított előfizetőt: hozzájárul-e személyes adatainak továbbításához, mert a kapcsolási számáról kezdeményezett hívások gyakorisága arra utal, hogy arról valaki szeretné Önnel felvenni a kapcsolatot, de ez eddig nem sikerült. Ha a hozzájárulás alapján ismertté válik a hívást kezdeményező személye, tisztázhatja vele a zaklató hívások okát. (Természetesen nem azt várjuk, hogy a zaklató hozzájárul adatai továbbításához, abban azonban bízhatunk, hogy egy ilyen fellépés nyomán az adott telefonszámról kezdeményezett zaklató hívások esetleg megszűnnek.)

A hozzám érkezett hasonló panaszok miatt, valamint a rendőrség jelzései alapján keresem azt az általános megoldást, amely lehetővé tenné, hogy a zaklató jellegű telefonhívások ellen törvényesen fel lehessen lépni. Figyelemmel kell azonban arra lenni, hogy a kapcsolási szám és az előfizető nevének ismeretében sem állítható minden kétséget kizáróan, hogy a hívó fél és az előfizető ugyanaz a személy.

Olyan megoldást szeretnék találni, amely — a jogsérelemmel arányos — fellépést (jelzést, figyelmeztetést, a szolgáltatás korlátozását stb.) tenne lehetővé azon előfizetőkkel szemben, akiknek készülékéről a zaklató hívásokat kezdeményezik.

A fentiekre figyelemmel a közeljövőben megkeresem a jogalkotót, és törvénymódosítást kezdeményezek a rosszakarató hívások ügyében.

A késedelmes válaszáért szíves elnézését kérem.

Budapest, 1999. november 1.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

[Állásfoglalás: az önkormányzati képviselőket vagyonyilatkozatra csak törvény kötelezhetné, a törvény lehetővé tehetné azt is, hogy a kérdést az önkormányzat rendelettel szabályozza]

Rimóczi József
önkormányzati képviselő

Debrecen

Tisztelt Képviselő Úr!

Beadványát, melyben a települési képviselők körében bevezetni kívánt vagyonyilatkozattal kapcsolatban kéri állásfoglalásomat, kivizsgáltam.

A vizsgálat eredményeiről az alábbiakban tájékoztatom:

A személyes adatok védelméről és közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) 3. §-a szerint személyes adat akkor kezelhető, ha

„(1) ahhoz az érintett hozzájárul, vagy

(2) azt törvény vagy — törvény felhatalmazása alapján, az abban meghatározott körben — helyi önkormányzat rendelete elrendeli.”

A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény (Ötv.), valamint az önkormányzatok működését, testületi (közgyűlési) tagok feladatait, jogállását meghatározó egyéb jogszabályok nem rendelik el az önkormányzati képviselők vagyonyilatkozat-tételi kötelezettségét, így az törvény alapján nem lehetséges. Nem szabályozhatja a kérdést önkormányzati rendelet sem: az Avtv. hivatkozott szakasza ugyanis egyértelműen kimondja, hogy a rendeletben elrendelt adatkezelés mögött törvényi felhatalmazásnak kell lennie, mely egyúttal meghatározza az adatkezelés kereteit is (ilyen például a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló törvény, vagy a közoktatásról szóló törvény alapján történő, rendeleti úton szabályozott adatkezelés). Így csak az önkéntesség lehet a nyilatkozattétel alapja.

Az önkéntesség ugyanakkor kizárja nemcsak a szabályozás szükségességét, de lehetőségét is. Tekintettel arra, hogy a vagyonyilatkozat csak az érintett hozzájárulásával lehetséges (az Avtv. hivatkozott 3. §-a alapján), annak minden eleme az érintett belátására van bízva. Vagyis az érintett dönthet arról, hogy tesz-e nyilatkozatot, ha igen, milyen tartalommal, hozzájárul-e ennek részleges vagy teljes nyilvánosságra hozatalához, továbbításához. Tehát bármilyen jellegű (akár határozati úton történő) szabályozás értelmét veszti, hiszen a képviselőre semmilyen kötelezettség nem róható. Leegyszerűsítve a kérdést azt lehetne mondani, hogy a jelenlegi helyzeten nem lehet változtatni: a képviselőnek — mint bárki másnak — joga, hogy személyes adatait, vagy azok egy részét továbbítsa, nyilvánosságra hozza.

Az elmondottak természetesen a képviselők hozzátartozóira is vonatkoznak.

Elképzeltető azonban a kérdés törvényi szabályozása. Amennyiben az Országgyűlés — akár az Ötv. módosításaként, akár külön törvényben — rendelkezik a vagyonyilatkozatról, az adatvédelmi szempontból kétféle formában is elfogadható lenne. Egyik lehetőség, ha valamennyi önkormányzati képviselő számára kötelezővé teszi a nyilatkozatot. A szabályozás másik lehetséges módja, ha a törvény a képviselő-testület, közgyűlés hatáskörébe utalja a döntést. Ez utóbbi esetben a testületnek (közgyűlésnek) meglenne az Avtv. 3. § (2) bekezdése szerint szükséges felhatalmazása arra, hogy rendeletben írja elő a vagyonyilatkozatot. A nyilatkozathoz fűződő — fűzhető — jogkövetkezményeket ugyancsak törvényben kell szabályozni.

Adatvédelmi kérdésekben forduljon hozzám továbbra is bizalommal.

Budapest, 1999. november 16.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(672/K/1999)

[Állásfoglalás: a segélykérő számot hívó azonosítása jogszerű]

[...]
[Szeged]

Tisztelt Uram !

Panasszal fordult irodámhoz, mert véleménye szerint a Westel 900 GSM Mobil Távközlési Rt. törvénytelenül járt el, amikor a rendőrséggel — beleegyezése nélkül — tudatta a hívószámát. Állásfoglalásomat kéri az ügygel kapcsolatban.

Panaszát illetően véleményem a következő:

Beadványából ugyan nem állapítható meg egyértelműen, hogy a rendőrség kérte adatainak továbbítását (mikor, milyen ügyben), vagy a telefontársaság továbbította adatait a hívást követően, de a jogszabályi háttér ismertetése mindenképpen segíti Önt az értelmezésben.

A távközlési előfizetői szerződésekről szóló 243/1997. (XII. 20.) Korm. rendelet 23. § (6) bekezdése értelmében a szolgáltató kizárólag törvényi felhatalmazáson alapuló megkeresésre teljesíthet adatszolgáltatást az arra feljogosított szervezetnek. Ilyen szerv a rendőrség is, amely a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 88. § (3) bekezdése alapján jogosult a bűnüldözési feladatai ellátásához más adatkezelési rendszerekből — a felhasználás céljának megjelölésével — adatokat átvenni. Az adatvédelem érdekében nagyon fontos garanciát épített be a jogalkotó, amikor a felek kötelezettségéeként előírta, hogy „az adatátvétel tényét mind az adatátadó, mind az adatátvevő szervnél dokumentálni kell”.

Ezzel a rendelkezéssel összhangban, a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény 12. § alapján az érintett kérelmére az adatkezelő köteles tájékoztatást adni az általa kezelt adatairól, az adatkezelés céljáról, jogalapjáról, időtartamáról, az adatkezeléssel összefüggő tevékenységéről, továbbá arról, hogy kik és milyen célból kapják vagy kapták meg az adatokat.

Rendeltetésénél fogva a segélykérő szám hívása azonban más megítélés alá esik, mint a telefonhívások általában.

Ezzel összhangban az idézett Korm. rendelet 24. §-a nem teszi lehetővé az előfizetői szám megjelentetésének letiltását. A segélykérő hívások esetében kötelező a hívószám kijelzése. A bejelentkezéskor valóban megkérdezik a hívó fél személyes adatait, de a további kapcsolattartást jelentősen megkönnyíti a hívószám kijelzése (például ha baleset vagy bűncselekmény esetében tanúként kívánják a bejelentőt meghallgatni).

Az egységes segélykérő hívás (112-es szám) esetében a 24. § (2) bekezdése hatalmazza fel az intézkedésre jogosultakat az előfizetői/azonosítási szám továbbadására.

Kérem, hogy a jövőben is forduljon bizalommal hivatalomhoz adatvédelmi tárgyú megkeresésével.

Budapest, 1999. november 17.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(668/A/ 1999)

* * *

[Állásfoglalás: a nem vezető státusú köztisztviselők korábbi életútjának közzétételére nincs jogi felhatalmazás]

Juszt László úrnak
főszerkesztő

[Budapest]

Tisztelt Juszt Úr!

Mint Ön előtt ismert a „Kriminális” című hetilap 8. és 9. számában megjelent írásokkal kapcsolatban — az érintett beadványa alapján — vizsgálatot folytattam. A kifogásolt cikkek tanulmányozása, a panaszos írásbeli és szóbeli közlései, az Ön — jogi képviselője útján kifejtett — véleménye alapján, a vonatkozó jogszabályokra figyelemmel az alábbiakat állapítottam meg:

1. A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény szerint a meghatározott természetes személylyel kapcsolatba hozható adat, az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés személyes adat, amely akkor kezelhető, ha ahhoz az érintett hozzájárul, vagy azt törvény elrendeli.

— A megjelent cikkekben szereplő személyes adatok és állítások összekapcsolásával egyértelműen azonosíthatóvá vált a panaszos személye.

— A panaszos személyes adatai nyilvánosságra hozatalához nem járult hozzá.

2. Az adatvédelmi törvény — a lapszámok megjelenésekor hatályos — előírásai szerint „az alkalmazott eljárástól függetlenül a személyes adatok felvétele és tárolása, feldolgozása, hasznosítása (ideértve a továbbítást és a nyilvánosságra hozatalt” adatkezelésnek számít, az adatkezelési tevékenységet végző vagy mással végeztető szerv vagy személy adatkezelőnek minősül.

— A panaszosra vonatkozó személyes adatok megszerzésével, tárolásával, feldolgozásával, és nyilvánosságra hozatalával a hetilapnál adatkezelést végeztek.

— A „Kriminális” című hetilap, illetve a lap főszerkesztője az adatvédelmi törvény alapján adatkezelőnek minősül.

[...]

Jelenleg jogszerűen csak arra van lehetőség, hogy — törvényi felhatalmazás alapján — a közhatalmat gyakorlók vagy politikai közszereplést vállalók azon személyes adatai, amelyek köztevékenységük és annak megítélése szempontjából jelentősek lehetnek (és amelyeket az adott törvény megnevesít) nyilvánosságra kerüljenek. A törvényi felhatalmazás alapján ezek a személyes adatok a közérdekű adatokéhoz hasonló jogi elbírálás alá esnek.

A köztisztviselők — így a panaszos — magánszférája is védendő, és ez a védelem csak a törvény által meghatározott szűk körben korlátozott. A hetilapban megjelent cikk — a panaszos korábbi életútjára, munkavégzésére vonatkozó információk közlésével — túllép a törvényes lehetőségeken.

A fentiekre tekintettel megállapítom, hogy egyrészt a szóban forgó személyes adatokat a hetilapnál jogellenesen kezelték, másrészt a panaszosnak a személyes adatai védelméhez fűződő alkotmányos jogait a hetilap megsértette azzal, hogy a korábbi életútjára, munkavégzésére utaló adatokat hozzájárulása, illetve törvényi felhatalmazás nélkül nyilvánosságra hozta. Felszólítom ezért, hogy a panaszosra vonatkozó — az Ön vagy munkatársai birtokában lévő — adatokat semmisítse meg.

A panaszost a vizsgálat megállapításairól, és — figyelemmel arra, hogy személyes adatai nyilvánosságra hozatalával a jogsérelem bekövetkezett — a jogorvoslatként rendelkezésére álló lehetőségekről tájékoztattam.

Budapest, 1999. november 24.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(676/A/1999)

* * *

[Állásfoglalás: internetezés az iskolában, a szolgáltató és a felhasználó jogai]

[...]

Budapest

Tisztelt [...] Úr!

Ön beadvánnyal fordult hozzám, amelyben 27 — az internetszolgáltatás adatvédelmi jogi, illetve általában jogi megítélésével kapcsolatos — kérdésben kért állásfoglalást.

Válaszaim a következők:

1. „Internet-szolgáltatónak minősül-e az iskola a dolgozóival és diákjaival szemben?”

Magyarországon nem határozza meg jogszabály az „internet-szolgáltató” fogalmát. Adatvédelmi szempontból a releváns kérdés az, hogy az internet-szolgáltatással foglalkozó szervezetek milyen jogalapon kezelhetnek személyes adatokat, különösen olyan esetekben, amikor az érintett adatalanyok nem állnak szerződéses jogviszonyban ezekkel a szervezetekkel, tehát nem áll módjukban az adatkezeléshez való hozzájárulásukat megadni.

Egy 1996-os ügy (az úgynevezett „ketchupos bomba”-ügy) során a Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztérium (KHVM) jogértelmezését elfogadva az internethez díj ellenében hozzáférést biztosító cégeket egy ajánlásom megfogal-

mazása során távközlési szolgáltatónak tekintetem. Az Ön levelében is említett 1998. novemberi ügy esetében egy tartalomszolgáltatót keresett meg a rendőrség adatok kiadását kérve. Az ajánlás szerint „[...] a szerveren, amelyen a szolgáltatás elérhető, a hozzászólás forrására utaló egyes adatok (IP cím, bizonyos esetekben a felhasználó neve is) azoknak a felhasználó általi megadása nélkül is rögzülhetnek. Ha az ilyen adat a felhasználó természetes személlyel kapcsolatba hozható, akkor a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) 2. § 1. pontja szerint személyes adatnak minősül”. Ez a megállapítás közvetlenül következik az Avtv.-nek a személyes adat fogalmát illető meghatározásából. Az ajánlás lényege az volt, hogy az adott esetben a tartalomszolgáltató nem lehet a rendőrség által igényelt adatok birtokában — ugyanis törvényi felhatalmazás és a felhasználók hozzájárulása híján erre nyilvánvalóan nincs jogalap —, így ki sem adhatja azokat a rendőrségnek.

Míg az elérést biztosító szolgáltató a KHVM korábbi állásfoglalása szerint távközlési szolgáltató, a tartalomszolgáltató pedig nyilvánvalóan nem az, kérdéses, hogy az egyes szolgáltatásokat nyújtó szerverek üzemeltetői távközlési szolgáltatónak minősülnek-e. Ön szerint a távközlésről szóló 1992. évi LXXII. törvény (Tt.) 23. pontja alapján „egyértelmű, hogy az internetes szolgáltatásra a Tt. vonatkozik”. A hozzáférés-szolgáltatókra vonatkozó 1996-os KHVM-állásfoglalás alapján magam is ezt az álláspontot osztottam. Az Ön beadványa nyomán azonban a kérdésben ismét kikértem a KHVM véleményét; a minisztérium közigazgatási államtitkára szerint „az Internet — mint távközlési rendszerhez való hozzáféréssel és jelátvitellel kombinált szolgáltatás — tulajdonképpen több szolgáltató által teljesített integrált szolgáltatásként működik. A távközlési szolgáltatást nyújtók az 1992. évi LXXII. törvény (Tt.) alapján az adatátvitel változatlan tartalommal történő továbbításáért, valamint a távközlési infrastruktúra védelméért tehető felelőssé, az adatok tartalmáért, kezeléséért, nem. Így nyilvánvaló, hogy a Tt. hatálya nem terjed ki a »szerverek üzemeltetőire«, akik részére az adatokat általában az adatok tulajdonosai adják át.”

Amennyiben a szerverüzemeltetők távközlési szolgáltatónak minősülnének, még mindig fennállna az Ön beadványában is említett probléma, amely szerint távközlési szolgáltatónak a jelenlegi törvényi definíció szerint csak olyan szervezet minősülhet, amely a szolgáltatást díj ellenében nyújtja. Ám ha a Tt. fogalomrendszere nem alkalmazható megfelelően a szerverüzemeltetőkre, az azt jelenti, hogy nincs a magyar jogrendszerben olyan törvény, amely ezen szervezetek adatkezelését szabályozná. Törvényes (vagy ezen alapuló önkormányzati rendeleti) felhatalmazás híján az adatkezelés csak az érintett hozzájárulásán alapulhat. Ezzel kapcsolatos a beadványában foglalt második kérdés:

2. „Mivel az adatkezelés személyes hozzájáruláson is alapulhat, tekinthető-e a szolgáltatás igénybevétele egyúttal a szükséges adatkezeléshez való implicit hozzájárulásnak is?”

Az Avtv. 3. § (1) bekezdésének a) pontja alapján személyes adat akkor is kezelhető, ha ahhoz az érintett hozzájárult. A törvény 3. § (5) bekezdése szerint „az érintett kérelmére indult eljárásban a szükséges adatainak kezeléséhez való hozzájárulást vélelmezni kell. Erre az érintett figyelmét fel kell hívni”. Az „eljárás” és a „kérelem” fogalmak használata olyan benyomást kelthet, amely szerint ez a rendelkezés csak államigazgatási eljárás kapcsán alkalmazható.

A törvény indokolása azonban a figyelemfelhívási kötelezettséggel kapcsolatban úgy fogalmaz, hogy „az érintett [...] többnyire képtelen megítélni, hogy az általa kezdeményezett eljárás vagy mindennapos ügylet alkalmával kiszolgáltatott adatainak mi lesz a további sorsuk. [...] Az ilyen ügyletekhez kötődő adatok további kezelésére ezért figyelmét fel kell hívni, mert így van alkalma arra, hogy az ügylettől — esetleges kedvezőtlen adatkezelési következményei miatt — elálljon.” Ebből az következik, hogy az érintett kérelmére indult eljárás törvényben használt fogalma alatt a törvényhozó szándéka szerint az érintett által kezdeményezett ügyleteket is érteni kell.

Ezen az alapon tehát a felhasználó hozzájárulása a jogalapja azon személyes adatok kezelésének, amelyek a szolgáltatás ellátásához szükségesek. Azonban ilyen alapon sem lehet igazolni a technikailag nem feltétlenül szükséges, ám egyéb, a rendszerüzemeltetés során felmerülő (például biztonsági) szempontokból mégis indokolható adatok kezelését (például a naplófájlokban található adatokét), ráadásul az sem világos, miképp történik meg a felhasználó figyelmének felhívása arra a vélelemre, hogy adatainak kezeléséhez hozzájárult. Álláspontom szerint egyértelműbb, a szolgáltatók és a felhasználók számára is átláthatóbb helyzetet teremtené, ha az ilyen adatkezelések jogalapját a szektor jellemző adatkezeléseinek feltételeit rendező törvényi előírások teremtenék meg, s ezek az előírások egyben világosan meghatároznák azt az adatkört, illetve időtartamot, amelyre vonatkozóan, illetve amelyen belül a rendszerüzemeltetés során adatkezelés végezhető.

3. „Rögzíti-e a törvény az adatkezelésnek a szolgáltatás teljesítéséhez szükséges mértékét?”

Az Avtv. 5. § (2) bekezdése szerint „csak olyan személyes adat kezelhető, amely az adatkezelés céljának megvalósulásához elengedhetetlen, a cél elérésére alkalmas, csak a cél megvalósulásához szükséges mértékben és ideig”. Az egyes területeken a jogot alkalmazók számára ezt az alapelvet célszerű külön törvényekben pontosítani; ilyen törvény az internet-szolgáltatók kapcsán még nem született, így a „szükséges” mérték jogszabályban nem meghatározott.

Az 1997-ben elfogadott, a távszolgáltatásokról szóló német törvény adatvédelmi rendelkezései között (Teledienstschutzgesetz) található olyan rendelkezések, amelyek a jogalkalmazó számára követhetőbben határozzák meg az adatkezelés jogszerű mértékét, például törlési kötelezettséget írva elő meghatározott határidővel, illetve meghatáro-

zott feltétel beállta (számlázás megtörténte stb.) esetén. Hasonló rendelkezéseknek a magyar jogrendbe illesztését magam is támogatnám.

4. „Melyek a szolgáltató adat- és titokvédelmi kötelezettségét leíró törvények?”

A szolgáltatók adatvédelmi kötelezettségeit — mint minden más adatkezelő vonatkozásában — a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény valamint a Polgári Törvénykönyv 83. §-a rögzíti.

A titokvédelem kérdésköre (vagyis a jogilag meghatározott titkok: államtitok, szolgálati titok, banktitok, üzleti titok szabályozására vonatkozó rendelkezések értelmezése) az adott vonatkozásban nem tartozik az adatvédelmi biztos hatáskörébe (ezzel a kérdéssel az adatvédelmi biztos csak a közérdekű adatok nyilvánossága korlátainak meghatározásakor foglalkozik).

5. „Ha az iskola mint jogi személyszolgáltatónak minősül, szabályozza-e a 1992. évi LXXII. törvény a távközlésről (Tktv.) 25. §-a vagy más jogforrás, hogy az iskola dolgozói közül ki jogosult az adatokhoz való hozzáférésre?”

A fent írtak alapján a „szolgáltató” (internet-szolgáltató) fogalma a magyar jogban nem ismert, így az iskola sem minősülhet ilyennek. Az adatokhoz való hozzáférés tekintetében érdemes megjegyezni, hogy azt a magyar adatvédelmi törvény — az egyének a személyes adatok feldolgozásával kapcsolatos védelméről és ezeknek az adatoknak a szabad áramlásáról szóló 95/46/EC számú irányelvvel ellentétben — nem minősíti adatkezelésnek az adatokhoz való hozzáférést, így erre a cselekményre nem vonatkoznak az Avtv. adatkezelést illető rendelkezései, ugyanakkor az illetéktelen hozzáférést lehetővé tévő személy jogosulatlanul továbbítja — kezeli — az adatot, ha a hozzáférés megtörténik (illetve különleges adat esetén e feltétel bekövetkezése nélkül is megvalósul a Büntető Törvénykönyv (Btk.) 178/B. §-ában írt tényállás). A szervezeten belüli adatkezelési rendnek is az Avtv.-ben az adatkezelésekkel szemben általában meghatározott követelményekhez kell igazodnia.

6. „Van-e az adatok tárolására időbeli korlát, ami után kötelező a megsemmisítésük?”

Az adatok csak az adatkezelés céljának megvalósításához szükséges ideig kezelhetők [Avtv. 5. § (2) bekezdés]. Az adatok tárolásának módjával szemben követelmény, hogy az lehetővé tegye, hogy az érintettet csak a tárolás céljához szükséges mértékben lehessen azonosítani [Avtv. 7. § (1) bekezdés c) pont].

7. „Jogos-e a naplóállományok (logfile) használata a levelezési forgalomban?”

Amennyiben a naplóállományokban személyes adatok szerepelnek, azok rögzítéséhez az Avtv. szerint törvényi felhatalmazás vagy a felhasználó hozzájárulása szükséges. A kérdést mielőbb a szektorális adatkezelésről szóló törvényben kell rendezni: lásd a 2. pont alatt írottakat.

8. „Jogos-e a felhasználók által látogatott webhelyek naplózása abból a célból, hogy az előzetesen kihirdetett és a felhasználók által aláírt szabályzat rendelkezéseit (például pornográf és fasiszta webhelyek látogatásának tilalma) ellenőrizni lehessen?”

A magyar adatvédelmi törvény annyit rögzít, hogy a „cél megvalósulásához szükséges mértékben és ideig” kezelhetők az adatok. Amennyiben nincs egyéb — kevesebb adatkezeléssel járó — hatékony módja annak, hogy a felhasználói szabályzat rendelkezéseit ellenőrizzék, a naplózás jogszerű, természetesen akkor, ha a felhasználók előzetes tájékoztatása megtörtént és ők beleegyeztek az adatkezelésbe. Az adatvédelmi kérdést megelőzi az a másik kérdés, hogy vajon helyi felhasználói szabályzat előírhat-e ilyen tilalmakat a felhasználó számára, ám ennek megítélése nem tartozik hatáskörömbe.

9. „Amennyiben az előző két kérdésre nemleges a válasza, alkalmazható-e olyan rendszer a szolgáltatáshoz, amelyben a naplózás műszakilag nem iktatható ki?”

Az előző két kérdésre a válaszom nem nemleges.

10. „Befolyásolja-e a nyolcadik kérdésre adandó választ az a tény, hogy egy iskoláról van szó, ahol a testület feladata a diákok felügyelete és nevelése, illetve a felhasználók nagy része fiatalok? Ha igen, akkor kell-e különbséget tenni a naplózás szempontjából a fiatalok és a felnőtt felhasználók között?”

A kérdés arra irányul, hogy vajon a felhasználók által aláírt szabályzatban milyen mértékben lehet előírni a felhasználók számára egyes viselkedési szabályokat. Ez a kérdés nem a felhasználók személyes adatokhoz fűződő alkotmányos jogával, hanem például a véleménynyilvánítás szabadságával van kapcsolatban. A személyes adatok védelméhez fűződő jog annyiban korlátozható, amíg egy ilyen, egyéb jogot illető jogszerű korlátozáshoz az elengedhetetlenül szükséges. Annak megítélése azonban, hogy ilyen egyéb jog korlátozása adott esetben megengedhető-e, nem tartozik hatáskörömbe.

11. „Számos elterjedt levelezési rendszerben a kézbesítési hiba esetén az eredeti levelet vagy annak egy részét is tartalmazó hibaüzenetet kap a feladó, s ennek a másolatát a címzett vagy a feladó gépének postamestere. Sért-e ez jogszabályt?”

A felhasználó megfelelő tájékoztatása esetén adatvédelmi jogszabály nem sérül. A felhasználó tájékoztatása kiterjedhet arra, hogy a levelezőrendszer igénybevételel hozzájárul adatainak ilyen módon történő kezeléséhez, illetve arra, hogy illetéktelenek hozzáférését megakadályozandó leveleit megfelelő eszközökkel titkosítania kell.

12. „Milyen módon és milyen mértékben kell tájékoztatni a felhasználókat a naplóállományok létezéséről, tárolásáról és megőrzéséről?”

Törvényi szabályozás híján hozzájárulás alapján végzett adatkezelés esetén az érintettet az adatkezelés tényéről, annak céljáról és arról kell tájékoztatni, hogy az adatokat kik fogják kezelni [Avtv. 6. § (2) bekezdés]. Az érintett kérelmére az Avtv. 12. §-ában felsorolt adattartalommal kell a tájékoztatást megadni.

13. „Jogi értelemben levélnek számít-e az elektronikus levél? Vonatkozik-e egyéb jogszabály (például postatörvény) a kezelésére?”

Az elektronikus levél egyes jogszabályok (lásd a levéltitok megsértése elnevezésű bűncselekményt, Btk. 178. §) alkalmazásában minősülhet levélnek, ám ezen jogszabályok adott tényállástól független, általános értelmezése nem feladatom.

14. „Amennyiben az iskola szolgáltatónak minősül, elkülönül-e az ön által az Internetto szerkesztőségének írt levélben említett content provider és service provider funkciója?”

Az említett állásfoglalásban használt hármas tagolásnak a jelentősége annyi volt, hogy segítségével leírhatóvá vált: a különböző, általánosan „internet-szolgáltatónak” nevezett cégek/szervezetek az általuk végzett tevékenységtől függetlenül milyen alapon és milyen célból végezhetnek adatkezelést. Ezek a funkciók nem feltétlenül válnak el egymástól. Arról, hogy szolgáltatónak minősül-e az iskola, lásd az első pontban írottakat.

15. „Személyes adatnak számít-e egy olyan IP-cím, amelyet csak többszörös áttételen keresztül lehet konkrét kapcsolatba hozni, illetve amelyről a naplóállomány tulajdonosa nem is tudja eldönteni, hogy kapcsolatba hozható-e konkrét személlyel?”

A magyar adatvédelmi törvény definíciója (2. § 1. pont) szerint minden olyan adat személyes adat, amely természetes személlyel kapcsolatba hozható. Az ilyen adat személyes adat tekintet nélkül arra, hogy a kapcsolat csak több lépésben építhető fel, illetve arra, hogy a kapcsolat megteremtésére valamely adatkezelő önmagában nem képes.

16. „Kell-e és milyen módon tájékoztatni a külső felhasználókat (pl. a weblapok látogatóit, az FTP-szerver használóit, illetve a belső felhasználókkal levelezésben álló külső címzetteket és feladókat) a rendszerben folytatott naplózásról, amely egyes esetekben az ő közvetlen adataikat, más esetekben az IP-címüket érinti?”

Igen, ilyen kötelezettség az Avtv. 6. § (2) bekezdéséből levezethető. Az Európa Tanács R (99) 5. számú, a magánszféra interneten való védelméről szóló ajánlása is kifejezetten az internet-szolgáltatók figyelmébe ajánlja hasonló tájékoztatás elhelyezését (III. 11. pont; az ajánlás elérhető a <http://www.coe.fr> weboldalról).

17. „Bejelentési kötelezettség alá esnek-e az adatvédelmi biztos hivatala felé a fent felsorolt naplóállományok?”

Az Avtv. jelenlegi szabályozása alapján ezeket az állományokat be kell jelenteni az adatvédelmi nyilvántartásba. Ezzel kapcsolatban megjegyzendő, hogy a nyilvántartás jelenlegi szabályozása nem kellően kimunkált, ezért annak (az adattartalom szűkítésére irányuló) módosítását a törvény közeljövőben megtörténő módosítása során valószínűleg indítványozni fogom a jogalkotó számára.

18. „Van-e erre (a weblapok tartalmáért való felelősségre) Magyarországon hatályos jogszabály? Amennyiben felelőssége van a szolgáltatónak (üzemeltetőnek), vagy a későbbiekben ilyent a törvény megállapít majd, érint-e az ezzel járó ellenőrzési kötelezettség adatvédelmi kérdéseket?”

Az első kérdés megválaszolása nem feladatom. A második kérdésre a válasz természetesen igenlő; esetleges szabályozás előtt hivatalom véleményezné a kérdéses jogszabálytervezetet. Amennyiben lesz ilyen, annak adatvédelmi vonatkozásairól akkor alakítom majd ki a véleményemet.

19. „Kifogásolható-e, ha egy iskola honlapján közzéteszi az e-mail címmel rendelkező tanárok és diákok nevét és e-mail címét?”

Törvényi hozzájárulás híján erre jogszerűen csak az érintettek hozzájárulása mellett van mód.

20. „Kifogásolható-e, ha egy iskola honlapján közzéteszi a honlappal rendelkező tanárok és diákok nevét és webcímét?”

Amennyiben valamely bárki által elérhető honlap készítője nevét a honlapon feltünteti, álláspontom szerint a közzétett név és az adott oldalra mutató link elhelyezése — az Avtv. 3. § (4) bekezdésére tekintettel — nem kifogásolható.

21. „Törvényes-e ha a belső hálózat védelme érdekében a kiszolgáló program ellenőrzi a tűzfalon áthaladó leveleket, kibontja azok mellékleteit [...] abból a célból, hogy kiszűrje a hálózatot veszélyeztető vírusokat? Sérti-e ez a levéltitkot?”

Álláspontom szerint az ellenőrzés — amennyiben az automatikusan történik, és eközben a levél tartalmát senki nem ismeri meg — nem sérti a levéltitkot, mivel ebben az esetben nem valósul meg a Btk. 178. § (1) bekezdésében írt tényállás. Mindemellett a Btk. általános, tényállástól független értelmezése semmiképpen nem feladatom.

22. „Adatvédelmi szempontból (megőrzés, a felhasználók tájékoztatása) az egyéb naplóállományokkal azonos vagy eltérő megítélés alá esnek az auditálás során keletkező naplók?”

Az Avtv. rendelkezéseinek alkalmazása szempontjából nincs különbség az egyes operációs rendszerekben jelen lévő „auditálás” naplóállományai és az egyéb naplóállományok között.

23. „Jogosult-e a rendőrség egy felhasználót érintő bűncselekmény gyanúja esetén elvinni a hálózati szervert [...] ? Ha igen, milyen külön felhatalmazás (ügyészi, bírói) szükséges ehhez? Minősíthető-e az ilyen nyomozási eljárás [...] titkosszolgálati módszernek? Milyen esetben kérheti a rendőrség a rendszerfelügyeleti jelszavak átadását?”

Visszatérő probléma az, hogy a rendőrség milyen feltételek mellett alkalmazhatja nyomozás keretében a rendelkezésére álló adatkerési lehetőségeket. A büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény (Be.) 101. § és következő szakaszaiban szabályozott feltételek mellett a hatóság lefoglalhatja a tárgyi bizonyítási eszközt is. A Be. 82. §-a szerint tárgyi bizonyítási eszköz minden olyan dolog, amely a bizonyítandó tény bizonyítására alkalmas, többek között az is, amely a bűncselekmény elkövetésének nyomait hordozza. Ilyenformán előadódhat olyan eset, amelyben egy szerver tárgyi bizonyítási eszköznek minősül, és a Be. alapján lefoglalásnak helye van. Az adatvédelmi törvény már idézett 5. § (2) bekezdése, valamint a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.) egyes rendelkezései (a rendőri intézkedéssel szemben az arányosság követelményét előíró 15. §) alapján adott esetben lehetne érvelni amellyel, hogy a rendőrség lefoglalás helyett más intézkedést alkalmazzon. A helyzet megítélése azonban az adott eset körülményeitől függ, attól elvonatkoztatva az Ön kérdése nem válaszolható meg egyértelműen. Tény, hogy az Ön által idézett óbudai esetben a rendelkezésemre álló információk alapján megalapozottan lehetett volna érvelni a lefoglalás jogszerűsége ellen.

A Be. alapján a rendőrség által végzett lefoglaláshoz nem szükséges előzetes vagy utólagos ügyészi vagy bírói jóváhagyás, s az nem minősül titkos információgyűjtésnek. A bírói engedélyhez nem kötött és bírói engedélyhez kötött titkos információgyűjtésről az Rtv. VII. fejezete (63. és köv. §§) szól.

24. „Hasonló okokból kötelezhető-e a garanciális felelősséggel tartozó kereskedő/gyártó, hogy a szervert csak az üzemeltetés helyszínén javítsa? Ha nem, milyen köztes megoldással biztosítható az adatvédelem?”

A kereskedő/gyártó nem köteles a szervert csak az üzemeltetés helyszínén javítani. Az adatvédelemmel kapcsolatos kérdéseket az érintettek között fennálló szerződéses viszonyban általában megnyugtatóan rendezni lehet. A rendszer üzemeltetőjének kell különleges figyelmet fordítania arra, hogy a felhasználó adatai ne kerüljenek harmadik személy birtokába törvényes felhatalmazás vagy az érintett hozzájárulása nélkül.

25. „Mi módon befolyásolja az előző két kérdésre adandó választ a tulajdonos intézmény típusa? [...]”

Az előző két kérdésre adandó választ a tulajdonos intézmény típusa nem befolyásolja.

26. „Milyen intézkedéseket tehet a felhasználói szabályzat aláírásán kívül a rendszergazda annak érdekében, hogy a véltlen és becsületes felhasználók tömegeit megvédje a fent felsorolt érdeksérelmeketől? Beletartozik-e a rendszer stabil és biztonságos és rendeltetészerű működtetésének biztosításába, illetve az adatvédelmi törvény 10. § szerinti védelmi kötelezettségbe, hogy a fent említett következményekkel járó rendőrségi eljárást vagy az Internet egyes részeiből való kizárást a rendszergazda saját eszközeivel megelőzze?”

Az adatvédelmi törvénykeretei között a rendszergazda bármely intézkedést megtehet. Az Avtv. 10. §-a a rendszerüzemeltetés kontextusában két ellentmondó követelményt fogalmaz meg: biztosítani kell a felhasználók személyes adataik védelméhez fűződő jogát, s ezzel egyidőben védeni kell a rendszer adatait például a jogosulatlan hozzáférés ellen. Az adatbiztonság sokszor csak a felhasználók személyes adatainak védelméhez fűződő jogainak bizonyos fokú korlátozásával teremthető meg. Lényeges, hogy e korlátozás minden esetben csak törvényen vagy hozzájáruláson alapulhat.

27. „Kötheti-e az intézmény a hálózat használatának jogát olyan felhasználói szabályzat elfogadásához, amely a felhasználó saját beleegyezését kívánja meg a szükséges adatok kezeléséhez?”

Adatvédelmi szempontból egy ilyen felhasználói szabályzat kötelező elfogadtatása nem kifogásolható. Természetesen a végzett adatkezelés minden esetben csak az Avtv. szabta, a fentiekben már többször idézett rendelkezések által meghatározott kereteken belül történhet, s a felhasználókat teljeskörűen tájékoztatni kell a végzett adatkezelésről.

A késedelmes válaszáért szíves elnézését kérem; válaszlevelem késedelmét az indokolja, hogy a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) 27. § (1) bekezdése szerint az fordulhat az adatvédelmi biztoshoz, „ha véleménye szerint személyes adatainak kezelésével vagy a közérdekű adatok megismeréséhez fűződő jogainak gyakorlásával kapcsolatban jogsérelem érte, vagy annak közvetlen veszélye fennáll, kivéve ha az adott ügyben bírósági eljárás van folyamatban”. Mindazonáltal az Önéhez hasonló, általános felvetéseket tartalmazó beadványokat sem utasítom el hatáskör hiányában, hanem vizsgálom őket a 25. § (1) bekezdésében kapott általános felhatalmazással élve. Az ilyen beadványokkal szemben azonban a gyakran azonnali beavatkozást igénylő panaszügyek kapnak elsőbbséget a hivatali ügyintézés során.

Budapest, 1999. december 31.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(917/K/1998)

*B) KÖZÉRDEKŰ ADATOK NYILVÁNOSSÁGÁVAL, A KÉT SZABADSÁGJOG KONFLIKTUSÁVAL,
A TITOKFELÜGYELETTEL ÉS A JOGSZABÁLY-VÉLEMÉNYEZÉSSSEL KAPCSOLATOS ESETEK*

*A kormányülések dokumentálásával, a dokumentumok megőrzésével és nyilvánosságával kapcsolatban lefolytatott
adatvédelmi biztosi vizsgálat eredményeit összefoglaló*

a j á n l á s

I.

Több beadvány alapján vizsgálatot indítottam a Magyar Köztársaság Kormánya üléseinek dokumentálása, a dokumentumok megőrzése és nyilvánossága ügyében. Az indítványok egy része az 1994—1998 közötti gyakorlatot bírálva azt kifogásolta, hogy a kormányülésekről készített magnetofonfelvételeket a levéltári törvény előírásait megszegve utóbb megsemmisítik. Az indítványok felvetették azt a kérdést, hogy milyen szabályok vonatkoznak a kormányülések anyagának rögzítésére, és hogy ezek a szabályok összhangban vannak-e a hatályos törvényekkel: a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvénnyel (Ltv.), a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvénnyel (Avtv.), az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvénnyel (Ttv.), a nemzetközi normákkal és a hazai hagyományokkal.

Egy másik indítvány arra irányult, hogy az 1998 júniusában módosított szabályozást követően nem sérül-e jövátételtenül a közérdekű adatok megismeréséhez való jog azáltal, hogy a Kormány hatályos ügyrendje alapján a kormányülésekről sem magnetofonfelvétel, sem szó szerinti jegyzőkönyv nem készül.

A hasonló tartalmú indítványokat egy eljárásban vizsgáltam meg.

II.

A kormányülések dokumentálásának története az ügyjogi megítélése szempontjából lényeges adalékokkal szolgál.

A Magyar Országos Levéltár főigazgatójának tájékoztatása szerint a levéltár az 1848—49, 1867—1944 és az 1944—1983 között működött kormányok, illetve minisztertanácsok iratanyagát őrzi. Az 1848-as jegyzőkönyvek sajnálatos módon csak egy példányban készültek, s ezeknek még 1848 decemberében nyoma veszett. Az egyetlen — 1849.

május 2-i keltezésű — eredeti tisztázat később megkerült. Ma a kormányülésekkel kapcsolatos, az Országos Levéltár őrizetében lévő irattalomány másolatokból, hitelesített és nem hitelesített kivonatokból, valamint fogalmazványokból áll.

Az 1867—1945 közötti kormányülések mintegy 95%-a stilizáltan, tömörítve tartalmazza az elhangzott hozzászólásokat, észrevételeket, javaslatokat.

E jegyzőkönyvek az Ltv. szabályai szerint szabadon kutathatók és tanulmányozásukra évente közel ezer kutatói adatkérés érkezik. Az 1945 utáni kormányülések jegyzőkönyvei — követve a korábbi hagyományokat — összefoglalva, tömörítve tartalmazzák az elhangzott hozzászólásokat. Ezek az iratok is szabadon kutathatók.

A kormányületeken elhangzottak dokumentálásának, a dokumentumok megőrzésének módjával kapcsolatos kormányzati gyakorlat változásai jól nyomon követhetők az 1990-től működő kormányok ügyrendjeinek módosulásain; a kormányületek dokumentálásának mikéntjéről ugyanis a kormányhatározat formájában megjelenő — gyakorta módosított — ügyrend rendelkezik.

Az 1990-es parlamenti választások nyomán hivatalba lépő Kormány által kiadott ideiglenes ügyrend, az 1006/1990. (VII. 17.) Korm. határozat előírta, hogy a kormányületekről szó szerinti jegyzőkönyvet, valamint összefoglalót kell készíteni. Mintegy két esztendő múlva az 1025/1992. (V. 5.) Korm. határozat megszüntette a szó szerinti jegyzőkönyvezést, így a kormányületek dokumentálására a Miniszterelnöki Hivatal közigazgatási államtitkára által készített összefoglaló szolgált.

Az 1994-es választásokat követően az új Kormány ismét módosította az ügyrendet. Az 1088/1994. (IX. 20.) Korm. határozat 83. pontja kimondta, hogy a Kormány üléseiről összefoglaló és hangfelvétel készül, a 88. pont szerint az összefoglaló eredeti példányát és a mellékleteket, valamint az ülésről készült hangfelvételt a Miniszterelnöki Hivatal őrzi; ezek az iratok nem selejtezhetők, kezelésükre a levéltári anyag védelméről és a levéltárakról, valamint az államtitokról és a szolgálati titokról szóló rendelkezéseket kell alkalmazni. Mintegy tíz hónap múlva az ügyrend ismételt módosítása nyomán az 1070/1995. (VII. 29.) Korm. határozat a hangfelvétel készítésére vonatkozó előírást újfent törölte. Amikor tehát 1996 áprilisában a sajtóban és a parlamentben a kérdés először napirendre került, az akkor hatályos ügyrend szerint a Kormány üléseiről nem volt kötelező hangfelvételt készíteni. Még ebben a hónapban azonban a Kormány visszaállította a hangfelvétel készítésére vonatkozó előírást [1035/1996. (IV. 24.) Korm. határozat].

Ezt a szabályozást az 1998-ban megalakult Kormány az ügyrend újabb módosításával megváltoztatta: az 1090/1998. (VII. 15.) Korm. határozat elfogadása nyomán jelenleg a kormányületeken sem hangfelvétel, sem szó szerinti jegyzőkönyv nem készül. A kormányületek dokumentálásával kapcsolatban a Kormányügyrendjéről szóló az előbbiek szerint többször módosított 1088/1994. (IX. 20.) Korm. határozat hatályos szövege a következő szabályokat tartalmazza:

„83. A Kormány üléséről összefoglaló készül. Az összefoglaló elkészítéséről — az ülést követő öt napon belül — a Miniszterelnöki Hivatal közigazgatási államtitkára gondoskodik.

84. A Kormány üléséről szóló összefoglaló tartalmazza a jelenlévők névsorát, az előterjesztések címét, a hozzászólók nevét, szavazás esetén ennek tényét és számszerű arányát, a koalíciós egyetértési jogot gyakorló kormánytag esetleges ellenvéleményére való utalást, valamint a döntést.

85. Az összefoglalót a miniszterelnök és a Miniszterelnöki Hivatal közigazgatási államtitkára írja alá.

86. Az aláírt összefoglaló mellékleteként meg kell őrizni a következő iratok eredeti aláírással ellátott egy-egy példányát:

- a) az előterjesztéseket;
- b) a rendeleteket és a határozatokat;
- c) az Országgyűlés elé terjesztett javaslatokat és az ezekre vonatkozó átiratokat;
- d) az irányelveket és az elvi állásfoglalásokat;
- e) az emlékeztetőket;
- f) a 71. pont szerint lefolytatott eljárás során keletkezett iratokat;
- g) a Kormány két ülése között kiadott határozatokat;
- h) a Kormány tagjainak megküldött jelentéseket.

87. Az összefoglalóhoz csatolni kell a megtárgyalt előterjesztésekre vonatkozó iratokat, ha ezt a Miniszterelnöki Hivatal közigazgatási államtitkára elrendeli.

88. Az összefoglaló eredeti példányát és a mellékleteket a Miniszterelnöki Hivatal őrzi; ezek az iratok nem selejtezhetők, kezelésükre a levéltári anyag védelméről és a levéltárakról, valamint az államtitokról és a szolgálati titokról szóló rendelkezéseket kell alkalmazni.

89. Az összefoglaló egy-egy példányát a Kormány tagjai, a Kormány üléseinek állandó meghívottai, valamint a közigazgatási és a politikai államtitkárok kapják meg. A Miniszterelnöki Hivatal közigazgatási államtitkárnak engedélyével az összefoglaló másnak is megküldhető.”

Még hivatali ideje alatt álláspontra kifejtésére kértem fel az 1998 előtti gyakorlattal összefüggésben a Miniszterelnöki Hivatal akkori államtitkárát.

A választ a Miniszterelnöki Hivatal helyettes államtitkára adta meg, aki kifejtette, hogy a Kormány ügyrendjéről szóló 1088/1994. (IX. 20.) Korm. határozat módosításáról kiadott 1035/1996. (IV. 24.) Korm. határozat értelmében az üléseken elhangzottakról hangfelvétel és összefoglaló készül, ezeket a Miniszterelnöki Hivatal saját irattárában őrzi. A Miniszterelnöki Hivatal a Kormány ügyrendjének megfelelően e dokumentumok kezelésére a levéltári anyag védelméről és a levéltárakról, valamint az államtitokról és a szolgálati titokról szóló rendelkezéseket alkalmazza. Az iratanyag ütemes levéltári átadására a Magyar Országos Levéltár krónikus helyhiánya miatt nincs mód, arra mindig a levéltár előzetes jelzése alapján nyílik lehetőség.

A Miniszterelnöki Hivatal vezető miniszternek az 1998 júliusától hatályos szabályozással kapcsolatos álláspontja az volt, hogy nincs olyan törvényi rendelkezés, amely előírásokat tartalmazna a kormányüléseken történtek dokumentálásának módjáról vagy — a kormánytagok helyettesítési rendjét leszámítva — általában a Kormány testületi működéséről. Ennek szabályozása — a testületekre vonatkozó általános gyakorlatnak megfelelően — a Kormány hatáskörébe tartozik. Véleménye szerint a kormányülésen történtek lényege a döntés. A döntéselőkészítési folyamat nyomon követhető, tekintve, hogy az összefoglaló mellett a döntést előkészítő dokumentumok az utókor rendelkezésére állnak. A miniszter kifejtette, hogy szerinte az információszabadság a döntések nyilvánosságát feltételezi, a Kormány pedig ennek maradéktalanul eleget tesz, hiszen közzéteszi a rendeleteit, határozatait és az Országgyűléshez benyújtott törvényjavaslatait. Ismeretei szerint a kormányüléseken hangfelvétel vagy szó szerinti jegyzőkönyv készítése más országokban sem szokásos, és a tartalmi összefoglaló sem általános. A Kormány és a Miniszterelnöki Hivatal ezen felül az adatvédelemről és információszabadságról szóló törvényben foglalt előírásnak megfelelően rendszeresen tájékoztatja a közvéleményt a feladatkörébe tartozó ügyekről.

A miniszter szerint jelenleg nem léteznek olyan garanciák, amelyek kizárják a szóban forgó dokumentumok idő előtti megismerhetőségét és nyilvánosságra hozatalát. Álláspontja szerint a magnófelvétel megszüntetésével kapcsolatos kormánydöntés, illetve a kormányülésen elhangzottak szó szerinti vagy tartalmi rögzítésének hiánya nem sért törvényi rendelkezéseket és nem veszélyezteti az információszabadságot sem.

A Miniszterelnöki Hivatal ügykezelési irodájában 1998. december 10-én lefolytatott vizsgálat során az iroda vezetője a jelenlegi iratkezelési gyakorlatról a következő tájékoztatást adta:

A tárcák által a kormányüléseket megelőző közigazgatási államtitkári értekezletre készült valamennyi előterjesztés minősített: „Szigorúan titkos!”, „Titkos!” vagy „Nem nyilvános!”

Ez utóbbi jelzést — ha a Miniszterelnöki Hivatalhoz való beérkezéskor hiányzik az iratról —, az ügykezelési iroda pecsételi rá. Az előterjesztések 90 példányban készülnek, ebből két példány marad az ügykezelési irodánál, a többi a résztvevőknek osztják ki. A közigazgatási államtitkári értekezletről emlékeztető készül, mely a résztvevők nevét, az előterjesztés címét, számát és az elhangzott vélemények rövid összefoglalóját tartalmazza. Az irat jobb felső sarkában az Avtv. 19. § (5) bekezdésére hivatkozva a következő felirat található: »„Nem nyilvános!” 30 évig.« Az egyes kormányülések dokumentumait pedig a hivatal közigazgatási államtitkára eseti mérlegelés nélkül ötven évre államtitokká minősíti.

III.

A kormányok működésének dokumentálására a demokratikus államok gyakorlatában több megoldás is ismert. Egyes országokban szó szerinti jegyzőkönyvet vezetnek, másutt tartalmi összefoglalót készítenek. A dokumentálás szabályozási módja és a keletkezett iratok kezelése is sokféle. Vannak országok, ahol alkotmányos jog az információszabadság, olyan is, ahol csak törvény biztosítja e jogot, és számos olyan, ahol — törvényi szabályozás hiányában — az írásba nem foglalt alkotmányos értékrend és szokás legitimálja ezt az igényt. Ismert olyan megoldás is, mely az információszabadság köréből a kormányzati iratok meghatározott körét kivonja. Az uralkodók a XVIII. századtól nem egyszer ünnepélyes ígéreteket tettek az államügyek nyilvános intéztésére. A felvilágosult abszolutizmus kora óta — visszaesésekkel bár, de — fokozatosan bővül az állampolgárok joga a kormányzat ellenőrzésére; ez a kormányok iratainak és működésének nyilvánosságára is kiterjed. Miközben a magyar információszabadság törvény — mely az információszabadság érvényesülésében nem enged kivételeket az állam legfelsőbb szintje számára sem — egyike a legradikálisabbaknak, a nemzetközi jogfejlődés nem jutott arra a szintre, hogy a kormányok működésének teljes dokumentáltságában is megnyilvánuló átláthatóságáról mint nemzetközileg elvárható követelményről beszélhünk. Összegezve: nem alakult ki a demokratikus országok olyan standardja, amely zsinórmértékül szolgálhat a hazai szabályozás számára is.

IV.

1. Az Alkotmány 61. § (1) bekezdése szerint: „a Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabad vélemény nyilvánításra, továbbá arra, hogy a közérdekű adatokat megismerje, illetőleg terjessze”.

Az Alkotmány 8. § (2) bekezdése szerint „az alapvető jogokra és kötelességekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg, alapvető jog lényeges tartalmát azonban nem korlátozhatja”.

2. A kormányülések dokumentálását, a dokumentumok kezelését, megőrzését, nyilvánosságát érintő legfontosabb törvények: a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.), az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény (Ttv.), valamint a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény (Ltv.).

— Az Avtv. 2. § 3. pontja értelmében „közérdekű adat: az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy kezelésében lévő, a személyes adat fogalma alá nem eső adat”.

A 19. § (1) és (3) bekezdése szerint az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szervek a feladatkörükbe tartozó ügyekben — ideértve a gazdálkodásukkal kapcsolatos ügyeket is — kötelesek elősegíteni a közvélemény pontos és gyors tájékoztatását. Lehetővé kell tenniük, hogy a kezelésükben lévő közérdekű adatot bárki megismerhesse, kivéve, ha az adatot törvény alapján az arra jogosult szerv állam- vagy szolgálati titokká nyilvánította, továbbá, ha a közérdekű adatok nyilvánosságához való jogot — az adatfajták meghatározásával — törvény honvédelmi, nemzetbiztonsági, bűnüldözési vagy bűnmegelőzési, központi pénzügyi vagy devizapolitikai érdekből, külügyi kapcsolatokra, nemzetközi szervezetekkel való kapcsolatokra, bírósági eljárásra tekintettel korlátozza. A 19. § (5) bekezdése a következőket mondja: „Ha törvény másként nem rendelkezik, a belső használatra készült, valamint a döntéselőkészítéssel összefüggő adat a keletkezést követő harminc éven belül nem nyilvános. Kérelemre az adatok megismerését a szerv vezetője e határidőn belül is engedélyezheti.”

— A Ttv. 6. § (1) bekezdés *o)* pontja szerint „a Miniszterelnöki Hivatal vezetője, politikai államtitkára, a Kormány ügyrendje szerint működő testület vezetője feladat- és hatáskörében minősítésre jogosult, mégpedig a törvény mellékletének 13. pontja által meghatározott iratfajtákra vonatkozóan”.

Ezek a következők: „a Kormány és az ügyrendje alapján létrehozott testületek üléseire készült belső használatú valamint a döntéselőkészítő adatok, továbbá a Kormány és e testületek működése során keletkező azon adatok, amelyek az államtitokkörü jegyzék valamely pontja alá tartoznak. Az államtitokká minősítés leghosszabb érvényességi ideje 90 év lehet”.

— Az Ltv. 5. § (1) bekezdése kimondja: „köziratot, valamint közlevéltárban őrzött, köziratnak nem minősülő levéltári anyagot elidegeníteni, megrongálni vagy egyéb módon használhatatlanná tenni, továbbá — a szabályosan lefolytatott selejtezési eljárást kivéve — megsemmisíteni tilos”. A 3. § *b)* pontja szerint „közirat: a keletkezés idejétől és az őrzés helyétől függetlenül minden olyan irat, amely a közfeladatot ellátó szerv irattári anyagába tartozik vagy tartozott”.

Az Ltv. 12. § (1) bekezdése szerint „a nem selejtezhető köziratok teljes és lezárt évfolyamait — az (5) bekezdésben meghatározott kivétellel — a keletkezés naptári évétől számított tizenötödik év végéig kell az illetékes közlevéltárnak átadni”. Az (5) bekezdés pedig kimondja, hogy „a tizenöt évnél régebben keletkezett, államtitkot vagy szolgálati titkot tartalmazó, nem selejtezhető iratokat a minősítő által meghatározott érvényességi idő lejártát követő naptári év végéig kell az illetékes közlevéltárnak átadni”.

3. A vizsgált ügy több, egymással versengő alkotmányos jog, illetőleg érdek összeegyeztetésének nehézségeit veti fel. A szabályozásnak tekintettel kell lennie a közérdekű adatok megismerését biztosító alkotmányos jogra. Szolgáltatnia kell a kormányzati munka átláthatóságát, az egykori és a mai kormányok tevékenységének tudományos vizsgálhatóságát, valamint az illetéktelen befolyástól mentes, kiegyensúlyozott kormányzati tevékenységet. Ezek alapján megállapítható, hogy nincs alkotmányos alap azt követelni, hogy a kormányok működésének egésze e működéssel egyidejűleg kapjon teljes nyilvánosságot.

Az információszabadság és a titokvédelem szabályozásával kapcsolatos alkotmányossági kérdéseket az Alkotmánybíróság több ügyben is vizsgálta. A 34/1994. (VI. 24.) AB határozat kimondta, hogy az információkhoz való hozzáférés, az információk szabad áramlása különösen a közhatalom és az állam szervei tevékenységének átláthatósága körében alapvető jelentőségű. A közérdekű adatok nyilvánossága, megismerhetősége gyakran előkérdése és feltétele a szabad véleménynyilvánításhoz való jog gyakorolhatóságának. Ugyanilyen koherens kapcsolat áll fenn az információszabadság és a tudományos megismerés, a tudományos kutatás és tanítás szabadsága között. Az információk megszerzhetősége, megismerhetősége gyakran — különösen a levéltári anyagok és dokumentumok körében — kutatások, többnyire tudományos kutatások keretében történik meg, így az Alkotmány a szabad információszerzés garantálásával közvetve már az ebbe beletartozó tudományos megismerés szabadságát is biztosítja és védelemben részesíti.

A közérdekű adatok nyilvánossága az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében deklarált demokratikus jogállamiság alapvető alkotmányos biztosítója. Ennek jelentőségét az Európa Tanácsnak az információszabadságról szóló 1982-es Nyilatkozata mondja ki azzal, hogy a tagállamok célja nyílt információpolitika folytatása a közhatalmi szférában,

beleértve az információhoz való hozzáférést, hogy a polgárok jobban megértsék a politikai, szociális, gazdasági és kulturális kérdéseket, és hogy fokozódjon képességük e tárgykörök szabad megvitatására [8. II. c) pont].

Mind a közérdekű adatok nyilvánosságának, mind a tudományos kutatás szabadságának alkotmányos korlátokat szabnak azonban a törvényi követelményeknek és az alapjogok alkotmányos korlátozásának megfelelő titoktartási rendelkezések.

Az Alkotmánybíróság rámutatott: mivel a közérdekű adatok megismeréséhez való alkotmányos jog mint a kommunikációs alapjogok egyik nevesített joga a szabad véleménynyilvánításhoz való jog gyakorlásának is egyik feltétele, kitüntetett alkotmányos védelemben részesül. Ez azt jelenti, hogy az információs szabadságot korlátozó törvényeket is megszorítóan kell értelmezni, mert az információs szabadság, a közhatalom gyakorlásának nyilvánossága, az állam és a végrehajtó hatalom tevékenységének átláthatósága, ellenőrizhetősége feltétele a bírálat jogának, a kritika szabadságának, a szabad véleménynyilvánításnak [34/1994. (VI. 24.) AB határozat].

V.

Lehetlenné tenné a kiegyensúlyozott és az illetéktelen befolyástól mentes kormányzati működést, ha jogszabály a kormányülések nyilvánosságát írná elő. Az információs szabadság időbeli korlátozása ezért nemcsak hogy nem alkotmányellenes, hanem az előbbi célokból következően alkotmányosan indokolt. Nem tekinthető alkotmányos követelménynek, hogy a kormányzati ülésekről teljes körű dokumentáció, azaz szó szerinti jegyzőkönyv, hang- vagy/és képfelvétel készüljön. A kormányülések dokumentálásának módját a jogalkotó többféleképpen is meghatározhatja. Tekintettel kell lennie azonban arra, hogy a Kormány mint testület nem magánemberek gyülekezete, hanem a politikai intézményrendszerben kulcsszerepet játszó szerv. Működésének tartalmi dokumentálása — és nem pusztán döntéseinek közzététele — kiemelkedő közjogi és politikai pozíciója miatt elengedhetetlen. Az 1090/1998. (VII. 15.) Korm. határozat az 1848 óta, tehát több mint 150 éve tartó hagyománnyal szakít.

Az Alkotmánybíróság számos határozatában leszögezte, hogy az alapjogok korlátozása csak akkor tekinthető alkotmányosnak, ha igazolható, hogy a korlátozás elkerülhetetlen és az elérni kívánt céllal arányban áll. A közérdekű adatok megismeréséhez való jog lehetetlenítése a kiegyensúlyozott és illetéktelen befolyástól mentes kormányzás biztosítása érdekében nem tekinthető sem elkerülhetetlennek, sem pedig arányosnak. A Ttv. és az Avtv. államtitokra, szolgálati titokra és a belső használatra készült, illetőleg döntéselőkészítéssel összefüggő adatok védelmére vonatkozó hatályos rendelkezései az előzőekben jelzett érdekekre is figyelemmel születtek. Az állam egy alkotmányos jog korlátozásakor nem indulhat ki abból, hogy a jogokkal — például egy kormányváltás után — vissza is lehet élni. Ha a hatályos törvényi biztosítékok nem elégségesek, további jogi garanciák kiépítését lehet kezdeményezni. Javasolható, hogy a kormányülések dokumentálására vonatkozó szabályok kerüljenek bele a 2/3-os többséggel elfogadandó törvényekbe, de nem zárható ki az alkotmányos szintű szabályozás sem.

VI.

Az állami szervek kezelésében lévő közérdekű adatoknak meghatározott időre államtitokká vagy szolgálati titokká minősítése az információs szabadság időbeli korlátozásaként értékelhető. Amint erre az Alkotmánybíróság is utalt, magának az Alkotmánynak hiányossága, hogy az állam titkait mint a közérdekű adatok megismerhetőségének korlátját nem említi.

A Ttv. 3. § (1) bekezdése kimondja: „államtitok az az adat, amely e törvény mellékletében (a továbbiakban: államtitokkör) meghatározott adatfajta körébe tartozik, és a minősítési eljárás alapján a minősítő kétséget kizáróan megállapította, hogy az érvényességi idő lejárta előtti nyilvánosságra hozatala, jogosulatlan megszerzése vagy felhasználása, illetéktelen személy tudomására hozása, továbbá az arra jogosult részére hozzáférhetlenné tétele sérti vagy veszélyezteti a Magyar Köztársaság honvédelmi, nemzetbiztonsági, bűnüldözési vagy bűnmegelőzési, központi pénzügyi vagy devizapolitikai, külügyi vagy nemzetközi kapcsolataival összefüggő, valamint igazságszolgáltatási érdekeit”.

A kormányülésekkel összefüggésben a Ttv. mellékletének korábban idézett 13. pontja az államtitokká minősíthető iratok között kizárólag a Kormány és az ügyrendje alapján létrehozott testületek üléseire készült belső használatú, valamint a döntéselőkészítő adatokat, továbbá a Kormány és e testületek működése során keletkező azon adatokat sorolja fel, amelyeket az államtitokkörü jegyzék valamelyik pontja említ.

Ebből következően a kormányüléseken — a vonatkozó kormányhatározat alapján — jelenleg készített úgynevezett összefoglalók eseti mérlegelés nélküli államtitokká minősítésének jelenleg hiányzik a törvényi alapja.

A Kormány ülésén keletkező adatok közül csak azokat lehet — a törvényben előírt minősítési eljárással — államtitokká minősíteni, amelyek a Ttv. államtitokkörü jegyzékének valamely pontjában szerepelnek.

VII.

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosáról szóló 1993. évi LIX. törvény 25. §-a, valamint a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény 23. § (2) bekezdése alapján az információs szabadság érvényesülésének elősegítése érdekében az alábbi ajánlást teszem:

— Felkérem a Miniszterelnöki Hivatalt irányító minisztert és az igazságügy-minisztert, hogy kezdeményezze a kormányülések tartalmi dokumentálásának olyan törvényi szabályozását, mely amellet, hogy biztosítja a külső befolyástól mentes kormányműködést, garantálja az állampolgárok az adott esetben akár késleltetetten érvényesülő — alkotmányban biztosított — jogát a közérdekű adatok megismerésére.

— A kormányületekről készült és az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. LXV. törvény mellékletének 13. pontját figyelmen kívül hagyva minősített iratok nem tekinthetők államtitoknak, mert a Ttv. hatályos államtitokkörü jegyzéke nem nevesíti azokat.

Budapest, 1999. július 16.

Dr. Majtényi László

(144/A/1996)

* * *

Az egyes fontos tisztségeket betöltő személyek ellenőrzéséről és a Történeti Hivatalról szóló 1994. évi XXIII. törvény alapján az információs önrendelkezési jog és az információs szabadság érvényesülésével kapcsolatban lefolytatott vizsgálat eredményét összefoglaló

a j á n l á s

I.

A Történeti Hivatal (TH) elnökhelyettese több indítványában kezdeményezett vizsgálatot annak eldöntése érdekében, hogy a TH-ban őrzött iratok tekintetében a kutatók számára a személyes adatok védelmének érvényesülése mellett hogyan biztosítható a kutatás szabadsága. Különösen indokolt a kérdés azokban az esetekben, amikor a kutatás az 1989/90-es átmenet idején már működő, közjogilag még meg nem határozható testületek, egyesületek korlátozottan nyilvános rendezvényein történt események megismerését célozza.

Az indítványozó álláspontja szerint az egyes fontos tisztségeket betöltő személyek ellenőrzéséről és a Történeti Hivatalról szóló 1994. évi XXIII. törvény (Etv.) nem szabályozza megfelelően a két információs jog együttes érvényesülését, sőt olykor kifejezetten egymásnak ellentmondó rendelkezéseket is tartalmaz. A szabályozás hiányosságai ugyanakkor folyamatosan akadályozzák a kutatók munkáját, és ezzel az 1990 előtti időszak megismerését és megismertetését.

Mivel a TH és a nemzetbiztonsági szolgálatok 1990 előtt keletkezett iratainak kezelésével kapcsolatosan több egyedi ügyre vonatkozó indítvány is érkezett hivatalomhoz, egységes vizsgálatot folytattam annak megállapítására, hogy az Etv. szabályai — tekintettel a Magyar Köztársaság Alkotmányára, a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvényre (Avtv.), valamint a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvényre (Ltv.) — biztosítják-e az információs önrendelkezéshez és az információs szabadsághoz való jog érvényesülését.

II.

Az Etv. szabályozási tárgyával az Alkotmánybíróság először a 60/1994. (XII. 24.) AB határozatában foglalkozott. A határozat indoklásában a következőket fogalmazta meg:

„Ezek a nyilvántartások létrejöttüket, céljukat, felhasználásukat és fennmaradásukat tekintve is ellentétesek az Alkotmánnyal. Abban a részükben, amelyben a megfigyelt személyek adatait tartalmazzák, szemben állnak az Alkotmány 59. §-a szerint a magánlakás sérthetetlenségéhez, a magántitokhoz és a személyes adatok védelméhez — az

információs önrendelkezéshez — való joggal. Az ügynökök adatainak titkosítása pedig a közérdekű adatok megismeréséhez való, az Alkotmány 61. §-ában biztosított joggal ellentétes. [...]

A múlt megismerése, valamint a rendszerváltás jelentőségének tárgyilagos értékelése is feltételezi a titkosszolgálatok tevékenységének napfényre kerülését. E körben az adatvédelmi törvények is rendszerint — megfelelő garanciák között tartott — kivételt tesznek a személyes adatok védelme alól az általános megismerhetőség javára. Az Avtv. 32. § (3) bekezdés *b*) pontja is megengedi személyes adat nyilvánosságra hozását, ha az a történelmi eseményekről folytatott kutatások eredményeinek bemutatásához szükséges. Ahogy az (információs) önrendelkezéshez való jogon esett sérelem megköveteli, hogy a saját magáról gyűjtött titkosszolgálati adatokhoz ki-ki hozzáférjen, az elmúlt rendszer befolyását személyes sorsára tisztázhassa, s emberi méltóságán esett sérelmet legalább ezáltal enyhítse; hasonlóképpen szükséges a múlt feldolgozásához, hogy az egykori titkosszolgálatok titkossága ne maradjon fenn továbbra is. [...]

Ügydöntő tehát annak az alapjognak vagy alkotmányos elvnek, illetve intézménynek azonosítása, amely a személyes adat nyilvánosságra hozását szükségessé teszi, továbbá annak vizsgálata, hogy az információszabadság és az adatvédelem alapjogai kölcsönös korlátozása mindegyikük céljához viszonyítva arányos legyen.”

Az iratok kezelésével és ezzel kapcsolatban az információs önrendelkezési jog gyakorlásának érvényesülésével összefüggésben a rendszerváltás előtt keletkezett és jelenleg különböző állami szervek birtokában lévő titkosszolgálati iratok kezelésével, a polgárok információs önrendelkezési jogának gyakorolhatóságával, illetőleg az ezen iratok mások általi megismerhetőségével, az információszabadság érvényesülésével összefüggő adatvédelmi biztosi vizsgálat eredményeit összegző 1996. február 11-én kelt ajánlásomban megfogalmaztam, hogy „e megfontolások (ti. az iratok kezelésével kapcsolatos radikális megoldások elvetése) egyúttal nem zárhatják ki az érintettek, köztük elsősorban a pártállami titkosszolgálatok áldozatai információs önrendelkezési jogának elismerését. Egyúttal alkotmányos követelmény a negatív információs önrendelkezési jog biztosítása is, azaz a titkosszolgálatok áldozatának joga van, ha a tudástól személyes előnyt nem remél, személyes döntés alapján nem tudni, mit jelentettek róla, joga van arra is, hogy ezen adatok másoknak történő kiszolgáltatását megtiltsa, amint joga van a jelenleg uralkodó jogi eszmék szerint törvénysértő módon keletkezett, rá vonatkozó nyilvántartásból a személyazonosító adatainak törlését is igényelni.

A társadalomnak pedig ugyancsak joga van önnön történelmének, írott emlékezetének megőrzésére. Nem lehet többé azé a múlt, akié a jelen, azé, akié az aktuális politikai hatalom. Az egypártrendszer iratainak a történelmi kutatások forrásául kell szolgálniuk.

E kutatások legfőbb korlátját a személyiségi jogok tisztelete jelenti.”

Az Etv. módosítására vonatkozó — a Történelmi Hivatal felállításáról és a polgárok iratbetekintési jogáról rendelkező — törvényjavaslatról szóló véleményemet 1995. december 5-én megküldtem a javaslatot előterjesztő belügyminiszternek, melyben kifejtettem: „A szabályozásnak tekintettel kell lennie egyaránt a besúgott és az ügynök jogaira is, ám az egyaránt nem jelenthet egyenlő mértéket, a kettő konfliktusában a besúgott jogáé az elsőbbség. [...]”

A törvény módosítását az Országgyűlés 1996. július 3-i ülésnapján 258 igen szavazattal, 53 nem szavazattal és 3 tartózkodás mellett elfogadta.

Az Alkotmánybíróság a 23/1999. (VI. 30.) AB határozatában ismét rendelkezett az Etv.-t érintő indítványokról. Az indítványokat — melyek az átvilágítandók körére, az érintett által megismerhető iratokban a más személy azonosítására alkalmas adatok felismerhetetlenné tételének kötelezettségére, a kutatható iratok korlátozására, valamint a működő szolgálatok által a Történelmi Hivatalnak átadandó iratokkal kapcsolatos alkotmányos aggályokra irányultak — a kutathatóság kiterjesztése mellett az Alkotmánybíróság lényegében elutasította.

III.

A volt szocialista országok jogalkotása és joggyakorlata a radikális megoldásoktól az eseti feloldáson keresztül a teljes elhallgatásig terjed. A szabályok többsége azonban különbséget tesz az áldozat és az állambiztonsági szolgálatban állt személy jogai között. E tekintetben a jogilag leginkább kimunkált megoldás Németországban született. A Stasi iratairól szóló törvény (Stasi-Unterlagen-Gesetz — StUG) a következő csoportokat állítja föl:

Érintett az a személy, akiről az állambiztonsági szolgálat a titkos adatgyűjtést is beleértve célirányos adatszerzés, vagy kémkedés útján információt gyűjtött. Nem vonatkozik ez a szabály a szolgálatok munkatársaira, amennyiben az adatgyűjtés a beszerzés, vagy a szolgálatnak végzett tevékenységük ellenőrzését szolgálta.

A szolgálatok munkatársainak körét külön határozza meg a törvény:

Főállású munkatársak azok a személyek, akik hivatalos munka- vagy szolgálati viszonyban álltak az állambiztonsági szolgálattal és ide tartoznak az állambiztonsági szolgálat úgynevezett különleges bevetésen lévő (szigorúan titkos állományú) tisztjei is.

Nem hivatásos munkatársak (hálózati személyek) azok, akik magukat az állambiztonsági szolgálattal szemben információ szolgáltatására kötelezték. Ebbe a körbe tartozónak kell értelemszerűen tekinteni azokat is, akik a szolgálat munkatársait jog szerint utasíthatták.

Kedvezményezettek azok, akiket az állambiztonsági szolgálat támogatott, különösen azok, akiket hivatásbeli vagy más gazdasági előnyökben részesített; azok akiket a szolgálat maga vagy annak intézkedése alapján a büntetőeljárásban kedvezményekben részesítettek; valamint azok, akik a szolgálat tudtával, közvetlen vagy megtúrt támogatásával bűncselekményt követtek el, arra előkészületeket tettek vagy arra felhívtak.

Az iratokban szereplő személyek körét tekintve harmadik minden más olyan személy, akiről az állambiztonsági szolgálat információt gyűjtött.

Ezzel szemben az Etv. szabályozása szerint érintett minden olyan személy, akinek személyes adata a törvény hatálya alá tartozó iratokban bármilyen jogcímen szerepel. Ezzel a rendelkezéssel a jogalkotó olyan helyzetet teremtett, mely információs joghátrányt eredményez a szolgálatok által megfigyelt számára, mivel a titkosszolgálatokkal együttműködő személy olyan ismeretek birtokában van, mellyel a megfigyelt személy nem rendelkezik. Az információs önrendelkezésből fakadó iratbetekintési jog nem értelmezhető úgy, hogy egy jelentés készítője vagy aláírója azon az alapon, hogy neve szerepel az iraton — tehát a jelenlegi differenciálatlan szabályozás szerint azonos jogú érintett — betekintethet az általa készített, de nem róla szóló iratba. Ezek az iratok a megfigyeltről szólnak, az ő személyes adatait tartalmazzák, a megfigyelő ebben az esetben adattovábbító. A megfigyelőnek e tevékenysége a jogállam értékrendjének nem felel meg. Az információs jogok rendeltetésszerű gyakorlásának követelménye alapján kell kiegyenlíteni az információs különbséget. A TH jelenleg a megfigyeltnek betekintést ad a róla készült iratokba, de nem teszi lehetővé a megfigyelőnek azt, hogy formai jogi alpra hivatkozva felfrissítse nem jogállami tevékenységével kapcsolatos emlékeit.

A StUG biztosítja a jogot a hozzátartozóknak ahhoz, hogy elhalt rokonaik irataiból megismerhessék azt, hogy életükre, illetve halálukra volt-e az állambiztonsági szolgálatnak bármiféle befolyása.

A pártállam állambiztonsági szolgálatainak irataiba való betekintést biztosító törvények elsődleges célja más érintett országokban is az, hogy a megfigyelt, a szolgálatok áldozatai megismerhessék azt, hogy volt-e és ha igen, milyen befolyással volt életükre, sorsuk alakulására az egykori titkosszolgálat tevékenysége. Noha az Etv. ilyen célt kifejezetten nem fogalmaz meg, mégis az információs kárpótlás megvalósulása érdekében ennek a kimondatlan szempontnak kell megfelelni. Ez a jog az áldozat halála után meg kell illesse azt is, aki hozzátartozóként osztozott az ő sorsában, akár úgy, hogy maga is áldozata volt a jogállami mércével jogellenes megfigyelésnek.

Nem felel meg ennek az elvárásnak a jelenlegi szabályozás, mivel sem az Etv., sem az Ltv. nem rendelkezik a hozzátartozók információs jogairól. Mindkét törvény mindössze arra hatalmazza föl őket, hogy a hozzátartozóik iratait a törvényben előírt védelmi idő lejártá előtt kutatni kívánó kutatók számára a személyes adatok megismerésére engedélyt adjanak [Etv. 25/G. § (4) bek. a) és b); Ltv. 24. § (2) bek. b) és 24/A. § (4) bek.]. Ennek alapján nem állapítható meg a hozzátartozó közvetlen joga ahhoz, hogy az állambiztonsági szolgálatnak elhalt rokona életére vagy halálára vonatkozó befolyását megismerhesse.

Az iratkezelők többnyire a fenti szabályokat a nemo plus iuris elvével összhangban alkalmazva biztosítják a hozzátartozók iratmegismerési jogát. Ezt a jogot ugyanakkor nem szabad az iratban szereplő megfigyelt személy iratmegismerési jogával azonos terjedelműnek tekinteni. A szuverén egyénnek a vele bármilyen szoros hozzátartozói kapcsolatban álló személy előtt is lehetnek, vagy lehetnek olyan titkai, melyek az állambiztonsági szolgálat előtt ismertek voltak ugyan, ez azonban nem jogosítja föl az irat kezelőjét arra, hogy azt az érintett halála után a hozzátartozóval megismertesse. Az Alkotmánybíróság a 23/1999. (VI. 30.) AB határozatának indoklásában kifejtette, hogy alkotmányosan nem tartja aggályosnak azt, hogy az Etv. nem rendelkezik a hozzátartozó fogalmáról. Hozzáteszi azt is, hogy amennyiben törvény másként nem rendelkezik, a Polgári Törvénykönyv (Ptk.) meghatározását kell figyelembe venni. Azonban az Etv. célja és az információs önrendelkezési jog érvényesülése érdekében az ott meghatározott kört szűkíteni kell. Az Alkotmánybíróság hivatkozott határozatának indoklása ugyanakkor nem tartja a jelenlegi szabályozást az egyedül lehetséges alkotmányos megoldásnak. Ennélfogva nem ellentétes az Alkotmánybíróság határozatával az, ha a jogalkotó az alkotmányos korlátok között e törvényben meghatározza a hozzátartozók körét. Alkotmányosan nem indokolható, hogy például az elhunyt megfigyelt személy jegyese vagy testvérének házastársa az iratokban szereplő személyes adatokról rendelkezhesék, különös tekintettel arra, hogy kaotikus állapotokhoz vezetne szabályozás hiányában az is, ha nem tisztázott, vajon a megfigyeléskor vagy az érintett halálakor fennálló, netán az azután kialakult hozzátartozói kapcsolat alapján lehet az iratokhoz hozzáférni. Emellett a volt házastársnak is biztosítani kell a jogot arra, hogy az életközösség fennállása alatt keletkezett iratokba betekinthessen. Amennyiben az elhalt személy végakaratában vagy más módon nyilvánvalóan úgy rendelkezett, hogy a személyéhez kapcsolódó jogokat más — vagy más is — gyakorolja, illetve meghatározott személyeket e jogok gyakorlásától el kívánt tiltani, úgy ezt az akaratot tiszteletben kell tartani.

A személyes adatok meghatározott természetes személyhez kötődnek, ezért a fentiek alapján a hozzátartozók joga az iratok megismeréséhez, illetve az azokról való rendelkezéshez nem lehet vitás. Kétséges ugyanakkor, hogy minden

örököszt fel kell-e hatalmazni ezekkel a jogokkal, tekintettel arra, hogy az elhalt személy szabad akarata alapján az bárki lehet, tehát olyan is, aki az egykori megfigyeléssel semmilyen sorsközösséget nem viselt, és így a magánéletével kapcsolatos ismeretek megismerésének vagy az azokról való rendelkezésnek nincs alkotmányos indoka.

A hozzátartozó meghatározásához e törvény alkalmazása során indokolt a Polgári Törvénykönyv által közeli hozzátartozóként meghatározott körből kiindulni [Ptk. 685. § b)].

IV.

A rendszerváltozás óta eltelt idő Magyarországon nem igazolta azokat a félelmeket, melyek alapján ezeknek az iratoknak a nyilvánosságát más alapjogok védelmének érdekében túl korlátozni kellene. A kutatást gátló ellentmondó szabályozás megakadályozza a társadalom számára saját történelmének megismerését, és egyúttal ellentétes az Alkotmány 70/G. § (1) bekezdésével, mely szerint a Magyar Köztársaság tiszteletben tartja és támogatja a tudományos élet és a tanítás szabadságát.

Az Ltv. 22. § (1) bekezdése szerint kérelemre a közlevéltárban őrzött levéltári anyagban időbeli korlátozás nélkül bármely természetes személy ingyenesen kutathat, és a kutatásra kiadott levéltári anyagról saját költségén másolatot készíthet, ha azt már nyilvánosságra hozták, illetőleg, amelynek tartalmát az Avtv. szerint mindenki megismerheti.

Az Avtv. 19. § (1)—(2) bekezdésének rendelkezése szerint az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv és személy a feladatkörébe tartozó ügyekben köteles elősegíteni a közvélemény pontos és gyors tájékoztatását. E szervek rendszeresen közzé vagy más módon hozzáférhetővé teszik a tevékenységükkel kapcsolatos legfontosabb adatokat. E szervek hatáskörében eljáró személyek neve és beosztása — ha törvény másként nem rendelkezik — bárki számára hozzáférhető, nyilvános adat.

A (4) bekezdés előírja, hogy az e szervek hatáskörében eljáró személynek a feladatkörével összefüggő személyes adata a közérdekű adat megismerését nem korlátozza.

V.

Az információs önrendelkezés alkotmányos jogának érvényesülése szempontjából aggályos az Etv. 25/H. § (4) bekezdése is, mely szerint „nem adhatók át a Történeti Hivatal részére azok az iratok, amelyek együttesen tartalmazzák a 25/A. § (1) bekezdésében meghatározott adatokat, valamint az átadó szervek jogszabályban meghatározott feladatai folyamatos és zavartalan teljesítéséhez szükséges kezelhető adatokat, amennyiben ezek technikai szétválasztása csak az irat eredeti állapotban történő helyreállításának lehetetlenné válásával lenne megvalósítható”. A törvény értelmében a szolgálatok maguk döntenek el, mely iratokat adják át a TH-nak. Pusztán azon az alapon azonban, hogy az irat szétválasztása nem megvalósítható, és nem kötelezhető az irat jelenlegi kezelője annak átadására, a belbiztonsági szolgálat által megszerzett adatok megismerésének lehetőségét nem lehet elzárni a jogosult elől. Indokolt ezért, hogy a jelenleg működő szolgálatok ezeknek az iratoknak a megismerését tegyék lehetővé.

A megfigyelések közvetlen alanyai nem csupán személyek, hanem szervezetek is voltak. A személyes adatok védelme a magyar jogrendszerben az élő természetes személyeket illeti meg, a szervezeteket nem. A szabályozásnak figyelembe kell vennie azt, hogy a szervezetek (pártok) tagjait az adatvédelmi törvény, a szervezeteket (pártokat) a személyiségi jogvédelem egyéb szabályai védik. Jogállamban a demokratikus pártok belső iratai, adatai nem közérdekű adatok, ezek titkosszolgálati megfigyelése alkotmányellenes.

Tekintettel arra, hogy a volt szocialista országokban — ha korlátozottan is — szinte mindenütt kutathatók a titkosszolgálatok iratai, valamint arra, hogy e szolgálatok működése az egykori szövetségi rendszeren belül gyakran nem állt meg az állam határainál, az erre irányuló kutatásnak az Etv. 25/G. (5) bekezdésében szereplő korlátozása — mely szerint az ott meghatározott kivételektől eltekintve a TH-ban kezelt iratok vagy adatok az ország területéről nem vihetők ki — az információs szabadság alkotmányos elvének érvényesülése szempontjából igen aggályos, mivel elzárja például a külföldi kutatót is attól, hogy magyarországi iratokat megismerhessen.

A TH gyakorlatában több alkalommal felmerült az a kérdés is, hogy mi a teendő a titkosszolgálatok kezelésébe került különböző személyes tárgyakkal. Az Ltv. 3. § c) pontja szerint „irat: minden olyan szöveg, számadatsor, térkép, tervrajz és vázlat — a megjelentetés szándékával készült könyv jellegű kézirat kivételével —, amely valamely szerv működésével, illetőleg személy tevékenységével kapcsolatban bármilyen anyagon, alakban, bármely eszköz felhasználásával és bármely eljárással keletkezett”. Ennek értelmében nem tekinthető iratnak pl. egy szemüveg, irattárca, vagy más hasonló tárgy; ezeket a hozzátartozóknak, vagy örökösnek — kérelmükre — át kell adni.

VI.

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosáról szóló 1993. évi LIX. törvény 25. §-a valamint a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény 23. § (2) bekezdése alapján az információs jogok érvényesülésének elősegítése érdekében az alábbi ajánlást teszem:

— Az információs önrendelkezési jog rendeltetésszerű gyakorlása érdekében az Etv.-ben indokolt lenne meghatározni az iratokban szereplők csoportjait és jogait.

— Az elhunyt érintettek hozzátartozóinak jogairól e törvényben önállóan kellene rendelkezni.

— A hozzátartozók által megismerhető iratok körét — mely az állambiztonsági szolgálatoknak az elhalt személy életére vagy halálára vonatkozó befolyását tartalmazza — a kegyeleti joggal összhangban e törvényben szükséges szabályozni.

— Amennyiben az elhalt hálózati személyként vett részt a szolgálatok tevékenységében, az erre vonatkozó iratok a hozzátartozó számára csak jogának vagy jogos érdekének igazolása esetén legyenek kiadhatók.

— A nem jogállami elvek alapján működő titkosszolgálatok által pártokról, szervezetekről, politikai csoportosulásokról szerzett adatok, információk kutatásának szabályait is e törvényben kell szabályozni.

— A külföldi kutatók munkájának lehetővé tétele érdekében a személyes adatok azonos védelmének megállapításához a külföldiek levéltári kutatása során című, az igazságügy-miniszter és az adatvédelmi biztos által kiadott 8001/1999. (IK 6.) IM tájékoztatóban foglaltak hatályát ki kell terjeszteni az e törvény alapján kutatni kívánókra is.

— Az Etv. 25/H. § (4) bekezdése alapján az utódszervezetek birtokában maradt iratok tekintetében az információs önrendelkezési jogot a jelenleg működő szolgálatoknak kell — a törvényes keretek között — biztosítaniuk.

— Azokat a személyes tárgyakat, melyek az állambiztonsági szervek tevékenységével összefüggésben kerültek az iratokat kezelő birtokába, tulajdonosának vagy az ő halála esetén közeli hozzátartozójának kérelmére át kell adni úgy, hogy a kiadást megelőzően arról másolatot (fényképet, filmfelvételt stb.) kell készíteni, mely alkalmas arra, hogy a kutatások során forrásként szolgáljon.

— Amennyiben az irat nem másolható, vagy a másolat (fénykép, filmfelvétel stb.) nem alkalmas kutatási célok betöltésére, és az irat szükséges a kor megismeréséhez, illetve kutatások általi megismertetéséhez, úgy annak kiadását az irat kezelője megtagadhatja.

— A nyilvános, vagy a nyilvánosság számára megismerhető tanácskozásokkal, rendezvényekkel összefüggésben (például az Ellenzéki Kerekasztal tanácskozásai, Nagy Imre és mártírtársai újratemetése) keletkezett iratokat a személyes adatok védelmének figyelembevételével nemcsak kutatási célból lehet kiadni, hanem a történeti tudományok szakmai szabályai szerint, a személyiségi jogok tisztelete mellett forrásanyagként is közzé lehet tenni.

Budapest, 1999. július 16.

Dr. Majtényi László

(225/K/1999)

* * *

*A „Kriminális” című hetilap által közölt dokumentumok államtitokká minősítésének
jogszerűségével kapcsolatos adatvédelmi biztosi*

a j á n l á s

I.

A „Kriminális” című hetilap 1999. május 27-i száma négy olyan dokumentumrészletet tett közzé, amelyek összefüggésben álltak az Országgyűlés „A politikusokról és más közéleti személyiségekről, valamint azok családtagjairól az előző parlamenti ciklusban folytatott törvénytelen és titkos adatgyűjtést vizsgáló bizottsága” eljárásával. A nyilvánosságra hozatalt követően az Országos Rendőr-főkapitányság Szervezett Bűnözés Elleni Igazgatósága államtitoksértés alapos gyanúja miatt eljárást indított Juszt László, a hetilap főszerkesztője ellen.

1999. június 9-én két, hasonló tartalmú panasz ügyében indítottam vizsgálatot. A Magyar Újságírók Országos Szövetségének (MÚOSZ) ügyvédje annak kivizsgálását kérte, hogy indokolt volt-e az újságban közölt dokumentumok

államtitokká minősítése. Amennyiben a minősítés jogszerűtlenül történt, az adatvédelmi biztos kezdeményezze a minősítés megszüntetését.

A „Kriminális” című hetilap főszerkesztőjének ügyvédje annak megállapítását kérte, hogy a hetilapban közzétett iratokat az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény 3. § (1) bekezdésének megsértésével minősítették államtitokká; a jegyzőkönyvekben foglalt közérdekű adatok közzététele során a főszerkesztő az Alkotmányban és a sajtótörvényben foglalt jogával élt; a nyomozóhatóság az államtitoksértés büntette miatt a főszerkesztő ellen megindított büntetőeljárással megsértette az Alkotmány 8. § (1) bekezdését, a főszerkesztőnek a szabad véleménynyilvánításhoz fűződő jogát, az Alkotmány 61. § (1) bekezdésében foglalt, a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez való jogát, valamint az Alkotmány 61. § (2) bekezdése által deklarált sajtószabadságot.

1999. július 23-án a nyomozás törvényességi felügyeletét ellátó fővárosi főügyész a nyomozó hatóságot a nyomozás megszüntetésére utasította, mert megítélése szerint az újság főszerkesztője a nyomozás tárgyát képező cselekménnyel nem követett el bűncselekményt. A főügyészi utasítással szemben az országos rendőrfőkapitány előterjesztéssel élt. A főügyészi utasítás alapján hozott nyomozást megszüntető határozat ellen pedig a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat főigazgatója panaszt jelentett be. Az előterjesztést és a panaszt a legfőbb ügyész helyettese 1999. augusztus 11-én kelt határozatával elutasította. Ezt követően a vizsgálatot kezdeményező két indítványozó arról tájékoztatott, hogy kérelmüket a továbbiakban nem tartják fenn, ezért az eljárást 1999. szeptember 1-jén megszüntettem, és erről a két beadványozót értesítettem.

1999. szeptember 7-én kelt határozatával a legfőbb ügyész a büntetőeljárás folytatását rendelte el, miután hivatalból felülvizsgálta és hatályon kívül helyezte a két korábbi ügyészi döntést.

A hetilap főszerkesztőjének ügyvédje ezután ismét beadvánnyal fordult hozzám, és az általam megszüntetett vizsgálat folytatását kérte.

II.

A „Kriminális” című hetilap 1999. május 27-i száma, 5—12. oldalain négy dokumentum részletét közölte a következő sorrendben:

1. Az első dokumentum a „Jelentés” címet viseli, melynek első oldaláról az újság 6. oldalán fotómásolat is szerepel, alatta a „Tárgy: PINPOINT Kft.” szöveg szerepel (a továbbiakban: 1. számú dokumentum). Az újság 5—7. oldalain a jelentés szövege olvasható.

2. A második dokumentum címe: „Jegyzőkönyv meghallgatásról” (a továbbiakban: 2. számú dokumentum). A 7. oldalon szereplő fotómásolat szerint a dokumentum első oldalának jobb felső sarkában a következő — nehezen olvasható — szöveg látszik: „SZIGORÚAN TITKOS! 1. sz. pld. Nysz: NI-9/003-3/98. Érv. idő: 2013. december 31. Minősítő: Diószegi Miklósné tanácsos”. Az újság 7—10. oldalán szereplő dokumentum a Lakatos Miklós meghallgatásáról készült jegyzőkönyv részleteit tartalmazza.

3. A harmadik dokumentum címe: „Meghallgatási jegyzőkönyv” (a továbbiakban: 3. számú dokumentum). Az újság 11. oldalán szereplő fotómásolat szerint a jegyzőkönyv első oldalán balra fent a következő szöveg olvasható: „BELÜGYMINISZTERIUM RENDVÉDELMI SZERVEK VÉDELMI SZOLGÁLATA”; jobbra fent: „Szigorúan titkos! 2008. 04. 30-ig Minősítő: Szabó Péter r.ddtbk. ...sz. pld.” A cím alatt: „Készült: 1999. április 30. 09.30 órakor az ORFK Köztársasági Örezred Bp. V., Honvéd u. 28. sz. alatti objektumában, I. em. 116. hivatali helyiségében. Jelen vannak: Szabó Péter r.ddtbk., Lévai János r.ezds., Bédi Csaba r.szds., Bokor Erzsébet r.zls. jkv.” Ezt követően az újság a 12. oldalon hárommondatnyi idézetet közöl Bédi Csaba meghallgatásából.

4. A negyedik dokumentum Orbán Viktor miniszterelnöknek tulajdonított öt mondatot tartalmaz, melyek az újság szerint az országgyűlési vizsgálóbizottság 1999. április 30-i zárt ülésén hangzottak el (a továbbiakban: 4. számú dokumentum).

A vizsgálat során az iratok minősítésének jogszerűségével és a minősítési eljárással kapcsolatban 1999. július 12-én levélben megkerestem dr. Kövér Lászlót, a titkosszolgálatokat felügyelő tárca nélküli minisztert, Szabó Péter rendőr dandártábornokot, a Belügyminisztérium Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálat (RSZVSZ) vezetőjét és dr. Kosztolányi Dénest, az Országgyűlés „A politikusokról és más közéleti személyiségekről és azok családtagjairól az előző parlamenti ciklusban folytatott törvénytelen és titkos adatgyűjtés vizsgálatára létrehozott vizsgáló bizottsága” elnökét.

Dr. Kövér Lászlótól, a titkosszolgálatokat felügyelő tárca nélküli minisztertől arról kértem tájékoztatást, hogy az újságban megjelent és feltehetően az irányítása alá tartozó szervezeti egységeknél keletkezett 1. és 2. számú dokumentum minősített adatot tartalmazó dokumentumnak tekinthető-e. A miniszter 1999. augusztus 12-én kelt válaszában kifejtette: a 2. számú dokumentum, a Lakatos Miklós meghallgatásáról készült „Jegyzőkönyv” tartalmaz államtitkot. A minősítő tanácsos az iratot az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény (a továbbiakban: Ttv.)

mellékletét képező államtitokkörü jegyzék 110. pontja alapján minősítette, mely szerint államtitok „a titkosszolgálati eszközökre, módszerekre, eljárásokra és ezek alkalmazására vonatkozó minden adat, illetve az ilyen úton keletkezett minden információ”.

A miniszter megítélése szerint az irat a titokkörü jegyzék két további pontjával is összefüggésbe hozható. A jegyzék 21. pontja szerint ugyanis államtitoknak minősülnek a rendvédelmi szervek ellenőrzéseiről készített jelentések, amennyiben azok a titkos információgyűjtés körébe tartozó eszközök, erők és módszerek alkalmazására vonatkoznak. A meghallgatás egy olyan ellenőrzés részét képezte, melyet a tárca nélküli miniszter mint irányító és törvényességi felügyeletet gyakorló miniszter rendelt el a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat által végzett egyes tevékenységek jogszerűségének kivizsgálása érdekében. A miniszter szerint a 2. számú dokumentum — mivel a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat alkalmazottainak nevére, beosztására, munkakörére vonatkozó adatokat is tartalmaz —, összefüggésbe hozható az államtitokkörü jegyzék 119. pontjával is.

A miniszter a titokminősítési eljárással kapcsolatban arról is tájékoztatott, hogy a minősítőt a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat titokvédelmi szabályzatának kiadásáról és a kapcsolódó feladatokról szóló 9/1996. számú főigazgatói utasítás ruházta fel a titokminősítés jogkörével. A továbbiakban kifejti, hogy a Ttv. 6. § (5) bekezdése szerint a rendvédelmi szerv központi szervének vezetője a nemzetbiztonsági feladatok körében minősítési jogkörét belső szabályzatban más személyre írásban átruházhatja. Ez meg is történt az említett főigazgatói utasításban, melynek 3. számú melléklete a minősítői névjegyzék. Ebben szerepel a minősítő neve is.

A miniszter — noha a kérdés erre is vonatkozott — az 1. számú dokumentum keletkezéséről tájékoztatást nem adott.

A miniszter válaszlevelében ugyanakkor felhívta a figyelmet arra, hogy a dokumentum nyilvánosságra kerülése sérti az abban megnevezett személyek személyiségi jogait. Kérte, hogy a vizsgálatomat e területre is terjeszsem ki. 1999. szeptember 2-án kelt válaszlevelemben tájékoztattam a minisztert, hogy a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény ebben a körben számára nem biztosít indítványozási jogot. A törvény 27. §-a szerint „bárki az adatvédelmi biztoshoz fordulhat, ha véleménye szerint személyes adatainak kezelésével vagy a közérdekű adatok megismeréséhez fűződő jogainak gyakorlásával kapcsolatban jogsérelem érte, vagy annak közvetlen veszélye fennáll”. Tehát az érintett személyek joga, hogy vizsgálatomat kezdeményezzék. Szeptember 27-én az érintettek egyike beadvánnyal fordult hozzám, és kérte, vizsgáljam ki, hogy a hetilap az őt érintő információk közlésével megsértette-e a személyes adatok védelméhez fűződő jogát. Tekintettel arra, hogy ez utóbbi beadvány nincs összefüggésben a már megkezdett vizsgálattal, a két ügyet elkülönítettem.

Felkértem Szabó Péter rendőr dandártábornokot, az RSZVSZ vezetőjét, tájékoztasson arról, hogy a 3. számú dokumentum jogszerűen lett-e államtitokká minősítve. Minthogy az akkori sajtóhírek szerint a büntetőeljárásnak az esetleges szolgálati titokértésre való kiterjesztése is felmerült, kértem, válaszában ezzel kapcsolatban is foglaljon állást.

Az RSZVSZ vezetője 1999. augusztus 12-én kelt válaszában a következőket fejtette ki: a Belügyminisztérium szolgálati titokkörének megállapításáról szóló 16/1995. (X. 20.) BM rendelet 18. pontja alapján szolgálati titoknak minősülnek „a Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálat tevékenysége körében a megelőzési, védelmi tevékenység során keletkezett adatok. A minősítés leghosszabb érvényességi ideje: 20 év.” A válasz utalt továbbá arra is, hogy a rendőrség szolgálati titokkörü jegyzékéről szóló 29/1996. ORFK utasítás 2. pontja alapján „[...] a védett hazai vezetők biztosításával kapcsolatos tervek kivonatai, részadatai, a végrehajtásról készített jelentések, értékelések, amennyiben nem tartoznak az államtitok körébe” szolgálati titkot képeznek.

Arra, hogy a nála készült és az újságban megjelent irat államtitokká minősítésére jogszerűen került-e sor, az RSZVSZ vezetője válaszában nem tért ki, csupán annyit közölt, hogy a 3. számú dokumentum egy példányban készült, és az nincs az RSZVSZ birtokában.

Tájékoztatást kértem végül dr. Kosztolányi Dénestől az Országgyűlés „A politikusokról és más közéleti személyiségekről és azok családtagjairól az előző parlamenti ciklusban folytatott törvénytelen és titkos adatgyűjtés vizsgálatára létrehozott vizsgáló bizottsága” elnökétől arról, hogy a lapban megjelent 4. számú dokumentum, mely a bizottság zárt ülésén készült jegyzőkönyv egy részlete, minősített iratnak tekinthető-e.

A bizottság elnöke válaszában arról tájékoztatott, hogy véleménye szerint nem valószínű, hogy a Kriminális című hetilap az országgyűlési bizottság zárt ülésének jegyzőkönyvéből idézett volna, és hogy „újságcikkkel a vizsgálóbizottság — mint feladatán kívül eső ellenőrizhetetlen információ — nem foglalkozik”.

1999. szeptember 28-án vizsgálatot folytattam az Országgyűlés bizottságainak titkos ügyirattárában, és a következőket állapítottam meg:

Az Országgyűlés bizottságai titkos ügyiratai között megtalálható az újságban közölt mind a négy dokumentum eredeti példánya.

— Az 1. számú dokumentumon sem hivatalos fejléc, sem iktatószám, sem dátum, sem aláírás nem található. Az 1. számú dokumentumot a 2. számú dokumentum mellékleteként, azzal egybekapcsolva találtam.

— A 2. számú dokumentum az újság 7. oldalán látható fotómásolattal megegyező fedőlapot tartalmaz azzal a különbséggel, hogy bal felső sarkában a „Miniszterelnöki Hivatal Tárca Nélküli Miniszter Hivatala” fejléc olvasható. Az irat jobb felső sarkában a következő szerepel: „SZIGORÚAN TITKOS!”, alatta: „1. sz. pld.”, alatta: „Nytsz: NI-9/003-3/98.”, alatta: „Érv. idő: 2013. december 31.”, alatta: „Minősítő: Diószegi Miklósné tanácsos”. A lap közepén a következő szerepel: „JEGYZOKÖNYV meghallgatásról. Készült a fenti szám alatt Lakatos Miklós tzs. — nak az NBSZ ... munkatársának 1998. 03. 11-én tett beadványa nyomán, illetve a bejelentésével összefüggésben folytatott előzetes meghallgatásokat követően 1998. 05. 19-én Budapesten a titkosszolgálatokat felügyelő tárca nélküli miniszter hivatalának 306. számú helyiségében a bejelentő meghallgatásakor.” Az irat következő lapjainak alsó és felső részén középen a „SZIGORÚAN TITKOS!” felirat olvasható.

— A 3. számú dokumentum fedőlapja az újság 11. oldalán szereplő fotómásolattal mindenben megegyezik. Bal felső sarkában a „BELÜGYMINISZTERIUM RENDVÉDELMI SZERVEK VÉDELMI SZOLGÁLATA” fejléc látható. Jobb felső sarkában a következők olvashatók: „Szigorúan titkos!”, alatta: „2008. 04. 30-ig”, alatta: „Minősítő: Szabó Péter r.ddtbk.”, alatta: „... pld.”. A fedőlap közepén: „MEGHALLGATÁSI JEGYZOKÖNYV, készült: 1999. április 30. 09.30 órakor az ORFK Köztársasági Örezred Bp. V. Honvéd u. 28. sz. alatti objektumában, I. em. 116. hivatali helyiségében. Jelen vannak: Szabó Péter r.ddtbk., Lévai János r.ezds., Bédi Csaba r.szds., Bokor Erzsébet r.zls.jkv.”

— A 4. számú dokumentum, amelyből az újság idézett, az országgyűlési vizsgálóbizottság 1999. április 30-i zárt ülésének jegyzőkönyve. Az iraton minősítési jelzés nem szerepel, jobb felső sarkában „Zárt ülés! 1/1999.” felirat olvasható.

1999. október 7-én vizsgálatot tartottam a polgári titkosszolgálatokat felügyelő tárca nélküli miniszter hivatalában, ahol Demeter Ervin politikai államtitkár adott tájékoztatást.

A vizsgálat az alábbiakat tárta fel:

— Az államtitkárnak nincs tudomása arról, hogy az 1. számú dokumentumot ki, mikor készítette, annak eredeti példánya hol lelhető fel.

— Megerősítést nyert, hogy a 2. számú dokumentum a tárca nélküli miniszter hivatalának irata, és azt Diószegi Miklósné tanácsos minősítette. A megtekintett iratokban azonban nincs nyoma annak, hogy a minősítés a Ttv. mely pontja alapján történt. A minősítés körülményeit az iktatókönyvből sem sikerült megállapítani. Az iktatókönyvben az adott számon szereplő — alszámmal ellátott — iratok egyike sem a 2. számú dokumentum. Semmilyen forrást nem találtam, amely választ adott volna arra, hogy azt mikor minősítették.

— A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat főigazgatójának — 1996. június 28-án kelt, a titokvédelmi szabályzat kiadásáról és a kapcsolódó feladatokról szóló 9/1996. számú utasítása, valamint a szabályzat 3. mellékletének 50. pontja Diószegi Miklósnét titokminősítési jogosultsággal ruházta fel az „NBSZ-nél keletkezett adathordozók” vonatkozásában.

III.

1. Az Alkotmány 61. § (1) bekezdése szerint „a Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabad véleménynyilvánításra, továbbá arra, hogy a közérdekű adatokat megismerje és terjessze”.

2. A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvénynek az üggyel összefüggő rendelkezései:

„2. § E törvény alkalmazása során

[...]

3. közérdekű adat: az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy kezelésében lévő, a személyes adat fogalma alá nem eső adat;

[...]

19. § (1) Az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv és személy (a továbbiakban együtt: szerv) a feladatkörébe tartozó ügyekben — ideértve a gazdálkodásával kapcsolatos ügyeket is — köteles elősegíteni a közvélemény pontos és gyors tájékoztatását.

(2) Az (1) bekezdésben említett szervek rendszeresen közzé vagy más módon hozzáférhetővé teszik a tevékenységükkel kapcsolatos legfontosabb — így különösen a hatáskörükre, illetékességükre, szervezeti felépítésükre, a birtokukban lévő adatfajtákra és a működésükről szóló jogszabályokra vonatkozó — adatokat. E szervek hatáskörében eljáró személyek neve és beosztása — ha törvény másként nem rendelkezik — bárki számára hozzáférhető, nyilvános adat.

(3) Az (1) bekezdésben említetteknek lehetővé kell tenniük, hogy a kezelésükben lévő közérdekű adatot bárki megismerhesse, kivéve, ha az adatot törvény alapján az arra jogosult szerv állam- vagy szolgálati titokká nyilvánította, illetve ha az nemzetközi szerződésből eredő kötelezettség alapján minősített adat, továbbá, ha a közérdekű adatok nyilvánosságához való jogot — az adatfajták meghatározásával — törvény

a) honvédelmi,

b) nemzetbiztonsági,

c) bűnüldözési vagy bűnmegelőzési,

- d) központi pénzügyi vagy devizapolitikai érdekből,
- e) külügyi kapcsolatokra, nemzetközi szervezetekkel való kapcsolatokra,
- f) bírósági eljárásra tekintettel

korlátozza.

(4) Az (1) bekezdésben említett szervek hatáskörében eljáró személynek a feladatkörével összefüggő személyes adata a közérdekű adat megismerését nem korlátozza.”

3. Az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény az üggyel összefüggő rendelkezései:

„2. § (1) E törvény alkalmazása során

[...]

11. rendvédelmi szerv: a rendőrség, a polgári nemzetbiztonsági szolgálat, a büntetés-végrehajtási testület, a vám-és pénzügyőrség, a polgári védelmi szervek, valamint a hivatásos állami és önkormányzati tűzoltóság;

[...]

3. § (1) Államtitok az az adat, amely e törvény mellékletében (a továbbiakban: államtitokkör) meghatározott adatfajta körébe tartozik, és a minősítési eljárás alapján a minősítő kétséget kizáróan megállapította, hogy az érvényességi idő lejártá előtti nyilvánosságra hozatala, jogosulatlan megszerzése vagy felhasználása, illetéktelen személy tudomására hozása, továbbá az arra jogosult részére hozzáférhetetlenné tétele sérti vagy veszélyezteti a Magyar Köztársaság honvédelmi, nemzetbiztonsági, bűnüldözési vagy bűnmegelőzési, központi pénzügyi vagy devizapolitikai, külügyi vagy nemzetközi kapcsolataival összefüggő, valamint igazságszolgáltatási érdekeit.

(2) Az államtitok érvényességi idejét legfeljebb az e törvény mellékletét képező államtitokkörü jegyzékben titokfajtánként megállapított időtartamig a minősítő állapítja meg.

[...]

Az államtitok érvényességi ideje 90 évnél hosszabb nem lehet.

[...]

6. § (1) Feladat- és hatáskörében minősítésre jogosult

[...]

n) a Kormány tagja,

[...]

p) a Miniszterelnöki Hivatal vezetője, politikai államtitkára, a Kormány ügyrendje szerint működő testület vezetője,

q) a határőrség, a rendvédelmi szerv központi szervének vezetője,*

[...]

(3) Államtitok esetén az (1) bekezdés szerint minősítésre jogosult e jogkörét belső szabályzatban átruházhatja helyettesére, ideértve az államtitkárt és a helyettes államtitkárt is.

[...]

(5) A honvédelmi miniszter, valamint az (1) bekezdés p) pontjában meghatározott vezető a honvédelmi, a nemzetbiztonsági, továbbá a bűnüldözési feladatok körében minősítési jogkörét belső szabályzatban az alárendeltségébe tartozó más személyre írásban átruházhatja. A bűnüldözési feladatok körében ez a jogosítvány a legfőbb ügyész és az ügyészség vezetőjét is megilleti.** [...]

7. § (1) Az államtitkot, illetve a szolgálati titkot képező adatot minősíteni kell.

[...]

(3) A kezdeményező indokolással ellátott minősítési javaslatot készít, amelyet vezetője útján — ennek hiányában közvetlenül — terjeszt fel a minősítésre jogosulthoz.

(4) A javaslatban meg kell jelölni a minősítés alapjául szolgáló államtitokkört és a minősítés érvényességi idejét. A javaslat indokolásának tartalmaznia kell azokat a tényeket és körülményeket, amelyek a minősítést szükségessé teszik.

8. § A minősítési eljárás rendjét a Miniszterelnöki Hivatal tekintetében annak vezetője, fegyveres erő, valamint rendvédelmi szerv esetében a hatáskörrel rendelkező miniszter a 7. §-ban foglaltaktól eltérően is megállapíthatja azzal, hogy a minősítési javaslatnál a titokkörü jegyzék minősítést megalapozó pontjának megjelölésétől, a minősítés indoklásától, valamint az érvényességi idő meghatározásától nem tekinthet el.

9. § (1) A minősítés alkalmával az államtitkot képező adat hordozóján a „Szigorúan titkos!”, a szolgálati titkot képező adat hordozóján a „Titkos!” jelölést, az érvényességi időt, a minősítő nevét és beosztását fel kell tüntetni.

[...]

25. § (1) A minősített adatok védelmének szakmai felügyeletét a belügyminiszter látja el, a honvédségnél, valamint a polgári nemzetbiztonsági szolgálatoknál e jogkörét a hatáskörrel rendelkező miniszterrel együttesen gyakorolja.”

* A 6. § (1) bekezdés q) pontjának 1998. december 28-tól hatályos szövege: „q) a határőrség, a rendvédelmi szerv központi szervének, a Megelőzési Szolgálatnak (Rtv. 75. §) a vezetője, valamint az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal bünyügyi igazgatója”.

** A 6. § (5) bekezdésének 1999. szeptember 1-jétől hatályos szövege: „A honvédelmi miniszter, valamint az (1) bekezdés q) pontjában meghatározott vezető a honvédelmi, a nemzetbiztonsági, továbbá a bűnüldözési feladatok körében minősítési jogkörét belső szabályzatban az alárendeltségébe tartozó más személyre írásban átruházhatja. A bűnüldözési feladatok körében ez a jogosítvány a legfőbb ügyész és az ügyészség vezetőjét is megilleti.”

IV.

1. A „Kriminális” című hetilapban közölt, illetve idézett 1. és 4. számú dokumentumot nem minősítették.

2. A 2. számú dokumentum minősítése során számos eljárási szabálysértés történt.

Noha a „Jegyzőkönyv” minősítésének időpontja nem volt megállapítható, arra értelemszerűen vagy a keletkezésakor (1998. május 19.), vagy a nyilvánosságra kerülése (1999. május 27.) között kerülhetett sor. Arra a kérdésre tehát, hogy az irat államtitokká minősítése jogszerű volt-e, a két időpont között hatályos jogszabályok alapján adható válasz.

A tárca nélküli miniszter állásfoglalása szerint az iratot minősítő tanácsos minősítési jogát a Ttv. 6. § (5) bekezdése alapozza meg. E törvényhely azonban a kérdéses időszakban a következőképpen szólt: „A honvédelmi miniszter, valamint az (1) bekezdés *p*) pontjában meghatározott vezető a honvédelmi, a nemzetbiztonsági, továbbá a bűnüldözési feladatok körében minősítési jogkörét belső szabályzatban az alárendeltségébe tartozó más személyre írásban átruházhatja.” Az (1) bekezdés *p*) pontjának szövege: „a Miniszterelnöki Hivatal vezetője, politikai államtitkára, a Kormány ügyrendje szerint működő testület vezetője”. A Ttv. hivatkozott szabályai szerint tehát a tanácsos — a reá korábban jogszerűen átruházott hatáskörben — minősítési jogát nem gyakorolhatta. Ez azonban a minősítés jogszerűtlenségének egyik, itt jelentőséggel nem bíró eleme.

Ez az irat ugyanis a tárca nélküli miniszter hivatalában készült, minősítésére a Ttv. 6. § (1) bekezdés *n*) pontja volt irányadó, mely szerint az irat minősítésére jogosult a Kormány tagja. A törvény 6. § (3) bekezdése kimondja, hogy „államtitok esetén az (1) bekezdés szerint minősítésre jogosult e jogkörét belső szabályzatban átruházhatja helyettesére, ideértve az államtitkárt és a helyettes államtitkárt is”. A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat főigazgatójának felhatalmazása csak a szakszolgálat iratainak minősítésére vonatkozhat.

A vizsgálat és a hatályos jogi szabályok alapján megállapítható, hogy a titkosszolgálatokat felügyelő tárca nélküli miniszter hivatalában készült 2. számú dokumentumot — melyből a Kriminális című hetilap részleteket tett közzé — arra fel nem hatalmazott személy, pontosan nem tisztázható körülmények között minősítette.

A vizsgálat kapcsán fény derült arra, hogy a Ttv.-nek az 1997. évi XXXIV. törvénnyel történt módosítása során — feltehetően törvényszerkesztői tévedés miatt — az eredeti jogalkotói szándéktól eltérő szövegváltozatát fogadták el. Azzal egyidejűleg ugyanis, hogy a 6. § (1) bekezdésben szereplő felsorolásba egy új *i*) pont került, és ezzel a következő pontok betűjelzése megváltozott, a jogalkotó a törvény más helyein lévő, e felsorolásra utaló addigi szabályokat nem módosította. Ennek folytán az államtitok minősítésre átruházott hatáskörben jogosult személyek köre megváltozott. A szükséges korrekciót a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról szóló 1999. évi LXXV. törvény (a továbbiakban: Szbtv.) tartalmazza. Ez a törvény azonban csak 1999. szeptember 1-jén lépett hatályba.

Az előbbieket alapján meg kellett állapítanom azt is, hogy 1997. május 31. és 1999. szeptember 1. között a határőrség, a rendvédelmi szerv központi szervének vezetője, valamint az APEH bűnügyi igazgatója az államtitok-minősítési jogkörét csak maga vagy helyettese útján gyakorolhatta, és nem volt jogi lehetőség arra, hogy e jogot átruházott hatáskörben az alárendeltségükbe tartozó más személy gyakorolja. Ennek következményeként nem tekinthetők jogszerűen államtitoknak minősített iratnak azok a dokumentumok sem, amelyeket az említett szerveknél a jelzett időben ilyen átruházott hatáskörben minősítettek államtitokká. (Nincs azonban akadálya annak, hogy az ilyen iratokat utóbb a törvényi előírások szerint minősítsék.)

A tárca nélküli miniszter álláspontja szerint: „a sajtóban megjelent iratok — az államtitokkörbe eső adatokon túlmenően — sem tartalmaznak közérdekű adatokat. Az Avtv. szerint közérdekű adat az állami feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy kezelésében lévő, a személyes adat fogalma alá nem eső adat. Azonban a törvény 19. § (3) bekezdése alapján törvény a közérdekű adatok nyilvánosságához való jogot nemzetbiztonsági érdekből korlátozhatja. Ennek megfelelően a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény (a továbbiakban: Nbtv.) 51. § (1) bekezdése kimondja azt, hogy a miniszter, illetve a főigazgatók hozzájárulásával hozhatók nyilvánosságra — az állam- és szolgálati titkot tartalmazó adatokon túlmenően — a nemzetbiztonsági szolgálatok objektumaival és személyi állományával, biztonsági ellenőrzési és védelmi feladataival kapcsolatos adatok. Mivel a Lakatos-féle Jegyzőkönyv ilyen információkat tartalmaz, nyilvánosságra hozatalára csak a Nbtv.-ben meghatározott hozzájárulás birtokában kerülhetett volna sor.”

Az Nbtv. idézett rendelkezése — noha maga a törvényszöveg nem tartalmaz egyértelmű meghatározást — aligha értelmezhető úgy, mint amely a nemzetbiztonsági szolgálatok munkatársi körén túl, másokra is kötelező magatartást írna elő. Erre enged következtetni az is, hogy a szabály megsértése a kétségtől fennálló fegyelmi felelősségen túl nem jár jogi szankciókkal. Ebben a kérdésben azonban nem feladatom állást foglalni.

3. A Belügyminisztérium Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálatánál 1999. április 30-án készült, „Meghallgatási jegyzőkönyv” címet viselő, 3. számú dokumentumot Szabó Péter rendőr dandártábornok minősítette. Tájékoztatása

szerint a dokumentum egy példányban készült, amely elkészültét követően azonnal, iktatás nélkül került a miniszterelnökhöz, majd az országgyűlési vizsgálóbizottság elnökéhez.

A Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálatát a Kormány a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: Rtv.) 100. § (1) bekezdés *k*) pontjában kapott felhatalmazás alapján a 49/1995. (V. 4.) Korm. rendelettel hozta létre. E rendelet 1. §-a szerint az RSZVSZ a Belügyminisztérium szervezeti egysége. E szervezet látja el a rendvédelmi szervek belső bűnmegelőzési célú ellenőrzését és a bűnfelderítést.

E dokumentum minősítésének jogszerűségét vizsgálva az eljárás során az ügyel összefüggő, 1999. április 30-án hatályos jogszabályokat illetően a következőket állapítottam meg: a Ttv. 6. § (1) bekezdése a minősítésre jogosult személyek között nem említi meg az RSZVSZ vezetőjét. A kérdéses időpontban e törvényhely *q*) pontja szerint államtitok minősítésre jogosult volt a „határőrség, a rendvédelmi szerv központi szervének, a Megelőzési Szolgálatnak (Rtv. 75. §) a vezetője, valamint az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal bűnügyi igazgatója.” A Rtv. 75. §-ának ekkor hatályos szövege szerint: „A Rendőrség működését ellenőrző szerv feladatkörében az e fejezetben foglalt különleges eszközöket — a Rendőrségre vonatkozó szabályok szerint — alkalmazhatja. [...]” E rendelkezés tehát nevesítve nem tartalmazta a Megelőzési Szolgálatot. Mi több, ilyen elnevezéssel szervezet ma sem létezik.

A Megelőzési Szolgálatra utaló részt egyébként — szokatlan módon — az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal egyes feladatairól szóló 1998. évi XCIII. törvény iktatta a Ttv. 6. § (1) bekezdés *q*) pontjába 1998. december 29-i hatállyal. „[*q*] a határőrség, a rendvédelmi szerv központi szervének, a Megelőzési Szolgálatnak (Rtv. 75. §) a vezetője, valamint az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal bűnügyi igazgatója.]” Történt ez anélkül, hogy az Rtv. 75. §-át ennek megfelelően módosították volna.

A mulasztást az Országgyűlés az Szbtv. segítségével kívánta pótolni. Az Alkotmánybíróság azonban az Országgyűlés által elfogadott, de még ki nem hirdetett ezen törvény előzetes normakontrollja nyomán hozott 1/1999. (II. 24.) AB határozatban alkotmányellenesnek mondta ki a törvény azon rendelkezéseit, amelyek a Ttv.-t módosították, illetőleg kiegészítették. Az Alkotmánybíróság ugyanis a jogállamiságból fakadó jogbiztonságot sértő jogalkotói megoldásnak ítélte, hogy miközben a kétharmados szavazattöbbség hiányában az Országgyűlés nem fogadta el az Rtv. 75. §-ának a Megelőzési Szolgálatot létrehozó módosítását, az Szbtv. több rendelkezése is utalt e létre nem jött szervezetre.

Noha az Szbtv. korrekciójára sor került, és 1999. szeptember 1-jei hatállyal életbe lépett az Rtv. új, a Megelőzési Szolgálatra (MSZ) utaló 75. §-a, az RSZVSZ és az MSZ szabályozása körüli jogi ellentmondások nem szűntek meg. A Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálatáról szóló 49/1995. (V. 4.) Korm. rendelet módosításáról szóló 135/1999. (VIII. 31.) Korm. rendelet ugyanis — egy meglehetősen sajátos jogalkotói megoldással — a jogszabály címéhez egyszerűen a következő szövegű lábjegyzetet fűzte: „A Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálat elnevezést a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról szóló 1999. évi LXXV. törvény Megelőzési Szolgálatra változtatta.” (Magyar Közlöny 1999. augusztus 17-én megjelent 77. szám, 5050. old.)

Ezt követően a Magyar Közlöny 1999. évi 83. számának, 5384. oldalán a következő korrekció jelent meg: „Helyesbítés: A Magyar Közlöny 1999. évi 77. számában kihirdetett, a Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálatáról szóló 49/1995. (V. 4.) Korm. rendelet módosításáról rendelkező 135/1999. (VIII. 31.) Korm. rendelet címéhez fűzött lábjegyzet szövege helyesen: A szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról szóló 1999. évi LXXV. törvényben használt Megelőzési Szolgálat megjelölés a Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálatára vonatkozik.”

Az előbbiekből — egyebek mellett — levonható az a következtetés, hogy a jogkereső állampolgár számára szinte megoldhatatlan feladat megállapítani, hogy az RSZVSZ dokumentumát arra felhatalmazott személy minősítette-e. Az ismertett jogalkotási zűrzavaron túl azonban az irat minősítésének formai hibái is nehezítik a megítélést. A Ttv. 9. § (1) bekezdésének előírása ellenére ugyanis az iratról nem derül ki a minősítő beosztása, csupán rendfokozata.

A Ttv. mellékletében szereplő államtitokkörü jegyzék a minősítés időpontjában (1999. április 30-án) nem tartalmazott olyan adatfajta, amelynek alapján a 3. számú dokumentumot államtitokká lehetett volna minősíteni.

Szabó Péter, az RSZVSZ vezetője állásfoglalásában utalt a Belügyminisztérium szolgálati titokkörü jegyzékének 18. pontjára, mely szerint szolgálati titkot képeznek „a Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálat tevékenysége körében a megelőzési, védelmi tevékenység során keletkezett adatok”. Az irat megvizsgálása alapján álláspontom szerint az esetleges titoksértést illetően nincs jelentősége annak, hogy a 3. számú dokumentum esetében fennálltak-e a szolgálati titokká minősítés feltételei, hiszen ha azt törvényes eljárásban nem minősítették szolgálati titokká, akkor szolgálati titoksértésről nyilvánvalóan nem lehet szó.

Magyarországon 1989 óta a közérdekű adatok megismerése és terjesztése alkotmányos jog, melyet a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény tett ténylegesen alanyi — vagyis bírói úton is érvényesíthető — joggá. E jog ugyanakkor — a többi alkotmányos joghoz hasonlóan — törvény által korlátozható. E törvények közül az egyik legfontosabb a Ttv., mely a titokminősítés tartalmi és formai szabályait tartalmazza. Az államtitokká minősítéshez négy egyenrangú feltételt határoz meg:

— Az adatnak a Ttv. mellékletében szereplő államtitokkörü jegyzékben meghatározott adatfajta körébe kell tartoznia;

— csak a törvényben erre felhatalmazott személy lehet a minősítő;

— a Ttv.-ben meghatározott minősítési eljárás előírásait betartva történhet a minősítés;

— a minősítőnek kétséget kizáróan meg kell állapítania, hogy az adatnak az érvényességi idő lejárta előtti nyilvánosságra hozatala, jogosulatlan megszerzése vagy felhasználása, illetéktelen személy tudomására hozása sértene vagy veszélyeztetné a Magyar Köztársaság honvédelmi, nemzetbiztonsági, bűnüldözési vagy bűnmegelőzési, központi pénzügyi vagy devizapolitikai, külügyi, vagy nemzetközi kapcsolataival összefüggő, valamint igazságszolgáltatási érdekeit.

1998-ban vizsgálatot folytattam egy másik lap által nyilvánosságra hozott dokumentum, a Bős—Nagymarosi Vízlépcsőrendszer ügyében született keretmegállapodás-tervezet államtitokká minősítésének jogszerűségével kapcsolatban (250/K/1998). A vizsgálatot lezáró ajánlásban megfogalmazott álláspontomat az érintett adatkezelő is elfogadta. E szerint a törvényes minősítési eljárás az államtitokká minősítés mellőzhetetlen törvényi feltétele, az információszabadság korlátozásának alapvető eljárásjogi garanciája. A titokminősítés jogszabályi előírásainak maradéktalan betartása nemcsak azért elengedhetetlen, mert a minősítés gyakorlata közvetlen összefüggésben áll a közérdekű adatok megismeréséhez fűződő joggal, valamint a sajtószabadsággal, de azért is, mert az államtitoksértés súlyos jogkövetkezményekkel fenyegetett bűncselekmény, amelynek nemcsak a gondatlan elkövetése, de az előkészülete is büntetendő, sőt azon kevés bűncselekmények közé tartozik, amelyet illetően mindenkit feljelentési kötelezettség terhel.

Mindezek alapján megállapítom a következőket:

— Az 1. és 4. számú dokumentumot nem minősítették, ezért nem tekinthető minősített adatokat tartalmazó iratnak.

— A 2. számú dokumentumot arra nem jogosított személy minősítette, az államtitok törvényi meghatározásából következően ezért ez sem tekinthető minősített adatokat tartalmazó iratnak.

— A Ttv. államtitokkörü jegyzékében nem szerepelt olyan adatfajta, amelyre tekintettel a 3. számú dokumentumot jogszerűen államtitokká minősíthették volna, ezért minősített adatokat tartalmazó iratnak ez sem tekinthető.

A vizsgálatot szükségtelen volt kiterjeszteni annak megállapítására, hogy a dokumentumok tartalmaznak-e államtitokká vagy szolgálati titokká minősíthető adatokat.

Noha az általam lefolytatott eljárás a hetilapban közölt iratok tartalmi vizsgálatára nem terjedt ki, korántsem tartom kizártnak, hogy az így nyilvánosságra került információk révén az érintett szervezetek, sőt a Magyar Köztársaságnak a Ttv. államtitok fogalmában felsorolt fontos érdekei sérültek.

A Bős—Nagymarosi Vízlépcsőrendszer dokumentuma ügyében kiadott ajánlásban, 1998 júliusában felkértem a belügyminisztert, hogy a Ttv. 25. §-ában meghatározott jogkörére tekintettel fokozottan kísérje figyelemmel az állami szerveknél a titokminősítés rendjét.

Jelen vizsgálat ismét ráirányítja a figyelmet a titokminősítésre vonatkozó jogszabályok betartásának fontosságára, hiszen az ügyben olyan állami szervek (a Belügyminisztérium és a nemzetbiztonsági szolgálatok) érintettek, amelyeknél nagy számban keletkeznek titokminősítés alapjául szolgáló iratok. A minősített adatok védelmének intézménye azonban csak akkor szolgálhatja a Magyar Köztársaság fontos érdekeit és az állami szervek működésének rendjét, másfelől csak akkor tekinthető az információszabadság alkotmányosan indokolt korlátjának, ha a hatályos jogszabályok a jogalkalmazó szervek és az állampolgárok számára egyértelműek, világosak, és az érintett szervek eljárásaik során a titokminősítésre vonatkozó törvényi előírásokat maradéktalanul betartják.

A MÚOSZ ügyvédje kérelmének teljesítésére — mely szerint kezdeményezzem a minősítés megszüntetését, amennyiben arra jogszerűtlenül került sor — nincs mód, tekintettel arra, hogy az iratok részben nem lettek minősítve, részben a minősítési eljárás érvénytelen volt.

A benyújtott panaszok által érintett néhány kérdés vizsgálatára eljárásom nem terjedt ki. Tekintettel arra, hogy az Avtv. csak két alkotmányos jog sérelmével kapcsolatos panaszok vizsgálatára hatalmaz fel, nem vizsgáltam azt, hogy sérült-e a hetilap főszerkesztőjének a véleménynyilvánításhoz való alkotmányos joga, valamint azt sem, hogy a büntetőeljárás sérti-e a sajtószabadságot.

A vizsgálatomnak nem volt tárgya, hogy a hetilap főszerkesztője a dokumentumokhoz milyen forrásból jutott hozzá, de az nyilvánvaló: a közérdekű adatok megismeréséhez fűződő joga nem sérülhetett. A főszerkesztő a dokumentumok közzélése elé írt bevezetőjében ugyanis maga közli: „Felvállalva az államtitoksértés vádját, közreadjuk a papirokat, amelyek szerkesztőségünk birtokába kerültek.”

A dokumentumok a hetilapban megjelentek, a közérdekű adatok terjesztéséhez fűződő jogának esetleges sérelmét ezért nem vizsgáltam. A büntetőeljárás megindítása önmagában nem tekinthető a közérdekű adatok terjesztéséhez való jog megsértésének.

Álláspontom szerint a hetilapban nyilvánosságra került információk nem tekinthetők teljes egészükben közérdekű adatoknak. Ezeknek csupán egy része olyan, ami az Avtv. idézett 19. §-a alapján megismerhető és nyilvánosságra hozható.

V.

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosáról szóló 1993. évi LIX. törvény 25. §-a, valamint a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény 23. § (2) bekezdése alapján az alábbi ajánlást teszem:

— Felkérem az iratbirtokos szervek vezetőit és az ügyben illetékes hatóságokat, eljárásaik során vegyék figyelembe, hogy a „Kriminális” című hetilap 1999. május 27-i számának, 5—19. oldalain közölt dokumentumok jogszerű minősítése nem történt meg, ezért minősített iratoknak nem tekinthetők.

— Felkérem a határőrség, a rendvédelmi szervek központi szerveinek vezetőit, valamint az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal bűnügyi igazgatóját, eljárásaik során vegyék tekintetbe, hogy az 1997. május 31. és 1999. szeptember 1. közötti időszakban államtitokká minősített iratok — amennyiben a minősítésre a Ttv. 6. § akkor hatályos (5) bekezdése alapján, átruházott jogkörben került sor —, a törvényes minősítés megtörténteig nem tekinthetők minősített iratoknak.

— Ismételten felkérem a belügyminisztert, hogy az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény 25. § (1) bekezdésében foglalt kötelezettségének megfelelően, fokozottan kísérje figyelemmel az erre jogosított szerveknél a minősítési eljárás rendjét.

— Felkérem továbbá a belügyminisztert, hogy kezdeményezze a Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálatára és a Megelőzési Szolgálatra vonatkozó jelenlegi jogi szabályozás ellentmondásainak megszüntetését.

Budapest, 1999. november 19.

Dr. Majtényi László

(399/A/1999)

PÉNZÜGYMINISZTERIUM VÁM- ÉS PÉNZÜGYŐRSÉG
ORSZÁGOS PARANCSNOKA
50811/1999. VPOP VI.

Tárgy: Átruházott jogkörben minősített iratok

Dr. Majtényi László úr
adatvédelmi biztos

Adatvédelmi Biztos Hivatala
1054 Budapest
Tüköry u. 3.

Tisztelt Adatvédelmi Biztos Úr!

Tájékoztatom, hogy a „Kriminális” című hetilap által közölt dokumentumok államtitokká minősítésének jogszerűségével kapcsolatos vizsgálat eredményeit összegző ajánlást áttanulmányoztam.

A felkérésnek megfelelően a Vám- és Pénzügyőrség Országos Parancsnokságán vizsgálatot rendeltem el annak megállapítására, hogy 1997. május 31. és 1999. szeptember 1. közötti időszakban történt-e átruházott jogkörben irat államtitokká minősítése.

A vizsgálat során megállapítást nyert, hogy a fenti időszak alatt összesen 27 esetben került sor átruházott jogkörben minősítésre.

Az ajánlásban foglaltaknak megfelelően elrendelem valamennyi érintett ügyben a jelenlegi jogi szabályozásnak megfelelő minősítés végrehajtását.

A konkrét ügy tapasztalatai is rámutatnak arra a tényre, hogy a jogbiztonság érdekében mennyire fontos a jogi normák előírásainak pontos betartása a végrehajtásban.

Mindezek miatt köszönettel vettem az ajánlásban foglaltakat és biztosítom, hogy a vám- és pénzügyőrségnél az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény hatályos előírásait maradéktalanul betartjuk. Belső szabályzatunk a módosított jogszabályi rendelkezésekkel összhangban van.

Budapest, 1999. december 17.

Üdvözlettel:

Arnold Mihály
altábornagy

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG
BELÜGYMINISZTERE

Dr. Majtényi László úrnak,
adatvédelmi biztos

Budapest

Tisztelt Adatvédelmi Biztos Úr!

A „Kriminális” című hetilap 1999. május 27-i számában közölt dokumentumok államtitokká minősítésének jogszerűségével kapcsolatos vizsgálata eredményeit összegezve, 1999. november 19-én kelt ajánlásával kapcsolatos állásfoglalásomról a következőkben tájékoztatom:

1. A konkrét ajánlás első pontja szerint a „[...]” közölt dokumentumok jogszerű minősítése nem történt meg, ezért minősített iratoknak nem tekinthetők”. Ugyanezt a kifejezést használja az ajánlás második pontja is az 1997. május 31. és 1999. szeptember 1. közötti időszakban államtitokká minősített iratok tekintetében a határőrség, a rendvédelmi szervek központi szerveinek vezetőihez, valamint az APEH bünyügyi igazgatójához intézett felkérésében.

Az összefoglaló anyagból is kitűnően a vizsgálat nem terjedt ki annak megállapítására, „[...]” hogy a dokumentumok tartalmazzanak e államtitokká vagy szolgálati titokká minősíthető adatokat”, és nem zárja ki fontos állami érdekek sérülésének lehetőségét a nyilvánosságra hozatal következményeként.

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény 26. § (4) bekezdés szerint „ha az adatvédelmi biztos eljárása során az adat minősítését[...] indokolatlannak tartja, a minősítést annak megváltoztatására vagy a minősítés megszüntetésére szólítja fel”. Az idézett rendelkezés tehát kizárólag az indokolatlan minősítés kapcsán nyújt lehetőséget az adatvédelmi biztos felszólításra, melynek megalapozására a tartalmi vizsgálat nélkülözhetetlen.

Az államtitokról és a szolgálati titokról szóló LXV. törvény (a továbbiakban: Ttv.) 6., illetve 10. §-a pontosan meghatározza a feladat- és hatáskörükben minősítésre, valamint a minősített adatok felülvizsgálatára, így a minősítés megszüntetésére jogosultak körét.

Álláspontom szerint az idézett, továbbá hivatkozott jogszabályhelyekből következően meghaladja az adatvédelmi biztos hatáskörét a más feladat- és hatáskörében alkalmazott minősítési jelöléssel ellátott adathordozók vonatkozásában annak megállapítása, hogy azok nem tekinthetők minősített iratoknak.

2. Több okból is tévesnek tartom a Ttv.-nek 1997. évi XXXIV. törvénnyel történt módosítása kapcsán a jogszabály szerkesztési hibából levont következtetést.

a) A Ttv. 6. §-ának szerkesztési hibája nem jelenti azt, hogy a rendvédelmi szerveknél azok az adatok, amelyeket az 1997. évi XXXIV. törvény hatálya lépése után a központi szerv vezetőinél alacsonyabb beosztású személyek minősítettek, nem tekinthetők minősített adatnak. A jogszabályok autentikus forrása a Magyar Közlöny. A közlönyben a Ttv. módosítását felvezető szöveg megfogalmazása szerint a 6. § (1) bekezdése kiegészül egy új *i*) ponttal, „egyidejűleg a jelenlegi *i*)—*u*) pontok jelölése *j*)—*v*) pontra változik”. A felvezető szöveg értelmezése szerint, amennyiben jogszabály ezekre a pontokra hivatkozik, ez esetben a módosított új jelöléseket kell figyelembe venni.

Önmagában a nyelvtani értelmezés kétségtelenül bizonytalanságot eredményezhet amiatt, hogy a Ttv. 6. § (1) bekezdés *p*) pont jelölését a törvényi módosítás *q*) változtatta. A logikai értelmezésből azonban egyértelműen következik, hogy a hivatkozott *p*) pont szerinti vezetőnek sem honvédelmi, sem nemzetbiztonsági, sem pedig bűnüldözési feladata nincs, ezzel szemben a *q*) pontban szereplő vezetőknek viszont van.

A történeti jogértelmezés módszerével vizsgálva a felvetést nyilvánvalóan a jogalkotónak nem volt és nem is lehetett olyan szándéka, hogy a Miniszterelnöki Hivatal vezetőjét, politikai államtitkárát, vagy a Kormány ügyrendje szerinti testület vezetőjét honvédelmi, nemzetbiztonsági vagy bűnüldözési feladattal ruházza fel. Ezt támasztja alá az is, hogy a jogalkotó, észlelve a problémát, a hivatkozásban meglévő szinkron hibát helyrehozta és a Ttv.-ét módosító 1999. évi LXXXV. törvény 62. §-a szerint ismét a határőrség, a rendvédelmi szerv stb. vezetője került az (5) bekezdés szerinti hivatkozás alá.

b) A minősítés nem más, mint egy hatósági intézkedés az adat kezelésére vonatkozóan. Megfelelő analógiával élve a rendőrnek — mint a hatóság tagjának — az intézkedésével kapcsolatban mind a jogszabály, mind a bírói gyakorlat kialakította azt az elvet, hogy azt formai hiba nem teszi érvénytelenné. Csak akkor nem kell az intézkedésnek engedelmessé válnia, ha — mint ahogy azt az Rtv. 19. § (1) bekezdése szabályozza — „[...]” a jogszerűtlenség mérlegelés nélkül, kétséget kizáróan megállapítható”.

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 229. §-ához kapcsolódó bírósági döntés szerint „az a körülmény, hogy a bűncselekmény alapos gyanúja esetén a rendőrök a házkutatást alakszerű határozat hiányában foganatosították, magát az intézkedést nem teszi jogszerűtlenné”. (BH 1995. 140)

Ugyancsak a hivatalos személy elleni erőszak törvényi tényállásához kapcsolódóan „kisebb alakszerűségi hibák a rendőr részéről nem zárják ki a szándékosságát, ha a rendőr félreérthetetlenül kifejezésre juttatta, hogy szolgálatilag lép fel”. (BJD 8016.)

Következésképpen a minősítési jelölést alkalmazó beosztása megjelölésének elmulasztása vagy más hasonló hiányosság ezért önmagában nem eredményezheti a védett adat államtitokként vagy szolgálati titokkénti minősítésének érvénytelenségét.

c) Álláspontom szerint a minősítési eljárás alaki, formai hibái önmagukban nem alapozhatják meg a minősítés érvénytelenségét. Ez különösen lényeges akkor, ha az iratból egyértelműen megállapítható, hogy minősített adatokat tartalmaz, továbbá fel van tüntetve rajta a minősítési jelölés, a jelölést alkalmazó közfeladatot ellátó személy statusa és a minősítés érvényességi ideje.

A Ttv. 18. § (1) bekezdése szerint „aki a 2. § (1) bekezdése 2. pontjának a), c) és d) alpontja szerinti minősített adat birtokába nem e törvény szabályai szerint jutott, köteles azt a minősítőnek, ha ez számára ismeretlen vagy nem megállapítható, a legközelebbi rendőri szervnek haladéktalanul átadni”.

Ennél a törvényi rendelkezésnél kell utalni arra az általános jogelvre, mely szerint az iratokat, beadványokat, adathordozókat a tartalmuk szerint kell elbírálni és kezelni. Ehhez kapcsolódó kógens szabályt is tartalmaz az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény 16. § (3) bekezdése.

3. A konkrét ajánlások harmadik pontját illetően tájékoztatom, hogy a Belügyminisztérium Miniszteri Kabinet szervezetében működő Titokvédelmi Osztály alapvető feladata a Ttv. 25. §-ában foglalt, a minősített adatok védelme szakmai felügyeletének ellátása. Az osztály a felügyeleti ellenőrzéseket külön, jóváhagyott munkaterv alapján végzi. Az egyes vizsgálatokkal kapcsolatos megállapításait minden alkalommal jegyzőkönyvben rögzíti és szükség szerint intézkedéseket tesz illetve kezdeményez. Feladatainak teljesítéséről évenként összefoglaló jelentést készít. Már a korábbi felkérésének megfelelően az eddigieknél is fokozottabb figyelemmel kíséri az ellenőrzések során az érintett szerveknél a minősítési eljárás rendjét.

4. A Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálatára illetve a Megelőzési Szolgálatra vonatkozó szabályozás között korábban valóban fennállt a jogi inkoherencia. Ez azonban a minősítési jogkörök gyakorlását tekintve csak látszólagos volt. A kérdéses, 1997. május 31. és 1999. szeptember 1. közötti időszakban is az RSZVVSZ vezetőjének az államtitokká minősítésre vonatkozó hatáskörét az Rtv. 75. §-ára tekintettel a 16/1995. országos rendőr-főkapitányi utasítással kiadott, a Magyar Köztársaság Rendőrsége Ügykezelési Számítógépes Titokvédelmi és Irattári Szabályzata állapította meg. Az Rtv. akkor hatályos 75. §-a szerint „a Rendőrség működését ellenőrző szerv feladatkörében az e fejezetben foglalt különleges eszközöket — a Rendőrségre vonatkozó szabályok szerint — alkalmazhatja. Az engedély iránti kérelem (70. §), a sürgősségi elrendelés (72. §), valamint a megszüntetés elrendelése [73. § (1) bek.] az ellenőrző szerv vezetőjének hatáskörébe tartozik”. Az RSZVVSZ mint bűnmegelőzési és bűnüldözési alapfeladattal létrehozott szerv jogosult a különleges eszközök és módszerek alkalmazására. Az államtitokkénti védelem, azaz a minősítési jelölés alkalmazása a titkos információgyűjtés során elengedhetetlen követelmény.

Az összhang biztosítására a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról szóló 1999. évi LXXV. törvény 42. §-a és a 71. § (2) bekezdése a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény vonatkozó rendelkezéseit módosította, melyek ez idő szerint már megfelelően tartalmazzák a szükséges jogszabályi rendelkezéseket.

Ennek megfelelően az Rtv. 75. §-a szerint „a belső bűnmegelőzési és bűnfelderítő feladatokat ellátó szerv (e törvény alkalmazása szempontjából a továbbiakban: Megelőzési Szolgálat) feladatkörében az e fejezetben szabályozott titkos információgyűjtést a Rendőrségre vonatkozó szabályok szerint végezheti. Az engedély iránti kérelem (70. §), a sürgősségi elrendelés (72. §), valamint a megszüntetés elrendelése [73. § (1) bekezdés] az ellenőrző szerv vezetőjének hatáskörébe tartozik. A feladatkörében eljárva az adatok kezelésére a VIII. fejezetben foglaltak az irányadók”. A 94. § pedig a Megelőzési Szolgálat feladatait taglalja, majd annak (3) bekezdése a következőképpen rendelkezik: „ahol a jogszabály Megelőzési Szolgálatról szól, ott az 5. § (1) bekezdés b) pontjában, a 75. §-ban, illetve az (1)—(2) bekezdésben rögzített tevékenységet folytató szervet kell érteni”.

A törvényi módosításokkal összhangban a Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálatáról szóló 49/1995. (V. 4.) Korm. rendelet módosításáról szóló 135/1999. (VIII. 31.) Korm. rendelet címéhez fűzött, majd a Magyar Közlöny 1999. évi 83. számában közzétett helyesbített lábjegyzet is a jobb érthetőséget, a jogszabályok egységes értelmezését és alkalmazhatóságát hivatott szolgálni.

Mindezek alapján az ajánlásban foglaltakkal nem értek egyet.

Budapest, 1999. december

Üdvözlettel:

Dr. Pintér Sándor

ADATVÉDELMI BIZTOS

Dr. Pintér Sándor
miniszter

Belügyminisztérium
Budapest

Tisztelt Miniszter Úr!

A „Kriminális” című hetilap 1999. május 27-i számában közölt dokumentumok államtitokká minősítésének jogszerűségével kapcsolatos ajánlásomra küldött észrevételeit megkaptam. Álláspontomról — a felvetett kérdések sorrendjében — az alábbiakban tájékoztatom:

Ad 1. Feltehetően félreértésen alapul Miniszter Úr azon vélekedése, hogy hatásköröm hiánya miatt nem volt jogom megállapítani, hogy a „közölt dokumentumok jogszerű minősítése nem történt meg”.

Ez két okból is téves megállapítás. Ön utal arra a hatáskörömrre, mely szerint — ha a minősítést indokolatlannak tartom — annak megváltoztatására vagy megszüntetésére kell felszólítanom a minősítőt [Avtv. 26. § (4)]. Ezzel a jogkörömmel természetesen csak azután élhetek, ha megvizsgáltam a kérdéses iratot, és megállapítottam, hogy a minősítés megtörtént. Ez a vizsgálódás e hatáskör gyakorlásának előfeltétele. Ezúttal azt állapítottam meg, hogy a minősítés érvényesen nem történt meg, ezt a kivételesen erős hatáskörömet nem gyakorolhatom. Ez pedig nem hatáskörtúllépés.

Másrészt hatáskörtúllépésről azért sem lehet szó, mert az Avtv. 27. § (1) bekezdése alapján bárki az adatvédelmi biztoshoz fordulhat, ha véleménye szerint a közérdekű adatok megismeréséhez fűződő jogainak gyakorlásával kapcsolatban jogsérelem érte, vagy annak közvetlen veszélye fennáll. Továbbá: „Az adatvédelmi biztos ellenőrzi e törvény és az adatkezelésre vonatkozó más jogszabály megtartását” [24. § a)].

Álláspontom szerint jelen ügy megítélése szempontjából nem bír jelentőséggel az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény (Ttv.) Ön által idézett 6. és 10. §-a, mert én adatot nem minősítettem, minősítést nem vizsgáltam felül és nem szüntettem meg.

Ami tehát a hatásköröm túllépésével kapcsolatos megjegyzést illeti, megállapítom, hogy az alaptalan, felelős közigazgatási vezető részéről eddig nem volt szokásos. Felhívom Miniszter Úr figyelmét, hogy az országgyűlési biztos intézménye — miként a világon mindenütt, nálunk is — ellenőrző szervezet, arra szolgál, hogy a parlament megbízásából védelmet nyújtson a polgárok alkotmányos jogait fenyegető közigazgatási túlkapások és törvénysértések ellen.

Ad 2.a) Miniszter Úrnak a jogszabályok helyes értelmezéséről szóló jogelméleti okfejtésével kapcsolatban nem kívánom megismételni az ajánlásomban szereplő megállapításokat. A Ttv. vitatott rendelkezését értelmezni — mégpedig mindenkire kötelező erővel — az igazságszolgáltatás eljáró hatóságainak lesz a feladata. A szocialista jogtudományban kedvelt logikai, történeti stb. értelmezéseknek akkor lehet létjogosultságuk, ha a normaszöveg értelmetlen vagy többértelmű. A jogalkotó hibája miatt előálló, alapjogokat korlátozó törvény olyan szerkesztési hibái, melyek értelmes rendelkezéseket eredményeznek, következményeiben aligha háríthatók az állampolgárra.

Ad 2.b)—c) Több mint hét évvel az Avtv. és négy évvel a Ttv. elfogadása után, az Alkotmánybíróság információ-szabadságot érintő határozatai fényében őszintén meglepett Miniszter Úrnak a titokminősítési eljárással kapcsolatos érvelése és a felhozott analógiák. Engedje meg, hogy az értelmezési nehézségek elkerülésére figyelmébe ajánljam a Ttv. indokolását, melyből röviden idézek:

„A közérdekű adatok nyilvánossága és az információszabadság fő szabálya mellett a védelem pontosan körülhatárolt kivételek útján valósulhat meg, szigorú törvényi előírások mellett. Ezek hiányában ugyanis könnyen kialakulhat olyan állami információs monopólium, amely az állampolgárt elzárja az alapvető jogai gyakorlásához szükséges ismeretektől. Ennek következtében a részvétel, az ellenőrzés és a képviselőlet jogának gyakorlása ellehetetlenül, így a kontroll nélküli állam könnyen a diktatórikus berendezkedés útjára téved.

[...]

— a korlátozó norma tartalma alkotmányosan értelmezhető és egyértelműen megállapítható legyen,

— a törvényből világosan kitűnjön a titkosításra felhatalmazottak köre, annak tartalma, terjedelme, időbeli korlátja, eljárási rendje,

— a minősítés csak alkotmányos okból védelmet igénylő adatokra vonatkozhat, ezért nem a megismerhetőség kategorikus kizárása, hanem az alkotmányos indok fennállása miatti megóvás lehet a feladata,

— a korlátozásnak az elérendő céllal arányban kell állnia.”

Aligha egyeztethető össze a fentiekkel, hogy a titokminősítési eljárás egyszerű adatkezelési intézkedés volna. Az államtitok intézménye és azzal szoros összefüggésben a titokminősítési eljárás az Alkotmány 61. § (1) bekezdésében

deklarált jog, az információszabadság korlátozását jelenti. Ezért értelmetlen a rendőri intézkedésekkel bármínemű analógia. Ezért elfogadhatatlan az az álláspont, mely szerint a minősítés „alaki formai hibái önmagukban nem alapozhatják meg a minősítés érvénytelenségét”.

Nem értek egyet Miniszter Úr azon érvelésével, mely szerint a Ttv. 18. § (1) bekezdése [„aki a 2. § (1) bekezdése 2. pontjának *a*), *c*) és *d*) alpontja szerinti minősített adat birtokába nem e törvény szabályai szerint jutott, köteles azt a minősítőnek, ha ez számára ismeretlen vagy nem megállapítható, a legközelebbi rendőri szervnek haladéktalanul átadni”] összefüggésbe hozható azzal a jogelvvvel, mely szerint „az iratokat, beadványokat, adathordozókat a tartalmuk szerint kell elbírálni és kezelni”. Az ügynevezett akarati és a nyilatkozási elv éppen eltérően érvényesül a hatóság, illetve a polgár esetében. A jogállam által alkalmazott gyakorlat a polgárt védi és a közigazgatási, igazságszolgáltatási hatóságokat kötelezi. Értelme az, hogy kiegyenlítse a polgár információs, szakismereti hátrányát az ügyében eljáró hatóságokkal szemben.

Ad 4. Ajánlásomnak a Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálatára és a Megelőzési Szolgálatra vonatkozó jogszabályok ellentmondásosságára vonatkozó megállapításait fenntartom. Ezeket az Ön észrevételei nem cáfolják, ellenkezőleg, megerősítik. Egy alkotmányos jog korlátozása esetén a jogbiztonság sérelmét jelenti, ha az állampolgár többszörös utaló szabályok, jogszabályok címéhez fűzött — és a jogalkotásban elfogadhatatlan — lábjegyzetek, majd ezek helyesbítésének értelmezésével derítheti csak ki, hogy egy dokumentumot erre felhatalmazott személy minősített-e.

Az ajánlásban kifejtett álláspontom Miniszter Úr válasza után is változatlan, és az ajánlás V. fejezetében megfogalmazottakat továbbra is érvényesnek tartom. Tájékoztatom, hogy az ajánlásommal összefüggésben érkező — véglegesnek tekinthető — válaszárol az éves beszámoló keretében tájékoztatom az Országgyűlést.

Budapest, 2000. január 12.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(399/A/1999)

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG
BELÜGYMINISZTERE

Dr. Majtényi László úrnak,
adatvédelmi biztos
Országgyűlési Biztosok Hivatala
Budapest

Tisztelt Adatvédelmi Biztos Úr!

A „Kriminális” című hetilap 1999. május 27-i számában közölt dokumentumokkal kapcsolatos átiratát áttanulmányoztam.

Sajnálattal konstatáltam, hogy jogi érveket tartalmazó átiratomra ettől részben eltérő és stílusú „érvekkel” reagált.

A levelében foglaltakkal kapcsolatban — a korábban írt válaszomban szereplő véleményemet nem ismételve — álláspontom a következő:

1. A hatáskörének hiányára vonatkozó véleményemmel azért nem ért egyet, mert a Rendőrség által alkalmazott minősítés — álláspontja szerint — érvénytelen.

Érvénytelen minősítést a Ttv. nem ismer. A más összefüggésben Ön által hivatkozott jogállamiság-jogbiztonság elvével sajátosan fér össze az, hogy olyan jogintézményre hivatkozik — ráadásul a saját jogkörének bővítését kifogásoló felszólamlás cáfolataként —, mely törvényben nem szerepel. Megjegyzem, hogy ahol az érvénytelenség jogintézményét a jogalkotó alkalmazni kívánta, ott magában a jogszabályban „éltre is hívta azt” (lásd például a Ptk. 200. §-át, vagy az Áe. 75. §-át).

Az már külön érdekessége érvelésének, hogy hatáskörét nem a jogszabályok tételes rendelkezéséből, hanem a normák logikai és rendszertani — az Ön által írt levél 2. pontjában szocialista jogtudományi terméknek minősített — értelmezéséből vezeti le.

Abban most nem kívánok állást foglalni, hogy a levelében létezőnek nyilvánított jogosítványt — azaz az érvénytelenség megállapítását — az adatvédelmi biztos részére indokolt-e biztosítani vagy sem. Azt azonban kinyilvánítom, hogyha ilyen jogosultságra igény van, annak egyértelmű megfogalmazása végett törvénymódosítást kell kezdeményezni.

2. A minősítést formai hiba miatt eleve érvénytelennek nyilvánító véleményével szemben a jogszabály logikai és rendszertani értelmezésére hivatkoztam; Ön szerint ezen értelmezési módszerek a szocialista jogtudomány kategóriái.

Véleménynyilvánítási szabadságát tiszteletben tartva tájékoztatásul mellékelem az Alkotmánybíróság azon határozatait, amelyben ezen értelmezési formákat magáévá teszi.

A polgár információs szabadságára alapított véleményével kapcsolatban utalok arra, hogy meghatározott adatok publikussá válásának megakadályozása;

— egyrészt az abban szereplő személyek személyes adatainak védelmére tekintettel,

— másrészt az állam zavartalan működésével kapcsolatos érdek miatt, szintén alkotmányosan védendő érték. Amennyiben ezek védelme csak az információ szabadság rovására valósulhat meg, úgy ez utóbbi szükséges mértékű korlátozása elfogadható [34/1994. (VI.24.) AB határozat.].

Az Alkotmánybíróság több határozatában is megállapította, hogy amennyiben egyes alkotmányos érdekek védelme csak más alkotmányos érték rovására valósulhat meg, úgy az alapelvek szükséges mértékű korlátozása elfogadható.

Sajnálattal tájékoztatom tehát, hogy az ajánlásában foglaltakkal továbbra sem értek egyet.

Bízom benne, hogy az Országgyűlés részére készített éves jelentésében ezen válaszom is megjelenik majd.

Budapest, 2000. február 11.

Üdvözlettel:

Dr. Pintér Sándor

ADATVÉDELMI BIZTOS

Dr. Pintér Sándor úrnak
miniszter

Belügyminisztérium
Budapest

Tisztelt Miniszter Úr!

Köszönettel vettem február 11-én kelt levelét. Az 1999. évről szóló éves jelentésem nyomdai munkálatai olyannyira előrehaladtak, hogy már a betördelt oldalakat javítom; mindazonáltal — óhaját tiszteletben tartva — az adott fejezet újratördelését vállalva, megoldom, hogy levele megjelenjék a kötetben.

Mivel a közöttünk felmerült — a kelletnél talán élesebb hangvételű — vita a jogállami eljárásmodnak megfelelően lényegében és gyakorlatilag lezárult, és az érvek már elhangoztak, ne vegye udvariatlanságnak, hogy levelére röviden válaszolok. Annyit azonban még előzetesen megjegyzek, hogy levélváltásunkat helyesebb nem elsősorban a hivatali presztizs oldaláról tekinteni, mert az sem kizárt, hogy, ha jelentőségét sem túlozzuk el, a magyar demokrácia épülését is szolgálhatja.

1. Ön szerint a Ttv. nem ismer érvénytelen minősítést. Az én tudomásom szerint viszont kivétel nélkül minden hatósági döntésnek vannak érvényességi követelményei. Nem vitatható, hogy az államtitok-minősítés olyan alapjogi korlátozásra irányuló jogalkalmazói döntés, melynek szigorú érvényességi követelményeit meghatározza a Ttv.

2. A második nézetkülönbség jelentős részben az elsőből fakad. Ön szerint kizárólag eljárási, formai hibák nem okozhatnak érvénytelenséget. Szerintem viszont adott esetben kizárólag eljárási, formai hibák alapján is meg kell állapítanunk azt, hogy a minősítés érvényesen nem történt meg. [Azt viszont magam sem állítom, hogy a minősítés minden (nem jelentős) alaki hibája feltétlenül érvénytelenné tenné azt.] Mivel az állam — illetve a nevében eljáró jogosultak — nem minden olyan adatot minősítenek államtitoknak, amelyet minősíthetnének, minősítési eljárás nélkül nincs is értelme államtitokról beszélni.

3. Köszönöm az Ön által megküldött alkotmánybírósági határozatokat, amelyeket magam is elég alaposan ismerek. Az a korábbi megjegyzésem, hogy a nyelvtani, logikai, rendszertani és történeti jogértelmezés a szocialista jogtudományban kedvelt volt, igen enyhe megfogalmazás, hisz ez a szakirodalomban, a magyar szocialista jogelmélet egyik kánonjaként is ismert. Ez azonban nem értékítélet, mert egyfelől a szocialista jogtudomány hordozott értékeket, másrészt az említettek nem annak kizárólagos kategóriái. Véleményem szerint a jogértelmezés más módszerei mellett akár ezek is alkalmazhatóak. Ellenben azt továbbra is kifogásolhatónak tartom, ha a jogalkalmazó közigazgatás valamilyen napi érdek nyomására a törvény világos tartalmával szemben kezd jogértelmezési műveletekbe.

Végül engedje meg, hogy kifejezzem készségemet a korábban kölcsönösen hasznosnak bizonyult együttműködés folytatására.

Budapest, 2000. február 21.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG
TÁRCA NÉLKÜLI MINISZTERE

Dr. Majtényi László úrnak
adatvédelmi biztos

1054 Budapest
Tüköry u. 3.

Tisztelt Adatvédelmi Biztos Úr!

A „Kriminális” című hetilap által közölt dokumentumok államtitokká minősítésének jogszerűségével kapcsolatos adatvédelmi biztosi ajánlásának a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokat érintő javaslataival összefüggésben az alábbiakról tájékoztatom:

I. 1. számú javaslatában megállapítja, hogy a „Kriminális” című hetilap 1999. május 27-i számának, 5—19. oldalain közölt dokumentumok jogszerű minősítése nem történt meg, ezért minősített iratoknak nem tekinthetők.

Az ajánlásában 2. számú dokumentumként megjelölt, „Jegyzőkönyv meghallgatásról” című dokumentum tekintetében ezzel a megállapítással nem értek egyet.

Álláspontja szerint a dokumentumot arra fel nem hatalmazott személy, pontosan nem tisztázható körülmények között minősítette.

A meghallgatási jegyzőkönyv és az arról készült jelentés egy iratot alkotnak: a jegyzőkönyv a jelentés mellékletét képezi, így az irat minősítése és az elkészítés dátuma a jelentésről készült adathordozóról egyértelműen megállapítható. Az iratot Diószegi Miklósné tanácsos asszony 1998. június 11-én minősítette az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény (titoktörvény) mellékletét képező Államtitokkörüli Jegyzék 110. pontja alapján. A minősítésre a titoktörvényben meghatározott formai követelményeknek megfelelően került sor.

Az adatvédelmi biztos ajánlása IV. fejezetének 1. és 2. pontjában foglalt felvetésének lényege az, hogy Diószegi Miklósné tanácsos asszonynak a tárca nélküli miniszter hivatalában, a hivatalban készített iratok tekintetében nem volt minősítői jogosultsága. Álláspontját a Ttv. 6. § (3) bekezdésére alapozza, amelynek értelmében „államtitok esetén az (1) bekezdés szerint minősítésre jogosult e jogkörét belső szabályzatban átruházhatja helyettesére, ideértve az államtitkárt, helyettes államtitkárt is”. Mivel az irat a tárca nélküli miniszter hivatalában készült, az ajánlás értelmezése szerint annak minősítésére csak a miniszter, illetve államtitkára, helyettes államtitkára lett volna csak jogosult.

Diószegi Miklósné tanácsos asszony mint berendelt állományú munkatárs dolgozott ebben a tárgyalat időszakban a tárca nélküli miniszter Hivatalában. Minősítői jogkörét a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat főigazgatója ruházta rá, a titoktörvényben meghatározott jogkörénél fogva.

Az ajánlás jogértelmezése szerint a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat főigazgatójának minősítői jogkör átruházása csak a Szakszolgálatnál készült iratok minősítésére vonatkozhat. A titoktörvény megfogalmazása szerint — figyelmen kívül hagyva a módosításával kapcsolatos vitát, amelyre a későbbiekben szeretnék kitérni — a nemzetbiztonsági szolgálatok főigazgatója minősítői jogkörét a nemzetbiztonsági feladatok végrehajtásának körében ruházhatja át. Ez

nem azt jelenti, hogy a főigazgató által adott felhatalmazása csak a Szakszolgálat iratainak minősítésére vonatkozna, hanem vonatkozhat bármely nemzetbiztonsági vonatkozású feladatellátás során keletkező iratra. Bár az esetek túlnyomó többségében természetesen a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat által készített iratok tekintetében kerül sor minősítésre, a titoktörvény megalkotója nem véletlenül használta ezt a megfogalmazást, és terjesztette ki a minősítési jogkör átruházásának lehetőségét minden nemzetbiztonsági relevanciájú anyag készítésének esetére. Diószegi Miklósné tanácsos asszony minősítéssel összefüggő tevékenysége nemzetbiztonsági feladat végrehajtására irányult, mégpedig éppen a Nemzetbiztonsági Szakszolgálattal kapcsolatos nemzetbiztonsági feladat végrehajtására.

Diószegi Miklósné tanácsos asszony minősítési jogkörét berendelését megelőzően a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat Titokvédelmi Szabályzatának kiadásáról és a kapcsolódó feladatokról szóló 9/1996. számú főigazgatói utasítás 3. számú mellékletét képező Minősítési Névjegyzék 50. pontjában kapta meg.

A fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény (Hszt.) 285. § (2) bekezdése értelmében a miniszter a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagját az irányítási feladatok ellátását segítő szervezetbe berendelheti. A berendelt hivatásos állományú tag szolgálati viszonyára a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományára vonatkozó szabályok az irányadóak, tehát Diószegi Miklósné tanácsos asszony továbbra is a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat állományában maradt, ugyanakkor vele szemben a Hszt. 285. § (2) bekezdés *b)* pontja alapján a munkáltatói jogkört — a kinevezés és felmentés kivételével — az irányítási feladatok ellátását segítő szervezet vezetője gyakorolta. A hivatalvezető a minősítési jogot tőle nem vonta meg. Álláspontom szerint tehát Diószegi Miklósné a minősítési jogkört jogszerűen kapta meg és gyakorolta.

II. Az adatvédelmi biztosi ajánlás 2. javaslatában foglaltakkal ugyancsak nem értek egyet. Az országgyűlési biztosok jogállásával összefüggésben egyes törvények módosításáról szóló 1997. évi XXXIV. törvény módosította a titoktörvény 6. §-át annak érdekében, hogy az országgyűlési biztosok minősítési jogkörét deklarálja. A kiegészítéssel azonban a jelölések megváltoztak, és a titoktörvény 6. § (5) bekezdésének hivatkozásában, amelyben a minősítési jogkör továbbdelegálásának jogköre van meghatározva, nem került átvezetésre az (1) bekezdés módosítása. A minősítés jogkörének átadására így — a jogszabály nyelvtani értelmezése és az ajánlás álláspontja szerint — a rendvédelmi szervek vezetői 1997. május 31. és 1999. szeptember 1. közötti időszakban nem lettek volna jogosultak.

A módosítás átvezetésének hiánya azonban nem jelenti ab ovo azt, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatoknál azon adatok, amelyeket az 1997. évi XXXIV. törvény hatályba lépése után a főigazgatóknál alacsonyabb beosztású személyek minősítettek, nem tekinthetők minősített adatnak.

A törvények hiteles forrása a Magyar Közlöny. Az 1997. évi XXXIV. törvény az 1997/43. számú közlönyben jelent meg. A titoktörvény módosítását felvezető szöveg megfogalmazása szerint a 6. § (1) bekezdése kiegészül egy új *i)* ponttal, „egyidejűleg a jelenlegi *i)–u)* pontok jelölése *j)–v)* pontra változik.” Ennek értelmében ezen módosítást a titoktörvény többi részében, illetve későbbi — közlönyön kívüli kiadásai — során is automatikusan alkalmazni kell, és a 6. § (5) bekezdésében már mechanikusan ezen új jelölést kell figyelembe venni.

Másrészt a titoktörvény 6. § (5) bekezdése a minősítési jogkör átruházására, magára az átruházási aktusra halmaz fel és nem az alárendeltségbe tartozó más személy minősítésére. Amennyiben elfogadnám az ajánlásban megfogalmazott álláspontot, akkor sem az iratok minősítése válna kérdésessé, hanem csupán az ebben az időszokban keletkezett minősítési jogkör átruházások jogossága. A polgári nemzetbiztonsági szolgálatok főigazgatói a minősítési jogkör átruházását szabályozó belső utasításait azonban nem ebben a tárgyalási időszakban, hanem 1997. május 31-ét megelőzően adták ki, mikor a titoktörvény tárgyalási módosítása még nem történt meg.

A megalkotott jogszabályokat a jogalkalmazó értelmezi. A jogszabályoknak azonban nem csak nyelvtani értelmezése lehetséges (ez csak egy aspektus), hanem vizsgálni kell a logikai, rendszertani, történeti szempontokat is annak érdekében, hogy a jogalkotó szándéka kiderüljön. Adott esetben a jogalkotó szándéka minden komolyabb vizsgálat nélkül is egyértelműen megállapítható. Amennyiben szándéka kiterjedt volna a titoktörvény 6. § (5) bekezdésében megfogalmazott jogkör hatályon kívül helyezésére is, úgy a jogszabályszerkesztésről szóló 12/1987. (XII. 29.) IM rendelet 9. § (1) bekezdése értelmében a módosító törvényben a hatályát veszítő rendelkezést kifejezetten meg kellett volna jelenítenie. Ez nem történt meg.

A fenti indokok alapján elmondható, hogy a szolgálatoknál az elmúlt két évben, a főigazgató részéről meghatározott személy által minősített iratok minősítése fennáll. Ennek érdekében nincs szükség semmilyen külön aktus, intézkedés meghozatalára.

III. Továbbra is fenntartom azon álláspontomat is, hogy a sajtóban megjelent 2. számú dokumentum adatai — az államtitokkörbe eső adatokon túlmenően — sem tartoznak a közérdekű adatok körébe. A nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény 51. § (1) bekezdésének azon kitétele, miszerint a nemzetbiztonsági szolgálatok személyi állományával, biztonsági ellenőrzési és védelmi feladataival kapcsolatos adatai csak a miniszter, illetve a főigazgatók hozzájárulásával hozhatók nyilvánosságra, természetesen csak úgy értelmezhető, hogy mindenkire vonatkozó rendelkezést tartalmaz. Az valóban nem egyértelmű, hogy a védettséget megsértővel (nyilvánosságra hozóval)

szemben milyen szankció foganatosítható. Állami alkalmazott esetében fegyelmi felelősségre-vonást lehet alkalmazni, de más személyek vonatkozásában ez nem lehetséges.

Az azonban, hogy egy törvényben meghatározott kötelezettség teljesítésének elmulasztása nem von maga után szankciót, nem jelenti azt, hogy ezen kötelezettség ne lenne kötelező mindeki számára, vagy hogy a kötelezettség megtagadása elfogadható lenne. Jogrendünkben is számos példa akad a *lex imperfecta* intézményére: a „NEM NYILVÁNOS” jelzéssel ellátott iratok nyilvánosságra hozójával szemben sem lehet szankciót alkalmazni. Ennek ellenére senki sem feltételezi azt, hogy ez a kötelezettség ne lenne érvényes minden állampolgárra. Ugyanez fennáll az Alkotmány által kimondott kötelezettség esetében is: a parlamenti bizottságok előtt mindenki köteles megjelenni és vallomást tenni, ezen kötelezettség teljesítésének megtagadójával szemben azonban semminemű büntetés nem alkalmazható.

IV. Végezetül engedje meg, hogy néhány általános észrevétellel éljek az ajánlására vonatkozóan:

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény rendelkezik az adatvédelmi biztos intézményéről és határozza meg az adatvédelmi biztos feladatait.

Az adatvédelmi biztos tevékenysége — az adatkezelésre vonatkozó jogszabályok megtartásnak általános ellenőrzésén túl — a minősített adatokkal kapcsolatban az alábbi nevesített jogkörök gyakorlására terjedhet ki:

— kezdeményezheti az államtitokkörben, valamint a szolgálati titokkörben meghatározott adatfajták szűkítését vagy bővítését,

— ha az adatvédelmi biztos eljárása során az adat minősítését indokolatlannal tartja, a minősítőt annak megváltoztatására vagy a minősítés megszüntetésére szólíthatja fel.

Amennyiben a minősítő a felszólítást megalapozatlannak tartja, úgy annak megállapítása iránt bírósághoz fordulhat. A kérdésben a bíróság dönt.

Álláspontom szerint az adatvédelmi biztos túlterjeszkedett hatás- és jogkörén akkor, amikor ajánlásában megjelölt dokumentumok esetében a minősítési eljárás érvénytelenségét állapította meg. Az államtitokká minősítésnek négy egyenrangú feltétele van, ahogy az az ajánlásban is megfogalmazásra került: az adatnak az Államtitokkörüi Jegyzékben meghatározott adatfajta körébe kell tartoznia, erre felhatalmazott személy lehet a minősítő, a minősítési eljárás szabályait betartva kell a minősítést elvégezni, és az adat nyilvánosságra hozatalának sérteni, vagy veszélyeztetni kell a titoktörvény 3. § (1) bekezdésében meghatározott érdekeket. Ezen négy feltétel közül az adatvédelmi biztos törvényben biztosított feladatkörében csak azon feltételek hiányát mondhatja ki olyan súllyal, amely már következményt is von maga után, amelyek az indokoltsággal függenek össze. Ez pedig két feltételt jelent: az adat az Államtitokkörüi Jegyzékbe illeszthető-e, illetve, hogy nyilvánosságra hozatallal a titoktörvény 3. § (1) bekezdésében meghatározott érdekek sérelme fennáll-e. Azonban még ennek a két feltételnek a vizsgálatában sincs végső döntés meghozatalára jogköre, hiszen a döntést a minősítés indokoltságáról vagy a minősítő hozza meg (elfogadja a biztosi ajánlást és törli a minősítést) vagy a bíróság. Ebben a kérdésben más hatóságnak hatályos jogrendünkben nincs döntési kompetenciája.

Mivel az adatvédelmi biztos az államtitokká minősítés két feltételének elbírálásához kapott csak törvényben kimondottan jogot, a többi — az előbbivel egyenrangú — feltétel elbírálása nem tartozhat a hatáskörébe. Az pedig, hogy a másik két feltétel valamelyikének vizsgálata alapján kimondja a minősítés „fenn nem állását”, végképp nem tartozhat a jogkörébe. Mivel egyenrangú feltételek az előbbivel, és a minősítés részei, ezen kérdésekben is csak a minősítőnek vagy a bíróságnak van joga dönteni.

A fentieket támasztja alá az adatvédelmi biztosi intézmény létrehozásának azon célja, hogy elősegítse a közérdekű adatok megismeréséhez fűződő alkotmányos jog érvényesülését. A közérdekű adat megismerésének korlátját minősített adatok tekintetében a négy feltétel közül csak az indokolatlan minősítés jelentheti. A formai hibák fennforgása esetén az adat nem válik közérdekűvé, hiszen nyilvánosságra hozatala sértene vagy veszélyeztetné a titoktörvény 3. § (1) bekezdésében megfogalmazott valamely érdeket. A törvény céljából kiindulva és az adatvédelmi biztos szerepköréből levezetve, feladata a közérdekűséggel összefüggésben csak az indokoltsági feltételek hiányának kimondására terjedhet ki.

Álláspontom szerint tehát az adatvédelmi biztos hatás- és jogkörén túlterjeszkedve hozta meg a 2. számú dokumentum és az ajánlás 2. javaslatában érintett dokumentumok esetében döntését. Ezen dokumentumok tekintetében nem állapíthatja meg a minősítések „fenn nem állását”. Döntésével és annak nyilvánosságra hozatalával a jogbiztonságot és a titoktörvény 3. § (1) bekezdésében meghatározott érdekeket veszélyeztető, jogain túlterjeszkedő állásfoglalást hozott.

Kérem Adatvédelmi Biztos Urat, hogy az ajánlására adott válaszaimat elfogadni szíveskedjen.

Budapest, 1999. december 30.

Üdvözlettel:

Dr. Kővér László

ADATVÉDELMI BIZTOS

Dr. Kövér László úrnak
tárca nélküli miniszter

Budapest

Tisztelt Miniszter Úr!

A „Kriminális” című hetilap 1999. május 27-i számában közölt dokumentumok államtitokká minősítésének jogszerűségével kapcsolatos ajánlásomra küldött észrevételeit megkaptam. Álláspontomról — a felvetett kérdések sorrendjében — az alábbiakban tájékoztatom:

Ad. I. A hatályos jog — és a jogalkotói szándékra utaló egyetlen autentikusnak tekinthető forrás, a törvény indoklása — alapján továbbra is az a véleményem, hogy a tárca nélküli miniszter hivatalában készült iratok minősítésére csak a miniszter és a helyettese jogosult. Ha elfogadjuk az Ön érvelését, akkor például az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény (Ttv.) 6. § (3) bekezdése felesleges lenne, és a törvény indoklása sem írná a következőket:

„2. A minősítési jogkörök átruházását a hatályos rendelkezésekhez hasonlóan a Javaslat is lehetővé teszi. Az államtitokkal kapcsolatban azonban ezt a lehetőséget csak a lehető legszűkebb vezetői körre, a helyettesek körére terjeszti ki, amire a gyorsabb ügymenet, a zökkenőmentes ügyintézés miatt elengedhetetlenül szükség van.

A szolgálati titokká történő minősítés esetén a Javaslat az ügydöntő hatáskörrel rendelkező munkatársak minősítési joggal való felruházását is megengedi. Míg az államtitok esetén a vezetői felelősség fenntartása egyben korlátja is a minősítés parttalanná válásának, addig a szolgálati titokká minősítésnél a centralizáció nem szolgálná a kívánt cél elérését. [...]

3. Az általános szabály alól a Javaslat meghatározott igazgatási területeken kivételt tesz. Vannak ugyanis az állam működésének olyan területei, ahol az ügyek természete eleve megkívánja az adatokhoz való hozzáférés legszűkebb körre való korlátozását, és így a teljesen zártkörű kezelést. [...] Ezért a Javaslat igen szűk körben, de lehetőséget ad az általános szabályoktól való eltérésre, meghatározva azt is, milyen feladatok körében kerülhet sor, az eltérő szabályok alkalmazására, és milyen módon történhet a jogkör átruházása.”

Egy alkotmányos alapjog korlátozását jelentő, törvényben szigorúan szabályozott minősítési eljárást nem oldhat fel olyan — az irányítási, felelősségi viszonyokat sajátosan átrendező — munkajogi kategória, mint a berendelés. Azt sem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat vezetője — jogszerűen — csak az „NBSZ-nél keletkezett adathordozók” vonatkozásában ruházta át titokminősítési jogkörét meghatározott beosztottakra.

Ad II. Az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény (Ttv.) 6. § (5) bekezdésének értelmezésével kapcsolatban az ajánlásomban szereplő megállapításokat megismételni nem kívánom, pusztán kiegészítem azzal, hogy bizonyára elkerülte Miniszter Úr figyelmét a 1999. évi LXXXV. törvény 62. §-a. Azt a jogalkotói hibát, amelyre ajánlásomban rámutattam, e törvényhely korrigálta, mégpedig 1999. szeptember 15-i hatálybalépéssel. E korrekcióra nyilvánvalóan nem lett volna szükség, amennyiben az Ön értelmezése helytálló volna. A Ttv. vitatott rendelkezéseit értelmezni — mégpedig mindenkire kötelező erővel — az igazságszolgáltatás ügyben eljáró hatóságainak lesz a feladata.

A jogbiztonságot súlyosan veszélyeztető helyzet alakulna ki, ha a jogalkalmazó közigazgatási szervek még az egyértelmű törvénytörvényes esetén is logikai, rendszertani vagy történeti jogértelmezésbe kezdenének, és — saját érdekeiknek megfelelően — meg kívánnák fejteni a jogalkotó szándékát. Arra is utalnom kell, hogy a jogalkotó hibája miatt előálló jogszabályi ellentmondások hátrányos — jelen esetben súlyos büntetőjogi — következményei egy jogállamban aligha háríthatók az állampolgárra.

Nem kívánom minősíteni érvelésének az a részét, mely szerint a Ttv. „6. § (5) bekezdése a minősítői jogkör átruházására, magára az átruházási aktusra hatalmaz fel és nem az alárendeltségébe tartozó más személy minősítésére”, mert az nem kevesebbet állít, minthogy egy alkotmányos joggal összefüggésben a törvény szövegét félretéve egy belső szabályzatot kell iránymutatónak tekinteni.

Az e ponttal kapcsolatban összegzett megállapítására reagálva jelzem, hogy a kérdéses időszakban keletkezett, átruházott hatáskörben [tehát nem a Ttv. 6. § (1) q) pont szerinti vezető által] minősített irat kapcsán — egy esetleges adatvédelmi biztosi vizsgálat során — csak azt tudnám megállapítani, hogy azokat olyan személy minősítette, akinek erre az akkor hatályos jog szerint nem volt jogosultsága. Továbbra is az a véleményem tehát, hogy az ilyen iratokat is kell úgy tekinteni, mint amelyek nincsenek jogszerűen minősítve.

Ad. III. Egyetértve az e pontban megfogalmazottakkal, annyit kiegészítésként mindenképpen fontosnak tartok megemlíteni, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatoknál csak személyes vagy közérdekű adatok létezhetnek, amelyek egy részének megismerhetőségét a minősítés vagy belső használatú jellegük, esetleg a döntéselőkészítéssel való összefüggésük a törvényben meghatározott ideig korlátozhatja.

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) egyértelmű iránymutatást ad azzal kapcsolatban, hogyan értelmezendő a közérdekű adat fogalma. A törvény szövege nem hagy kétséget afelől, hogy a közérdekű adat nem azonos a nyilvános adattal. A közérdekű adatok meghatározott körét jogszerűen titokká lehet minősíteni, vagy az Avtv. 19. § (5) bekezdésére hivatkozva nyilvánosságra hozatalukat meg lehet tiltani.

Ad IV. Feltehetően tévedésen alapul Miniszter Úr azon vélekedése, hogy „az adatvédelmi biztos túlterjeszkedett hatás- és jogkörén akkor, amikor ajánlásában megjelölt dokumentumok esetében a minősítési eljárás érvénytelenségét állapította meg”. Ez több okból is téves megállapítás.

Őn úgy véli, hogy az adatvédelmi biztos az államtitokká minősítés két feltételének elbírálására kapott a törvényben kimondottan jogot, és csak azon feltételek hiányát mondhatja ki, amelyek egy adat minősítésének indokoltságával függenek össze. Az Avtv. szerint, ha egy adat minősítését indokolatlannak tartom, annak megváltoztatására vagy megszüntetésére kell felszólítanom a minősítőt. Ezzel a jogkörömmel természetesen csak azután élhetek, ha megvizsgáltam a kérdéses iratot, és megállapítottam, hogy a minősítés megtörtént. Ez a vizsgálódás e hatáskör gyakorlásának előfeltétele. Ezúttal azt állapítottam meg, hogy a minősítés érvényesen nem történt meg, ezt a kivételesen erős hatáskörömet nem gyakorolhatom. Ez pedig nem hatáskörtúllépés. Másrészt hatáskörtúllépésről azért sem lehet szó, mert az Avtv. 24. §-a — egyebek mellett — arra hatalmazza fel az adatvédelmi biztost, hogy „ellenőrzi e törvény és az adatkezelésre vonatkozó más jogszabály megtartását”. Miután a Ttv. adatkezeléseket szabályoz (például a közérdekű adatok nyilvánosságra kerülésének korlátozásával), az adatvédelmi biztosnak kötelessége e törvény végrehajtását ellenőrizni, különösen akkor, ha ezt beadványokban kérik.

Tehát az ajánlásomban a vizsgált iratokkal kapcsolatban nem a minősítési eljárás érvénytelenségét állapítottam meg, hanem azt, hogy az adott dokumentum „nem tekinthető minősített adatokat tartalmazó iratnak”.

Ami tehát a túlterjeszkedett hatás- és jogkörömmel kapcsolatos megjegyzéseit illeti, megállapítom, hogy azok alaptalanok, felelős közigazgatási vezető részéről eddig példa sem volt rá. Felhívom Miniszter Úr figyelmét, hogy az országgyűlési biztos intézménye — miként a világon mindenütt, nálunk is — ellenőrző szervezet, arra szolgál, hogy a parlament megbízásából védelmet nyújtson a polgárok alkotmányos jogait fenyegető közigazgatási túlkapások és törvénytértek ellen.

Végezetül az Országgyűlésnek felelős adatvédelmi biztosként azt is határozottan vissza kell utasítanom, hogy a jogellenes minősítésekkel kapcsolatban — törvényi felhatalmazás alapján végzett, körültekintő vizsgálat után — kifejtett állásponthoz (a helytelen joggyakorlatot folytató szervezet vezetőjeként) úgy értékelje, hogy döntésem és annak nyilvánosságra hozatala veszélyezteti a jogbiztonságot. Az ajánlásomat, noha közérdekű adatot tartalmaz, megvárva az Ön választát, nem hoztam nyilvánosságra.

Az ajánlásban kifejtett állásponthoz Miniszter Úr válasza után is változatlan, és az ajánlás V. fejezetében megfogalmazottakat továbbra is érvényesnek tartom.

Budapest, 2000. január 17.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

TÁRCA NÉLKÜLI MINISZTER
HIVATALÁNAK VEZETŐJE

Dr. Majtényi László úrnak
adatvédelmi biztos
1054 Budapest
Tüköry u. 3.

Tisztelt Adatvédelmi Biztos Úr!

Ezúton tájékoztatom arról, hogy dr. Kövér László miniszter úrhoz címzett, 2000. január 17-én keltezett levele január 19-én megérkezett a tárca nélküli miniszter hivatalába és ott az iratkezelésre vonatkozó szabályoknak megfelelően iktatásra került.

Budapest, 2000. február 7.

Dr. Szabó Gábor

* * *

[Állásfoglalás: a felsőoktatásban alkalmazott diákigazolvány kötelező adattartalma a felsőoktatási törvényen alapulhat, az intelligens kártya adattartalmát védeni kell]

Dr. Szemkeő Judit
közigazgatási államtitkár

Budapest

Tisztelt Államtitkár Asszony!

A diákigazolványok előállításának, kiadásának és nyilvántartásának rendjéről szóló oktatási miniszteri rendelet tervezetéhez az alábbi észrevételeket kívánom tenni:

— A felsőoktatási diákigazolványban lévő adatchip több problémát vet fel.

A tervezet 3. §-ának (2) bekezdése szerint a diákigazolvány kibocsátásakor az adatchip a diákigazolvány azonosítóját tartalmazza. Ez az adat az érintett tanulóval, hallgatóval (a továbbiakban diák) kapcsolatba hozható, ezért személyes adat. A diákigazolványhoz kapcsolódó jogosultságok gyakorlásakor, kedvezmények igénybevételekor az adatchipből az azonosító elvileg egyszerűen, automatikusan leolvasható, rögzíthető. Az egyszerű, automatizált azonosítás tömeges alkalmazása új, indokolatlanul egyenlőtlen információs viszonyt teremthet az adatalany (a diák) és az adatkezelő (például az oktatási intézmény, a közlekedési vállalat, a kedvezményeket adó éttermetet, szórakozóhelyeket működtető vállalkozás) között: lehetőség nyílik arra, hogy korlátlan ideig tárolják például az adatalany szórakozási, fogyasztási vagy közlekedési szokásaira vonatkozó adatokat, és ezek elemzésével az érintettre vonatkozó következtetéseket vonjanak le. Az így nyerhető személyiségkép szükségszerűen torz, és az ilyen adatkezelés alkotmányellenes — ezt már a 15/1991. (IV. 13.) AB határozat is megállapította. Nem lenne helyes, ha éppen a jogszabályban előírt diákigazolvány teremtene technikai lehetőséget alkotmányserítő adatkezelési gyakorlat kialakulásához. Ezért javaslom, hogy az igazolványchip ne tartalmazzon az adatalany egyedi azonosítására alkalmas adatot. A diákigazolvány felmutatása, a gépi olvasásra nem alkalmas adattartalom az adatkezelés céljának elérésére rendszerint elégséges. Ha pedig olyan kedvezményt kívánnak a diákoknak nyújtani, amely csak meghatározott alkalommal, illetve korlátozott mértékben vehető igénybe, akkor az igénybevétel regisztrálása a telefonkártyához hasonlóan, elektronikusan előre kódolt anonim kedvezményegységek levonásával történhetne. Iskolaszpecifikus kedvezmények esetén elégséges lenne az oktatási intézmény kódját elektronikusan tárolni.

A chipen tárolt adatok gépi olvashatósága korlátozza az adatalanyt abban, hogy hozzáférjen az igazolványában róla kezelt adatokhoz, ezért indokolt lenne az oktatási intézményeket a rendeletben arra kötelezni, hogy külön megállapodásban meghatározott kedvezmények esetén előzetesen nyilvánosságra hozzák a chipen rögzítendő személyes adatok körét.

— A 7. § (5) bekezdése szerint a diákigazolvány-igénylőlap aláírása egyúttal az igazolvány kiadója, illetve a kezelője általi személyes adatkezeléshez való hozzájárulásnak is minősül. Ez tulajdonképpen a következő szabály nyakatekert megfogalmazása lenne: „Csak az kaphat diákigazolványt, aki hozzájárul ahhoz, hogy személyes adatait (részben) törvényi felhatalmazás nélkül kezeljék.” Ez a korlátozás a közoktatási, illetve a felsőoktatási törvényből nem vezethető le.

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) 7. § (1) bekezdésének *a*) pontja szerint az adatok felvételének nem csak törvényesnek, de tisztességesnek is kell lennie. Meggyőződésem szerint ez utóbbi követelmény nem teljesülne, ha a rendelet a diákigazolvány megtagadásának lehetőségével kényszerítené ki az érintettek hozzájárulását személyes adataik kezeléséhez. Álláspontom szerint a végrehajtási rendelet nem terjeszkedhet túl a közoktatási, illetve felsőoktatási törvényben meghatározott adatkezelési kereteken.

— A tervezet 13. § (1) bekezdésének *b*) pontja szerint a kibocsátó (a minisztérium) által statisztikai célra, illetve a jogosulatlan diákigazolvány-használat kiszűrése céljából vezetendő nyilvántartásban a diákigazolvány teljes adatköre szerepelne. A diákigazolványban olyan adatok (például arckép, aláírás) is szerepelnek, melyeknek kezelésére a közoktatási, illetve a felsőoktatási törvény a minisztériumot nem hatalmazza fel, továbbá statisztikai feldolgozásuk nem lehetséges, és az igazolvánnyal való visszaélések kiszűréséhez sem szükségesek. Ezért javaslom a nyilvántartás adatkörét a vonatkozó törvények és az adatkezelés célhoz kötöttsége követelményének figyelembevételével átdolgozni.

— A rendelet szerint a kezelő által vezetendő nyilvántartás a diákigazolványban szereplő teljes személyes adatkörre kiterjedne, és ezen adatokat a diákok tanulói, illetve hallgatói jogviszonyának végéig kezelnék. A vonatkozó törvények a kezelőnek nem adnak felhatalmazást arra, hogy a diákok személyes adatait nyilvántartsa, ezért tevékenysége a legnagyobb jóindulat mellett is csak abban a körben tekinthető legálisnak, amíg az igazolványokat lehetőleg automatizált, zárt technológiai rendszerben, a személyes adatok megismerése nélkül elkészíti, és a kiadó intézményhez elküldi. Az adatok további nyilvántartása törvénytört lenne.

Végül jelzem, hogy a tervezet által felvetett problémákhoz képest igen szűkös a véleményezési határidőül megjelölt három nap. Természetesen arra törekedtem, hogy a dokumentum kézhezvételétől számított három napon belül válaszoljak, azonban a törvényben meghatározott véleményadási feladatkörömhöz tartozó felelősség azt diktálja, hogy a jövőben is csak a véleményezendő tervezet jelentőségéhez igazodó határidőt vegyek figyelembe.

Budapest, 1999. február 23.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(120/J/1999)

* * *

[Állásfoglalás: az Országos Rádió és Televízió Testület (ORTT) közfeladatot ellátó szerv, az általa kezelt adatok nyilvánossága ennek alapján bírálendő el]

Dr. Révész T. Mihály
elnök

Országos Rádió és Televízió Testület
Budapest

Tisztelt Elnök Úr!

Az ORTT kezelésében lévő adatok nyilvánosságával kapcsolatban hozzám eljuttatott dokumentumok áttanulmányozása után az álláspontom a következő:

A rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény 32. § (1) bekezdése szerint az ORTT az Országgyűlés felügyelete alatt álló, önálló jogi személy, amely a költségvetési szervek gazdálkodására vonatkozó jogszabályok értelemszerű alkalmazásával gazdálkodik, ideértve, hogy számláit a Magyar Államkincstár vezeti. A testület költségvetését — a testület javaslata alapján, az Országgyűlés költségvetési ügyekben hatáskörrel rendelkező bizottságának előterjesztésére — az Országgyűlés hagyja jóvá. Gazdálkodását az Állami Számvevőszék ellenőrzi.

Az ORTT e jogállásából következően közfeladatot ellátó szerv, melynek adatkezelésére a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (a továbbiakban: Avtv.) szabályait kell alkalmazni. E törvény 2. § 3. pontja értelmében közérdekű adat: az állami vagy helyi önkormányzati feladatot valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy kezelésében lévő, a személyes adat fogalma alá nem eső adat.

Az ORTT általános iratkezelési gyakorlatával és a nyilvántartási rendszeréhez történő hozzáférési jogosultságokkal kapcsolatban nem kívánok észrevételeket tenni. Az Avtv. alapján ugyanis hatáskörömbe csak a személyes adatok védelméhez és a közérdekű adatok megismeréséhez fűződő két alkotmányos alapjog érvényesülésének figyelemmel kísérése tartozik.

Az Avtv. 19. §-a kimondja, az állami, önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv és személy (a továbbiakban együtt: szerv) a feladatkörébe tartozó ügyekben — ideértve a gazdálkodásával kapcsolatos ügyeket is — köteles elősegíteni a közvélemény pontos és gyors tájékoztatását. E szerveknek lehetővé kell tenniük, hogy a kezelésükben lévő közérdekű adatot bárki megismerhesse, kivéve, ha az adatot törvény alapján az arra jogosult szerv állam- vagy szolgálati titokká nyilvánította, továbbá, ha a közérdekű adatok nyilvánosságához való jogot — az adatfajták meghatározásával — törvény honvédelmi, nemzetbiztonsági, bűnüldözési vagy bűnmegelőzési, központi pénzügyi vagy devizapolitikai érdekből, külügyi kapcsolatokra, nemzetközi szervezetekkel való kapcsolatokra, bírósági eljárásra tekintettel korlátozza.

Az ORTT és irodája által kezelt adatok közül mindazok, amelyek nem az ORTT tagjainak, illetve alkalmazottainak vagy másoknak személyes adatai, közérdekű adatok, melyek megismerését bárki számára biztosítani kell. Az Avtv. 19. § (5) bekezdése szerint ez alól csak azok az iratok jelenthetnek kivételt, amelyek belső használatra készültek, vagy döntéselőkészítéssel függnek össze. A műsorszolgáltatók tulajdonosi részesedésére vonatkozó adatok közlését az ORTT a médiatörvény 96. § (4) bekezdése alapján és arra hivatkozva valóban megtagadhatja. Az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény ugyanakkor nem hatalmazza fel az ORTT-t titokminősítésre. Ez azt jelenti, hogy az ORTT semmilyen iratot nem minősíthet „titkos”-nak.

Az ORTT nyilvántartási rendszerében szereplő személyes adatokhoz való hozzáférést — speciális törvényi szabályozás hiányában — az Avtv. és a köztisztviselőkre vonatkozó jogszabályok határozzák meg. Az Avtv. 5. § (1) bekezdése előírja, hogy „személyes adatot kezelni csak meghatározott célból, jog gyakorlása és kötelezettség teljesítése érdekében lehet. Az adatkezelésnek minden szakaszában meg kell felelnie e célnak.” Az ORTT irodája alkalmazottainak munkaviszonyával, bérezésével kapcsolatos adatokat ennek megfelelően azok ismerhetik meg, akiknek ez feladatai ellátásához szükséges. Az ORTT ügyrendje nem jogforrás. Amennyiben előírásai jogszabállyal ellentétesek, azokat nem lehet figyelembe venni.

Budapest, 1999. március 4.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(124/K/1999)

* * *

[Állásfoglalás: az Országgyűlés bizottságainak nyilvános üléseiről készült jegyzőkönyv bárki által megismerhető, ez az ott ismertetett szakértői vélemények tartalmára és szerzőire is vonatkozik]

Páva Zoltán
elnök

Magyar Országgyűlés
Ifjúsági és Sportbizottság

Budapest

Tisztelt Elnök Úr!

Az Ifjúsági és Sportbizottság működésével kapcsolatos dokumentumok nyilvánossága ügyében hozzám küldött beadványára az alábbiakat válaszolom:

1. Az Országgyűlés bizottságainak nyilvános ülésein készült jegyzőkönyv a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (a továbbiakban: Avtv.) 2. § 3. pontja értelmében valóban közérdekű adat, melyet az Országgyűlési Könyvtárban bárki megtekinthet, vagy arról a bizottságtól térítés ellenében másolatot is kérhet.

2. Az Avtv. nem részletezi, hogy az adatkezelő a dokumentummásolatot technikai értelemben milyen módon köteles az adatkérő rendelkezésére bocsátani. A törvény szelleméből mégis az következik, hogy erre irányuló kérelem esetén: postai úton is. Lehetnek ugyanis mozgásukban korlátozott polgárok, akik a kért dokumentumokhoz esetleg csak így juthatnak hozzá. Az Avtv. 20. § (3) bekezdése alapján az adatkezelő a közléssel kapcsolatban felmerült költség mértékéig költségtérítést állapíthat meg.

3. Az Avtv. 2. § 1. pontja szerint személyes adat: a meghatározott természetes személlyel kapcsolatba hozható adat, az adatból levonható az érintettre vonatkozó következtetés. A személyes adatok az Alkotmány és az Avtv. védelme alatt állnak. Ez nem jelent azonban abszolút védelmet. Mint az alkotmányos jogok többsége, a személyes adatok védelméhez fűződő jog is korlátozható. Az Országgyűlés és bizottságainak nyilvános működése mint alkotmányos szabály azt is jelenti, hogy mindazok az iratok, tervezetek, javaslatok amelyek a napirenden szereplő témák tárgyalásához készültek, szintén nyilvánosak. Ebbe a körbe tartoznak a szakértői vélemények is. (E szabály alól értelemszerűen csak a zárt ülésekről készült jegyzőkönyvek és az ilyen ülésre készített iratok jelentenek kivételt.)

Egy országgyűlési bizottság felkérésére írt szakértői véleménnyel a szerző vállalja a nyilvánosságot, a nyilvános megvitatást is, hiszen semmilyen jogi akadály nincs annak, hogy a nyilvános ülésen a szakvélemény egyes részleteit vagy egészét felolvassák.

A fentiek alapján álláspontom tehát az, hogy az adatkérő számára nemcsak a bizottsági ülésről készült jegyzőkönyv, hanem a bizottság megbízásából készült szakértői vélemények másolatát is el kell juttatni.

Budapest, 1999. április 9.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(222/K/1999)

* * *

[Állásfoglalás: az országgyűlési képviselő feladatával összefüggő adatai nyilvánosak, ez a volt képviselők esetében is így van]

Altorjai Anita
az Országgyűlés sajtófőnöke

Budapest

Tisztelt Sajtófőnök Asszony!

A volt képviselők személyes adatait érintő kérdésére a válaszom a következő:

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (a továbbiakban: Avtv.) 2. § 1. pontja szerint személyes adat: a meghatározott természetes személlyel (a továbbiakban: érintett) kapcsolatba hozható adat, az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés.

A törvény 3. § (1) bekezdése szerint személyes adatot kezelni (ezen belül nyilvánosságra hozni is) törvény rendelkezése vagy az érintett hozzájárulása esetén lehet. Az Avtv. tehát szigorú szabályokkal védi a polgárok információs önrendelkezési jogát.

A közfeladatot ellátó személyek személyes adatai azonban az Avtv. és az Alkotmánybíróság határozatai alapján kevesebb védelmet élveznek, mint a „civil” polgároké. Az Avtv. 19. § (4) bekezdése szerint az állami szervek hatáskörében eljáró személyek személyes adata a közérdekű adatok megismerését nem korlátozza.

Az országgyűlési képviselők közfeladatot ellátó személyek. Személyes adataik nyilvánosságát érintően egy korábbi ügyben (ügyszám: 87/A/1997) úgy foglaltam állást, hogy „az országgyűlési képviselőknek a feladatuk ellátásával összefüggő adatai nyilvánosak”.

A diplomata-útlevelekre való jogosultság a képviselői jogálláshoz kötődik. Noha az ügyben érintettek az 1998—2002-es parlamenti ciklusban már nem képviselők, az a tény, hogy törvényi kötelezettségüket megszegve közel egy évvel képviselői jogviszonyuk megszűnése után sem adták vissza diplomata-útlevelüket, köztisztviselőségükkel összefüggő adat. A választópolgárok tájékozódását szolgáló, későbbi döntéseit befolyásoló információ, hogy mely pártok, mely volt képviselői tartoznak e körbe.

A fentiekre tekintettel álláspontom az, hogy a kért névsort a sajtó rendelkezésére kell bocsátani

Budapest, 1999. április 9.

Üdözlettel:

Dr. Majtényi László

(248/K/1999)

* * *

[Állásfoglalás: a közérdekű adatot kérő a költségtérítési kötelezettség miatt köteles lehet felfedni kilétét, ha az adatigény a beadványból nem állapítható meg, a kérelmezőt hiánypótlásra kell felszólítani, a betekintési jog nem pótolja az információszabadságot]

Wootsch Péter
közigazgatási államtitkár

Ifjúsági és Sportminisztérium
Budapest

Tisztelt Közigazgatási Államtitkár Úr!

A hivatkozott számú levelében feltett kérdésekre az alábbiakban közlöm álláspontomat:

„1. Közérdekű adat megismerésére irányuló kérelmet lehet-e azonosításra alkalmatlan módon — akár hamis néven, fiktív személyként — előterjeszteni?”

Az adatigénylő természetes személyadatainak felvétele, tárolása személyes adatkezelés, melyet csak meghatározott célból, jog gyakorlása és kötelezettség teljesítése érdekében lehet végezni. Az adatigénylő azonosításának legális adatkezelési célja rendszerint

a) annak megállapítása, hogy az adatigénylő jogosult-e az adatok megismerésére. Ez esetünkben nem jön szóba, hiszen a közérdekű adatokat — amennyiben azok nem minősülnek titoknak, illetve egyébként nyilvánosságukat törvény nem korlátozza — bárki jogosult megismerni;

b) az adatigényléshez járuló kötelezettség teljesítése ellenőrizhetőségének, igazolhatóságának jogszabályban előírt módon való biztosítása. Leggyakrabban az adatszolgáltatáshoz kapcsolódó díjfizetési, illetve költségtérítési kötelezettség merül fel, de személyes adatok továbbítása esetén az adatszolgáltatási nyilvántartás vezetésének kötelezettsége is szükségessé teszi az adatigénylő azonosítását.

Az adatkezelő tehát megkövetelheti, hogy az adatigénylő felfedje kilétét, amennyiben ez szükséges az adatigényléshez járuló költségtérítési kötelezettség esetleges későbbi kikényszerítéséhez, illetve előírt bizonylatolásához. A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (a továbbiakban: Avtv.) 5. § (2) bekezdését figyelembe véve ilyenkor is indokolt (az adatigénylővel egyeztetve) költségtérítés megfizetésének olyan módját lehetővé tenni, amely viszonylag a legkevesebb személyes adat kezelését igényli.

„2. A kérelemnek milyen mértékben kell konkrét adatra irányulónak lennie?”

A közérdekű adatokhoz való hozzáférés jogának gyakorlását véleményem szerint nem lehet megszorítóan a kért adatok pontos megnevezéséhez kötni. A közérdekű adatok nyilvánossága ugyanis alkotmányos alapjog, mellyel szemben nincs helye megszorító értelmezésnek, továbbá a kért adatok szabatos megnevezéséhez olyan tájékozottságra lenne szükség a közérdekű adatok kezelésének részleteit illetően, amely — az adatkezelés szabályozási, szervezeti, munkamegosztási viszonyainak nehéz áttekinthetőségét figyelembe véve — nem várható el az adatigénylőtől. Ellenkezőleg: úgy vélem, hogy az Avtv. helyes értelmezése szerint az adatszolgáltatást teljesíteni kell, ha az adatigény tárgya a beadványból meghatározható.

„3. A kérelemnek milyen mértékben kell közérthetőnek lennie?”

A közérthetőséget mint a közlés jellemzőjét úgy értelmezem, hogy az ilyen közlés tartalma egy — az adott helyen és időben kialakult kulturális sajátosságokat figyelembe véve — átlagos felnőtt számára bármilyen szakismeret nélkül is megérthető. Az Avtv. 20. § (1) bekezdése értelmében a közérdekű adat megismerésére irányuló kérelmet közérthetően kell teljesíteni.

Az állami, helyi önkormányzati szerveknél dolgozóknak szükségképpen rendelkezniük kell jogi, államigazgatási, illetve az általuk ellátott közfeladatok ellátásához szükséges más szakismeretekkel, ezért az ilyen szervekkel szemben követelmény, hogy ne csak a közérthetően megfogalmazott kérelmekről tudjanak dönteni, de azokról is, melyek

megértéséhez az előbb hivatkozott szakismeretek szükségesek. A kérelmező természetesen felhívható beadványának pontosítására, kiegészítésére, ha a kérdés nem érthető, mert hiányos, zavaros, belső ellentmondást tartalmaz, esetleg megértéséhez olyan szakértelem szükséges, melynek ismerete az adatkezelő szerv dolgozóitól nem várható el.

„4. Milyen gyakorisággal lehet azonos vagy hasonló témakörben ugyanazon szervhez fordulni?”

Az adatigénylés gyakoriságát az Avtv. nem korlátozza.

„5. A nem pontosan értelmezhető vagy túlságosan tág megfogalmazást tartalmazó kérelmeket az adott szerv milyen módon és mértékben köteles teljesíteni?”

— Ha csak részben állapítható meg a kérelem tárgya, akkor a beadvány pontatlanul megfogalmazott része tisztázandó, mely azonban nem akadályozza a kérelem többi részének ezzel párhuzamos teljesítését.

— Kérdéses, hogy lehet-e egyáltalán az adatkérés „túlságosan tág megfogalmazású”. A közérdekű adatot kezelő szerv minden, a kezelésében lévő és nyilvános közérdekű adat hozzáférhetővé tételére köteles, ezért ilyen ösztözfűggésben nincs helye túlságosan tág megfogalmazású adatkérésről beszélni. Ettől eltekintve két okból lehet mégis túlságosan tág megfogalmazású a kérelem:

a) A pontatlanul megfogalmazott adatigény a kérelmező szándékán kívüli adatokra is kiterjedhet. Az adatkezelő általában nem vizsgálhatja a közérdekű adatot igénylő szándékát, az adatok további felhasználását, azonban úgy vélem, hogy az adatigénylő feltehető szándékától eltérő, annál jelentősen több adatra irányuló kérelem esetén mégis célszerű az adatigénylővel előzetesen tisztázni, hogy valóban a kérelemben szereplő tág megfogalmazásnak megfelelő adatokat kéri-e.

b) Ha a kérelem a nyilvános, közérdekű adatokon kívül más adatokra is vonatkozik, akkor az adott adatkörre vonatkozó jogszabályok szerint vizsgálandó, hogy a kérelmező jogosult-e azok megismerésére.

„6. Amennyiben az adott szerv technikai, értelmezési, illetve egyéb okból képtelen a kérelmet egyszerű másolat-küldéssel teljesíteni, úgy jogszerűnek tekinthető-e a személyes egyeztetés felajánlásával történő teljesítés?”

Az Avtv. 20. § (1) bekezdése kifejezetten feljogosítja az adatigénylőt arra, hogy a kért adatokat tartalmazó dokumentumról vagy dokumentumrészletről másolatot kérjen, ezért álláspontom szerint ez a jog nem váltható fel az adatigénylő akarata ellenére az adatokba való betekintés felajánlásával.

Budapest, 1999. július 19.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(254/K/1999)

* * *

[Állásfoglalás: a Tartalékgazdálkodási Közhasznú Társaság működtetésével kapcsolatos adatokat a Kincstári Vagyonigazgatóság köteles szolgáltatni, nem pedig a társaság]

Keller László
országgyűlési képviselő
Budapest

Tisztelt Képviselő Úr!

A Tartalékgazdálkodási Közhasznú Társaság (Kht.) pénzforgalmi adatainak nyilvánosságát érintő beadványa ügyében az alábbiakról tájékoztatom:

Az országgyűlési képviselők jogállásáról szóló 1990. évi LV. törvény 8. § (1) bekezdésének előírásai szerint az állami szervek kötelesek a parlamenti képviselők munkájához szükséges felvilágosításokat megadni. A Tartalékgazdálkodási Közhasznú Társaság a száz százalékos állami tulajdoni részesedés ellenére nem tekinthető állami szervnek. Ezért ez a kötelezettség — álláspontom szerint — rá nem vonatkozik.

A Tartalékgazdálkodási Közhasznú Társasággal kapcsolatos vagyongazdálkodási jogok a 2219/1998. (X. 6.) Korm. határozat alapján a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium kezében vannak, mely e jogokat a Kincstári Vagyonigazgatóságon (KVI) keresztül gyakorolja. Mind a minisztérium, mind pedig a KVI állami szerv. Ez azt jelenti, hogy a hivatkozott törvény alapján ők kötelesek a kezelésükben lévő, a Kht. működtetésével kapcsolatos gazdálkodási adatokból a kért felvilágosítást megadni, mégpedig nemcsak az országgyűlési képviselőknek, hanem a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény 19. § (3) bekezdése szerint bárkinek.

A késedelmes válaszáért szíves elnézését kérem. Ennek oka elsősorban az, hogy eddigi gyakorlatomban az Ön indítványa alapján merült fel először az a kérdés, hogy a részben vagy teljesen állami tulajdonban lévő gazdasági társaságokkal kapcsolatban hogyan értelmezhető az információs szabadság, illetőleg, hogy az országgyűlési képviselők tájékoztatáshoz való joga miként függ össze a mindenkit megillető információs szabadsággal.

Budapest, 1999. szeptember 7.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(159/A/1999)

* * *

[Állásfoglalás: az állami ellenőrző szervek birtokában lévő gazdálkodással kapcsolatos — bank- és üzleti titoknak nem minősülő — adatok nyilvánosak; a törvényi szabályozás nem megfelelő]

Magyar Bálint
elnök

Szabad Demokraták Szövetsége
1051 Budapest, Mérleg u. 6.

Tisztelt Elnök Úr!

Ön a Szabad Demokraták Szövetsége nevében állásfoglalást kért tőlem abban a kérdésben, hogy a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (Hpt.) szabályai megfelelnek-e a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. tv. (Avtv.) által a közérdekű adatok nyilvánosságával kapcsolatban felállított követelményeknek. Álláspontjuk szerint „a Hpt. hatályos rendelkezései szerint banktitoknak minősülnek az adófizetők pénzéből konszolidált pénzügyintézetek azon minősített követeléseit és befektetéseit, valamint az értékesítésükre létrejött szerződések, amelyekből származó veszteség ellensúlyozásához állami költségvetési pénzeszközöket vettek igénybe akár céltartalék, akár általános és tőketartalék kiegészítése céljából”. Beadványuk szerint ez a helyzet különösen azért sérelmes, „mert például az egyes követelések, illetve befektetések értékesítése során nem kötelező a nyilvános árverés, pályázat vagy a nyilvános ajánlattétel alkalmazása, így általában még az értékesítések tényére sem derül fény”.

Az ügyben az álláspontom a következő:

A jogalkotó három megoldás közül választhat, amikor körülhatárolja azon szervek körét, amelyek birtokában lévő adatok az Alkotmány 61. §-ában írt közérdekű adatoknak minősülnek:

- azon szervek kezelésében lévő adatok minősülnek közérdekűnek, amelyek közfeladatot látnak el;
- azon szervek kezelésében lévő adatok minősülnek közérdekűnek, amelyekről jogszabály ezt megállapítja;
- azon szervek kezelésében lévő adatok minősülnek közérdekűnek, amelyek működését egészben vagy részben az állam finanszírozza.

Az Alkotmánybíróság és a jogalkotó a közérdekű adatokat kezelő szervek körét az első pontban írt módon határozta meg. Az Alkotmánybíróság szerint „állami szerv vagy önkormányzat által kezelt azok az adatok, amelyek nem személyesek és amelyeket törvényi rendelkezés alapján az erre jogosult szervek nem nyilvánítanak titokká, bárki számára hozzáférhetőeknek minősülnek. Ezáltal valósítható meg az a követelmény, hogy a polgárok minden közérdekű adathoz hozzájussanak” [32/1992. (V. 29.) AB határozat]. Az Avtv. 2. § 3. pontja szerint „közérdekű adat: az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy kezelésében lévő, a személyes adat fogalma alá nem eső adat”.

Mivel a Postabank és Takarékpénztár Rt. nem lát el állami vagy helyi önkormányzati, illetve jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot, a kezelésében lévő adatok nem minősülhetnek közérdekű adatnak. Mindez attól függetlenül így van, hogy a bankot az adófizetők pénzéből konszolidálták.

A Postabank-ügyletekkel kapcsolatos azon adatok azonban, amelyek állami szervek kezelésében vannak (s nem tartoznak a személyes adat fogalma alá), közérdekű adatnak minősülnek az Avtv. szerint. Ám ezek az adatok ugyanakkor üzleti titoknak és banktitoknak is minősülhetnek. A Hpt. 49. §-ának (1) bekezdése szerint „üzleti titok minden olyan, a pénzügyi intézmény tevékenységéhez kapcsolódó tény, információ, megoldás vagy adat, amelynek titokban maradásához a pénzügyi intézménynek méltányolható érdeke fűződik, és amelyet a pénzügyi intézmény üzleti titokká minősített, illetve amelynek titokban tartása érdekében a pénzügyi intézmény a szükséges intézkedéseket megtette”. A Hpt. 50. §

(1) bekezdése szerint „banktitok minden olyan, az egyes ügyfelekről a pénzügyi intézmény rendelkezésére álló tény, információ, megoldás vagy adat, amely az ügyfél személyére, adataira, vagyoni helyzetére, üzleti tevékenységére, gazdálkodására, tulajdonosi, üzleti kapcsolataira, valamint a pénzügyi intézmény által vezetett számlájának egyenlegére, forgalmára, továbbá a pénzügyi intézménnyel kötött szerződéseire vonatkozik”. A törvény 55. § (1) bekezdése szerint „aki üzleti vagy banktitok birtokába jut, köteles azt időbeli korlátozás nélkül megtartani”.

Amennyiben az ügyfél magánszemély, a vele kapcsolatban a pénzügyi intézmény rendelkezésére álló adat egyben az Avtv. meghatározása szerint személyes adat is, így nem lehet közérdekű adat. Az Avtv. szerint a közfeladatot ellátó szervezetnek lehetővé kell tenniük, hogy a kezelésükben lévő közérdekű adatot bárki megismerhesse, ám a Hpt. szerint az üzleti vagy banktitkot korlátozás nélkül meg kell tartani. Mindkét kötelezettség megszegése büntetőjogi szankciót vonhat maga után. A Büntető Törvénykönyv (Btk.) 177/A. §-a alapján jogosulatlan adatkezelés vétségét követi el, aki közérdekű adatot eltitkol vagy meghamisít. A Btk. 300. § (1) bekezdése alapján üzleti titok megsértésének büntetést követi el, aki üzleti titkot haszonszerzés végett vagy másnak vagyoni hátrányt okozva jogosulatlanul megszerz, felhasznál vagy nyilvánosságra hoz. A 300/A. § szerint banktitok megsértésének vétségét követi el az a banktitok megtartására köteles személy [vagyis a Hpt. 55. § (1) bekezdése alapján bárki], aki banktitoknak minősülő adatot illetéktelen személy részére hozzáférhetővé tesz; a cselekmény büntett, ha azt jogtalan előnyszerzés végett vagy hátrányt okozva követik el.

Az Önök által felvetett kérdés fényében tehát helytállónak bizonyul az a megállapítás, amelyet 1998-as tevékenységemről a parlamentnek benyújtott beszámolómban tettem. Eszerint „A kormányzati szervek rengeteg olyan adatot tartanak nyilván gazdálkodó szervezetekről, amelyek nyilvánosságával kapcsolatban ugyanakkor számos más törvény tartalmaz korlátozó szabályokat. [...] A törvények közötti összhang hiánya [...] több gondot is okoz. Elsőként említendő, hogy az információs szabadság mint alkotmányos jog határainak bizonytalanságát eredményezi. Másrészt — mint az elmúlt évek tapasztalatai mutatják — folyamatosan nehéz dilemma elé állítja az ilyen adatokat kezelő állami, önkormányzati és egyéb közfeladatot ellátó szerveket, melyek mind az üzleti titok jogosulatlan nyilvánosságra hozatalával, mind pedig az adatszolgáltatás jogosulatlan megtagadásával polgári és büntetőjogi szankciók alkalmazását kockáztatják.” (Az adatvédelmi biztos beszámolója 1998, 139—140. oldal)

Az adott esetben azt kell eldönteni, hogy az állami szervek birtokában lévő, a bank gazdálkodásával kapcsolatos adatok pontosan mely köre az, amely titokban maradásához nem fűződik méltányolható érdek. A fent írtak tükrében nem feltétlenül várható el az adatkezelőtől, hogy erre a feladatra vállalkozzék. Első lépésként az adatkérőnek kell meghatároznia, hogy pontosan mely adatkört véli közérdekűnek, s ezen adatok megismerésére irányuló — az Avtv. rendelkezéseire alapított — kérelmet célszerű benyújtania az adatokat kezelő közfeladatot ellátó szervhez. Amennyiben az adatkezelő a kérelemnek nem tesz eleget, második lépésként célszerű — az Avtv. 21. § (1) bekezdése alapján — bírósághoz fordulni, ezzel az adatkezelőt arra kényszerítve, hogy bizonyítsa az adatkérés megtagadásának jogszerűségét. Az adatvédelmi biztos kötelező erővel nem bíró állásfoglalása ugyanis (amely nem mentesíti az adatkezelőt a büntetőjogi fenyegetettségétől) a banktitokra és üzleti titokra hivatkozó adatkezelőt várhatóan nem fogja álláspontja megváltoztatására bírni.

Budapest, 1999. szeptember 10.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(349/K/1999)

[Állásfoglalás: a Holocaust Memorial Museum munkatársainak kutatói jogai]

Radu Ioanid úrnak
nemzetközi programok társigazgatója

Holocaust Memorial Museum
Washington DC

Tisztelt Igazgató Úr!

Indítványára, valamint a személyes találkozásunkon felmerült problémákra válaszul tájékoztatom a magyarországi levéltári kutatás hatályos törvényi szabályozásáról.

A kutatást a köziratokról, közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény (Ltv.) szabályozza. Ennek értelmében a közlevéltárban őrzött, az 1990. május 1-je után keletkezett, a keletkezés naptári évétől számított harminc éven túli, az 1990. május 2-a előtt keletkezett, a keletkezés naptári évétől számított tizenöt évnél régebbi levéltári anyagban, továbbá időbeli korlátozás nélkül abban a levéltári anyagban, amelyet már nyilvánosságra hoztak, illetőleg, amelynek tartalmát a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) szerint mindenki megismerheti, kérelemre bármely természetes személy ingyenesen kutathat, és a kutatásra kiadott levéltári anyagról saját költségén másolatot készíthet [22. § (1) bek.]. Álláspontom szerint ezek a kutatás szabadságából fakadó jogok az Önök munkatársait a magyarországi levéltárakban általában jelenleg is megilletik.

A személyes adatokat tartalmazó iratok megismerésére főszabályként a következők vonatkoznak: ha törvény másként nem rendelkezik, a személyes adatot tartalmazó levéltári anyag az érintett halálozási évét követő harminc év után válik bárki számára kutathatóvá. A védelmi idő, ha a halálozás éve nem ismert, az érintett születéstől számított kilencven év, ha pedig a születés és a halálozás időpontja sem ismert, a levéltári anyag keletkezésétől számított hatvan év [24. § (1) bek.].

Kivételt jelent a tilalom alól, ha a kutatás anonimizált másolattal is megvalósítható, ha az érintett, vagy halála után bármely hozzátartozója vagy örököse a kutatáshoz hozzájárult, illetve ha a kutatásra tudományos célból van szükség — feltéve, hogy a 30, illetve 15 éves védelmi idő már eltelt —, és a kutató vállalja, hogy benyújtja egy tudományos kutatóhelynek részletes kutatási programja alapján megadott támogató nyilatkozatát, valamint írásban nyilatkozik arról, hogy a megismert és kigyűjtött személyes adatokat a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény 32. §-ának megfelelően kezeli és használja föl. E nyilatkozatban köteles megadni az iratkezelés helyét is [24. § (2) bek.].

A személyes adatok azonos védelmét biztosító ország kutatója számára tudományos célból a 24. § (1) bekezdésében meghatározott védelmi idő lejártá előtt is engedélyezhető a személyes adatot tartalmazó levéltári anyag kutatása, feltéve, hogy a 22. § (1) bekezdésében meghatározott 30, illetőleg 15 év már eltelt, és az azonos védelmet az igazságügy-miniszter az adatvédelmi biztossal egyetértésben megállapította [24/A. § (1) bek.].

A törvény felhatalmazza a Kormányt arra, hogy a személyes adatok védelmére rendelt határidő — lásd 24. § (1) bek. — lejártá előtti adattovábbításra a történelmi eseményekkel kapcsolatos kutatások eredményeinek bemutatása céljából külföldi tudományos intézettel adatvédelmi szerződést kössön. Ebben az esetben az érintett, illetve halála esetén bármely örököse vagy hozzátartozója a védelmi idő lejártá előtt az adattovábbítást megtilthatja. [24/A. § (3)—(4) bek.]

Az államtitkot vagy szolgálati titkot tartalmazó iratban a minősítő által meghatározott érvényességi idő lejártáig csak a minősítő engedélyével folytatható kutatás [25. § (1) bek.].

Az egyes fontos tisztségeket betöltő személyek ellenőrzéséről és a Történelmi Hivatalról szóló 1994. évi XXIII. törvény a hivatal kezelésében lévő iratokban való kutatást az Ltv. szabályaihoz képest néhány eltéréssel teszi lehetővé. Ezek szerint a védelmi idő továbbra is az Ltv. 24. § (1) bekezdésében foglalt 30, 60, 90 év, ennek lejártá előtt ezekben az iratokban is szükséges a kutatáshoz az érintett, illetve halála esetén bármely örököse, vagy hozzátartozója engedélye. Továbbíthatók azok az iratok, melyek az érintett nyilvános szereplésére, illetve közéleti, politikai tevékenységére valamint az állami szervek hatáskörében eljáró személynek feladatkörével összefüggő személyes adatára vonatkoznak, amennyiben az irat keletkezésétől számított 15 év eltelt, és a kutatásra tudományos célból van szükség [25/G. § (4) bek. a)].

A fentiek mellett azonban a törvény azt is kimondja, hogy a törvény hatálybalépését követő 90 évig csak az érintett, illetőleg annak halála után bármely örököse vagy hozzátartozója engedélyével kutathatók a különleges adatok, kivéve a büntetett előéletre vonatkozó adatokat. Különleges adat az Avtv. 2. § 2. pontja szerint a faji eredetre, a nemzeti, nemzetiségi és etnikai hovatartozásra, a politikai véleményre vagy pártállásra, a vallásos vagy más meggyőződésre, az egészségi állapotra, a kóros szenvedélyre, a szexuális életre, valamint a büntetett előéletre vonatkozó személyes adat [25/G. § (4) bek. b)].

Nem minősített adat esetén is, illetve ha az adat nyilvánosságra hozatalát törvény nem is korlátozza, csak az Ltv. 24. § (1) bekezdése szerinti határidők letelte után hozhatók nyilvánosságra azok a személyes adatok, amelyek a volt állambiztonsági szervek és elődeik „szigorúan titkos” állományú tisztjeinek, illetve hálózati személyeinek nevét, természetes személyazonosító adatait tartalmazzák [25/G. § (4) bek. c)].

Budapest, 1999. szeptember 17.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(542/K/1999)

* * *

[Állásfoglalás: a közszolgálati televízió tevékenységéről — ideértve gazdálkodását — köteles rendszeresen tájékoztatni a közvéleményt]

[...]

Budapest

Tisztelt Asszonyom!

Ön 1999. március 24-én kelt levelében kérdéseket tett fel a Magyar Televízió Rt. kezelésében lévő egyes adatok nyilvánosságával kapcsolatban. Kérdéseire az alábbiakban válaszolok:

„Tekintettel arra, hogy a Magyar Televízió Rt. jelentős részben közpénzeket használ fel, állásfoglalását kérjük arról, hogy üzleti terve, mérlege, külső szerződése és a menedzsment munkaszerződéseinek tartalma közérdekű adatnak tekinthető-e?”

[...]

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. tv. (Avtv.) 2. § 3. pontja szerint „közérdekű adat: az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy kezelésében lévő, a személyes adat fogalma alá nem eső adat”. A törvény 19. §-ának (1) bekezdése szerint „az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv és személy (a továbbiakban együtt: szerv) a feladatkörébe tartozó ügyekben — ideértve a gazdálkodásával kapcsolatos ügyeket is — köteles elősegíteni a közvélemény pontos és gyors tájékoztatását”. A 19. § (3) bekezdése alapján ezen szervezeteknek és személyeknek „lehetővé kell tenniük, hogy a kezelésükben lévő közérdekű adatot bárki megismerhesse, kivéve, ha az adatot törvény alapján az arra jogosult szerv állam- vagy szolgálati titokká nyilvánította, illetve ha az nemzetközi szerződésből eredő kötelezettség alapján minősített adat, továbbá, ha a közérdekű adatok nyilvánosságához való jogot — az adatfajták meghatározásával — törvény [meghatározott érdekekből] korlátozza”.

A rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény 2. § 20. pontja alapján közszolgálati műsorszolgáltató az „a műsorszolgáltató, amelynek működését közszolgálati műsorszolgáltatási szabályzat határozza meg, feladata többségében közszolgálati műsor szolgáltatása, fenntartása alapvetően közpénzekből történik, társadalmi felügyelet alatt áll, alapvető jogait és kötelességeit e törvény állapítja meg”. Álláspontom szerint az MTV Rt. mint közszolgálati műsorszolgáltató jogszabályban meghatározott közfeladatot lát el.

Az 1996. évi I. törvény rendelkezései alapján a Magyar Televízió Közalapítvány tulajdonába került a Magyar Televízió költségvetési szerv állami tulajdonban volt ingó- és ingatlan vagyona, valamint vagyoni értékű jogai. A közalapítvány gyakorolja az MTV Rt. vonatkozásában az alapítói és a részvényesi jogokat. A törvény 53. § (4) bekezdése szerint „a közalapítványokra e törvény eltérő rendelkezése hiányában a közalapítványokra vonatkozó általános szabályokat kell alkalmazni [...]”. A Polgári Törvénykönyv 74/G. § (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy „a közalapítvány olyan alapítvány, amelyet az Országgyűlés, a Kormány, valamint a helyi önkormányzat képviselő-testülete közfeladat ellátásának folyamatos biztosítása céljából hoz létre”. A hivatkozott § (2) bekezdése szerint „az (1) bekezdés alkalmazásában közfeladatnak minősül az az állami vagy helyi önkormányzati feladat, amelynek ellátásáról — jogszabály alapján — az államnak vagy az önkormányzatnak kell gondoskodnia”. Ilyenformán a Magyar Televízió Közalapítvány az 1996. évi I. törvényben meghatározott közfeladatot ellátó szerv, a kezelésében lévő adatok tehát az Avtv. fent idézett 2. § 3. pontja szerint — amennyiben nem személyes adatok — közérdekű adatnak minősülnek.

Az üzleti titok fogalmát több jogszabály is meghatározza, a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény szerint [4. § (3) bekezdés a) pont] például „üzleti titok a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó minden olyan tény, információ, megoldás vagy adat, amelynek titokban maradásához a jogosultnak

méltányolható érdeke fűződik, és amelynek titokban tartása érdekében a jogosult a szükséges intézkedéseket megtette”. Ugyanezt a definíciót használja a Büntető Törvénykönyv [Btk.] is (300. § (2) bekezdés) Mind a közérdekű adatok eltitkolása, mind az üzleti titok megsértése büntetőjogi szankciókat vonhat maga után. A Btk. 177/A. §-a alapján jogosulatlan adatkezelés vétségét követi el, aki közérdekű adatot eltitkol vagy meghamisít. A Btk. 300. § (1) bekezdése alapján üzleti titok megsértésének büntetést követi el, aki üzleti titkot haszonszerzés végett, vagy másnak vagyoni hátrányt okozva jogosulatlanul megszerez, felhasznál vagy nyilvánosságra hoz.

Az adott esetben azt kell eldönteni, hogy a közfeladatot ellátó szervek birtokában lévő, a kérdéses vagy egyéb cégek gazdálkodásával kapcsolatos és azok által üzleti titoknak minősített adatok pontosan mely köre az, amely titokban maradásához nem fűződik méltányolható érdek. Állásponantom szerint közfeladatot ellátó szervvel vagy személlyel történő üzletkötés esetében a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez fűződő alkotmányos jog szinte minden esetben kizárja azt, hogy ezen adatok titokban maradásához az érintett cégnek méltányolható érdeke fűződjön.

[...]

„Elvárható-e, hogy a közszolgálati televízió — az ismert nyugat-európai példákhoz hasonlóan — évente közvélemény (például évkönyv formájában) a szakmai működésével és gazdálkodásával kapcsolatos adatokat?”

Az Avtv. 19. § (2) bekezdése szerint az említett (állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó) szervek „rendszeresen közzé vagy más módon hozzáférhetővé teszik a tevékenységükkel kapcsolatos legfontosabb — így különösen a hatáskörükre, illetékességükre, szervezeti felépítésükre, a birtokukban lévő adatfajtákra és a működésükről szóló jogszabályokra vonatkozó — adatokat”. Ennek a törvényhelynek — s a fent már idézett 19. § (1) bekezdésnek — alapján állásponantom szerint is elvárható, hogy a közszolgálati televízió tevékenységéről rendszeresen tájékoztassa a közvéleményt. Tény azonban, hogy a jogszabály által előírt általános tájékoztatási kötelezettségre jogi úton nehezen bírható rá az adatkezelő; a nyilvánosság általi ellenőrzés fő eszköze a közérdekű adat megismerése iránti kérelem.

Budapest, 1999. október 7.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(216/K/1999)

* * *

[Állásfoglalás: az adatalany jogérvényesítése nem államigazgatási ügy, a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) hatálya alatt áll]

Dr. Juhász Károly
főosztályvezető

Belügyminisztérium
Budapest

Tisztelt Főosztályvezető Úr!

A személyes és közérdekű adatok belügyi kezelésének és védelmének egyes szabályairól szóló belügyminiszteri utasítás tervezetének átdolgozása során észrevételeim többségét figyelembe vették. Az átdolgozott tervezethez csatolt, az elutasított észrevételekről és elutasításuk indokairól szóló feljegyzést illetően állásponantom a következő:

[...]

Államigazgatási ügy-e az érintett jogainak gyakorlásával kapcsolatos eljárás?

1. Az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény (a továbbiakban: Áe.) a hatósági eljárások szabályait tartalmazza. A hatósági eljárás meghatározó ismérve, hogy az államigazgatási szerv az eljárásban a közhatalmi jogosítványával élve, egyoldalú akaratnyilvánítással dönt az alárendelt ügyfél ügyében. Az érintett jogainak érvényesítésével kapcsolatos eljárások (tájékoztatáskérés a saját személyes adatokról vagy az adattovábbításokról, továbbá a saját személyes adatok helyesbítésére, illetve törlésére vonatkozó kérelem) az információs önrendelkezési jog mint alkotmányos alapjog, illetve a Polgári Törvénykönyvben (Ptk.) meghatározott személyiségi jog részjogosítványainak érvényesítését jelentik. Állásponantom szerint az érintett jogérvényesítésével kapcsolatos ügyekben az adatkezelő szerv nincs közhatalmi jogosítvány birtokában, és az eljárásban nem érvényesül az ügyfél és az eljáró szerv közötti alá-fölérendeltségi viszony, ezért ezekre az eljárásokra nem alkalmazhatók az Áe. szabályai.

2. Az Áe. szerint a hatósági nyilvántartás vezetése államigazgatási ügy. Ha az érintett hatósági nyilvántartásban kezelt személyes adataira vonatkozó törlési vagy helyesbítési kérelemmel él, akkor ez a hatósági nyilvántartás módosításhoz vezethet, ezért felvethető az adatvédelmi és az államigazgatási eljárás párhuzamossága. Véleményem szerint a vázolt esetekben mégis kizárólag az adatvédelmi eljárás szabályai alkalmazhatók:

— Az államigazgatási szerv csak a hatáskörébe tartozó államigazgatási ügyekben járhat el az Áe. alapján. Az érintett jogérvényesítésével kapcsolatos szabályokat az Avtv. határozza meg. E szabályok akkor sem tekinthetők államigazgatási jogkört megállapító szabályoknak, ha az adatkezelő szerv éppen államigazgatási szerv. Az adatkezelő államigazgatási szerveknek tehát nincs államigazgatási jogkörük és hatáskörük az érintett jogérvényesítésével kapcsolatos eljárás vitelére, következésképp kizárólag az Avtv. alapján járhatnak el.

— Az adatvédelmi eljárás szabályai mind a határidőket, mind a költségeket, mind a bírósági felülvizsgálatot, mind a kárfelelősség szabályait tekintve az érintett jogainak minél könnyebb érvényesítését segítik elő. Ezek az eljárási szabályok a személyes adatok védelméhez fűződő alkotmányos alapjog érvényesülésének garanciális értékű szabályai. Ha az érintett jogainak érvényesítésével kapcsolatos eljárásban az Áe.-nek az érintettre nézve sokkal kedvezőtlenebb szabályait alkalmazzuk, akkor a garancia veszne el.

Az átdolgozott utasítástervezet néhány további pontja sem felel meg teljesen a korábbi tervezethez tett észrevételeimnek. Az ellenérvek ismeretének hiányában ezekre az eltérésekre nem áll módomban reagálni.

Budapest, 1999. október 11.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(541/J/1999)

* * *

[Állásfoglalás: az önkormányzat nyilvános testületi üléséről bárki készíthet hang- és képfelvételt]

Gelencsérné Tolnai Klára
polgármester

Madocsa Község Önkormányzata
Madocsa
Fő u. 24.

Tisztelt Polgármester Asszony!

A képviselő-testület nyilvános üléseiről magánszemély által készítendő kép- és hangfelvétel engedélyezéséről állásfoglalást kérő levelére az alábbiakat válaszolom:

1. A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény (a továbbiakban Ötv.) — a 12. § (4) bekezdésében meghatározott kivételektől eltekintve — nyilvánosnak minősíti a képviselő-testület ülését. Ez azt jelenti, hogy a nyilvános ülésen bárki jelen lehet, és a jelenlévők az ott történeteket, elhangzottakat megismerhetik. Ami tehát az ülésen történik, elhangzik, az egyidejűleg nyilvánosságra kerül. A nyilvánosság biztosítása érdekében a szervezőknek lehetőségük van hangerősítő alkalmazására, illetve a nyilvános ülés képeinek és hangjának a szomszédos termekbe vagy akár kábeltelevízió előfizetőinek való egyidejű közvetítésére. A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (a továbbiakban: Avtv.) 2. § 6. pontja értelmében az adat bárki számára hozzáférhetővé tétele nyilvánosságra hozatal, mely az Avtv. 2. § 4. pontja szerint adatkezelésnek minősül. Az ülésen elhangzottak egyidejű közvetítésére, az adatok ilyen módon való nyilvánosságra hozatalára az Ötv. nyilvánvalóan felhatalmazást ad. Külön megvizsgálandó azonban, hogy e felhatalmazás kiterjed-e kép- és hangfelvételek készítésre, tekintettel arra, hogy az nem nyilvánosságra hozatal, hanem adatfelvétel és adattárolás, továbbá az adatok tárolása és nyilvánosságra hozatala a nyilvános ülés befejeztét követően történik.

[...]

Az Avtv. 3. § (1) bekezdése szerint személyes adat akkor kezelhető, ha ahhoz az érintett hozzájárul, vagy azt törvény vagy — törvény felhatalmazása alapján, az abban meghatározott körben — helyi önkormányzat rendelete elrendeli. Az Ötv. az ülésen történetek rögzítésére a jegyzőkönyvezést írja elő, az ennél bővebb személyesadat-tartalmú kép-, illetve hangfelvétel készítését nem rendeli el. E tárgykörben tudomásom szerint önkormányzati rendeletalkotási felhatalmazás

sincs. A kép- és hangfelvétel készítésére az ülésen jelenlévők hozzájárulása természetesen jogalapot teremthet, továbbra is megválaszolendő azonban, hogy készíthető-e kép- és hangfelvétel az ülésről az érintettek hozzájárulása nélkül?

Ezzel kapcsolatban figyelembe kell venni az Avtv. 3. § (4) bekezdését, mely szerint az érintett (személyes adatainak nyilvánosságra hozatalához való) hozzájárulását megadottnak kell tekinteni az érintett közszereplése során általa közölt vagy a nyilvánosságra hozatal céljából általa átadott adatok tekintetében. Úgy vélem, hogy az idézett törvényhely helyes értelmezése szerint nemcsak az azonnali, egyidejű nyilvánosságra hozatalhoz való hozzájárulást kell megadottnak tekinteni, hanem azt is, hogy az adatokat felvegyék, és a későbbi nyilvánosságra hozatalig tárolják. A nyilvános önkormányzati ülésen való megszólalás közszereplés, ezért aki az ilyen ülésen felszólal, az az Avtv. idézett szabálya szerint tudomásul veszi, hogy amit elmond, az azonnal nyilvánosságra kerül, továbbá az adatokat felvehetik, tárolhatják, és később nyilvánosságra hozhatják.

A kép- és hangfelvételek későbbi nyilvánosságra hozatalának jogszerűségét támasztja alá az Avtv. 19. §-ának (4) bekezdése is, mely szerint a közfeladatot ellátó szervek hatáskörében eljáró személynek (ideértendő a helyi önkormányzati képviselő is) feladatkörével összefüggő személyes adata a közérdekű adat megismerését nem korlátozza. Ha tehát a közérdekű adatokkal együtt jogszerűen kezelik az önkormányzati képviselő személyes adatait is (amint az az ülésről felvett kép- és hangadatok tárolása esetén történik), akkor az önkormányzati képviselő személyes adatainak (képmásának, hangfelvételének) védelmére hivatkozva nem titkolhatók el a közérdekű adatok (a képviselő által a helyi közügyről közölt adatok).

A vonatkozó jogszabályokat mérlegelve tehát arra a végkövetkeztetésre juthatunk, hogy a nyilvános önkormányzati ülésről bárki által, a jelenlévők hozzájárulása nélkül is készíthető kép- és hangfelvétel, mely később nyilvánosságra hozható. Nem jogszerű azonban a nyilvánosságra hozatal, amennyiben a felvétellel például a montázs, a vágás vagy a hangalámondás eszközével visszaéltek, ezért célszerű a felvétel készítőjét az adatok jogszerű felhasználására figyelmeztetni, ha a körülmények a felvétellel való visszaélés lehetőségére engednek következtetni.

Budapest, 1999. november 27.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(518/K/1999)

* * *

[Állásfoglalás: a jogellenesen államtitokká minősített adatok minősítését meg kell szüntetni]

Dr. Eiselt György
informatikai és távközlési miniszteri biztos

Belügyminisztérium
Budapest

Tisztelt Miniszteri Biztos Úr!

Az Ön segítségével, a 0065-31/7/1999. iktatószámon megküldött levelében közölt adatok felhasználásával több, mint háromnegyed év alatt sikerült befejeznem azt a vizsgálatot, amelynek célja annak megállapítása volt, hogy egy polgár személyes, illetve különleges személyes adatait jogszerűen igényelték-e a Belügyminisztérium (BM) Központi Adatfeldolgozó, Nyilvántartó és Választási Hivatal által üzemeltetett nyilvántartásból.

A vizsgálat elhúzódsának fő oka az volt, hogy az említett hivatal illetékesei — és javaslatuk alapján a BM egyes vezetői is — sajátosan értelmezték a vonatkozó jogszabályokat: elvitatták az adatvédelmi biztos törvényben rögzített, az adatkezelések korlátozásoktól mentes megismerhetőségére vonatkozó jogosítványait (sőt határidőre szóló betekintési engedélyt állítottak ki számomra); az ügyvel összefüggő levelezés során a törvényi előírások figyelmen kívül hagyásával folytattak le minősítési eljárásokat; nem tették lehetővé, hogy a minősítési eljárásokat megalapozó dokumentumokat megismerhessem.

A személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) 26. § (4) bekezdése alapján felszólítottam Önt, hogy az adatlekérésekkel kapcsolatban küldött első két válaszlevél, illetve mellékletei (a 0065-31/2/1999., 0065-31/5/1999., valamint a 0065-31/6/1999. számú iratok), továbbá a számomra meg nem küldött 0065-31/1/99. számú (de tartalmában értelemszerűen a 0065-31/5/1999. számúhoz hasonló) irat minősíté-

sének megszüntetésére intézkedjen, mivel azok nem tartalmaznak olyan adatokat, amelyek alapján a minősítés jogszerű lenne.

Tájékoztatom, hogy amennyiben a minősítő e felszólítással nem ért egyet, akkor az Avtv. hivatkozott rendelkezése alapján — a felszólítás megalapozatlanságának megállapítása iránt — a Fővárosi Bírósághoz fordulhat.

Fel kell hívnom a figyelmét, hogy a törvény előírása szerint a miniszteri biztos nem minősítésre feljogosított személy. Az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény (Ttv.) 6. § (3) bekezdése szerint minősítési joga a Belügyminisztériumban csak a miniszternek, illetve — belső szabályzatban átruházott jogkörben — az államtitkároknak és helyettes államtitkároknak van. Ezért nem tekinthetők jogszerűen minősítettnek az — Ön által jóváhagyott, illetve aláírt — 0065-31/5/1999., és 0065-31/7/1999. számú iratok.

Arra is utalnom kell, hogy a 0065-31/7/1999. számú — a lekérdezést végrehajtó munkatársak jogosultsági azonosítóját közlő — levelének minősítése nem fedti a tényeket, mivel annak minősítőjeként dr. Tóth Zoltán van feltüntetve (beosztás megjelölés nélkül), holott a tényleges minősítő — az érvényességi idő felemelésével — Ön volt. Ezért ez az irat sem tekinthető jogszerűen minősítettnek.

A 20/442/2/99. számon megküldött, jogellenesen minősített iratokat — az Állami Futárszolgálattal — visszaküldöm, azzal a kéréssel, hogy a 0065-31/6/1999. számú feljegyzésből (amelyben a Központi Hivatal vezetője összefoglalja az ügyben addig történeteket, és megállapítja, hogy az azonosítókat nem adhatják meg az adatvédelmi biztosnak) a 0065-31/5/1999. számú minősítés módosítási javaslatból, valamint a 65-123/7/1999. számú minősítési javaslatból, és a 0065-31/1/99. számú iratból minősített adatokat, illetve minősítési jelzéseket nem tartalmazó példányt szíveskedjen rendelkezésemre bocsátani.

Budapest, 1999. december 7.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(835/A/1998)

* * *

[Állásfoglalás: a Magyar Televízió létszámadatai, adósságának szerkezete és mértéke — főszabályként — közérdekű adat]

[...]

Érd

Tisztelt [...] Úr!

Ön 1999. október 31-én kelt beadványában öt kérdést tett fel a Magyar Televízió Rt. kezelésében lévő egyes adatok közérdekűségéről. Kérdéseivel kapcsolatban álláspontom a következő:

„Amennyiben lehetséges általános érvényű állásfoglalást adni közérdekű adatokról, kérem, határozza meg, mi tekinthető a Magyar Televízió Rt. (MTV Rt.) adatai közül az Alkotmány 61. §-ában írt közérdekű adatnak.”

Az Alkotmány által biztosított, a közérdekű adatok megismeréséhez fűződő jog a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) által meghatározottak szerint gyakorolható. E törvény 2. § 3. pontja szerint „közérdekű adat: az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy kezelésében lévő, a személyes adat fogalma alá nem eső adat”. Az MTV Rt. álláspontom szerint jogszabályban meghatározott közfeladatot lát el, tehát a kezelésében lévő, a személyes adat fogalma alá nem eső adatok közérdekű adatnak minősülnek.

„A Magyar Televízió Rt. állományába tartoznak olyan alkalmazottak, akik különböző okokból huzamosabb ideig nem végeznek munkát, miközben a munkabérüket az intézmény ugyanúgy kifizeti, mintha munkát végeznének. Közérdekű adatnak minősül-e ezen munkavállalók létszáma és a részükre kifizetett bér összege?”

Igen, ezen adatok a fent idézett meghatározás alapulvételével közérdekű adatnak minősülnek.

„A Magyar Televízió Rt. a beszállítóinak késedelmes kifizetés esetén késedelmi kamatot fizet. Közérdekű adatnak minősül-e az egy év alatt összesen kifizetett késedelmi kamat összege?”

Igen, ez az adat az idézett definíció alapján szintén közérdekű adatnak minősül.

„Közérdekű adatnak tekinthető-e a Magyar Televízió Rt. adósságának szerkezete, annak összege és az adósság kialakulásának okai?”

Igen, ezek az adatok az idézett meghatározás alapján közérdekű adatnak tekinthetők.

„Közérdekű adatnak tekinthető-e, hogy a Magyar Televízió Rt. a hitelezőinek milyen határidővel teljesít kifizetést, és hogy a hitelezők vagy a hitelezők csoportjai között tesz-e különbséget a kifizetések határidejében?”

Igen, ezek az adatok a fenti meghatározás alapján közérdekű adatnak tekinthetők.

Mindehhez azonban két megjegyzést kívánok tenni:

1. Nem minősülhet közérdekű adatnak olyan adat, amely nincs a közfeladatot ellátó szerv kezelésében. Az, hogy vajon mi az „adósság kialakulásának oka”, illetve az, hogy az MTV Rt. „tesz-e különbséget a kifizetések határidejében”, csak abban az esetben lehet közérdekű adat iránti kérelem, ha az MTV Rt. birtokában olyan irat van, amely az adósság kialakulásának okáról, illetve arról szól, hogy tesz-e különbséget az MTV Rt. a hitelezők között.

2. A közérdekű adatok nem feltétlenül nyilvánosak, hiszen törvényben meghatározott titokkörbe is tartozhatnak; a két utolsó kérdésében említett adatok meghatározott feltételek mellett például üzleti titoknak minősülhetnek. Mint Önnek írt előző levelemben fogalmaztam, „álláspontom szerint közfeladatot ellátó szervvel vagy személlyel történő üzletkötés esetében a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez fűződő alkotmányos jog szinte minden esetben kizárja azt, hogy ezen adatok titokban maradásához az érintett cégnek méltányolható érdeke fűződjön”, vagyis hogy az ilyen adatok üzleti titoknak minősüljenek. Mindazonáltal ilyen esetekben a bíróság hivatott arra, hogy döntsön: üzleti titoknak minősül-e a kérdéses adat; az adatvédelmi biztos kötelező erővel nem bíró állásfoglalása ugyanis nem mentesíti az adatkezelőt az üzleti titok esetleges megsértésének büntetőjogi következményei alól.

Budapest, 1999. december 9.

Üdvözlettel:

Dr. Majtényi László

(728/A/1999)

2. AZ ADATVÉDELMI BIZTOS KÖZLEMÉNYEI

A) HIVATALOS KÖZLEMÉNYEK

Az adatvédelmi biztos közleménye

Az adatvédelmi biztos a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény 13. §-ának (3) és 20. §-ának (4) bekezdésében foglalt kötelezettségük teljesítésére felhívja a személyes adatok és a közérdekű adatok kezelőit. Az 1998. évre vonatkozó öszszesítést a személyes adatok kezelésével kapcsolatos elutasított kérelmekről és a közérdekű adatok megismerésére irányuló elutasított kérelmekről az elutasítás indokaival együtt az Adatvédelmi Biztos Irodájának 1999. június 30-ig kell megküldeni a következő címre:

Adatvédelmi Biztos Irodája
1054 Budapest, Tüköry u. 3.

A válaszadási kötelezettség szempontjából személyes adat iránti kérelem minden, az érintett által benyújtott, saját adataira vonatkozó betekintési, törlési, helyesbítési kérelem.

Közérdekű adat iránti kérelem a törvény 19. §-ában foglaltaknak megfelelően az állami vagy helyi önkormányzati vagy egyéb közfeladatot ellátó szerv tevékenységével kapcsolatos adat. Az értesítési kötelezettség közérdekű adatok tekintetében a közfeladatot, állami vagy helyi önkormányzati feladatot ellátó szervekre, személyes adatok tekintetében az állami szervek és a magánszféra adatkezelőire egyaránt vonatkozik.

Az adatkezelő a tájékoztatásban térjen ki a kérelmek naplózásának esetleges hiányára, illetőleg arra is, ha nem intéztek hozzá kérelmet.

Kérem az adatkezelőket, adjanak tájékoztatást a teljesített kérelmekről is.

Dr. Majtényi László

(Magyar Közlöny, 1999/42.)

* * *

Az adatvédelmi biztos közleménye

Tisztelt Jegyző Asszony/Úr !

Értesítem, hogy a Belügyminisztérium Informatikai és Adatvédelmi Főosztálya közreműködésével bejelentett és hivatalom által nyilvántartásba vett adatkezelések — a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) 29. §-a alapján — végleges nyilvántartási azonosítót kaptak.

Kérem Jegyző Asszonyt/Urát, gondoskodjék arról, hogy az önkormányzat adatkezelői, valamint a jegyző irányítása, illetve felügyelete alá tartozó szervezetek adatkezelői a nyilvántartási azonosítót az adatok minden továbbításánál, nyilvánosságra hozásánál és az érintettnek való kiadásakor feltüntessék.

Egyúttal kérem bejelenteni azokat a helyi adatkezeléseket, amelyeket nem törvény rendel el, hanem az érintett hozzájárulásától függ, vagy az önkormányzat törvényi felhatalmazás alapján saját hatáskörben rendeli el, és eddig még nem jelentettek be.

Bejelentkezési kötelezettség alá esik különösen: a helyi adók (idegenforgalmi, építmény, iparüzési, kommunális stb.), a földbérletek, az önkormányzati lakásépítési kölcsönök, ebek tartásának nyilvántartása, valamint a különböző alapok által támogatott pályázatokon résztvevők nyilvántartása. Ide sorolandó a lakosság különböző csoportjairól, különböző szempontok (életkor, végzettség, munkahely stb.) szerint végzett felmérések készítése. A bejelentési kötelezettség alóli kivételeket az Avtv. 30. §-a tartalmazza.

Budapest, 1999. szeptember 28.

Dr. Majtényi László

B) SAJTÓKÖZLEMÉNYEK

Közlemény

Az adatvédelmi biztos az elmúlt évben több olyan beadványt vizsgált, amelyekben azt kifogásolták, hogy egyes kereskedelmi egységeknél — bizonyos vásárlási összeg felett — ellenőrzik a bankkártyával fizetni szándékozók személyazonosságát, sőt a személyazonosító adataikat regisztrálják is.

A vizsgálatok során kiderült: a megfelelő technikai háttérrel nem rendelkező kereskedelmi cégek a jogosulatlan kártyahasználat (a lopott vagy hamisított bankkártyával való fizetés) megelőzésére, illetve a kártyakibocsátó pénzintézetek óhajára vezették be a bankkártyával fizető vásárlók azonosításának módszereit. Ezt a feltételt a bejáratnál, illetve a pénztárnál elhelyezett táblák ugyan jelezték, de erről a vásárlók általában a fizetéskor szereztek tudomást.

A vásárlók hozzájárulása esetén adatvédelmi szempontból nem kifogásolható, hogy a kártya jogszerű birtokosának kilétét egy hatósági igazolvány (amely a törvény szerint nem csak a személyazonosító igazolvány lehet) megtekintésével ellenőrizze a pénztáros. Egy-egy szolgáltatás igénybevételének kereskedelmi feltételeit, illetve a hozzá kapcsolódó biztonsági intézkedéseket azonban egy-egy gazdasági szervezet csak bizonyos korlátok között határozhatja meg. A személyes adatok kezeléséhez való hozzájárulás megszerzése csak akkor tekinthető jogszerűnek, ha a vásárló arról is tudomást szerez, hogy adatait milyen célból kérik és rögzítik, azokat hol és meddig tárolják, és a rögzített adatokhoz kik juthatnak hozzá.

Az adatvédelmi biztos állásfoglalása szerint a néhány tízezer forintos vásárlás ténye, illetve a jogosulatlan kártyahasználat kiszűrése nem elegendő indok ahhoz, hogy személyes adataiknak ellenőrizhetetlen kiszolgáltatásával a vásárlók magánszférája veszélybe kerüljön. Elfogadhatatlan, hogy pontosan meg nem határozott bűnmegelőzési indok vagy a pénztárosok ellenőrzése miatt polgárok tízezreinek személyes adatait rögzítik.

Az esetleges visszaélések megakadályozhatók más módszerekkel, amelyek biztosítják, hogy a kereskedelmi céget ne érje kár. (Az aláírások körültekintőbb ellenőrzése mellett ilyen megoldásként kínálkozik a PIN-kód alkalmazásának lehetővé tétele, illetve néhány pénztár kijelölése a kártyával fizető vásárlók számára, ahol ketten — egy eladó és egy biztonsági őr — tekintenek meg a személyazonosságot igazoló hatósági okmányt.)

A kereskedelmi cégek tehát akkor járnak el jogszerűen, ha széles körben és egyértelműen tájékoztatják vásárlóikat: csak akkor tudják kiszolgálni a bankkártyával fizetni szándékozókat, ha azok hozzájárulnak ahhoz, hogy egy hatósági igazolvány felmutatásával igazolják személyazonosságukat, a bankkártya birtoklásának jogszerűségét. Az „igazoltatást” vállalók adatait pedig az üzletek nem rögzítik.

Budapest, 1999. január 7.

Dr. Majtényi László

(862/H/1998)

* * *

Közlemény

Az Adatvédelmi Biztos Irodájához megalakulása óta számos panasz érkezett a bűnügyi tudósításokkal kapcsolatban.

1996 tavaszán az adatvédelmi biztos, az állampolgári jogok országgyűlési biztosának általános helyettese, a rendőrség vezetői és bűnügyi újságírók az Országos Rendőr-főkapitányság (ORFK) székházában megbeszélést tartottak, ahol az a megállapodás született, hogy a nyomozati szakban a bűncselekmény leírásán túl kizárólag az érintettek nevének kezdőbetűi közölhetők, amelyek alapján sem a gyanúsított, sem az áldozat kiléte nem állapítható meg. E szabály alól a közfeladatot ellátó személyek jelenthetnek kivételt. A büntetőeljárás során köteles mindenki tiszteletben tartani a bűncselekmények sértettjeinek jogait és az ártatlanság vélelmét. Az azóta eltelt időszakban a sajtó rendszerint ebben a szellemben járt el, az utóbbi időben azonban a mindenáron való szenzációkeltés jegyében egyre több a személyiségi jogok érvényesülését veszélyeztető cikk, műsor.

Sem közérdek, sem nyomozati érdek nem fűződik ahhoz, hogy az írott és az elektronikus sajtó a — gyakran kiskorú — áldozatok személyiségi jogait sértő közleményeket jelentessen meg, műsorokat készítsen: közölje a sértettek és a gyanúsítottak nevét, lakcímét, fényképét, nemegyszer sokkoló felvételeket mutasson róluk.

Annak felderítésére, hogy egyes írások, műsorok veszélyeztetik-e a polgárok információs önrendelkezési jogait, az adatvédelmi biztos vizsgálatot indított, amelynek eredményéről a nyilvánosságot tájékoztatni fogja.

Az adatvédelmi biztos tájékoztatja a közvéleményt, hogy az érintettek személyes adataik védelméhez fűződő, a Büntető Törvénykönyv által is védelt jogainak megsértése esetén — törvényes jogával élve — büntetőjogi felelősségrevonást fog kezdeményezni a jogsértések elkövetőivel szemben.

Budapest, 1999. január 21.

Dr. Majtényi László

(100/H/1999)

* * *

Közlemény

Az adatvédelmi biztos állampolgári bejelentés alapján vizsgálatot folytatott abban a kérdésben, hogy az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal (a továbbiakban: APEH) még ki nem nevezett elnökhelyettesei 1998 augusztusában jogosulatlanul hozzáférhettek-e APEH-köztisztviselők közszolgálati jogviszonyával összefüggő személyes adataihoz, illetve adótitoknak minősülő adatokhoz.

Az indítványozó szerint a leendő elnökhelyettesek részt vettek személyzeti döntések kialakításában is, és ennek során az ott dolgozók személyes adatainak is birtokába juthattak. A panaszos szerint a jogsértésért felelősség terheli az APEH elnökét, és a felügyeleti jogkör gyakorlójaként a pénzügyminisztert is, amiért lehetővé tették, illetve eltűrték, hogy ilyen helyzet alakuljon ki.

A vizsgálat során az APEH elnöke arról tájékoztatta a biztost, hogy kinevezése előtt egyedül az egyik leendő vezető foglalt el szobát a hivatalban, akinek elnöki tanácsadóként a szervezet vezetési struktúrájának kialakítása volt a feladata. Azonban sem ő, sem vezetőtársai nem rendelkeztek az informatikai rendszer adatállományához hozzáférési jogosultsággal, s nem vettek részt személyzeti döntések kialakításában sem. Álláspontja szerint kizárt, hogy e személyek adótitoknak minősülő adatokat vagy az APEH-tisztviselők személyes adatait megismerhették volna.

A vizsgálat során kiderült az is, hogy az informatikai rendszerbe való belépés jelszóval történik, de nincs lehetőség annak ellenőrzésére, hogy ténylegesen a megfelelő jogosultság birtokában lévő személy használta-e a jelszót.

A biztos a pénzügyminiszternek megküldött állásfoglalásában rámutatott arra, hogy a vizsgálat során feltárt adatokból nem lehetett olyan következtetést levonni, amely szerint a még ki nem nevezett elnökhelyettesek jogosulatlanul adótitoknak minősülő adatok birtokába jutottak volna.

A vizsgálat azonban megállapította, hogy a leendő vezetők közül ketten jelen voltak azokon a megbeszéléseken, amelyeket a hivatal elnöke néhány korábbi APEH-vezetővel folytatott munkaviszonyuk megszüntetéséről, s ennek során jogosulatlanul jutottak az érintettek közszolgálati jogviszonyával kapcsolatos adatainak birtokába. Az egyik későbbi elnökhelyettes az érintett köztisztviselők munkaviszonyának megszüntetésében tevékenyen részt vett, ami önmagában is az érintett személyek információs önrendelkezési joga sérelméhez vezetett, hiszen megfelelő törvényi felhatalmazás, illetve az érintettek hozzájárulása nélkül kezelt személyes adatokat.

A vonatkozó jogszabály alapján a személyes adatok védelméhez fűződő jogok megsértéséért az APEH elnöke is felelősséggel tartozik. Az érintetteknek lehetőségük van arra, hogy a jogsértés orvoslása iránt bírósághoz forduljanak.

A vizsgálat megállapításairól az adatvédelmi biztos levélben tájékoztatta a pénzügyminisztert.

Az adatvédelmi biztos levelében felszólította az APEH-vezetők fölött munkáltatói jogkört gyakorló pénzügyminisztert, hogy az ügyel kapcsolatban folytassa le a fegyelmi felelősség megállapítására is alkalmas vizsgálatot, valamint tegye meg a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy az APEH szervezetében a jövőben hasonló jogellenes adatkezelés ne fordulhasson elő. Felszólította a minisztert arra is, hogy megtett intézkedéseiről az adatvédelmi törvény előírásának megfelelően 30 napon belül írásban tájékoztassa az adatvédelmi biztost.

A pénzügyminiszter válasza a törvényes határidő elteltéig nem érkezett meg.

Budapest, 1999. március 8.

Dr. Majtényi László

(604/A/1998)

Közlemény

Az adatvédelmi biztos tapasztalva, hogy a szenzációkeltés jegyében egyre több a magánszemélyek személyiségi jogait sértő televíziós műsor, 1999 januárjában — az állampolgári jogok országgyűlési biztosának általános helyettesével párhuzamosan — hivatalból vizsgálatot indított egyes tévétársaságok híradásaival és bűnügyi tudósításaival kapcsolatban.

A vizsgálat során a biztos áttekintette egy hét híradóit és bűnügyi tudósításait. A riportok alapján levélben kért tájékoztatást négy tévétársaságtól arról, hogy milyen felhatalmazás alapján hoztak nyilvánosságra személyes adatokat. A biztos munkatársai helyszíni ellenőrzést is tartottak annál a két társaságnál, melyek a leggyakrabban közöltek személyiségi jogokat sértő riportokat. Válaszaik több esetben is kétséget hagytak az adatkezelés jogszerűségét illetően. A lefolytatott eljárás alapján a biztos ajánlásában leszögezi: személyes adatokat — a törvényi kivételeket leszámítva — csak az érintett beleegyezésével lehet a sajtóban nyilvánosságra hozni. A beleegyezés ráutaló magatartással is megadható. A későbbi jogviták elkerülése érdekében ajánlatos a szóbeli nyilatkozatokat rögzíteni. A bűncselekmények, balesetek, katasztrófák áldozatainak és hozzátartozóiknak valamint a társadalmilag hátrányos helyzetű csoportok tagjainak személyes adatai nyilvánosságra hozatala előtt az érintetteket úgy kell jogaikról tájékoztatni, hogy megalapozott döntést hozhassanak. Amennyiben a média különleges adatokat akar közölni, köteles beszerezni az érintett írásbeli hozzájárulását. A jogellenes közléssel az adatkezelésért felelős személy büntettet követel.

A riportalanyt tájékoztatni kell arról, hogy a felvett adatokat milyen módon kívánják nyilvánosságra hozni. A nyilatkozatra képtelen áldozatok esetében az általános kímélet és a nem felismerhető módon történő bemutatás a jogszerű és követendő. Az adatvédelmi biztos felkéri az újságírók szakmai szervezeteit, hogy etikai szabályzatok kidolgozásával is segítsék elő a sajtószabadság értékei és a személyiségi jogok védelme összhangjának megteremtését.

Budapest, 1999. augusztus 10.

Dr. Majtényi László

(100/H/1999)

* * *

Közlemény

Mennyiben valósul meg a Történeti Hivatalról szóló törvényben az információs önrendelkezéshez és az információszabadsághoz való jog? Az adatvédelmi biztos lezárta azt a vizsgálatot, melyet a Történeti Hivatal elnökhelyettese és mások indítványai alapján az egyes fontos tisztségeket betöltő személyek ellenőrzéséről és a Történeti Hivatalról szóló törvénnyel kapcsolatban folytatott. A beadványozók szerint a szabályozás hiányosságai folyamatosan akadályozzák a kutatók munkáját, az információs önrendelkezési jog gyakorlását. Kérdéses az 1989—90-es átmenet idején működő, közjogilag bizonytalan státusú szervezetek rendezvényeiről készült állambiztonsági dokumentumok megismerhetősége is.

A vizsgálat megállapította, hogy a volt szocialista országokban az egypártrendszer állambiztonsági szolgálatainak irataiba való betekintést lehetővé tevő törvények elsődleges célja az volt, hogy a megfigyelték megismerhessék, befolyásolta-e életüket az egykori titkosszolgálatok tevékenysége.

A magyar törvény ilyen célt kifejezetten nem fogalmaz meg, holott az információs kárpótlás megvalósulása ezt igényelné. Jelenleg a kutatást gátló ellentmondó rendelkezések akadályozzák a társadalom számára saját történelmének megismerését. A hatályos szabályozás nem tesz különbséget az áldozat és az ügynök személyiségi jogai tekintetében. A szabályozás hiányosságai miatt nem érvényesülhet az elhunyt megfigyelték hozzátartozóinak információs joga. Aggályos az is, ahogy a törvény értelmében a jogutód nemzetbiztonsági szolgálatoknál maradt iratokat kezelni kell.

Ezért az adatvédelmi biztos ajánlásában úgy fogalmaz, hogy a törvény módosítása több szempontból indokolt lenne. Az információs önrendelkezési jog rendeltetésszerű gyakorlása érdekében meg kellene határozni az iratokban szereplők csoportjait, és indokolt önállóan rendelkezni a hozzátartozók jogairól. A formálódó pártokról, szervezetekről szerzett titkosszolgálati információk kutatási szabályait is meg kellene határozni. Azokat a személyes iratokat, tárgyakat, amelyek az állambiztonsági szervek birtokába kerültek, az érintett vagy hozzátartozója kérelmére át kell adni úgy, hogy arról a kutathatóság céljából másolatot vagy fényképet kell készíteni. Az ajánlás hangsúlyozza azt is, hogy a nyilvános rendezvényekkel kapcsolatos iratokat, a személyes adatok védelmének figyelembevételével, nemcsak kutatási célból lehet kiadni, hanem forrásanyagként is közzé lehet tenni.

Budapest, 1999. augusztus 18.

Dr. Majtényi László

(225/K/1999)

Közlemény

Az adatvédelmi biztos befejezte azt a vizsgálatot, amelyet a kormányülések dokumentálásával, a dokumentumok megőrzésével és nyilvánosságával kapcsolatban érkezett indítványok nyomán indított. Két panaszos úgy vélte, hogy 1994 és 1998 között a kormányületekről készített magnetofonfelvételeket utóbb megsemmisítették. Egy másik beadványozó azt a kérdést tette fel, nem sérti-e az információszabadságot, hogy a Kormány 1998 júliusa óta hatályos ügyrendje alapján a kormányületekről sem magnófelvétel, sem szó szerinti jegyzőkönyv, sem pedig tartalmi összefoglaló nem készül.

A vizsgálat megállapította, hogy többféle megoldás ismert a demokratikus államok gyakorlatában. Magyarországon az elmúlt tíz évben többször változott a kormányületek dokumentálásának módja. A jelenlegi gyakorlat szerinti összefoglaló csak a kormányületeken résztvevők névsorát, az előterjesztések címét, a hozzászólók nevét, valamint a szavazás tényét és számszerű arányát tartalmazza. Az adatvédelmi biztos megállapította, hogy a jogi szabályozásnak egyszerre kell szolgálnia az információszabadságot, valamint a kiegyensúlyozott, illetéktelen befolyástól mentes kormányzáshoz fűződő alkotmányos érdeket. A biztos szerint nincs alkotmányos alap azt követelni, hogy a kormányok működésének egésze azonnal kapjon teljes nyilvánosságot. Ez lehetlenné tenné a kormányzat kiegyensúlyozott működését. Nem alkotmányos követelmény az sem, hogy a kormányületekről teljes körű dokumentáció, például szó szerinti jegyzőkönyv, hang- vagy képfelvétel készüljön.

Az adatvédelmi biztos ajánlása szerint a választott jogi megoldásnak lehetővé kell tennie a kormányületek tartalmi dokumentálását. Ennek megszüntetése egyrészt szakítást jelent egy százötven éves magyar közjogi hagyománnyal, másrészt a közérdekű adatok megismeréséhez való jogot aránytalanul korlátozza. Az állam ennek indokolásaként nem hivatkozhat saját diszfunkcionális működésére, s nem indulhat ki abból, hogy e jogokkal — például kormányváltás után — vissza is lehet élni.

A biztos szerint nincs törvényes alapja annak sem, hogy a jelenleg készített úgynevezett összefoglalókat eseti mérlegelés nélkül államtitokká minősítik.

A kormányületeken keletkezett adatok közül csak a titoktörvény államtitokkörüli jegyzékében felsorolt adatok minősíthetők államtitokká.

A biztos ezért ajánlásában felkéri a Miniszterelnöki Hivatalt irányító minisztert és az igazságügy-minisztert, hogy kezdeményezzék a kormányületek tartalmi dokumentálásának olyan törvényi szabályozását, amely a külső befolyástól mentes kormányműködés mellett garantálja az állampolgárok — adott esetben akár késleltetetten érvényesülő — jogát a közérdekű adatok megismerésére. Felkéri a Miniszterelnöki Hivatalt irányító minisztert arra is, hogy az adatkezelés során vegye tekintetbe: mindazok a kormányületekkel kapcsolatos iratok, amelyeket a titoktörvény rendelkezésének figyelmen kívül hagyásával minősítettek, nem tekinthetők államtitoknak.

Budapest, 1999. augusztus 23.

Dr. Majtényi László

(144/A/1996)

* * *

Közlemény

Az adatvédelmi biztos a Kriminális című hetilapban közölt dokumentumok államtitokká minősítésének jogszerűségével kapcsolatos vizsgálatát befejezte.

A vizsgálat megállapította, hogy a négy dokumentum közül kettőt nem minősítettek, a harmadik iratot — mely a titokszolgálatokat felügyelő tárca nélküli miniszter hivatalában készült — arra fel nem hatalmazott személy minősítette, a Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálatánál készült negyedik irat pedig azért nem tekinthető államtitoknak, mert a titoktörvény államtitokkörüli jegyzéke a minősítéskor nem tartalmazott olyan adatfajtát, amely alapján a minősítés jogszerű lett volna. A vizsgálat azt is megállapította, hogy a hatályos jogszabályok egymásnak ellentmondó rendelkezései miatt nem lehet egyértelműen megállapítani, hogy a szolgálat vezetője rendelkezett-e titokminősítési joggal. Minősített adatokat tartalmazó iratnak a négy dokumentum egyike sem tekinthető.

A vizsgálatot lezáró ajánlás felhívja a figyelmet arra, hogy a törvényes minősítési eljárás az államtitokká minősítés mellőzhetetlen törvényi feltétele, az információszabadság korlátozásának alapvető eljárásjogi garanciája.

A biztos rámutat arra: miután a titokminősítés garanciális jelentőségű eljárási szabályait nem tartották be, a vizsgálatot szükségtelen volt kiterjeszteni annak megállapítására, hogy a dokumentumok tartalmaznak-e államtitokká

minősíthető adatokat. Ugyanakkor nem kizárt, hogy az így nyilvánosságra került információk révén a Magyar Köztársaság vagy az ügyben érintett szervek fontos érdekei sérültek. A biztos ajánlásában hangsúlyozza: a jelen vizsgálat is ráirányítja a figyelmet a titokminősítésre vonatkozó jogszabályok betartásának fontosságára. A minősített adatok védelme csak akkor érvényesülhet, ha a jogszabályok a jogalkalmazók és az állampolgárok számára egyértelműek, és ha az érintett szervek eljárásaik során a titokminősítés törvényi előírásait maradéktalanul betartják.

Mindezekre tekintettel a biztos felkérte az ügyben illetékes hatóságokat: eljárásaik során vegyék figyelembe, hogy a Kriminális című hetilapban közölt dokumentumok jogszerű államtitokká minősítése nem történt meg.

A biztos felkérte a határőrség és a rendvédelmi szervek központi szerveinek vezetőit, valamint az APEH bünyügyi igazgatóját, eljárásaik során vegyék tekintetbe, hogy a törvényes minősítés megtörténteig nem tekinthetők jogszerűen minősítetteknek azok az iratok, amelyeket 1997. május 31. és 1999. szeptember 1. között — a titoktörvény hatályos szövegét figyelmen kívül hagyva — átruházott hatáskörben minősítettek.

A biztos felkérte a belügyminisztert, hogy a titoktörvényben foglalt kötelezettségének megfelelően fokozottan kísérelje figyelemmel az állami szerveknél a titokminősítés rendjét, és kezdeményezze a Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálatára és a Megelőzési Szolgálatra vonatkozó jelenlegi jogi szabályozás ellentmondásainak megszüntetését.

Budapest, 1999. november 23.

Dr. Majtényi László

(399/A/1999)

FÜGGELÉK

Az iroda szervezete és gazdálkodása

Az Adatvédelmi Biztos Irodájának szervezeti felépítését, a főosztályok közötti munkamegosztást az 1998. évi beszámolóban ismertettük (Az adatvédelmi biztos beszámolója 1998, 206. oldal), változás 1999-ben nem történt. Az adatvédelmi biztos a rendelkezésére álló üres álláshelyeket betöltötte, így az irodának 1999-ben 27 főállású és 3 rész-foglalkozású munkatársa volt. Természetes, hogy a megnövekedett létszám az előző évhez viszonyítva növelte a személyi kiadások és munkáltatót terhelő kiadások összegét. Ugyanakkor a dologi kiadások összege 1 100 000 forinttal csökkent az 1998. évihez képest. Az alábbiakban az iroda 1999. évi kiadásait mutatjuk be, az eddig követett gyakorlatnak megfelelően a beruházási kiadások, üzemeltetés és áfa nélkül, a közölt összegek ezer forintban értendők:

Személyi kiadások: illetmények és 13. havi fizetés (49 447), jutalom (9465), jubileumi jutalom (290), napidíj (279), megbízási díj (2470), egyéb juttatások (5971).

Személyi kiadások összesen: 67 922

Munkáltatót terhelő járulékok összege: 25 358

Dologi kiadások: belföldi kiküldetés (366), külföldi kiküldetés (913), irodaszer, telefon, nyomda, gépkocsi üzemeltetés (5611), egyéb és munkáltatói szja (1607)

Dologi kiadások összesen: 8497

Az összes kiadás: 101 777

Az Adatvédelmi Biztos által véleményezett jogszabálytervezetek az 1999. évben*Törvények, törvénytervezetek*

- Az Európai Unió bűnüldözési információs rendszeréhez történő csatlakozás keretében megvalósuló együttműködésről és információcseréről szóló törvényjavaslat, 1999. évi LIV. törvény.
- A szőlőtermesztésről és a borgazdálkodásról szóló 1997. évi CXXI. törvény módosításáról szóló törvény tervezete, 1999. évi XLVII. törvény.
- A közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény módosításáról szóló törvény tervezete, 1999. évi XLIV. törvény.
- A közterület-felügyeletről szóló törvény tervezete, 1999. évi LXIII. törvény.
- A Magyar Orvosi Kamaráról és a Magyar Gyógyszerész Kamaráról szóló törvények módosításának tervezete, 1999. évi LIII. törvény.
- A bűnügyi nyilvántartásról és a hatósági erkölcsi bizonyítványról szóló törvényjavaslat tervezete, 1999. LXXXV. törvény.
- Az igazságügyi szakértői kamaráról szóló 1995. évi CXIV. törvény módosításáról szóló törvényjavaslat tervezete, 1999. évi LV. törvény.
- A polgárok személyi adatainak kezelésével összefüggő egyes törvények módosításáról szóló törvényjavaslat tervezete, 1999. évi LXXII. törvény.
- A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény módosításának tervezete, 1999. évi LXXIII. törvény.
- A társadalombiztosítási kötelezettségekről vezetett járulék-folyószámlák 1999. január 31-i egyenlegének rendezéséről szóló törvény tervezete, 1999. évi LXIV. törvény.
- Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény módosításáról szóló törvény tervezete, 1999. évi LXXI. törvény.
- A közúti közlekedési nyilvántartásról szóló törvény tervezete, 1999. évi LXXXIV. törvény.
- A bűnügyi nyilvántartásról és a hatósági erkölcsi bizonyítványról szóló törvény második tervezete, 1999. évi LXXXV. törvény.
- A növényvédelemről szóló törvény tervezete.
- A statisztikáról szóló 1993. évi XLVI. törvény módosításának tervezete, 1999. évi CVIII. törvény.
- A polgári szolgálatról szóló 1997. évi XXI. törvény módosításáról szóló törvény tervezete.
- A koncesszióról szóló 1991. évi XVI. törvény módosításának tervezete.
- A szerencsejáték szervezéséről szóló 1991. évi XXXIV. törvényátfogó módosításáról készült törvény tervezete.
- Az egyes erőszakos bűncselekmények következtében sérelmet szenvedettek állam általi kárenyhítéséről szóló törvény tervezete.
- A büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény, valamint a büntetések és intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. tvr. módosítására vonatkozó törvény tervezete, 1999. évi CIV. törvény.
- A házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény módosításáról szóló törvény tervezete.
- Az ítélőtáblák és a fellebbviteli főügyészségek felállításával kapcsolatos feladatokról szóló 80/1998. (XII. 16.) OGY határozat végrehajtásáról szóló törvény tervezete, 1999. évi CX. törvény.
- A Magyar Pszichológus Kamara létrehozását elrendelő törvény megalkotására irányuló kezdeményezésről szóló kormányelőterjesztés tervezete.
- A 2001. évi népszámlálásról szóló törvény tervezete, 1999. évi CVIII. törvény.
- A foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek támogatásáról szóló 1991. évi IV. törvény, valamint a szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény módosításának tervezete, 1999. évi CXXII. törvény.
- A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításával kapcsolatos törvény tervezete, 1999. évi CXX. törvény.
- A műsorelosztás részletes szabályairól szóló törvény tervezete.
- Az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény módosításának tervezete, 1999. évi CXIII. törvény.
- Az egyes törvényi rendelkezések hatályba léptetéséről, illetve hatályon kívül helyezéséről szóló, T/1804. számú képviselői önálló indítvány, továbbá a külföldre utazásról szóló 1998. évi XII. törvény módosításáról szóló T/1805. számú képviselői önálló indítvány támogatásáról szóló kormányelőterjesztés tervezete.
- A bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény módosításának koncepciójáról szóló kormányelőterjesztés tervezete, 1999. évi LXXVI. törvény.
- A Büntető Törvénykönyv egyes tényállásokkal történő kiegészítésére vonatkozó tervezet.

- A szervezett bűnözés elleni törvénytervezet hatpárti egyeztetést követő változata, 1999. évi LXXV. törvény.
- Az otthoni szakápolási tevékenységről szóló 20/1996. (VII. 26.) NM rendelet módosításának tervezete, 15/1999. (VI. 19.) EüM rendelet.

Kormányrendeletek és rendeletervezetek

- A nemzetközi szerződés alapján átvett vagy nemzetközi kötelezettségvállalás alapján készült minősített valamint korlátozottan megismerhető adat biztonságának eljárási szabályairól szóló kormányrendelet tervezete, 56/1999. (IV. 2.) Korm. rendelet.
- Az egészségügyi szolgáltatások Egészségbiztosítási Alapból történő finanszírozásának részletes szabályairól szóló kormányrendelet tervezete, 43/1999. (III. 3.) Korm. rendelet.
- A telepengedély alapján gyakorolható ipari és szolgáltató tevékenységekről, valamint a telepengedélyezés rendjéről szóló kormányrendelet tervezete, 80/1999. (VI. 11.) Korm. rendelet.
- A katasztrófa-egészségügyi ellátásról szóló kormányrendelet tervezete, 158/1999. (XI. 19.) Korm. rendelet.
- A fogyatékos sportolók világversenyein eredményesen szereplők járadékáról szóló kormányrendelet tervezete, 71/1999. (V. 21.) Korm. rendelet.
- Az olimpiai járadék megállapításáról és folyósításáról szóló kormányrendelet tervezete, 70/1999. (V. 21.) Korm. rendelet.
- A keresőképtelenség és a keresőképeség orvosi elbírálásáról és annak ellenőrzéséről szóló 102/1995. (VIII. 25.) Korm. rendelet módosításáról szóló kormányrendelet tervezete, 127/1999. (VIII. 13.) Korm. rendelet.
- A személyazonosító igazolvány kiadásáról és nyilvántartásáról szóló kormányrendelet tervezete, 168/1999. (XI. 24.) Korm. rendelet.
- A 2000. évre vonatkozó Országos Statisztikai Adatgyűjtési Programról és a 187/1998. (XI. 13.) Korm. rendelet módosításáról szóló tervezet, 154/1999. (X. 22.) Korm. rendelet.
- Az új diákigazolványok bevezetésével kapcsolatos átmeneti intézkedésekkel összefüggésben egyes kormányrendeletek módosításáról szóló 151/1998. (IX. 18.) Korm. rendelettel módosított 34/1998. (II. 25.) Korm. rendelet helyébe lépő kormányrendelet tervezete, 30/1999. (II. 15.) Korm. rendelet.
- A muzeális intézményekben folytatható kutatásról szóló kormányrendelet tervezete.
- A Területi Államháztartási és Közigazgatási Információs Szolgálatról szóló kormányrendelet tervezete.
- A polgári célú fegyverekről, lőszerkekről és lőterekről szóló kormányrendelet tervezete.
- A felszín alatti vizek minőségét érintő tevékenységekkel összefüggő egyes feladatokról szóló kormányrendelet tervezete.

Miniszteri rendeletek és tervezetek

- A bűncselekményeknek az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal Bűnügyi Igazgatósága által történő nyomozásának részletes szabályairól szóló PM rendelet tervezete, 3/1999. (I. 29.) PM rendelet.
- A Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ jogállásáról, feladat- és hatásköréről, valamint a közreműködésben érintett szervek feladatairól szóló BM rendelet tervezete.
- A fontos és bizalmas munkakörökről, valamint a biztonsági ellenőrzés szintjéről szóló 34/1997. (V. 30.) BM rendelet módosításáról szóló rendelet tervezete.
- A bírósági igazolványokról szóló IM rendelet tervezete, 15/1999. (XI. 10.) IM rendelet.
- A 2000. évi dátumváltással összefüggő adatgyűjtés elrendeléséről szóló miniszteri rendelet tervezete, 1/1999. (III. 5.) MeHvM—HM együttes rendelet.
- A diákigazolványok előállításának, kiadásának és nyilvántartásának rendjéről szóló OM rendelet tervezete, 15/1999. (III. 24.) OM rendelet.
- A meghagyással kapcsolatos követelmények szabályozásáról szóló IM rendelet tervezete, 8/1999. (VII. 16.) IM rendelet.
- Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvénynek a szerv- és szövetátültetésre, valamint -tárolásra és egyes kórszövetani vizsgálatokra vonatkozó rendelkezései végrehajtásáról szóló 18/1998. (XII. 27.) EüM rendelet módosításának tervezete, 38/1999. (VIII. 26.) EüM rendelet.
- Az erdő és az erdő védelméről szóló 1996. évi LIV. törvény végrehajtásának szabályairól szóló 29/1997. (IV. 30.) FM rendelet módosításának tervezete.

- A területrendezési és településrendezési tervezési jogosultságról készült FVM rendelet tervezete, 40/1999. (IV. 23.) FVM rendelet.
- A bíróságok honvédelemmel és polgári védelemmel kapcsolatos tevékenységének irányításáról és szervezetéről szóló 1/1997. (I. 22.) IM rendelet hatályon kívül helyezéséről készült IM rendelet tervezete, 6/1999. (VI. 18.) IM rendelet.
- A bűncselekményeknek az Adó- és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal által történő nyomozásának részletes szabályairól szóló rendelet tervezete.
- A tűzvédelem és műszaki mentés különös szabályairól a büntetés-végrehajtási szervezetnél címet viselő IM rendelet tervezete, 14/1999. (X. 22.) IM rendelet.
- Az 1999/2000. tanév rendjéről szóló OM rendelet tervezete, 22/1999. (VI. 9.) OM rendelet.
- A szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól szóló 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet módosításának tervezete, 16/1999. (XI. 10.) IM rendelet.
- A közlekedési, hírközlési és vízügyi szakértők működésének engedélyezéséről szóló KHVM rendelet tervezete, 33/1999. (X. 15.) KHVM rendelet.
- Közjegyzői állások számáról és a közjegyzők székhelyéről szóló 15/1991. (XI. 26.) IM rendelet módosításának tervezete, 10/1999. (VIII. 4.) IM rendelet.
- Az orvosok, a fogorvosok, a gyógyszerészek, valamint a klinikai szakpszichológusok alapnyilvántartásáról és működési nyilvántartásáról, valamint a működési nyilvántartásban nem szereplő személyek tevékenységének engedélyezéséről szóló EüM rendelet tervezete, 73/1999. (XII. 25.) EüM rendelet.
- A külföldiek magyarországi foglalkoztatásának engedélyezéséről szóló SZCSM rendelet tervezete, 8/1999. (XI. 10.) SZCSM rendelet.
- Az idegenrendészeti őrizet büntetés-végrehajtási intézetben történő végrehajtásának szabályairól szóló 1/1995. (I. 6.) IM rendelet módosításának tervezete, 12/1999. (X. 13.) IM rendelet.
- A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága felügyeleti ellenőrzésbe való bevonásáról szóló IM rendelet tervezete, 13/1999. (X. 13.) IM rendelet.
- A bírósági fogalmazók joggyakorlatáról és képzéséről szóló IM rendelet tervezete, 11/1999. (X. 6.) IM rendelet.
- Az oktatási jogok miniszteri biztosa hivatalának feladatairól és működéséről szóló OM rendelet tervezete, 40/1999. (X. 8.) OM rendelet.
- A Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ létrehozásáról, szervezetéről, feladat- és hatásköréről szóló BM rendelet tervezete.
- A fontos és bizalmas munkakörökről, valamint a biztonsági ellenőrzés szintjéről szóló 34/1997. (V. 30.) BM rendelet módosításának tervezete.
- Az erdőrendezési szabályzatról szóló FVM rendelet tervezete.
- A középiskolai végzettséghez nem kötött tiszthelyettesi beosztásokról szóló IM rendelet tervezete.
- A szerzett immunhiányos tünetcsoport terjedésének meggátlása érdekében szükséges intézkedésekről és a szűrővizsgálat elrendeléséről szóló 5/1988. (V. 31.) SZEM rendelet módosításának tervezete, 53/1999. (XI. 12.) EüM rendelet.
- Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvénynek a halottakkal kapcsolatos rendelkezései végrehajtásáról valamint a rendkívüli halál esetén követendő orvosi eljárásról szóló rendelet tervezet, 34/1999. (IX. 24.) BM—EüM—IM együttes rendelet.
- A nemdohányzók védelméről és a dohánytermékek fogyasztásának, forgalmazásának szabályairól a büntetés-végrehajtásnál című IM rendelet tervezete, 17/1999. (XI. 18.) IM rendelet.
- Az orvosi szakmai kollégiumokról szóló EüM rendelet tervezete, 52/1999. (XI. 12.) EüM rendelet.
- Az egyes bűnügyi nyilvántartásokat kezelő szervekről készült BM rendelet tervezete.
- Az egészségügyi ellátásban használt szakmai kódrendszerek és finanszírozási paraméterek karbantartásának jogi szabályozásáról szóló 6/1998. (III. 11.) NM rendelet módosításáról rendelkező EüM rendelet tervezete.
- A büntetés-végrehajtási szervezet katonai nyomozó hatóságairól és a bűncselekmények parancsnoki nyomozásáról szóló IM rendelet tervezete.
- Az illetékekkel kapcsolatos ügyiratok kezeléséről, az illetékek kiszabásáról, elszámolásáról és könyveléséről készült PM rendelet tervezete, 32/1999. (XII. 22.) PM rendelet.
- Az ittasság véralkohol vizsgálatról történő munkahelyi ellenőrzéséről szóló EüM rendelet tervezete.
- A bűnügyi nyilvántartást kezelő szervről, az adatközlés és az adatszolgáltatás rendjéről készített BM—IM együttes rendelet tervezete.
- A hatósági erkölcsi bizonyítványról szóló BM rendelet tervezete.
- A gazdasági miniszter által adományozható elismerésekről szóló GM rendelet tervezete.

- A közúti közlekedési nyilvántartás működéséről és az adatszolgáltatás rendjéről szóló BM rendelet tervezete, 56/1999. (XII. 28.) BM rendelet.
- A betegjogi képviselő jogállásáról és az eljárására vonatkozó szabályokról szóló EüM rendelet tervezete, 77/1999. (XII. 29.) EüM rendelet.
- A környezetvédelmi hatósági nyilvántartás vezetésének szabályairól szóló KöM rendelet tervezete.
- Az elzárás és a pénzbírságot helyettesítő elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló IM—BM együttes rendelet tervezete.

Kormányhatározatok, utasítások és szabályozási koncepciók

- A bűncselekmények áldozatai és hozzátartozóik védelme, káruk megtérülése, enyhítése érdekében teendő jogalkotási feladatokról és egyéb intézkedésekről szóló kormányhatározat tervezete, 1074/1999. (VII. 7.) Korm. határozat.
- A szerv- és szövetátültetések magyarországi helyzetének egyes kérdéseiről szóló kormányhatározat tervezete.
- Az adó- és járulékrendszer átalakításáról szóló kormányelőterjesztés véleményezése, 2220/1999. (VIII. 31.) Korm. határozat.
- A személyes és közérdekű adatok belügyi igazgatási területen való kezelésének és védelmének egyes szabályairól szóló BM utasítás tervezete.
- A bűnüldözési információk kezelésének és továbbításának biztonsági rendjéről szóló BM utasítás tervezete.
- A társadalmi szervezetek, alapítványok valamint köztestületek nyilvántartására és gazdálkodására vonatkozó törvénytervezet koncepciójáról szóló kormányelőterjesztés tervezete.
- A zálogjogra vonatkozó törvényi szabályozás módosításának koncepciójáról szóló kormányelőterjesztés tervezete.
- A gondnokságra, gondnokság alá helyezésre vonatkozó jogi szabályozás átfogó felülvizsgálatának koncepciójáról készült kormányelőterjesztés tervezete.

Előadások, konzultációk, publikációk 1999-ben

Előadások, konzultációk 1999-ben

- Február 19-én a Friedrich Ebert Alapítvány, az Emberi Jogi Információs és Dokumentációs Központ és az Adatvédelmi Biztos Irodája szervezésében tartott konferencián dr. Majtényi László „Mindennapi adatvédelem”, dr. Kerekes Zsuzsa „Az állam és az üzleti világ titkai” és dr. Trócsányi Sára „Az információs kárpótlás kérdései” címmel tartott előadást.
- Február 22-én dr. Majtényi László a Belügyminisztérium szervezésében „A bűncselekmények áldozatainak napja” rendezvényen előadást tartott az áldozatok személyiségi jogainak védelméről.
- Február 24-én Gulyás Csaba és dr. Jóri András a CO-NEX Training Rt. szervezésében megrendezett szakmai fórumon „Adatvédelem a versenyszférában” címmel előadást és konzultációt tartott.
- Március 2-án dr. Majtényi László az ELTE alkotmányjogi tudományos diákkörének ülésén előadást tartott az „Információs önrendelkezési jog” címmel.
- Március 3-án a CO-NEX Training Rt. szervezésében megrendezett szakmai fórumon dr. Magyar Andrea és dr. Zombor Ferenc „Adatvédelem az egészségügyben” címmel tartott előadást.
- Március 16-án dr. Majtényi László előadást és konzultációt tartott a József Attila Tudományegyetem statisztikai tanszékének szervezésében az adatvédelem és a jogi informatika témakörében.
- Március 24-én dr. Kerekes Zsuzsa az ELTE első és másodéves kommunikáció szakos hallgatóinak „Az információs jogok és az adatvédelmi biztos intézménye” címmel tartott előadást.
- Április 20-án dr. Majtényi László a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen előadást tartott „Személyiségi jogok, információs szabadságjogok, adatvédelem” címmel.
- Április 26-án dr. Majtényi László részt vett az adatvédelmi biztosok nemzetközi munkacsoportjának konferenciáján Norvégiában, „The Year 1998 on Data Protection in Telecommunication”.
- Május 5-én dr. Majtényi László az Országos Rendőr-főkapitányság és a Magyar Újságírók Országos Szövetségének szervezésében sajtóreferenseknek és a média vezető képviselőinek, szakújságíróinak rendezett konferencián előadás tartott „Rendőrségi tájékoztatás, bűnügyi újságírás, adatvédelem ” címmel.
- Május 7-én a Bács-Kiskun Megyei Közigazgatási Hivatal szervezésében dr. Majtényi László előadást tartott „Kanadai modell — Bács-Kiskun megyei modell” címmel.

- Május 11-én dr. Balogh Zsolt György a Trainex Kft. szervezésében előadást tartott az adatvédelem alapelveiről és az adatbiztonság kérdéseiről.
- Május 11-én dr. Kerekes Zsuzsa „Az információs szabadság, az állam és az üzleti vállalkozások titkai” címmel közigazgatási szakemberek és üzleti cégek munkatársai számára szervezett továbbképző tanfolyamon tartott előadást.
- Május 11-én dr. Magyar Andrea és dr. Zombor Ferenc részt vett az Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet szervezésében megtartott konzultáción és „A pszichiátriai betegek adatainak védelméről” címmel tartott előadást.
- Május 18-án dr. Majtényi László a közigazgatási bírák VI. Országos Konferenciáján előadást tartott „Az információs szabadságjogok és a magyar közigazgatás” címmel.
- Május 24.—június 13. között dr. Majtényi László a United States Information Agency meghívására szakmai körúton vett részt az Egyesült Államokban.
- Június 10-én Gulyás Csaba a Nemzetbiztonsági Hivatal Tanintézete hallgatóinak előadást tartott az adatvédelmi biztos intézményéről.
- Június 24-én dr. Kerekes Zsuzsa részt vett a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara területi munkatársai számára szervezett konzultáción az adatvédelem és a közérdekű adatok nyilvánossága témakörében.
- Szeptember 2-án dr. Dudás Gábor „Adatvédelem a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény és a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény 1999. március elsején hatályba lépett módosító rendelkezéseinek tükrében” címmel előadást tartott az Ifjúsági és Sportminisztériumban, a Kábítószerügyi Koordinációs Bizottság ülésén.
- Szeptember 15-én dr. Majtényi László részt vett a 21. Nemzetközi Adatvédelmi Konferencia plenáris ülésén Hong Kongban, „European Directive in East-Central Europe — Hungary ” címmel előadást tartott.
- Szeptember 29-én dr. Dudás Gábor „Adatvédelem és büntetőeljárás” címmel előadást tartott az Ifjúsági és Sportminisztérium Kábítószerügyi Koordinációs Bizottságának szervezésében megtartott konferencián.
- Szeptember 30-án dr. Majtényi László a József Attila Tudományegyetem jogtudományi karán az alkotmányjogi tanszék szervezésében előadást és konzultációt tartott az adatvédelem, információs szabadságjogok témakörében.
- Szeptember 30-án és október 1-én dr. Kerekes Zsuzsa az Emberi Jogi Információs és Dokumentációs Központ szervezésében kétnapos szemináriumon „A közérdekű adatok és a nyilvánosság” címmel újságírók részére tartott előadást.
- Október 4-én dr. Majtényi László a Janus Pannonius Tudományegyetem jogi karán előadást tartott az információs szabadságjogokról.
- Október 11-én dr. Majtényi László a főügyészek, a katonai vezetők, az ügyészek tanácskozásán előadást tartott „Az adatvédelem a közszolgálatban, a pénzvilágban, az üzleti életben, különös tekintettel a büntetőeljárásra” címmel.
- Október 15-én Gulyás Csaba a határőrség európai uniós ismeretek szaktanfolyami képzésén „Információcsere és adatvédelem” címmel előadást és konzultációt tartott.
- Október 15-én dr. Kerekes Zsuzsa és dr. Zombor Ferenc előadást és konzultációt tartott a Bács-Kiskun Megyei Közigazgatási Hivatalban az információs jogok helyi megbízottai számára szervezett értekezleten az adatvédelmi biztos személyes és közérdekű adatok kezelésével kapcsolatos tapasztalatairól.
- Október 19-én dr. Majtényi László az Európa Tanácsadó Iroda szervezésében előadást tartott „Az Európai Unió és postai szabályozása” címmel.
- Október 25-én dr. Zombor Ferenc és Gulyás Csaba a CO-NEX Training Rt. szervezésében „Adatvédelem az információs társadalomban” címmel megrendezett szakmai fórumon előadást és konzultációt tartott.
- Október 26-án Kőhalmy Lászlóné az Államigazgatási Főiskola média fakultációs hallgatóinak előadást tartott az adatvédelem, az információs szabadság és a média témakörben.
- Október 27-30. között dr. Majtényi László részt vett Maastrichtban a European Institute of Public Administration szervezésében „Transparency and Openness in Governance: Challenges and Opportunities” című konferencián, előadásának címe: „The Freedom of Information in Hungary — the Law and the Practice”.
- November 1-én Gulyás Csaba a Rendőrtiszti Főiskola Vezető- és Továbbképző Intézete által szervezett kapitányságvezetői beosztásra felkészítő tanfolyamon adatvédelmi kérdésekről tartott előadást és konzultációt.
- November 5-én dr. Dudás Gábor „Titokvédelem, hogyan kezeljük és védjük titkainkat?” címmel előadást tartott a CO-NEX Training Rt. megbízásából.
- November 12-én Gulyás Csaba a határőrség európai uniós ismeretek szaktanfolyami képzésén „Információcsere és adatvédelem” címmel tartott előadást és konzultációt.
- November 12-13-án dr. Majtényi László a Friedrich Ebert Alapítvány és az Emberi Jogi Információs és Dokumentációs Központ közös rendezésében szervezett „Az alapjogi alkotmánybíráskodás első kilenc éve” című nemzetközi tudományos konferencián előadást tartott „Az információs szabadságjogok az Alkotmánybíróság gyakorlatában” címmel.
- November 16-án dr. Majtényi László a Magyar Újságírók Országos Szövetségének Etikai Bizottsága szervezésében előadást és konzultációt tartott az információs szabadságról és az adatvédelemről.

— November 18-án Gulyás Csaba a Trainex Kft. által — az állami, önkormányzati szervek és gazdasági társaságok képviselői számára — szervezett rendezvényén „Adatvédelem számítástechnikai környezetben” címmel tartott előadást és konzultációt.

— November 23-án dr. Majtényi László az ELTE statisztikai és jogi informatikai tanszékén előadást tartott „Jogvédelem az informatikában” címmel.

— November 25-én dr. Majtényi László az Egyetemi Lapok II. Nemzetközi Konferenciáján előadást tartott „Az adatvédelem, információs szabadságjogok” címmel.

— November 25-én dr. Kerekes Zsuzsa előadást tartott a Miniszterelnöki Hivatal szervezésében a kormányzati szervek web-lapját szerkesztők részére rendezett konferencián „Az elektronikus információs szabadság előnyei” címmel.

— December 1-jén dr. Majtényi László részt vett egyetemi és közigazgatási szakemberek részére, az Európa Tanács szervezésében tartott konferencián, Moszkvában. Előadásának címe: „Non — Judicial means of Protecting Human Rights”.

— December 1-jén dr. Dudás Gábor „Titokvédelem, hogyan kezeljük és védjük titkainkat?” címmel előadást tartott a CO-NEX Training Rt. megbízásából.

— December 3-án dr. Dudás Gábor és Freidler Gábor a Hajdú-Bihar Megyei Közigazgatási Hivatalban „Személyes és közérdekű adatok kezelése helyi önkormányzatoknál és területi államigazgatási szerveknél” címmel tartott előadást és konzultációt.

— December 10-én dr. Dudás Gábor „Az információs alapvető jogok: információs szabadság és információs önrendelkezési jog” címmel előadást tartott a Károli Gáspár Református Egyetemen.

— December 13-án dr. Majtényi László az Európa Tanács szervezésében a Regional Meeting on Independent National Human Rights Protection Institution konferencián előadást tartott és vitát vezetett „Education, information and awareness-raising work” címmel.

— December 16-án dr. Zombor Ferenc az Egészségügyi Minisztérium által szervezett Ellenőrzési Szakmai Napon „Adatvédelem és ellenőrzés” címmel tartott előadást.

— Április és december között Gulyás Csaba a rendőrség európai uniós ismeretek alapfokú szaktanfolyami képzéseken nyolc alkalommal „Információcsere és adatvédelem” címmel előadást és konzultációt tartott.

— Októberben Gulyás Csaba a Rendőrtiszti Főiskola Vezető- és Továbbképző Intézet által a Belügyminisztérium köztisztviselői számára szervezett európai uniós tanfolyamokon négy alkalommal tartott előadást és konzultációt adatvédelmi kérdésekről.

— November és december hónapokban volt Freidler Gábor előadássorozata az Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Szervek Kiképző Központ felsőfokú rendőrszervező tanfolyamán emberi jogi alapismeretek témakörben.

Publikációk 1999-ben

— Dr. Dudás Gábor—Dr. Trócsányi Sára: „Adatvédelem az alap- és középfokú oktatási intézményekben”, In.: Korszerű Iskolavezetés, 33. kiegészítő kötet, Raabe Klett Kiadó Kft., Budapest, 1999.

— Dr. Dudás Gábor: „Az adatvédelem és a titokvédelem néhány gyakorlati kérdése”, Belügyi Szemle, 11/1999.

— Dr. Kerekes Zsuzsa: „Törvényen innen és túl. Az információs szabadság az Alkotmánybíróság első tíz évének gyakorlatában.” Fundamentum, 3/1999.

— Dr. Kerekes Zsuzsa: „Közérdekű adatok és nyilvánosság”, In: Az információs jogok és a sajtó. A média lehetőségei és korlátai, Emberi Jogi Információs és Dokumentációs Központ, Budapest, 1999.

— Dr. Kerekes Zsuzsa—Dr. Zombor Ferenc: „Az információs jogok és a sajtó”, Emberi Jogi Információs és Dokumentációs Központ, Budapest, 1999.

— Dr. Majtényi László: „Hungary and EU”, In: I-WAYS, The Internet Raises New Privacy Concerns, GIIC, Third Quarter.

— Dr. Majtényi László: „Hungary streamlines its law to follow the EU Directive”, Privacy Laws and Business Issue 51/1999.

— Dr. Trócsányi Sára: „Információs kárpótlás helyett”, Fundamentum 1/1999.

— Dr. Trócsányi Sára: „Notizen betreffend die Gesetze über die Verwaltung der Unterlagen der Staatssicherheitsdienste in Ungarn und Deutschland” In: Lustration, Aktenöffnung, demokratischer Umbruch in Polen, Tschechien, der Slowakei und Ungarn. Lit Verlag, Münster, 1999.

— „Annual Report of the Parliamentary Commissioner for Data Protection and Freedom of Information 1998 (Abbreviated Version)”, Budapest, 1999.

— „Adatőrségen, Történetek a Tüköry utcából”, Emberi Jogi Információs és Dokumentációs Központ, Budapest, 1999.

*Working Party on the protection of individuals with regard to the processing of personal data**Opinion 6/99*

Concerning the level of personal data protection in Hungary.

Adopted on 7 September 1999

The Working Party¹ was informed of the preparation by the European Commission of a draft decision based on Article 25(6) of Directive 95/46/EC, noting that, by virtue of its national legislation, Hungary ensures an adequate level of protection within the meaning of Article 25(2) of the aforesaid directive.

With a view to delivering an opinion to the European Commission, assisted by the Committee created by Article 31 of Directive 95/46/EC, the Working Party, carried out an analysis of data protection provisions applicable in Hungary²

1. The legislative situation as regards protection of personal data is governed by Act LXIII promulgated on 17 November 1992, which entered into force on 1 May 1993 and was subsequently amended³ The scope of this law is broader than the protection of personal data, since the Act also lays down the procedure applicable to public access to administrative documents. The Ombudsman, whose powers are established by the Act and who was appointed by Parliament on 30 June 1995, is responsible for monitoring the application of these two regulations.

As regards the protection of personal data, the following should also be noted:

— Hungary's international commitments resulting from the ratification, on 8 October 1997, of the Council of Europe Convention for the protection of individuals with regard to automatic processing of personal data (Convention N° 108),

— the protection of privacy at constitutional level, in particular with regard to the processing of personal data⁴,

— the existence of sectoral laws containing provisions on the protection of personal data in fields as diverse as the secret services, statistics, commercial canvassing, scientific research and, more recently, the health sector.

2. In the Working Party's opinion, the Hungarian law on data protection ensures an adequate level of protection. In its working paper adopted on 4 July 1998 on transfers of personal data to third countries⁵, the Working Party explained the requirements of the directive and listed the specific elements which should be taken into account for evaluation of an adequate level of protection.

In the light of a table of equivalence between the requirements of the directive and provisions of the Hungarian⁶ law, it transpires that the Hungarian law applying to automatic and manual data processing⁷ lays down all the principles listed in the working paper referred to above, relating to the protection of individuals and the mechanisms designed to ensure effective application of the basic principles.⁸

In conclusion, the Working Party recommends the Commission and the Committee established by Article 31 of Directive 95/46/EC to note that Hungary ensures an adequate level of protection within the meaning of Article 25(6) of this directive.

Done at Brussels, 7 September 1999

By the Working Party

Chairman
Peter HUSTINX

1 Set up by Article 29 of Directive 95/46/EC of the European Parliament and Council of 24 October 1995 on the Protection of Individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, OJ L 281, 23 November 1995, p. 31. Available at the following site: <http://www.europa.eu.int/comm/dg15/en/media/dataprot/index.htm>.

2 With a view to obtaining more precise information on certain matters, an exchange of correspondence took place between the Chairman of the Working Party and the Hungarian ombudsman (letters of 22 March and 19 April 1999 and replies of 25 March and 23 April 1999 respectively).

3 See the recent Act LXXII of 22 June 1999 which introduces the concept of „subcontractor” into Hungarian legislation.

4 The English translation, drawn up by the Hungarian authorities, of Article 59 of the constitution reads as follows: „(1) In the Republic of Hungary everyone is entitled to the protection of his or her reputation and to privacy of the home, of personal effects, particulars, papers, records and data, and to the privacy of personal affairs and secrets. (2) For the acceptance of the law on the protection of the security of personal data and records, the votes of two thirds of the MPs present are necessary.”

5 Available at the site indicated in footnote 1.

6 Document 5002/99, available from the European Commission, Directorate-General XV departments „Internal market and financial services”, Unit E1 „Free movement of information, data protection”, Rue de la Loi 200, B — 1049 Brussels.

7 It was clarified that the definition of processing includes the gathering of the data („adatok felvétele” in Hungarian).

8 From the information provided by the Ombudsman it transpires, in particular, that:

— trade-union membership, a though not included in the list of sensitive data established by Article 2(1) of the law, is regarded in practice as sensitive data owing to the political opinions that it reveals;

— the Ombudsman has powers to take action before the courts or before the competent authorities when it observes a criminal infringement or disciplinary fault;

— in accordance with Articles 4 and 16 of the law, exemptions from persons' rights can result only from a legislative act. In this respect, legal texts were provided concerning the police force (Act XXXIV of 1994), and the services responsible for national security and taxation;

— where personal data are gathered from an existing file, the persons concerned can be informed thereof, in accordance with Article 6 (2), second sentence of the Act, by a publication in the Official Journal of the Hungarian Republic.

**A személyes adatok kezelését vizsgáló munkacsoport
6/99 számú véleménye
a személyes adatok védelmének szintjéről Magyarországon**

(Elfogadva 1999. szeptember 7-én.)

A munkacsoportot¹ az Európai Bizottság tájékoztatta egy döntéstervezet elkészítéséről, ami a 95/46 sz. EU direktíva 25. cikkely 6. §-ára alapozva megállapítja, hogy Magyarország — a belső jog tekintetében — biztosítja a Direktíva 25. § (2) bekezdése szerinti adekvát védelem szintjét.

A Bizottságnak adandó vélemény elkészítéséhez, a Tanács támogatásával a direktíva 31. cikkelye alapján a munkacsoport elemezte a Magyarországon alkalmazott adatvédelmi rendelkezéseket².

1. A személyes adatok védelme tárgyában 1992. november 17-én elfogadott, 1993. május 1-jén hatályba lépett LXIII. törvény nemrégiben módosult³. E törvény alkalmazási területe szélesebb mint a személyes adatoké, hiszen szabályozza a közigazgatási dokumentumokhoz való nyilvános hozzáférés kérdéseit is. Az ombudsman, akinek a hatáskörét törvény szabályozza, és akit a parlament 1995. június 30-án választott meg, mindkét terület ellenőrzésére jogosult.

A személyes adatok védelme tekintetében ki kell emelni:

- Magyarország nemzetközi kötelezettségvállalásait, amelyek az Európa Tanácsnak Az egyének védelméről a személyes adatok gépi feldolgozása során című egyezménye 1997. október 8-i ratifikációjából következnek (No. 108).
- A magánélet védelmének alkotmányi szintjét, különösen a személyes adatok kezelését⁴.
- A különféle szektorális törvényeket, amelyek rendelkezéseket tartalmaznak a személyes adatok védelmével kapcsolatban; valamint a titkosszolgálatokról szóló törvényt; a statisztikai törvényt; a kutatásról és közvetlen üzletszerzésről szóló törvényt; az egészségügyi törvényt.

2. A munkacsoport véleménye szerint a magyar adatvédelmi törvény megfelelő védelmi szintet biztosít.

A munkacsoport a személyes adatok harmadik országokba történő továbbításáról szóló 1998. július 24-én elfogadott munkatanulmányában⁵ ismertette a direktíva azon követelményeit, amelyeknek meg kell felelni, és felsorolta azokat a konkrét elemeket, amelyeket meg kell valósítani a megfelelő védelmi szint meglétének megítélésekor.

A direktíva és a magyar jog szabályainak összevetéséből⁶ az következik, hogy a magyar jog — amely alkalmazza a gépi- és kézi adatfeldolgozás rendelkezéseit⁷, amely figyelembe veszi az előbb hivatkozott európa tanácsi dokumentum alapelveit — olyan alapelvek szerint működik a személyes adatok védelme és mechanizmusai tekintetében, amelyek biztosítják az alapelvek hatékony alkalmazásának szintjét⁸.

Következésképpen, a munkacsoport ajánlja a 95/46/EC sz. direktíva 31. cikkelye által felállított bizottságnak és a Tanácsnak, állapítsa meg, hogy Magyarország megfelelő védelmi szintet biztosít e direktíva 25. cikkely 6. paragrafusában értelmében.

Készítette Brüsszelben, 1999. szeptember 7-én a munkacsoport

Peter HUSTINX
elnök

¹ A Munkacsoport az Európai Parlament és Tanács 1995. október 24-én elfogadott 95/46/EC irányelve 29. cikkelye alapján jött létre, OJL 281 1995. november 23. 31. oldal. Megtalálható a következő címen: <http://www.europa.eu.int/comm/dg15/en/media/dataprot/index.htm>.

² További információk megszerzése érdekében néhány kérdésben a munkacsoport elnöke és a magyar ombudsman között levélváltás történt (március 22-i és április 19-i levelek, valamint az ezekre adott válaszok március 25-én és április 23-án).

³ Az 1999. évi LXXII. törvény bevezette az adatfeldolgozó fogalmát a magyar jogba.

⁴ Az Alkotmány 59. §-ának a magyar hatóságok által hivatalosnak tekintett angol fordítása szerint: [...]

⁵ Megtalálható a már jelzett internet oldalon, 1. oldal.

⁶ 5002/9 sz. dokumentum, beszerezhető az Európai Bizottság szerveitől, Főigazgatóság XV. „Belkereskedelem és pénzügyek”, Rue de la Loi 200, Belgium — 1049 Brüsszel.

⁷ Az adatkezelés definíciója magában foglalja az adatok gyűjtését is („adatok felvétele” magyarul).

⁸ Az ombudsman által közölt tájékoztatásból kiderül, hogy:

- a szakszervezeti tagság, bár nem szerepel a törvény 2. § (1) bekezdésében foglalt különleges adatok felsorolása közt, mégis gyakorlatilag érzékeny adatnak tekintendő, mivel politikai véleményt tükröz;
- az ombudsmannak joga van büntető- vagy más felelősségrevonási eljárást indítani, ha bűncselekményt vagy fegyelmi vétséget észlel; (a bizottság ebben a részletkérdésben tévesen értelmezte az adatvédelmi biztos választását)
- a törvény 14. és 16. §-ai szerint a személyes adatok védelméhez fűződő jogot csak törvény korlátozhatja. Ezzel kapcsolatban az ombudsman tájékoztatásul megküldte a rendőrségi törvény (1994. évi XXXIV. törvény), a nemzetbiztonsági törvény és a hitelintézeti törvény vonatkozó részeit;
- a 6. § (2) bekezdés második mondata szerint a már létező adatkezelésből történő továbbítással vagy összekapcsolással az adat felvételéről szóló tájékoztatás megtörténik azzal is, hogy arról a Magyar Közlönyben kihirdetett jogszabály rendelkezik.

Az adatvédelmi biztos honlapja

**Üdvözöljük az ADATVÉDELMI BIZTOS honlapján!
Welcome to the Home Page of the
Parliamentary Commissioner for Data Protection and Freedom of Information!**

- [Címünk, telefonszámaink](#)
- [Milyen esetekben és hogyan fordulhat az adatvédelmi biztoshoz?](#)
- [Törvények, jogszabályok](#)
- [Az adatvédelmi biztos beszámolója 1995–1996](#)
- [Az adatvédelmi biztos beszámolója 1997](#)
- [Az adatvédelmi biztos beszámolója 1998](#)
- [Aktuális információk](#)
- [English summary](#)
- [Névjegy/ About](#)

A beszámolóban használt jogszabályok rövidítései jegyzéke

- Áe.: az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény
 Áht.: az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény
 Art.: az adózás rendjéről szóló 1990. évi XCI. törvény
 Avtv.: a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény
 Be.: a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény
 Bit.: a biztosítóintézetekről és a biztosítási tevékenységről szóló 1995. évi XCVI. törvény
 Btk.: a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény
 BÜSZ: 123/1973. (IK. 1974. 1.) IM utasítás a bírósági ügyvitel szabályairól
 Csjt.: a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény
 Cst.: a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény
 Ebtv.: a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény
 Etv.: vagy átvilágítási törvény: az egyes fontos tisztségeket betöltő személyek ellenőrzéséről és a Történelmi Hivatalról szóló 1994. évi XXIII. törvény

Eüak.:	az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről szóló 1997. évi XLVII. törvény
Eütv.:	az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény
Feot.:	a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény
Gt.:	a gazdasági társaságokról szóló 1997. évi CXLIV. törvény
Gyvt.:	a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény
Hpt.:	a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény
Hszt.:	a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény
Inyvtv.:	az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1997. évi CXLI. törvény
Kjt.:	a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény
Kkt.:	vagy direkt marketing törvény: a kutatás és közvetlen adatszerzés célját szolgáló név- és lakcímadatok kezeléséről szóló 1995. évi CXIX. törvény
Köot.:	a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény
Ktv.:	a köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvény
Ltv.:	a köziratokról, közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény
Médiatörvény:	a rádiózásról és a televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény
Mt.:	a Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény
Nyvtv.:	a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvény
Ötv.:	a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény
Pp.:	a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény
Ptk.:	a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény
Rtv.:	a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény
Stv.:	a sajtóról szóló 1986. évi II. törvény
Szaz. tv.:	a személyazonosító jel helyébe lépő azonosítási módokról és az azonosító kódokról szóló 1996. évi XX. törvény
Szt.:	a szociális igazgatásról és a szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény
Szvtv.:	a szabálysértésekről szóló 1968. évi I. törvény
Tt.:	a távközlésről szóló 1992. évi LXXII. törvény
Ttv.:	az államtitokról és a szolgálati titokról szóló 1995. évi LXV. törvény
Vht.:	a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény